National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:59
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

OMORGANISATION AV KUNGL. GYMNASTISKA CENTRALINSTITUTET M. M.

BETÄNKANDE AVGIVET AV
GYMNASTIKLÄRARUTBILDNINGS-
SAKKUNNIGA

STOCKHOLM
1951

Statens offentliga utredningar 1951

Kronologisk förteckning

1. Statligt stöd åt svensk filmproduktion. Beckman. 73 s. **Fi.**
2. Försvarets personaltjänst 1. Kihlström. 166 s. **Fö.**
3. Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Victor Petterson. 139 s. **K.**
4. Antagningen av medicine studerande m. fl. Kihlström. 123 s. **E.**
5. Förslag till naturskyddslag m. m. Haeggström. 212 s. **Jo.**
6. Näringslivets lokalisering. Appelberg, Uppsala. 245 s. **H.**
7. Principer för dyrortsgrupperingen. Kihlström. 116 s. **C.**
8. Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. Norstedt. 304 s. **I.**
9. 1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet. Svenska Tryckeriaktiebolaget. 332 s. **E.**
10. Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. Victor Petterson. 171 s., 3 pl. **K.**
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. Av K. Åmark. Idun. 338 s. **H.**
12. Promemoria med förslag till allmän verksstadga. Katalog och Tidskriftstryck. 68 s. **Ju.**
13. 1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende. Marcus. 79 s. **Fi.**
14. Landsbygdselektrifieringens utbredning år 1950. Idun. 47 s. **K.**
15. Daghem och förskolor. Betänkande om barnstugor och barntillsyn. Victor Petterson. 636 s., 5 pl. **S.**
16. Filmcensuren. Betänkande 1. Beckman. 95 s. **E.**
17. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse för arbetsstudier vid kroppssjukhusens vårdavdelningar m. m. Beckman. 233 s. **I.**
18. Betänkande med förslag till förordning angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. Norstedt. 77 s. **Fi.**
19. SOS. Samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst. Gummesson. 89 s., 1 pl. **I.**
20. Betänkande med förslag till ny ägofredslagstiftning. Beckman. 143 s. **Jo.**
21. Kejnekommissoinens utredning. Norstedt. 323 s. **Ju.**
22. Förslag till sjömanslag m. m. Marcus. 106 s. **H.**
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag angående begravningshjälpsförsäkring. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 43 s. **S.**
24. Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. Beckman. 55 s. **Fi.**
25. Socialvårdskommitténs betänkande. 19. Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m. Kihlström. 55*, 443 s. **S.**
26. Vatten- och avloppsfrågan. Beckman. XIV, 597 s. **K.**
27. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. Idun. 722 s. **H.**
28. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 2. Bilagor. Idun. 549 s. **H.**
29. Skolöverstyrelsens organisation. Victor Petterson. 358 s. **E.**
30. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. Marcus. 200 s. **Fi.**
31. Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. Norstedt. 116 s. **Ju.**
32. Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörjning av K.-G. Ljungdahl. Gummesson. 73 s. **H.**
33. 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildning 2. Högre utbildning av sjuksköterskor m. 3. Specialutbildning av sjuksköterskor. Kihlström 67+51 s. **I.**
34. Betänkande angående omorganisation av apoteväsendet i riket m. m. Katalog och Tidskrift tryck. XVI, 679 s. **I.**
35. Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, distribution och prissättning av jord- och stenindustriens material. Av N. Tengvik. Svenska Dagbladet, Malmö. 284 s. **S.**
36. Arkiv- och biblioteksfilmning. Appelberg, Uppsala. 114 s. **E.**
37. Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 116 s. **E.**
38. Skor. Beckman. 347 s. **H.**
39. Betänkande angående producent- och kontantdrag till vissa innehavare av mindre jordbruk. Beckman. 120 s. **Jo.**
40. Förslag till lagstiftning om förbud mot bebyggelse m. m. inom vissa strandområden. Kihlström. s., 4 kartor. **Ju.**
41. Ungdomen möter samhället. Ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande. Beckman. 221 s. **Ju.**
42. Betänkande med förslag till utlänningslag m. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. VII, 305 s. **Ju.**
43. 1944 års nykterhetskommitté. 1. Statistiska undersökningar kring alkoholfrågan. Appelberg, Uppsala. 348 s. **Fi.**
44. 1944 års nykterhetskommitté. 2. Verkan på de mänskliga organismen av maltdrycker med olika alkoholhalt. Av L. Goldberg. Appelberg, Uppsala. 32*, 134 s. **Fi.**
45. 1950 års folkpensionsrevision. Avdragsregler och bostadstillägg m. m. Victor Pettersson. 164 s. **S.**
46. Betänkande med förslag angående flyttning av Stockholms örlogsbas till Stockholms södra skärgård. Katalog och Tidskriftstryck. 102 s., 2 kartor. **Fö.**
47. Anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 154 s. **S.**
48. Betänkande angående skol- och yrkeshem för barn med komplicerad utvecklingshämning. Katalog och Tidskriftstryck. 144 s. **I.**
49. Turisttrafiken från utlandet. Norstedt. 235 s. **H.**
50. Den prekliniska tandläkarutbildningens ordning de. Appelberg, Uppsala. 64 s. **E.**
51. 1949 års skatteutredning. Betänkande angående den statliga direkta beskattningen. Beckman. 400 s. **Fi.**
52. Betänkande med förslag till lag om fördelning vissa fall av kostnader för anordningar i korsning av järnväg och väg m. m. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 72 s. **Ju.**
53. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 7 angående patient-, personal-, förråds- och redovisningen vid lasarett. Kihlström. 64 s.
54. Stats- och kommunaltjänstemäns förhandlingsrätt. Katalog och Tidskriftstryck. 198 s. **S.**
55. Betänkande med utredning och förslag angående sammanförande och organisation av i Stockholm befintliga arkeologiska samlingar från Medelhavsländerna, Främre Orienten och Östasien. Av Curman. Gummesson. 50 s., 14 pl. **E.**
56. Om offentlig redovisning av den politiska propagandans finansiering. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 83 s. **Ju.**
57. Betänkande rörande gruppchefsutbildningen därmed sammanhängande värnpliktsfrågor. Kihlström. 178 s., 2 bilagor. **Fö.**
58. Det proportionella valsättet vid val till riksdagens andra kammare. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 1. Gernandt. 136 s. **Ju.**
59. Omorganisation av Kungl. Gymnastiska centralinstitutet m. m. Gummesson. 177 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** =jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:59
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

OMORGANISATION AV KUNGL. GYMNASTISKA CENTRALINSTITUTET M. M.

BETÄNKANDE AVGIVET AV
GYMNASTIKLÄRARUTBILDNINGS-
SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1951
GUMMESSONS BOKTRYCKERI
512365

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Skrivelse till departementschefen 6

Kap. 1. Historik 9

Kap. 2. Kungl. Maj:ts direktiv 19

Kap. 3. Allmänna synpunkter på den fysiska fostran 24

Kap. 4. Kortfattad sammanfattning av de sakkunnigas förslag till omorganisation 31

Kap. 5. Institutets omfattning 33
- Befolkningsutvecklingen i Sverige 33
- Beräkning av gymnastiklärarbehovet 35

Kap. 6. Vetenskaplig forskning vid G. C. I. 38
- Allmänna synpunkter 38
- Professur i anatomi 42
- Professur i psykologi och pedagogik 43
- Poliklinik för idrottsmedicin och undervisning i kroppsövningarnas patologi 46

Kap. 7. Studiesätt och läroämnen vid institutet 49
- Studiesätt 49
- Läroämnen för den tvååriga linjen 50
- Läroämnen för den ettåriga folkskollärarlinjen 65
- Timplan 67
- Föredrag och undervisning med hjälp av film 67
- Undervisning förlagd till annan ort än Stockholm 68

Kap. 8. Personalorganisation vid institutet 70
- Lärare 70
  - Professorer 70
  - Lärare i kroppsövningarnas speciella teori 70
  - Lärare i metodik och praktik 72
  - Handledare för undervisningsövningar 74
  - Lärare i hälsolära 78
  - Lärare i samaritlära 78
  - Lärare i kroppsövningarnas historia 78
  - Lärare i röstbehandling 78
  - Tillsättning av lärarbefattningar 78

Lärarnas löneförmåner 79
Befattningshavare vid de vetenskapliga institutionerna, biblioteket, kanslipersonal, vaktmästare m. fl. 82
Lönegradsplacering och grundlöner för institutets personal år 1951 84
Lönegradsplacering och grundlöner för institutets personal enligt de sakkunnigas förslag 85
Kap. 9. Institutets elever 87
Kap. 10. Förslag till filosofisk ämbetsexamen med fysisk fostran 93
Tidigare behandling av denna fråga 93
De sakkunnigas förslag 102
Allmänna synpunkter på den föreslagna utbildningsformen 105
Förutsättningar för den föreslagna utbildningsformens genomförande 113
Kap. 11. Ettårig utbildning för folkskollärare vid institutet 118
Den nuvarande utbildningen i gymnastik med lek och idrott för folkskollärare 118
Den av 1946 års skolkommission föreslagna seminarieutbildningen i gymnastik med lek och idrott 121
Förslag till en ettårig gymnastiklärarutbildning för folkskollärare vid institutet 126
Kortare fortbildningskurser i gymnastik med lek och idrott för folkskollärare 130
Nuvarande organisation 130
De sakkunnigas förslag till kortare fortbildningskurser i gymnastik med lek och idrott 131
Kap. 12. Gymnastiklärarexamen 134
Examen 134
Efterprövning för förvärvande av högre betyg efter avlagd gymnastiklärarexamen 135
Kap. 13. Den frivilliga idrottens och gymnastikens behov av ledare och utbildning av sådana 139
Nuvarande ledarutbildning 139
Kurser för idrottsledare vid institutet 143
Kap. 14. Gymnastiska centralinstitutets administration 146
Kap. 15. Samarbete mellan G. C. I. och andra institutioner 148
Kap. 16. Institutets lokalbehov 153
Anatomisk institution 153
Psykologisk institution 153
Idrottspoliklinik 154

Gymnastiksalar 155
Övriga lokalutrymmen vid institutet 156
Kungl. byggnadsstyrelsens förslag till utbyggnad av institutet 157
Engångsanslag för inredning av vissa lokaler 159
Kap. 17. Omkostnads- och materielanslag, stipendier m. m. 160
Kap. 18. Sammandrag av utgifter enligt det av de sakkunniga framlagda förslaget till omorganisation 164
Kap. 19. De sakkunnigas förslag till tidsplan för omorganisationens förverkligande 167

Bilagor.

1. P. M. angående inrättandet av professur och forskningsinstitution i psykologi och pedagogik med särskild hänsyn till fysisk fostran vid G. C. I.
(Utarbetad av professor John Elmgren.)

Till
Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Den 7 december 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst nio sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande omorganisation av utbildningen av gymnastiklärare och sjukgymnaster m. m. med uppdrag tillika för en av de sakkunniga att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Den 10 december 1945 tillkallade departementschefen såsom sakkunniga professorn E. L. Abramson, annonschefen, ledamoten av riksdagens andra kammare K. Å. H. Allard, överläraren K. S. Blomquist, professorn E. Hohwü Christensen, gymnastikläraren Ingrid Fischer, professorn D. E. Holmdahl, f. d. borgarrådet O. E. Larsson och förste gymnastikkonsulenten G. A. Thorson och uppdrog åt Larsson att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Den 7 januari 1946 tillkallade departementschefen såsom ytterligare sakkunnig majoren E. Råberg.

Den 4 mars 1946 uppdrog departementschefen åt förste kanslisekreteraren G. T. B. Sandberg att tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga.

Den 16 mars 1948 *dels* entledigade departementschefen Sandberg från nämnda uppdrag samt förordnade dåvarande lektorn K. E. J. Näsmark att tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga, *dels ock* tillkallade departementschefen Sandberg att biträda de sakkunniga såsom expert.

Den 10 maj 1948 avgav de sakkunniga betänkande med utredning och förslag angående sjukgymnastutbildningens förläggning (stencilerat).

Den 14 januari 1949 entledigade departementschefen Abramson från sakkunniguppdraget.

Vidare har de sakkunniga i en underdånig skrivelse den 3 februari 1949 avgivit utlåtande över av seminariedelegationen inom 1946 års skolkommission föreslagen utbildning i gymnastik med lek och idrott vid folkskoleseminarierna.

Den 23 maj 1949 *dels* entledigade departementschefen Näsmark från nämnda uppdrag samt förordnade läraren vid gymnastiska centralinstitutet J. P. Högberg att tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga, *dels ock* tillkallade departementschefen lärarna vid nämnda institut Tora Amylong och G. H. Lindau att biträda de sakkunniga såsom experter.

Den 28 februari 1951 har de sakkunniga till riksdagens andra kammares allmänna beredningsutskott avgivit yttrande över inom kammaren väckt motion angående utredning om formerna och målsättningen för skolans fostran genom kroppsövningar.

De sakkunniga har haft överläggningar angående olika med utredningen sammanhängande frågor med docenten vid karolinska institutet S. Ahnsjö, professorn vid universitetet i Uppsala R. Anderberg, professorn vid Göteborgs högskola J. Elmgren, överläkaren G. Harding samt representanter för armén, flottan och flygvapnet, riksidrottsförbundet samt svenska gymnastiklärarsällskapet.

Efter medgivande av departementschefen har de sakkunniga företagit studieresor till Danmark, idrottsinstitutet på Bosön samt Lillsveds gymnastikfolkhögskola.

Vidare har studiebesök gjorts vid olika skolor för barn och ungdom. De sakkunnigas ordförande har följt elevernas vid G. C. I. vinterutbildning i fjällterräng.

För att tagas i övervägande vid fullgörande av de sakkunnigas uppdrag har till de sakkunniga överlämnats

dels fem skrivelser angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet, varav två från direktionen över kungl. gymnastiska centralinstitutet och en vardera från kanslern för rikets universitet, svenska gymnastiklärarsällskapet och svenska gymnastikdirektörsförbundet,

dels en till departementschefen ställd, den 12 juli 1945 dagtecknad skrivelse från medicinalstyrelsen angående den skolhygieniska sakkunskapens representerande i direktionen över gymnastiska centralinstitutet.

dels en underdånig skrivelse den 26 april 1945 från direktionen över gymnastiska centralinstitutet med förslag till bestämmelser angående efterprövning efter avlagd examen vid institutet,

dels ock en underdånig skrivelse från karolinska institutets lärarkollegium angående idrottsledarutbildning vid högskolorna i Stockholm.

Sedan de sakkunniga nu avslutat det förelagda arbetet, får de sakkunniga vördsamt till Statsrådet överlämna betänkande med förslag angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet m. m.

Stockholm den 4 dec. 1951.

Oscar Larsson

Henry Allard *Sixten Blomquist*
Eric Hohwü Christensen *Ingrid Fischer*
David Holmdahl *Einar Råberg*
Alvar Thorson

I Paul Högberg

I. HISTORIK

De sakkunniga har med nedanstående historik icke haft för avsikt att ge en skildring av gymnastiska centralinstitutets liv och verksamhet under de gångna åren. Den vill endast ge en översikt av de olika förslag till omorganisation, som framkommit tid efter annan. I överensstämmelse härmed har framställningen grupperats kring kommitté- och sakkunnigeutlåtandena.

Tillkomsten av det gymnastiska centralinstitutet

Den 29 januari 1813 inlämnade fäktmästaren vid Lunds universitet Per Henrik Ling till 1812 års uppfostringskommitté ett underdånigt förslag med anhållan om kommitténs förord hos Kungl. Maj:t om rättighet för honom att i Stockholm undervisa i gymnastik och genom statens försorg härför erhålla lön och lokaler. Förslaget tillstyrktes den 5 maj 1813 och Ling erhöll samma år uppdrag att inrätta ett gymnastiskt institut i huvudstaden. Han tillförsäkrades 500 riksdaler årligen för driften av detsamma. Den 25 maj 1814 fastställdes det första reglementet för gymnastiska centralinstitutet. Enligt detta skulle årligen 25 medellösa ynglingar erhålla utbildning vid institutet. Under tiden 1813—1826 utbildades sammanlagt endast 42 gymnastiklärare. Till en början var utbildningstiden ej närmare bestämd. Fr. o. m. 1830 pågick undervisningen från 1 oktober till 1 april med 14 dagars uppehåll vid jul. I staten för nämnda år är upptagna en föreståndare, en överlärare och två underlärare. År 1841 tillkom ytterligare en lärare. År 1848 omfattar lärarstaben förutom föreståndaren två överlärare, fyra lärare och två lärarinnor.

1864 års stadga

Med anledning av skrivelse från rikets ständer till Kungl. Maj:t i februari 1858 tillsattes i juli samma år en kommitté för utarbetande av förslag till nytt reglemente för gymnastiska centralinstitutet. I kommitténs uppgift ingick även att inkomma med förslag till ordnande av den gymnastiska undervisningen i riket. Kommittén avgav sitt förslag i oktober 1859 och nytt anbefallt förslag i november 1862. I januari 1864 utfärdades en ny stadga för gymnastiska centralinstitutet.

Enligt denna skulle vid institutet finnas kurser för såväl manliga som kvinnliga elever. Kursen för de manliga sattes till två år. För inträde på den manliga linjen fordrades avlagd studentexamen och att sökanden hade en frisk och stark kropp och ej hade uppnått 30 års ålder. De manliga eleverna uppdelades med hänsyn till syftet för utbildningen på tre avdelningar: den pedagogiska, den militära och den medicinska avdelningen med till stor del gemensam undervisning. En överlärare, en lärare och nödigt antal extra lärare tillsattes för varje avdelning.

Den tvååriga utbildningen gav kompetens som gymnastiklärare vid läroverken. Ett års utbildning fick dock of-

ta räcka för lägre läroverk och för folkskolor. Genomgång av medicinska avdelningen gav kompetens att under vissa villkor och under tillsyn av läkare utöva sjukgymnastyrket.

Kursen för kvinnliga elever blev ettårig. Från och med 1871 utsträcktes den till två år och intagning skulle ske vartannat år. Stadgarna föreskrev ej några särskilda inträdesfordringar för kvinnliga elever, utan ägde "Direktionen att, i hvarje särskildt fall, på Föreståndarens förslag, besluta." År 1871 fastställdes samma fordringar för inträde vid institutet som var gällande vid lärarinneseminariet, dock med undantag av främmande språk.

Institutet sattes under en direktion och som föreståndare skulle en av överlärarna tjänstgöra.

1887 års stadga

År 1884 väckte direktionens ordförande förslag om inrättandet av en ettårig kurs i gymnastik och fäktning för armén. De förslag till nya bestämmelser för institutets verksamhet, som direktionen på nådig befallning med anledning härav uppgjorde, kom att ligga till grund för den nya stadgan av år 1887.

Enligt denna inskrivs en ny manlig kurs varje år. Inträdesfordringarna för manliga elever är desamma som i 1864 års stadga, d. v. s. studentexamen. Gymnastiklärarkursen är fortfarande tvåårig. Dess första år bildar en särskild kurs, instruktörskursen, och ger kompetens för lägre befattningar. Sjukgymnastiska kursen som förutsatte avslutad gymnastiklärarkurs, omfattar ett års specialutbildning. Den ger rätt till titeln gymnastikdirektör och till legitimation som sjukgymnast. Till kurserna kommenderas fortfarande i stor utsträckning officerare och nu även underofficerare. Av 20 utbildade manliga per år är i regel 18 officerare. Dessa ledde sedan gymnastiken såväl vid läroverken som vid truppförbanden.

Liksom tidigare sker intagning av elever vid den kvinnliga kursen endast vartannat år och inträdesfordringarna vid denna blir normalskolekompetens. Kursen omfattar både gymnastiklärarinneutbildning och sjukgymnastutbildning och kräver tillhopa två år. Från och med år 1900 är denna kurs årligen återkommande.

I stort sett bedrevs utbildningen vid institutet enligt 1887 års stadga intill 1934, då en omorganisation genomfördes. Bortsett från inrättandet av en lärarbefattning år 1902 förblev också lärarstaben oförändrad från 1879 års stat fram till 1934. Senare hälften av denna period har präglats av ett utomordentligt intensivt utredningsarbete, följt av en därav föranledd riksdagsbehandling utsträckt över flera år.

1910 års kommitté

I april 1910 tillsattes en kommitté, som avgav sitt utlåtande och förslag angående omorganisation av G. C. I. i mars 1912. Kommittén ville genom sitt förslag ange de linjer efter vilka den fysiska fostran borde bedrivas för att nå den värdesättning av ämnet, som detta med hänsyn till sin betydelse borde ha. Sitt förslag sammanfattar de kommitterade i följande fyra huvudpunkter:

"1) inrättandet av en högskola, som har till uppgift att meddela en på vetenskaplig forskning grundad undervisning i fysisk fostran,

2) samgående mellan den fysiska och den intellektuella uppfostran samt beredande av gynnsamma förhållanden härför vid samtliga läroanstalter,

3) sakkunnig inspektion och

4) höjande av det allmänna intresset för den fysiska uppfostran."

De kommittérade ansåg själva gymnastiklärarutbildningen vid G. C. I. vara högskolemässig, men att institutet bedrev "dessutom verksamhet, som ej är av beskaffenhet att tillkomma en högskola." Härmed åsyftades dels instruktörskursen, dels sjukgymnastiken. Särskilt anmärkningsvärt var, framhöll de sakkunniga, att en mycket hög procent av de civila manliga eleverna helt ägnat sig åt sjukgymnastik ofta bedriven i utlandet, där yrket var mera ekonomiskt givande. Enligt deras mening borde G. C. I. ombildas till en högskola, som uteslutande hade till ändamål att utbilda dugliga lärare i fysisk fostran. Utgångspunkten för denna omorganisation borde vara ett jämställande av de olika sidorna, den intellektuella och den fysiska, i skolans fostrande verksamhet. "Man får således icke anse den fysiska uppfostran motsvara endast ett speciellt ämne, utan bör densamma betraktas såsom likvärdig med hela den övriga uppfostran. Härför fordras jämbördiga lärare beträffande utbildningen."

De kommittérade föreslog en tvåårig gymnastiklärarutbildning vid *Gymnastiska högskolan,* som institutet enligt förslaget skulle kallas. Dess högskolemässiga karaktär skulle "få relief av de akademiska studier," som tillsammans med gymnastiklärarutbildningen skulle konstituera den föreslagna gymnastiska ämbetsexamen. Sjukgymnastutbildningen skulle helt skiljas från gymnastiklärarutbildningen och meddelas i en tvåårig kurs vid "den med Gymnastiska högskolan förenade Sjukgymnastskolan."

För inträde på gymnastikhögskolan krävdes för manliga civila elever gymnastisk-filosofisk examen, omfattande ett eller i visst fall två naturvetenskapliga universitetsämnen jämte en vid den gymnastiska högskolan anordnad kurs i teoretisk och praktisk gymnastik, tillhopa krävande två år. Efter ytterligare två års gymnastiklärarutbildning vid högskolan avlades så *gymnastisk ämbetsexamen,* vilken efter en termins provårsutbildning berättigade till läroverksadjunktur i gymnastik och i de i examen ingående universitetsämnena. För lektorat med gymnastik skulle fordras fil. licentiatexamen och doktorsdisputation vid filosofisk fakultet.

För kvinnor gällde som inträdesfordran till högskolan antingen ett år vid högre lärarinneseminariet eller två år vid enskilt seminarium. Deras utbildningstid vid gymnastiska högskolan fram till gymnastisk ämbetsexamen sattes till två år. Såväl män som kvinnor som avlagt denna examen skulle få titeln gymnastices magister.

Subalternofficerare kunde alltjämt kommenderas att genomgå utbildning vid högskolan. För inträde krävdes godkänd tre månaders kurs i gymnastik för subalternofficerare vid vederbörande förband och om möjligt två års trupptjänst.

Som inträdesfordringar till den ovan nämnda Sjukgymnastskolan föreslogs studentexamen för manliga och normalskolekompetens för kvinnliga elever.

För utbildning av folkskollärare upptog förslaget vissa kortare kurser.

Vid högskolan skulle inrättas en professur i anatomi, en i fysiologi, en i psykologi-pedagogik och tre i friskgymnastik jämte ett flertal assistent- och amanuensbefattningar.

Kommittén föreslog införandet av en del nya ämnen på G. C. I.:s schema. Som nya teoretiska sådana föreslogs psykologi och pedagogik och som motivering härför anförde kommittérade,

att då gymnastiska högskolans uppgift är att utbilda lärare och till lärarutbildningen hör pedagogisk insikt, måste vid högskolan meddelas undervisning i pedagogik. Då pedagogiken väsentligen stöder sig på psykologien, bör undervisning även i psykologi meddelas vid högskolan. Avsnittet "öfningar i militärgymnastik och vapenföring" nedskars väsentligt och kallades "Fäktkonst och fäktlära". Ett nytt praktiskt ämne var lek och idrott. Dess stora betydelse "såsom en länk i den fysiska uppfostran" ansågs motivera, att det togs med som särskilt ämne med omkring en halv timme per dag. Omkring tio hela dagar per arbetsår skulle ägnas åt friluftsövningar.

I olika yttranden över det av 1910 års kommitté framlagda förslaget uttalades allmänt en uppskattning av dess strävan att hävda den fysiska fostrans betydelse vid sidan av den intellektuella utbildningen, men samtidigt framställdes från de flesta håll skarpa anmärkningar mot väsentliga punkter i förslaget. Samtliga universitetsmyndigheter avstyrkte sålunda sammankopplingen av akademisk och gymnastisk utbildning i den form som de kommittérade föreslagit. De ansåg, att de lärare som avlade den föreslagna gymnastiskt-filosofiska examen skulle få en alltför ensidig och knapphändig vetenskaplig utrustning. Även den fysiska fostrans representanter var emot förslaget. Förslaget föranledde ej någon framställning till riksdagen.

1915 års kommitté

I juli 1915 tillsattes en ny kommitté med uppgift att utreda frågan om G. C. I.:s omorganisation. Dess utlåtande och förslag avgavs i juli 1918.

Enligt detta skulle G. C. I. ombildas till *Högskolan för fysisk fostran*. För inträde till denna krävdes att ha avlagt medicinsk-gymnastisk examen, omfattande studier i anatomi, histologi och fysiologi vid karolinska institutet samt att med godkända betyg ha genomgått en kurs i friskgymnastik vid högskolan. Efter ett och ett halvt år, som dessa studier beräknades ta, följde två års utbildning vid högskolan, resulterande i magisterexamen i fysisk fostran. Denna skulle medföra adjunktkompetens i ämnet. För lektorat i fysisk fostran krävdes licentiatexamen i detta ämne vid högskolan. Samtliga lärare var skyldiga att genomgå ett års något modifierad provårsutbildning. Högskolans militärkurs, som rekryterades kommandovägen av officerare, omfattade ett och ett halvt år. Även kortare utbildningskurser för officerare föreslogs. Till sjukgymnastutbildningen, som ansågs kräva två år, gällde som inträdesfordran studentexamen för de manliga och normalskolekompetens för de kvinnliga eleverna. Kommittén föreslog vidare konsulentverksamhet och fortbildningskurser för folkskolornas behov.

Den fysiska fostran intog enligt kommittérade en tillbakasatt ställning i vårt land. Ämnet fysisk fostran borde tillerkännas plats på skolornas kursplan såsom ett med de teoretiska ämnena likvärdigt undervisningsämne. Vid högskolan för fysisk fostran skulle sundhetslära vara huvudämnet. Fem professurer föreslogs, nämligen en i rörelsefysiologi, en i allmän gymnastik, en i lek och idrott, en i sundhetslära samt en i militärgymnastik, fäktning och militäridrott. Lärarpersonalen skulle vidare omfatta fem överassistenter, en laborator, två lärare, en förste assistent och åtta assistenter.

1915 års kommitté fasthåller vid 1910 års kommittés förslag om en tvåårig gymnastiklärarutbildning. Den från-

går 1910 års kommittés förslag om en kombinerad gymnastisk-filosofisk ämbetsexamen och kräver icke i likhet med denna akademiska betyg i vissa läroämnen för inträde vid högskolan för fysisk fostran. I stället föreslår 1915 års kommitté att en del av den teoretiska utbildning, som bör ingå i en gymnastiklärarexamen (anatomi, histologi och fysiologi) skall vara undangjord före inträdet vid högskolan för fysisk fostran. I realiteten innebär förslaget en sammanlagd studietid för de blivande gymnastiklärarna av 3½ år. Den gedignare utbildningen skulle emellertid jämställa gymnastiklärarna med de akademiskt utbildade lärarna i övriga ämnen. Gymnastiken med sundhetslära i högsätet får bilda sin egen fakultet, där magisterexamen och licentiatexamen i fysisk fostran avlägges. Gymnastiken skall icke upp i rampljuset genom att gå "arm i arm" med universitetsämnena. I förlitande på egen styrka går den sin egen väg, parallellt med de akademiska ämnena, men icke tillsammans med dessa.

Kommittén erhöll i yttrandena över förslaget många erkännanden för sin strävan att lyfta den fysiska fostran upp på ett högre plan. Men ifråga om det sätt, varpå kommittén velat förverkliga sitt syfte, gjorde sig delade meningar gällande såväl med avseende på förslagets huvudpunkter som i fråga om dess detaljer. Förslaget i sin helhet stämplades som alltför vidlyftigt och kostsamt. Det framlagda nybyggnadsförslaget väckte starka betänkligheter.

Starkt motstånd rönte bl. a. förslaget om utbildningen av sjukgymnaster. Frågan ansågs ytligt behandlad. Särskilt från läkarhåll yrkades, att den borde bli föremål för förnyad utredning. Icke heller 1915 års kommittés förslag föranledde någon vidare åtgärd.

1924 års sakkunniga

Den ekonomiska situationen efter första världskriget medförde ett långt dröjsmål innan frågan om G. C. I.:s omorganisation togs upp på nytt. Först i januari 1924 tillkallades nya sakkunniga, som i augusti 1926 avgav sitt betänkande med förslag angående G. C. I.:s verksamhet.

1924 års sakkunniga anknyter i sitt förslag närmast till 1910 års kommittéförslag vad beträffar tanken på en kombinerad examen med akademiska ämnen och gymnastiklärarutbildning. De föreslår jämsides med varandra en tvåårig utbildningslinje för blivande gymnastikdirektörer, en tvåårig magisterkurs för sådana lärare som ämnade avlägga kombinerad gymnastiklärareämbetsexamen samt en tvåårig militär kurs. Den förstnämnda av dessa tre utbildningslinjer omfattar såväl sjukgymnastik som friskgymnastik. Anmärkningsvärd är de sakkunnigas behandling av sjukgymnastiken. Medan 1910 års kommitté föreslår en med gymnastiska högskolan förenad men ifråga om undervisningens anordning fullt självständig sjukgymnastskola och 1915 års kommitté förordade en tvåårig sjukgymnastlinje, så försvinner i 1924 års sakkunnigeförslag sjukgymnastlinjen som självständig linje och blir som ovan nämnts endast en del av gymnastikdirektörsutbildningen.

För inträde vid gymnastikdirektörskursen fordrades såväl för manliga som kvinnliga sökande studentexamen eller folkskollärarexamen. Inträdesfordringarna till magisterkursen var avlagd partiell fil. ämbetsexamen med 4 betygsenheter i vissa av de sakkunniga föreslagna ämneskombinationer. Till militärkursen kunde endast officerare, sålunda ej underofficerare, kommenderas.

Första utbildningsåret avsåg att bibringa eleverna de grundläggande kunskaperna i den fysiska fostrans elementära delar. Dit räknades insikter i anatomi, fysiologi, allmänna gymnastikens teori, idrottsteori, sjukdomslära, allmän gymnastik, idrott och lek samt övningar i medicinsk gymnastisk behandling. Denna undervisning var gemensam för alla tre kurserna.

För folkskollärarnas utbildning föreslogs kurser på sex veckor det ena året alternerande med kurser på tre veckor ett följande år. För utbildningen av ledare och instruktörer för den frivilliga gymnastiken och idrotten föreslogs kurser på tre till fyra veckor.

Lärarstaben skulle bestå av rektor (tillika överinspektör för gymnastikundervisningen i landets skolor och skolöverstyrelsens rådgivare i frågor rörande fysisk fostran), en professor i fysiologi och hygien, en biträdande lärare i fysiologi samt anatomi, tre överlärare, nio lärare, varav fyra kvinnliga, samt en läkare och en assistentläkare, och en e. o. lärarinna. Varje läsår skulle omfatta 40 veckor mot tidigare 34. Bland undervisningsämnena skulle även ingå pedagogik.

Beträffande svaren på remissen av 1924 års förslag hänvisar de sakkunniga till sid. 93.

1927 års sakkunniga

Närmast för att överarbeta 1924 års sakkunnigeförslag tillkallades i december 1927 en sakkunnig (sedermera ytterligare fyra). I november 1928 avgavs betänkande och förslag angående G. C. I.:s omorganisation.

Institutets primäruppgift bör enligt förslaget vara utbildningen av lärare i gymnastik för landets skolor. Utbildningstiden såväl för gymnastiklärare som för sjukgymnaster föreslås omfatta två år. Första årets utbildning är gemensam. De som tagit gymnastiklärarexamen kan enligt förslaget under ett tredje år följa andra årskursen av sjukgymnastutbildningen och de som utbildats till sjukgymnaster kan likaledes under ett tredje år följa andra årskursen på gymnastiklärarlinjen. Titeln gymnastikdirektör får den som genomgår såväl gymnastiklärar- som sjukgymnastutbildningen. Det av 1924 års sakkunniga framförda förslaget om utbildning av gymnastik-ämneslärare avstyrkes. Militärkursen föreslås flyttad till krigsmaktens egna organ. Officerare, som önskar en grundligare gymnastisk utbildning, hänvisas till gymnastiklärarlinjen. Beträffande frågan om G. C. I:s ställning till den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen föreslås, att institutet etablerar ett intimt samarbete med idrottsrörelsen. Som inträdesfordran sätter de sakkunniga kvalificerad studentexamen (minst godkänd i matematik, fysik och biologi på latinlinjen och minst godkänd i kemi på reallinjen). Då G. C. I. bör ha högskolekaraktär, avvisar de sakkunniga förslaget att jämväl folkskollärarexamen skulle gälla som behörighetskrav i avvaktan på utredningen om folkskollärares rätt till studier vid universitet och högskolor.

Lärarstaben föreslås omfatta en professor i kroppsövningarnas fysiologi, en lärare i anatomi och medicin, en lärare i ortopedi, sex manliga och sex kvinnliga lärare samt extra lärarkrafter i erforderlig utsträckning. Rektor skulle utses bland institutets lärare och förordnas för en tid av fem år med rätt till omval. Vidare föreslogs att inom skolöverstyrelsen skulle inrättas en undervisningsrådsplats och en konsulentbefattning i fysisk fostran, den ena manlig och den andra kvinnlig.

I stort sett tillstyrktes förslaget av

landets gymnastiska organisationer men mötte starka gensagor från läkarhåll.

1929 års sakkunniga

Närmast med anledning av den från medicinskt håll framkomna kritiken av nyssnämnda förslag tillsattes i september 1929 två sakkunniga för vidare utredning av sjukgymnastutbildningen i riket. De sakkunniga avgav i maj 1930 betänkande med förslag häröver.

De sakkunniga utredde frågan om sjukgymnastyrkets art och omfattning och samhällets behov av yrkesutbildade sjukgymnaster, sjukgymnastikens och sjukgymnasternas ställning vid landets sjukvårdsanstalter och sjukvården i övrigt. Den dittillsvarande utbildningen i sjukgymnastik vid G. C. I. skulle enligt förslaget nedläggas. Vidare föreslogs att en omorganisation av G. C. I. måtte företagas efter de nya riktlinjer, som måste bli en följd av att sjukgymnastutbildningen förflyttades från G. C. I. För sjukgymnastutbildningen föreslogs inrättandet av "Statens sjukgymnastiska anstalt", förlagd till serafimerlasarettet och organisatoriskt knuten till detta lasarett samt ställd under karolinska institutets överinseende. Sjukgymnastutbildningen skulle meddelas endast åt kvinnor. De myndigheter, som yttrade sig över förslaget, tillstyrkte i stort detsamma.

1931 års proposition

På grundval av de betänkanden med förslag angående G. C. I.:s omorganisation, som framlades av 1924, 1927 och 1929 års sakkunniga samt inkomna yttranden däröver framlade Kungl. Maj:t proposition till riksdagen angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet den 20 februari 1931.

Departementschefen konstaterar, att bland den mångfald olika uppslag, som framförts under ett 20-årigt utredningsarbete, skönjer man två huvudlinjer, vilka under hela denna tid skarpt brutit sig mot varandra. Den ena hävdar, att utbildningen vid G. C. I. bör omfatta gymnastikens båda huvudgrenar, frisk- och sjukgymnastik. Institutet bör utexaminera gymnastiklärare och sjukgymnaster. Den andra understryker, att de båda utbildningslinjerna icke har något samband. Utbildandet av sjukgymnaster är en rent medicinsk angelägenhet, som borde helt omhänderhas av läkare i likhet med sjuksköterske- och barnmorskeutbildningen. Dessa uppfattningar står fortfarande efter två decennier i det stora hela helt oförmedlade mot varandra. Det osäkerhetstillstånd ifråga om den framtida organisationen, som denna mångåriga diskussion medfört för institutet, har icke kunnat undgå att menligt inverka på dess arbete, hur plikttroget, hängivet och uppoffrande detta än varit. Vid ett vägande av skälen för och emot finner departementschefen, att sjukgymnastiken jämväl i fortsättningen bör — åtminstone i viss utsträckning — höra samman med friskgymnastiken. I likhet med 1924 och 1927 års sakkunniga framhåller han, att man icke utan tvingande skäl bör överge en organisation, som — trots de anmärkningar, som riktats mot densamma — framvuxit ur speciellt svenska förhållanden och förmått att föra den svenska gymnastiken fram till en erkänd ledarställning i världen.

Enligt propositionen skall utbildningen vid G. C. I. vara tvåårig. Första året är undervisningen gemensam för båda kurserna och i så stor utsträckning som möjligt jämväl för män och kvinnor. Under andra året sker uppdelning på frisk- och sjukgymnastlinje. Ett tredje utbildningsår öppnar möjligheter för

elever att i enlighet med 1927 års sakkunnigeförslag genomgå bägge linjerna. Den militära instruktörskursen vid G. C. I. bör brytas ut ur sitt nära samband med gymnastiklärar- och sjukgymnastutbildningen och förläggas till militära förband. Förslaget om den kombinerade utbildningen av ämnes-gymnastiklärare föranleder icke någon departementschefens åtgärd. Inrättandet av en professur i kroppsövningarnas fysiologi förutsätter en institution, som först blir möjlig vid den erkänt nödvändiga nybyggnaden av G. C. I., varför frågan om denna tills vidare bör få anstå. Departementschefen betonar vikten av att G. C. I. håller en intim kontakt med den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen. Detta samarbete skapas ej genom författningsföreskrifter. Det är institutets egen sak att finna vägarna därför.

1927 och 1929 års sakkunniga representerade de bägge huvudlinjerna i stridsfrågan om sjukgymnastikens utformning och förläggning. Då departementschefen följde 1927 års sakkunniga, framfördes motionsvägen den uppfattningen, som 1929 års sakkunniga gjort sig till tolk för. Den vann förespråkare i en stor minoritet inom statsutskottet, vars majoritet dock tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen godkände huvudgrunderna för omorganisationen i enlighet med den framlagda propositionen, dock med vissa bestämda och viktiga modifikationer. Så kunde den gemensamma undervisningen för frisk- och sjukgymnaster inskränkas "måhända blott till en termin under första året". Samarbete borde ordnas med karolinska institutet och serafimerlasarettet.

Ifråga om inträdesfordringarna stannade kamrarna vid skiljaktiga beslut. Departementschefen hade föreslagit, att civila manliga elever skulle ha kvalificerad studentexamen (godkänt i fysik, kemi och biologi samt matematik från ring II), och att kvinnliga skulle ha normalskolekompetens men med väsentligt ökade kunskapsfordringar i vissa naturvetenskapliga ämnen. Avlagd folkskollärarexamen skulle även berättiga till inträde på G. C. I. Statsutskottets majoritet tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag medan en stor minoritet pläderade för studentexamen för bägge könen. Skiljaktigheten löstes så, att kamrarna med frånträdande av sina beslut uttalade sig för förnyat övervägande av frågan om inträdesfordringarna.

1931 års gymnastiksakkunniga

Med stöd av riksdagens skrivelse 1931 tillkallades i juni samma år sju sakkunniga för att uppgöra ett av kostnadsberäkningar åtföljt förslag till grunder för samarbete mellan G. C. I., karolinska institutet och serafimerlasarettet. De sakkunniga skulle vidare uppgöra förslag till ny stadga, utreda frågan om inträdesfordringar och slutligen inkomma med förslag till undervisnings- och timplaner, lärarstat m. m. De sakkunniga överlämnade sitt betänkande i november 1931. Såväl friskgymnast- som sjukgymnastlinjen föreslogs tvåårig. De sakkunniga ansåg sig emellertid förhindrade att bryta sambandet mellan dem ifråga om gemensam undervisning. Men de ansåg sig icke heller kunna i likhet med 1927 års sakkunniga förorda ett helt års samundervisning, utan föreslog en kortare period. Därmed hade de tillmötesgått önskemålen från 1931 års riksdag. Men därmed var även 1927 års förslag om ett tredje fakultativt utbildningsår omöjliggjort. För dubbelutbildning skulle i stället särskilda kompletteringskurser inrättas. Den lägre militärgymnastiska utbildning, som

lämnats vid G. C. I. under första årskursen, den s. k. instruktörskursen, och som 1927 års sakkunniga velat överflytta till krigsmaktens egna organ, skulle enligt de sakkunniga få formen av en fristående kurs, ansluten till institutet och benämnd "Militära gymnastikkursen". Kursen föreslogs räcka fem månader. Militära behov av högre gymnastisk utbildning skulle tillgodoses på den ordinarie friskgymnastlinjen. Kvalificerad studentexamen, såväl för manliga som kvinnliga sökande, uppställdes som inträdesvillkor. Liksom 1927 års sakkunniga föreslog de sakkunniga, att överlärarbefattningarna skulle slopas. Professuren i fysiologi önskade de sakkunniga få inrättad, så snart de lokala förhållandena så medgav. Lärarstaten upptog rektor, sju manliga och sex kvinnliga ordinarie lärare, två medicinskt utbildade lärare samt kanslipersonal.

1932 års proposition

I proposition den 26 februari 1932 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att såväl frisk- som sjukgymnastutbildningen skulle vara tvåårig och att samläsning i viss utsträckning under det första året måtte äga rum under 595 timmar eller något mer än hälften av det sammanlagda timantalet under första året. 1931 års sakkunniga hade här föreslagit samläsning under 837 timmar, d. v. s. under något mer än ⅔ av det första läsårets sammanlagda timantal. Som inträdesfordran skulle gälla kvalificerad studentexamen (godkänt betyg i fysik, kemi och biologi med hälsolära). Vidare skulle institutet stå öppet för folkskollärare med minst AB i fysik, kemi, biologi med hälsolära, matematik samt tyska och engelska och för lärarinnor från högre lärarinneseminarium med betyget godkänt i fysik med astronomi, kemi med mineralogi och geologi, zoologi och botanik. Den lägre militära gymnastikutbildningen skulle omorganiseras till en fristående kurs vid institutet, militärinstruktörkursen, av den omfattning som 1931 års sakkunniga föreslagit.

Under riksdagsbehandlingen framkom såväl motionsvägen som inom statsutskottet avvikande meningar, bl. a. rörande inträdesfordringarna, sjukgymnastutbildningen och lönefrågan. En motion yrkade avslag på propositionen och föreslog att riksdagen skulle för nästkommande års riksdag begära ett nytt förslag om G. C. I.:s organisation i enlighet med de av 1931 års riksdag beslutade grundlinjerna. Propositionen tillstyrktes i huvudsak av statsutskottet. Första kammaren biföll i stort sett vad utskottet hemställt, men andra kammaren avslog såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition. De skiljaktiga besluten kunde inte sammanjämkas och gemensam omröstning ej förekomma, varför hela omorganisationsfrågan hade fallit på nytt.

1933 års direktion

Karolinska institutets lärarkollegium ingav 1933 en framställning till Kungl. Maj:t om vidtagande av åtgärder för ordnande av sjukgymnastutbildningen. G. C. I.:s direktion ingav likaså 1933 en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om åtgärder för ernående av vissa ändringar i institutets stadga avseende mera tidsenlig anordning av undervisningen. I anledning därav anbefallde Kungl. Maj:t den 27 oktober 1933 direktionen inkomma med förslag till omorganisation av gymnastiklärar- och sjukgymnastutbildningen på två linjer, den förra vid G. C. I., den senare vid serafimerlasarettet, där en poliklinik för

sjukgymnastik borde anordnas. Utbildningen skulle vara högst tvåårig på vardera linjen. Undervisningen i medicinska ämnen för bägge linjerna skulle meddelas av medicinskt utbildade lärare vid karolinska institutet och vid serafimerlasarettet.

Enligt direktionens förslag, som avgavs den 30 november 1933 skulle gymnastiklärarlinjen vara tvåårig och sjukgymnastlinjen omfatta ett och ett halvt år. För elev, som genomgått gymnastiklärarlinjen och önskade genomgå sjukgymnastlinjen, skulle en avkortning av lärotiden på två månader kunna ske. Kompletteringskurser under ferierna skulle icke anordnas. Samundervisning för manliga och kvinnliga elever borde genomföras under hela sjukgymnastutbildningen och i de teoretiska ämnena på gymnastiklärarlinjen. Gemensam undervisning för linjerna avråddes, då svårigheterna var så stora att de icke kunde anses uppväga de ringa besparingar en sådan anordning medförde. De militära kurserna hade de militära myndigheterna förklarat sig önska helt överta. Direktionen inskränkte sig till att uttala sin beredvillighet att i mån av tillgång ställa lokaler till disposition. Behovet av en högre gymnastisk utbildning för militärer skulle kunna tillgodoses på gymnastiklärarlinjen, dock för högst fem officerare per år (riksdagen beslöt 1934 högst sju per år). Som inträdesvillkor till gymnastiklärarlinjen föreslog direktionen om ock med tvekan studentexamen för såväl manliga som kvinnliga sökande. Institutet borde öppnas för folkskollärare och för den som vid högre lärarinneseminarium förvärvat behörighet till ämneslärarinnebefattning vid allmänt läroverk. Till sjukgymnastlinjen fordrades normalskolekompetens eller realexamen för de kvinnliga och avlagd gymnastiklärarexamen för de manliga sökande.

1934 års riksdag

I huvudsaklig anslutning till direktionens förslag 1933 framlades proposition angående omorganisation av institutet till 1934 års riksdag. Vad angår särskilt frågan om inträdesfordringarna hade departementschefen anslutit sig till den uppfattning, som 1932 års statsutskott uttalat och som innebar ett godtagande av skolöverstyrelsens i utlåtande över 1931 års sakkunnigas förslag framlagda synpunkter. Propositionen godtogs av statsutskottet och bifölls av kamrarna. Som inträdesfordran på gymnastiklärarlinjen fastställde riksdagen sålunda för såväl manliga som kvinnliga sökande 1. realexamen eller 2. normalskolekompetens, båda med till studentexamensfordringar (B) kompletterade betyg i vissa ämnen, eller 3. studentexamen eller 4. folkskollärarexamen eller 5. ämneslärarinneexamen, de båda senare med kvalificerade betyg i vissa ämnen. Inträdeskraven till sjukgymnastlinjen överensstämde med direktionens förslag.

1938 års riksdag

1924, 1927 och 1931 års sakkunniga hade föreslagit inrättande av en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien. Den 27 augusti 1937 föreslog direktionen att nämnda professur och en assistentbefattning i fysiologi skulle inrättas. 1938 års riksdag beslöt i enlighet härmed.

1944 års riksdag

Genom beslut av 1944 års riksdag har utbildningstiden på sjukgymnastlinjen förlängts från ett och ett halvt år till två år, fortfarande reducerad med två månader för dem som tidigare genomgått gymnastiklärarlinjen.

II. KUNGL. MAJ:TS DIREKTIV

Direktiven för sakkunniga för utredning rörande omorganisation av utbildningen av gymnastiklärare och sjukgymnaster m. m. framgår av chefens för ecklesiastikdepartementet anmälan till statsrådsprotokollet den 7 december 1945 av frågan om de sakkunnigas tillsättande. Departementschefen anför följande:

"Den 27 oktober 1933 anbefallde Kungl. Maj:t direktionen för gymnastiska centralinstitutet att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till omorganisation av den gymnastiklärar- och sjukgymnastutbildning, som bedrevs vid institutet. Härvid uttalades bland annat, att detta förslag borde utgå från att undervisningen vid institutet organiserades på två linjer, en för utbildning av sjukgymnaster och en för utbildning av gymnastiklärare, samt att utbildningstiden å vardera linjen skulle vara högst två år. Med skrivelse den 30 november 1933 överlämnade direktionen betänkande och förslag i ämnet. Därvid anförde direktionen, att denna vid planläggandet av undervisningen i första hand haft att inom ramen av de givna direktiven bestämma utbildningstidens längd, enär densamma i väsentlig mån måste bli avgörande för utbildningens omfattning och läggning. Vid övervägandet av frågan om undervisningen å gymnastiklärarlinjen hade det visat sig, att den medgivna tiden av två år helt måste tagas i anspråk. Ingen möjlighet förefunnes därför till en vidare utbyggnad av undervisningen inom den angivna tidsramen. Tidigare hade framhållits önskvärdheten av att antalet undervisningstimmar per vecka i allmänhet ej borde överstiga omkring 30. Direktionen ansåg, att detta önskemål, i den mån det vore möjligt, borde beaktas vid uppgörandet av undervisningsplanerna. I sin skrivelse i ämnet, 1934:269, förklarade sig riksdagen intet hava att erinra i nu berörda avseende. Institutets omorganisation genomfördes därefter med ingången av budgetåret 1934/35.

I skrivelsen den 29 januari 1943 har direktionen framlagt förslag om en utvidgning och omläggning av gymnastiklärarutbildningen, i samband varmed utbildningstiden borde förlängas till tre år. Till stöd härför har direktionen anfört i huvudsak följande.

Under de åtta år, som förflutit sedan omorganisationen trädde i kraft, hade en stor och betydelsefull utveckling ägt rum inom den fysiska fostrans och kroppsövningarnas överhuvudtaget områden. Med hänsyn härtill hade exempelvis inrättats en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien vid institutet. Antalet undervisningstimmar hade gradvis måst ökas för att utbildningen åtminstone i någon mån skulle kunna motsvara utvecklingens krav.

Antalet veckotimmar utgjorde sålunda numera för äldre manliga kursen 40—42 under höstterminen och 36 under vårterminen, för äldre kvinnliga kursen 40 respektive 36, för yngre manliga kursen 45 respektive 42 samt yngre kvinnliga kursen 40 respektive 38.

Menliga följder hade framträtt av denna överbelastning av schemat. Vid mer än ett

tillfälle hade lärarna påpekat, att eleverna tidvis visat tecken på överansträngning och att antalet frånvarotimmar vore mycket högt. Bidragande orsaker härtill vore de jämsides med den teoretiska undervisningen fysiskt mycket ansträngande praktiska övningarna, liksom även läsårets längd, vilken betydligt överstege den för andra liknande undervisningsanstalter vanliga. Erfarenheterna gåve vid handen, att eleverna på grund av bristande tid hade svårt att på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig undervisningen. Trängseln på schemat lade hinder i vägen för ett högskolemässigt arbetssätt med dess krav på självstudier och möjlighet till fördjupning i studierna. Så hade exempelvis den nyinrättade professuren i kroppsövningarnas fysiologi och hygien icke givit vad därmed åsyftats, enär tillfälle ej kunnat beredas för eleverna till laborationer och vetenskapliga studier på dessa viktiga områden.

Den praktiska lärarutbildningen kunde vidare — på grund av bristande tid — ej omfatta alla de grenar, som svarade mot nutida krav. Sålunda vore det ej möjligt att inom ramen av nuvarande utbildningstid giva de manliga eleverna tillräcklig utbildning i handhavandet av flick- och småbarnsavdelningar eller de kvinnliga eleverna i handhavandet av gossavdelningar. En annan lucka i den nuvarande gymnastikutbildningen vore, att eleverna ej hade tillfälle att bli insatta i arbetsförhållandena vid sådana folkskolor, där undervisningen är anordnad enligt B-, C- eller D-formen. Ej heller utbildningen för lärare i idrott svarade mot de fordringar, som i detta hänseende borde uppställas. Utbildningen i kroppsövningarnas patologi hade hittills icke ägt rum vid institutet. Enligt direktionens mening borde denna brist täckas genom att 20 timmar anslogs åt detta ämne.

Slutligen framhöll direktionen, att den nya värnpliktslagen gjorde det önskvärt, att höstterminen första året för de manliga elevernas del började vid en senare tidpunkt än för närvarande, den därav betingade förkortningen av läsåret vore emellertid med nuvarande tvååriga utbildning icke genomförbar.

För att avhjälpa de sålunda påtalade bristerna vore det enligt direktionens mening nödvändigt att förlänga utbildningstiden med ett år. I samband därmed skulle läsåret något förkortas, men framför allt syntes antalet veckotimmar böra reduceras och för manliga elever i allmänhet icke överstiga omkring 28 och för kvinnliga elever omkring 27.

Från de angivna förutsättningarna hade direktionen låtit uppgöra förslag till timplaner för såväl den manliga som den kvinnliga gymnastiklärarlinjen. Enligt förslaget skulle timantalet i fysiologi, gymnastik och idrott ökas. Därjämte föreslogs såsom nytt ämne kroppsövningarnas patologi samt, för de kvinnliga eleverna, rytmik.

I anslutning till dessa förslag till omläggning och utvidgning av undervisningen framlade direktionen förslag till förstärkning av lärarpersonalen samt kostnadsberäkningar.

1934 års omorganisation innebar vidare, att undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet uppdelades på två linjer, en för utbildning av gymnastiklärare och en för utbildning av sjukgymnaster. Med skrivelse den 20 november 1937 till föreståndaren för karolinska institutets gymnastiska institution framlade överläkaren, docenten Nils Silfverskiöld, ett program för viss omläggning av den sjukgymnastiska utbildningen. Denna skulle enligt programmet helt skiljas från institutet respektive, i sjukvårdshänseende, karolinska sjukhuset samt bilda en självständig skola eller avdelning för medicinsk rörelsebehandling (gymnastikavdelningen) vid institutet.

Skolans chef borde enligt förslaget vara huvudlärare i sjukgymnastik och sjukdomslära samt tillika avdelningens överläkare. Denne borde ha huvudsakligen arbetsledande och organisatoriska uppgifter och en viss frihet från stadfästa arbetsprestationer, vilka därför skulle begränsas. En väsentlig del av den undervisningsskyldighet, som enligt nuvarande organisation åligger läraren i sjukgymnastik och sjukdomslära, skulle överföras på de biträdande lärarna.

I förslaget ingick vidare en detaljerad plan för utbildningen samt utkast till instruktioner m. m.

Docenten Silfverskiölds skrivelse överlämnades till karolinska institutets lärarkollegium som, efter behandling av ärendet genom en särskild kommitté, till kanslern för rikets universitet avlät en skrivelse, vari kollegiet hemställde om kanslerns medverkan till reformer i angiven riktning. Kollegiet förklarade sig livligt övertygat om önskvärdheten av att sjukgymnastutbildningen helt skildes från gymnastiska centralinstitutet och närmare knötes till den medicinska undervisningen men sade sig icke vara i stånd att taga ställning till förslagets detaljer. Två av kollegiets ledamöter, professorerna Liljestrand och Nordenson, tillkännagåvo avvikande mening.

I yttrande den 28 november 1942 till kanslern avstyrkte direktionen för gymnastiska centralinstitutet de föreslagna åtgärderna. Två ledamöter, professorn Lichtenstein och överläraren Åkerlund, anförde emellertid avvikande mening.

I skrivelse den 15 augusti 1943 underställde kanslern frågan Kungl. Maj:ts prövning. Kanslern anförde härvid bland annat följande.

Vad anginge det väsentliga ledet i programmet, utbrytning av sjukgymnastutbildningen från gymnastiska centralinstitutet, borde det medgivas, att något nödvändigt samband mellan utbildningen av friskgymnaster och utbildningen av sjukgymnaster icke numera kunde anses föreligga. I och för sig vore det sålunda icke förenat med olägenheter att förlägga sjukgymnastutbildningen under annan ledning än gymnastiska centralinstitutets direktion. Kanslern funne dock föga ändamålsenligt att belasta karolinska institutet med omsorgen om denna utbildning, som icke fölle inom den akademiska undervisningens egentliga ram.

Beträffande det andra huvudmomentet i reformprogrammet, vilket avsåg en ändrad arbetsfördelning mellan överläkaren-läraren och de biträdande lärarna, erinrade kanslern om, att frågor rörande det närmare anordnandet av undervisningen av blivande sjukgymnaster icke för närvarande tillhörde kanslerns ämbetsområde. Med hänsyn härtill och då kanslern icke funnit det lämpligt att låta karolinska institutet övertaga ifrågavarande utbildning, saknade kanslern anledning att yttra sig över denna del av förslaget.

Med den ställning kanslern intagit till frågan om sjukgymnastutbildningens förläggning, fann kanslern icke anledning att, från de synpunkter han hade att företräda, påkalla någon Kungl. Maj:ts åtgärd i ärendet.

I frågan om utbildningen av gymnastiklärare har svenska gymnastiklärarsällskapet inkommit med särskilda framställningar, varjämte svenska gymnastikdirektörsförbundet framlagt förslag rörande utbildningen av fackgymnaster.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen föreligga i förevarande ärenden till Kungl. Maj:ts prövning två huvudspörsmål. Det första gäller utbildningen av gymnastik- och idrottslärare vid gymnastiska centralinstitutet, det andra gäller förläggningen av sjukgymnastutbildningen.

Vad den förstnämnda frågan beträffar, ha enligt min mening goda skäl anförts till stöd för en genomgripande omläggning av undervisningen vid institutet. Oaktat en så kort tid som föga mer än ett decennium förflutit, sedan gymnastiska centralinstitutet senast omorganiserades, företer utbildningen vid denna läroanstalt otvivelaktigt betydande brister. Påfrestningar på eleverna både i fysiskt och psykiskt hänseende synas emellertid vara alltför stora. Åskilliga av olägenheterna torde kunna undanröjas genom en modernisering och rationalisering av undervisningen. Huruvida de resultat, som kunna nås på den-

na väg, bliva så betydande, att behovet av en väsentlig utsträckning av utbildningstiden därigenom bortfaller, kan för närvarande icke sägas. Innan statsmakterna kunna taga ställning till det föreliggande spörsmålet, anser jag emellertid en närmare utredning och belysning av frågan nödvändig. För detta ändamål böra lämpligen särskilda sakkunniga tillkallas inom ecklesiastikdepartementet.

Med utgångspunkt från det av direktionen framlagda förslaget böra de sakkunniga till närmare övervägande upptaga inträdesfordringarna, frågorna om utbildningens syften, utbildningstidens längd, utformningen av kursplaner ävensom den erforderliga personalorganisationen och kostnaderna för densamma.

Beträffande utbildningens syften böra de sakkunniga utgå från att gymnastiska centralinstitutet avser att utbilda fullgoda ledare för gymnastik- och idrottsutbildningen vid högre läroanstalter, folkskolor, yrkesskolor och militära förband ävensom ledare för frivillig gymnastik och idrott. Institutet bör även tillgodose det växande behovet av väl utbildade föreståndare för idrottshallar, idrottsplatser, simhallar o. d. Härvid bör tillses, att utbildningstiden för de olika kategorierna av elever icke blir längre än som erfordras för att uppnå det för vart fall avsedda syftet. Det är sannolikt att utbildningstiden åtminstone för de sistnämnda samt för vissa slag av ledare för frivillig gymnastik och idrott skall kunna avsevärt nedbringas. En i skilda sammanhang livligt dryftad fråga är, i vad mån utbildningen vid institutet bör kombineras med teoretiska studier på universitetsstadiet i syfte att göra gymnastiklärarna kompetenta att meddela undervisning jämväl i något teoretiskt läroämne. De som uttalat sig till förmån för en sådan kombinerad utbildning ha till stöd härför åberopat bland annat, att en dylik ordning tillämpas i Danmark. De sakkunniga böra överväga, huruvida denna tanke bör förverkligas vid gymnastiska centralinstitutet och, i händelse så befinnes vara fallet, framlägga härav betingade förslag.

De sakkunniga böra vidare till ingående behandling upptaga de av direktionen angivna bristerna i den nuvarande gymnastiklärarutbildningen och möjligheterna att avhjälpa dessa. I samband härmed förtjänar uppmärksammas behovet av specialutbildning av gymnastiklärare för det växande yrkesskolväsendet. Önskvärt är vidare, att redan under utbildningstiden vid institutet hänsyn kan tagas till gymnastik- och idrottslärarnas viktiga organisatoriska uppgifter inom sammanslutningar för frivillig gymnastik och idrott, deras behov av utbildning till domare för bedömning av tävlingar m. m. och till ledare för gymnastik- och semesterläger av olika slag. Ökat utrymme bör dessutom beredas för seminarieövningar och skälig tid tillmätas för undervisning i talteknik, rytmik och redskapskännedom.

Beträffande undervisningstidens längd böra de sakkunniga inrikta sitt arbete på, att denna hålles inom sådana gränser, att ett högskolemässigt studiesätt möjliggöres. Vid bestämmandet av läsårets början och terminsindelningen bör hänsyn tagas till de manliga elevernas värnpliktstjänstgöring.

Även den andra i ärendet berörda huvudfrågan, nämligen spörsmålet om sjukgymnastutbildningens förläggning, synes lämpligen böra bli föremål för utredning genom de nu tillämnade sakkunniga. I samband härmed bör övervägas om det är möjligt att bereda dem

vissa lättnader i syfte att nedbringa den sammanlagda studietiden, vilka efter föregående utbildning på den ena linjen skaffa sig kompetens jämväl på den andra linjen. De sakkunniga böra vidare uppmärksamma, huruvida en omorganisation av sjukgymnastutbildningen kan förväntas medföra avsevärt ökade kostnader för statsverket. De sakkunniga böra slutligen undersöka vilka förändringar, som en eventuell omorganisation kan föranleda med avseende å administrationen av sjukgymnastutbildningen och i sammansättningen av gymnastiska centralinstitutets direktion.

Jag förutsätter, att de sakkunniga komma att bedriva sitt arbete i nära samverkan med gymnastiska centralinstitutet, karolinska institutet, karolinska sjukhusets direktion samt de viktigaste sammanslutningarna på gymnastikens och idrottens områden."

III. ALLMÄNNA SYNPUNKTER PÅ DEN FYSISKA FOSTRAN

Lings allmänna principer för den fysiska fostran är aktuella ännu i dag. Att kroppsövningarna skall grunda sig på människoorganismens behov och dess lagar och att de skall bidraga till en harmonisk utveckling, är förutsättningar och mål som fortfarande står som riktlinjer för den fysiska fostran. Lings framhållande av den gradvisa stegringens och rörelseurvalets betydelse och av den fysiska fostrans karaktärsdanande värde torde i dag icke röna någon motsägelse. Hans fordran på att varje rörelse skall vara formbestämd har däremot i viss mån luckrats upp i det att leken med sin fria form allt mera vunnit inträde i övningsprogrammen för barn. Trots att ovannämnda principer alltjämt äger aktualitet och tillämpning är skillnaden mellan den fysiska fostran i våra dagar och för så kort tid som 30—40 år sedan mycket stor. Förklaringen härtill torde väl närmast vara att söka i den av tidsutvecklingen ändrade uppfattningen om uppfostran, dess mål och medel. De framsteg, som gjorts inom de vetenskaper, som ligger till grund för den fysiska fostran, har säkerligen också kraftigt bidragit till att påskynda denna utveckling.

De sakkunniga vill här utan anspråk på att uttömmande eller systematiskt ha behandlat ämnet framlägga några synpunkter på den fysiska fostrans uppgift och arbetsformer.

Skolornas fysiska fostran — uppfostran genom kroppsövningar — bör ingå som ett naturligt led i skolans allmänna fostran av det uppväxande släktet till dugliga, harmoniska och socialt inställda medborgare. Den bör grunda sig på den vetenskapliga forskningens rön, framför allt i anatomi, fysiologi, psykologi och sociologi och den bör sålunda ständigt vara underkastad omprövning. Vad som under en tidsperiod varit en vedertagen arbetsform, byggd på den tidens uppfattning, kan på grund av nya rön behöva utbytas mot andra former.

Ett av de främsta kraven på den fysiska fostran är, att den skall vara allsidigt utvecklande. Individen skall betraktas som en helhet och övningarna läggas så att de tillfredsställer såväl fysiska som psykiska behov. Ämnet självt måste därför betraktas som en helhet, där ingen av grenarna får inta en dominerande plats och undanskymma de övriga. Den fysiska fostrans mål är icke att utbilda specialister, varför ett stort antal olika rörelseformer är motiverat. Detta hindrar inte att hänsyn tas till viss intresseinriktning hos eleverna.

Från fysisk synpunkt bör kroppsövningarna verka utvecklande och stärkande på hela organismen. Barn och ungdom har ett inneboende rörelsebehov och deras kroppsliga utveckling är betingad av att de får rikliga tillfällen att röra sig. Endast därigenom når deras rörelseapparat och inre organ nödig styrka och funktionsbredd. För bevarande av funktionsdugligheten är det

vidare nödvändigt, att kroppens organ då och då och icke för sällan tas i anspråk under förhållanden, då kraven på dem är större än vad som i allmänhet är fallet i det dagliga livet. Icke minst viktigt är uppövandet av andnings- och cirkulationsorganens funktion. Rörelseformer som gång, löpning av olika slag, simning, bollspel, skidlöpning m. fl. idrottsformer har stor tränande effekt på andnings- och cirkulationsorganen. De är vad man kallar konditionsbefrämjande.

Eftersom barnens och ungdomarnas organism är stadd i utveckling och därför mera ömtålig än den vuxnes, är det anledning att iaktta en viss försiktighet med övningar av uthållighetskaraktär. Tävlingar i uthållighetsgrenar som t. ex. skidlöpning, terränglöpning och långa simdistanser bör förekomma sparsamt och endast om de är föregångna av en ordentlig träningsperiod. För de lägsta skolåldrarna bör sådana tävlingar överhuvud ej förekomma. Detsamma gäller också för mera renodlat muskulära ansträngningar i form av teknikövningar. Den outvecklade konstitutionen gör det även i fråga om dessa övningsformer nödvändigt med en väl avvägd, förnuftig stegring. Någon risk att hållnings- och rörelseapparaten kan ta skada får icke föreligga.

Skillnaden mellan pojkar och flickor, särskilt efter puberteten, drar en bestämd gräns mellan deras övningar. Gymnastik med rytmiskt inslag tycks, liksom simning och en del andra individuella idrottsgrenar samt vissa bollspel, vara lämpliga övningsformer för flickor. Däremot synes exempelvis fotboll, ishockey, kast med tunga redskap, medel- och långdistanslöpning vara mindre lämpliga. En differentiering i fråga om rörelsevalet är också nödvändig med avseende på elevernas ålder, storlek, styrka, kondition och pubertetsutveckling.

Ett bestämt krav, som måste ställas på undervisningen i fysisk fostran är, att den är lustbetonad och intresseväckande. Kroppsövningarna eller rörelseformerna har icke endast ett yttre förlopp, de har förbindelse med även andra sidor av vårt väsen. Som huvudregel bör i detta ämne gälla, att man bygger på vad som är naturligt för individen. Kroppsövningarna i allmänhet är till sin natur lustbetonade. De får icke ges en utformning, som bryter mot detta faktiska förhållande. Man måste således se de olika rörelseformerna även ur elevernas synpunkt och söka ta reda på vad de har för intressen och önskemål. Lärarens auktoritet är nog bra och nödvändig för den allmänna ordningen och ledningen i tekniskt-metodiskt avseende. Men det är icke nog. Det krävs något därutöver för att få fram den livsglädje och den känsla av tillfredsställelse varförutan en lektion i fysisk fostran blir ett tröttsamt och tråkigt muskulärt arbete. Bättre än en lektion av sådan karaktär är ingen lektion alls.

Pojkarna önskar och hoppas att genom kroppsövningar bli starka, snabba, smidiga och uthålliga eller med andra ord att skaffa sig god fysik. De vill därför gärna kunna mäta träningens inverkan på prestationsförmågan och på ett konkret sätt få påvisat att de utvecklas. Flickorna, särskilt de äldre, tänker säkerligen mera på den estetiska sidan. De önskar att övningarna därför också skall befordra grace, mjukhet och rytm. Gemensamt för både pojkar och flickor är, att de vill bli skickliga i lekar och spel och erkända av andra. De jämför sig medvetet eller omedvetet med sina kamrater och strävar efter att bli bättre i olika avseenden. En påvisbar förbättring eller känslan av att man så

småningom kommer att gå i land med en uppgift kan få stor betydelse för självförtroendet och träningen av viljan. Genom att övningarnas svårighetsgrad anpassas efter elevernas färdigheter och utvecklingsståndpunkt, får eleverna en känsla av att de utvecklas och lyckas. Deras rörelsedrift får på så sätt ett naturligt och för varje individ lämpat utlopp, vilket kan bidra till att de befrias från rädsla, hämningar och blyghet.

För att läraren på ett tillfredsställande sätt skall kunna bedriva undervisning i fysisk fostran fordras, att de rent yttre förhållandena tillåter honom ta hänsyn till den enskilde och dennes behov av hjälp och ledning. Men bara denna så blygsamma fordran att kunna anpassa övningarna efter elevernas utvecklingsståndpunkt kräver, att de stora övningsavdelningarna inom de högre skolorna kraftigt begränsas.

Den moderna fysiska fostran försöker verka utvecklande på individens sociala inställning och uppträdande. De unga har under vissa perioder ett stort behov av personlig gemenskap med likasinnade. Denna gemenskap blir starkast och mest påvisbar då en grupp har ett gemensamt mål att arbeta för. Pojkarna och flickorna i skolan söker sig därför gärna till lagidrotterna, där laget blir den lilla grupp, inom vilken de känner sig hemma. Även de individuella idrotterna och gymnastiken kan genom gruppundervisning skapa sådana "gäng", där träningen bedrives under kamratliga former och medlemmarna hjälper varandra med råd och anvisningar. Att idrott och gymnastik så lätt skapar kamratskap och sammanhållning inom en grupp torde i stor utsträckning bero på att eventuella olikheter i socialt hänseende inte spelar någon roll, utan var och en värderas efter sina färdigheter och efter sina egenskaper som kamrat. Förutsättningarna för detta ämne att skapa sportsmanship och andra värdefulla sociala egenskaper hos den uppväxande ungdomen är således mycket stora. Det är karakteristiskt att ett mycket nedsättande uttryck i England är "it is not cricket" och i Amerika "he doesn't play ball". Att sådana uttryck kunnat skapas visar vilken vikt och betydelse kroppsövningarna har fått i dessa länder.

Kampidrotter och lagspel är tävlingsmässiga till sin natur. Blir kamp- och tävlingsmomentet för starkt betonat äventyras de mest önskvärda resultaten av uppfostran. Om en individs mentalitet blir "att vinna till varje pris", förlorar han därmed ofta den hänsyn till motståndarna, som idrotten vill skapa, och tävlingen kan orsaka antagonism mellan individer och grupper. Tävlingsmomentet och spänningen är anledningen till att idrottsevenemangen lockar stora publikmassor. Då det gäller skolans idrott får dock icke hänsyn tas till om den är publikdragande eller ej. Avsikten får icke vara att skapa stjärnor, skolidrottens målsättning ligger på ett helt annat plan.

Genom kroppsövningar framför allt i tävlingsform kan utpräglat aggressiva individer få tillfälle att ge utlopp åt sin energi. De speciella kampidrotterna t. ex. boxning och brottning bör dock enligt de sakkunnigas uppfattning icke upptagas på skolans schema. Det är visserligen sant, att dessa idrotter ger utlösning åt överskottskrafter hos utpräglat aggressivt lagda individer. Risken för svåra skador är dock så stor, att de icke kan motiveras som obligatoriska övningar inom skolans ram. Den svåra metodiken i dessa grenar fordrar så mycken tid och ansträngning såväl från elever som lärare, att de utan vidare

kan ställas tillbaka för andra idrotter som är lättare att organisera och som kan ge personlig utlösning för kampinstinkter.

Värderingen av å ena sidan gymnastiken, å andra sidan leken och idrotten har under de sista årtiondena undergått en genomgripande förändring. Detta har även tagit sig uttryck i att de förslag till omorganisation av G. C. I., som tid efter annan uppgjorts, har ökat lekens och idrottens timantal.

I motsats till vad tidigare varit fallet lägges numera i gymnastikundervisningen mindre vikt vid kroppshållningen. Det står allt mera klart för den fysiska fostrans målsmän, att avsikten med kroppsövningar i skolan i fysiskt avseende är att skapa god funktion. Psykologiska synpunkter har tillgodosetts i så måtto, att det numera ställes fordringar på att undervisningen skall vara lustbetonad. Detta har berett plats för ett friare arbetssätt. Lek, bollspel och andra idrottsformer har fått sin givna plats i övningsförrådet. Snart nog upptäckte man, att deras fysiologiska värde är minst lika stort som gymnastikens, och att de från allmänt fostrande synpunkt har moment, som gymnastiken saknar. Att leken och idrotten är barnens naturliga rörelseformer, visar barnens sysselsättning, när de själva får bestämma vad de skall göra. De leker, spelar boll, åker skidor och dylikt. Utgår man från att uppfostran skall bygga på vad som är naturligt för barnen och vad som passar deras psyke, är det självklart att lek och idrott får en framskjuten plats på övningsprogrammet.

Utvecklingen har också gått i den riktningen, att övningarna nu oftare förlägges utomhus och bedrives i form av lek och idrott. Som ett uttryck för denna utveckling torde man också få betrakta följande avsnitt ur skolöverstyrelsens anvisningar för undervisningen i gymnastik med lek och idrott vid folkskolorna.

"I skolor, som ha fullgod *gymnastiksal*, bör omkring ⅔ av den effektiva tiden (lov- och friluftsdagar frånräknade) användas till gymnastik, resten av tiden till utomhusövningar. Under ett läsår med gynnsam väderlek kan dock eventuellt längre tid ägnas åt utomhusövningar. Omkring en månad på hösten och en månad på våren bör om möjligt användas till lek och idrott. Under vintermånaderna böra möjligheterna att utöva vinteridrott väl tillvaratagas. Utomhusperioderna under vintern böra i regel icke göras sammanhängande, utan minst en lektion i veckan bör ägnas åt gymnastik.

I skolor med *inredd lärosal* bör till gymnastik användas ½—⅔ av tiden, beroende på hur lämplig salen är för gymnastikövningar. Om endast minimiutrustning av redskap finnes, eller om salen är så otillfredsställande, att endast "bänkgymnastik" är möjlig att utöva, bör ungefär ⅓ av tiden användas till inomhusgymnastik."

De sakkunniga skulle dock för sin del vilja gå ännu längre och som sin åsikt uttala, att lek och idrott utomhus alltid måste anses värdefullare än gymnastik bedriven på bänkarna i en dammig skolsal. Denna form av gymnastik motiveras ibland med "att det är dock undervisning." Förklaringen till detta betraktelsesätt är många gånger, att de äldre lärarna inte fått någon nämnvärd utbildning i lek och idrott. De kan inte alltid undervisa i ämnet, varför de känner sig osäkra och besvärade. Icke förrän under de senaste åren har en för skolbruk användbar metodik för lek och idrott utarbetats. Från att ha varit så gott som uteslutande "fria övningar"

har leken och idrotten i skolan nu utvecklats till ett ämne med väl genomtänkt och för barnen lämpad metodik men med bibehållande av sin karaktär av frihet och friskhet.

Skolgymnastiken ansågs förr huvudsakligen vara ett profylaktiskt medicinskt medel avsett att förebygga ett förmodat kroppsligt förfall. Verksamheten kom därför att koncentreras på korrigerande av felställningar och skapandet av vad man benämnde en god hållning. Därvid bortsåg man från viktiga hygieniska principer, som t. ex. värdet av övningar bedrivna ute i det fria. Man tog ej heller hänsyn till grundläggande psykologiska faktorer. Rörelseformerna var ofta stela och stereotypa och därmed fjärran från barnens naturliga rörelsesätt. Om man utgår ifrån att det är riktigt att basera uppfostran på individens naturliga anlag, så stred den gamla gymnastikens arbetssätt direkt emot denna uppfattning. Att en gymnastiklektion var tråkig ansågs under lång tid icke vara något fel, bara den var nyttig, d. v. s. fullgod ur korrektiv synpunkt.

Från den drilldisciplin som förr var utmärkande för gymnastiken har man, som tidigare nämnts, nu övergått till ett friare arbetssätt, som tar sig uttryck i att de fristående rörelserna utföres rytmiskt och redskapsövningarna bedrives i grupper där självständigt arbete möjliggöres. Lekar och spel får ett ganska stort utrymme och redskapsövningarna har fått mera tid på den fristående gymnastikens bekostnad. I och med denna utveckling utsuddas de förut skarpa gränslinjerna mellan gymnastik, lek och idrott. På småskolestadiet t. ex. förekommer sådana arbetsformer, som man inte direkt kan hänföra vare sig till den ena eller andra formen. Detta är enligt de sakkunnigas mening en önskvärd utveckling. Tyvärr är den ännu så länge i huvudsak förbehållen folkskolan. I läroverken, där läraren ofta har 50—80 elever i avdelningen är det av organisatoriska skäl nära nog ogörligt att lägga moderna pedagogiska och psykologiska synpunkter på undervisningen. För att det där överhuvud taget skall gå att arbeta och upprätthålla önskvärd ordning måste den gamla arbetsform användas, som står direkt i strid med vad t. ex. skolkommissionen framfört i sitt principbetänkande.

Denna gymnastikens av olika incitament påverkade utveckling har dock på intet sätt förändrat gymnastikens grundkaraktär. Gymnastiken intar inom fysisk fostran alltjämt en särställning därigenom att läraren bestämmer rörelseval, rörelsesätt och arbetstempo, varigenom effekten kan doseras och lokaliseras. Han kan välja rörelser, som direkt motarbetar deltagarnas eventuella kroppsliga brister, t. ex. svag buk- eller ryggmuskulatur. Den förut kanske oftast använda motiveringen, nämligen att gymnastiken har korrektiv verkan, gäller därför även i dag, fastän uppfattningen ändrats därhän, att man inte längre tillskriver hållningen samma hygieniska betydelse som förr. Slutligen är att märka att i vårt land det dessutom inte är möjligt att bedriva utomhusövningar året om, varför gymnastiken också av klimatiska skäl får en relativt stor plats på programmet.

I det föregående har de sakkunniga gång efter annan betonat den fysiska fostrans stora betydelse för skolans fostrande verksamhet. Denna synpunkt har också sin fulla tillämpning på den ungdom som lämnat skolan. För dem intar idrott, gymnastik och friluftsliv ofta en dominerande plats i deras fritidsliv. Detta är i och för sig önskvärt, dels på grund av det uppfostrande momentet,

som skänker åt utövarna respekt för givna regler, sinne för rent spel och ger träning för viljan, dels för att kroppsövningarna verkar fysiskt utvecklande och på ett önskvärt sätt ger utlopp åt energien, vilket senare annars kanske skulle ha skett i mindre önskvärda former. Om kroppsövningarna är ungdomarnas enda och helt dominerande intresse kan de dock komma att verka kulturhämmande. Det blir därför en ungdomsledarnas uppgift att försöka åstadkomma en förnuftig avvägning så att ungdomarna icke genom idrott förhindras att utbilda sig på andra områden. Vad som försummas härutinnan i den ålder som det här är fråga om blir i fortsättningen svårt, ofta icke möjligt, att ta igen.

Kroppsövningarna som uppfostringsmedel får för den vuxne underordnad betydelse. I stället träder de hygieniska och rekreativa momenten i förgrunden. Genom att man bedriver kroppsövningar i passande omfång främjas arbetslusten och arbetsförmågan och det kroppsliga välbefinnandet förbättras, varigenom även synen på tillvaron otvivelaktigt blir ljusare. Erfarenheten har emellertid visat att kroppsövningarna kan ha motsatt verkan. De kan försvaga arbetslusten och arbetsförmågan, verka psykiskt nedbrytande och direkt skadligt på kroppens organ. Man har här att göra med ett medel som kan bli av största värde när det användes rätt, men som också i många fall av en missledd ambition dessvärre blir till skada.

Kontors- och industrigymnastiken är former av kroppsövningar som ger deltagarna en stunds rekreation och som gör dem effektivare i arbetet. Den har inte som främsta uppgift att träna upp deltagarnas fysik utan snarare att ge dem ett moment av omväxling, som piggar upp dem och därmed ökar välbefinnandet. För vissa yrkesarbetare med tungt kroppsarbete kan vissa träningsmetoder och idrottsformer användas som ett led i uppövandet av styrka och teknik för just det slag av arbete som det är fråga om.

De sakkunniga har i det föregående angivit vissa allmänna synpunkter beträffande den fysiska fostran, dess mål och arbetsformer. Enligt de sakkunnigas uppfattning bedrives den fysiska fostran i våra skolor ännu icke i önskvärd utsträckning efter dessa riktlinjer. Visserligen har drillen avlösts av ett friare arbetssätt och lekmomentet betonats i övningsprogrammens sammansättning. Mycket bygger dock ännu på en ur vetenskaplig synpunkt föråldrad uppfattning. Det skall erkännas att många väsentliga problem inom den fysiska fostrans område ännu icke gjorts till föremål för vetenskaplig undersökning. I den mån vetenskapliga resultat föreligger visar det sig emellertid att dessa icke fått ett tillräckligt inflytande på den praktiska utformningen av ämnet. Icke ens i gymnastiklärarutbildningen är kontakten mellan forskningsresultatet och praktik tillfredsställande ordnad. De sakkunniga skisserar i närmast följande kapitel ett förslag till lösning av detta problem.

De sakkunniga är fullt medvetna om att de synpunkter på den fysiska fostran som här framförts, icke i full utsträckning omedelbart kan omsättas i alla skolformer. Som förut nämnts är det framför allt de stora avdelningarna, som lägger ett svårt hinder i vägen. De sakkunniga anser dock icke att sådana yttre tillfälliga brister i den nuvarande skolorganisationen skall få inverka på eller uppskjuta genomförandet av en lärarutbildning, som motsvarar nutida krav på den fysiska fostran.

Beteckningen på skolschemat *gym-*

nastik med lek och idrott ger enligt de sakkunnigas uppfattning uttryck åt en vedertagen uppdelning av ämnet som har en praktisk-metodisk innebörd, men som från saklig synpunkt icke längre torde kunna godtagas. De sakkunniga har därför inte heller i sitt längre fram skisserade förslag skilt på de olika rörelseformernas teori utan upptagit kroppsövningarnas teori som ett ämne. Sverige är ett av de få länder som inte har ett gemensamt namn för hela ämnet. Som exempel kan nämnas att ämnet i England och Amerika heter Physical Education, i Tyskland Körpererziehung, i Frankrike Education Physique, i Danmark och Norge Legemsövelser respektive Legemsövninger. Den nuvarande beteckningen gymnastik med lek och idrott är icke ett adekvat uttryck för den verklighet den vill beteckna. Det skall dock villigt erkännas att det är svårt att finna ett sådant. Mycket talar för något av de klassiska uttrycken *gymnastik* och *idrott* som beteckning för vad vi över huvud mena med kroppsövningar. Båda uttrycken har det emot sig att de redan vunnit burskap inom språket vart och ett på sitt område. Uttrycket *fysisk fostran* har redan vunnit en viss terräng i det allmänna språkbruket. Det ger ett klart uttryck åt, vad saken gäller, vilket icke minst ur propagandasynpunkt är av värde, och det skulle säkerligen bidra att samla olika intressen och krafter, som nu verkar på den fysiska fostrans område. De sakkunniga har i sin utredning använt detta uttryckssätt.

IV. KORTFATTAD SAMMANFATTNING AV DE SAKKUNNIGAS FÖRSLAG TILL OMORGANISATION

I nu gällande stadga för G. C. I. anges institutets uppgift vara "att utbilda gymnastiklärare och sjukgymnaster samt att genom undervisning och forskning befordra gymnastikens utveckling".

De sakkunniga vill beträffande denna föreskrift för institutets verksamhet erinra om sin skrivelse till Kungl. Maj:t av den 10 maj 1948 vari hemställes, att utbildningen av sjukgymnaster avskiljes från institutet och förlägges under egen direktion. Institutets uppgift skulle därefter bli att bedriva forskning i fysisk fostran och för skolväsendet utbilda lärare i detta ämne.

De förslag till ändringar av institutets organisation, som här nedan framlägges, berör icke den angivna målsättningen för institutets fortsatta verksamhet. Ändringsförslagen är föranledda av dels behovet av en utökad forskning inom de ämnesområden, som tillhör vad de sakkunniga kallat fysisk fostran, dels en ur olika synpunkter påkallad omläggning av lärarutbildningen.

För forskningens del föreslår de sakkunniga, att utöver den redan befintliga fysiologiprofessuren inrättas två nya professurer, en i anatomi, särskilt funktionsanatomi och en i psykologi-pedagogik och sociologi. Professorerna skall leda forskningen inom respektive ämnen och omhänderha den akademiska undervisningen. De sakkunniga föreslår vidare, att till var och en av institutionerna knytes en lärare med gymnastiklärarutbildning och vetenskaplig utbildning inom vederbörandes specialämne. Dessa lärare skall undervisa i vad i förslaget kallats *kroppsövningarnas speciella teori*, d. v. s. den praktiska tillämpningen av den vetenskapliga forskningens rön, ett moment av lärarutbildningen, som icke i tillräcklig omfattning kan tillgodoses vid den rent akademiska undervisningen eller vid undervisningen i metodik och praktik. Genom insättandet av ett dylikt mellanled mellan forskning och praktisk tillämpning skapas en nödvändig förbindelse och en garanti för en befruktande växelverkan dem emellan. Genom att undervisningen i kroppsövningarnas speciella teori, i den mån den nu förekommer, överföres från lärarna i metodik och praktik till särskilda lärare kommer de förra att helt få ägna sig åt det metodiska och praktiska arbetet.

De sakkunniga föreslår också, att riksidrottsförbundets idrottspoliklinik överflyttas till institutet och att föreståndaren för denna tillika blir lärare i kroppsövningarnas patologi.

I diskussionen om en omläggning av lärarutbildningen vid institutet har framkommit förslag att öka utbildningstiden från två år till tre. De sakkunniga har icke kunnat tillmötesgå detta önskemål.

För inträde vid institutet kräves för närvarande som teoretisk förutbildning lägst realexamen med vissa komplette-

ringar till studentbetyg. Den skarpa konkurrensen mellan inträdessökandena har gjort att studentexamen praktiskt taget är villkor för inträde. Med hänvisning till den vetenskapliga eller högskolemässiga karaktär, som de sakkunniga velat ge den teoretiska delen av utbildningen, föreslår de sakkunniga, att studentexamen föreskrives som villkor för inträde vid institutet.

Avlagd lärarexamen i fysisk fostran skall som hittills ge kompetens till gymnastiklärarbefattning vid rikets skolor. Vidare föreslås att denna examen under vissa villkor får gälla som betyg i en variant av fil. ämbetsexamen benämnd fil. ämbetsexamen med fysisk fostran (kombinerad examen), vilken skulle medföra kompetens till adjunktur.

Vidare föreslår de sakkunniga en ettårig utbildning av folkskollärare. Denna utbildning skall ge behörighet att undervisa i fysisk fostran även på högstadiet i den nioåriga enhetsskolan och att kunna anställas som gymnastiklärare vid realskolan.

För utbildning av lärare för elitkurser i såväl gymnastik som idrott föreslår de sakkunniga anordnandet av kurser vid institutet. Dessa kurser bör planläggas och drivas i samarbete med idrottens och gymnastikens organisationer.

De sakkunniga förutsätter, att ett intimt samarbete från institutets sida kommer till stånd med andra vetenskapliga institutioner särskilt med Stockholms högskola. I sistnämnda avseende framlägger de sakkunniga vissa förslag.

V. INSTITUTETS OMFATTNING

För att fastställa institutets framtida storlek har de sakkunniga gjort en undersökning av gymnastiklärarbehovet. En sådan undersökning möter i vanliga fall stora svårigheter. Den gör det i ännu högre grad nu beroende på ovissheten om den nya skolreformens verkningar.

De sakkunniga har utgått från det antagandet att någon minskning av elevantalet per gymnastikavdelning icke kommer att ske under de närmaste åren samt att fysisk fostran alltjämt får disponera i genomsnitt 4 veckotimmar per gymnastikavdelning. Vidare har de sakkunniga här bortsett från behovet av gymnastiklärare inom enhetsskolans småskole- och mellanskolestadier, vilket utretts i annat sammanhang. Endast i slutsummorna har elevantalet på den föreslagna ettåriga folkskollärarlinjen vid G. C. I. medtagits.

Befolkningsutvecklingen i Sverige

Nativiteten i Sverige under åren 1931—1950 framgår av nedanstående tabell.

År	Medelfolkmängd	Levande födda		Därav döda under 1:a levnadsåret	Antal överlevande vid 1 års ålder
		Antal	Promille		
1931	6.152.319	91.074	14,80	5.159	85.915
1932	6.176.405	89.779	14,54	4.555	85.224
1933	6.200.965	85.020	13,71	4.210	80.810
1934	6.222.328	85.092	13,68	4.014	81.078
1935	6.241.798	85.906	13,76	3.942	81.964
1936	6.258.679	88.938	14,21	3.857	85.081
1937	6.275.805	90.373	14,40	4.082	86.281
1938	6.297.468	93.946	14,92	3.992	89.954
1939	6.325.759	97.380	15,39	3.845	93.535
1940	6.356.368	95.778	15,07	3.758	92.020
1941	6.388.953	99.727	15,61	3.685	96.042
1942	6.432.337	113.961	17,72	3.337	110.624
1943	6.490.514	125.392	19,32	3.629	121.763
1944	6.560.088	134.991	20,58	4.195	130.796
1945	6.635.548	135.373	20,40	4.054	131.319
1946	6.718.717	131.782	19,61	3.463	128.319
1947	6.802.865	128.290	18,86	3.234	125.056
1948	6.883.467	126.392	18,36	2.926	123.466
1949	6.955.535	120.947	17,39	2.804	118.143
1950	7.016.551	115.211	16,42	2.361	112.850

De stora årskullarna efter år 1941 fick folkskolan känning av från och med år 1949, då årskullen 1942 uppnådde 7-årsåldern. De högre skolorna, som mottar skolbarnen efter deras 4:e eller 6:e folkskoleår, får vidkännas de första påfrestningarna 1953 och än starkare markerat 1955. 1946 års skolkommission bygger i

väsentlig grad sina beräkningar på de prognoser över befolkningsutvecklingen, som professor Sten Wahlund utfört (Socialvårdskommitténs betänkande angående revision av lagen om folkpensionering. Statens Offentliga Utredningar 1945:46). Professor Wahlund beräknar antalet levande födda i Sverige 1950 till 124.500 och 1960 till 109.200. Genom linjär interpolation anger 1946 års skolkommission födelseantalet för de närmaste åren till:

1946	1947	1948	1949
133.000	131.000	129.000	127.000
1950	1951	1952	1953
125.000	123.000	121.000	119.000

Tabellen å föregående sida visar, att de reella födelsetalen för åren 1946—1950 är lägre än de av skolkommissionen ur den wahlundska prognosen framskrivna värdena. Det förefaller mycket troligt, att hela seriens födelsetal fram till år 1953 kommer att ligga något lägre än de kalkylerade. Om t. v. hänsyn endast tages till de nio stora årskullarna födda åren 1942—1950, så börjar en stark påfrestning på folkskoleorganisationen från det år, då årskullen född 1942 började skolan (år 1949) till det år, då den sista årskullen född 1950 lämnar folkskolans 6:e klass (år 1963), med en maximal belastning år 1955, då de sex största årskullarna är i folkskoleåldern. För de högre skolorna (med nuvarande organisation) börjar den starka tillströmningen år 1953, då 1942:orna skall in i klass 1^5, och räcker ända fram till 1969, då 1950:orna nått 19 års ålder (studentexamensåldern). Sannolikt blir belastningen här starkast, då alla de sex årskullarna födda 1942—1947 befinner sig i "läroverksåldern".

Införes begreppet "läroverksåldern" för barn i åldern 11 år till ungdomar på 19 år, motsvarande en normal skolgång från klass 1^5 till studentexamen, så beräknas totalantalet barn och ungdom i Sverige till:

1950—51	755.252	1956—57	919.582
1951—52	759.700	1957—58	960.373
1952—53	769.067	1958—59	994.477
1953—54	796.206	1959—60	1.023.553
1954—55	853.551	1960—61	1.048.874
1955—56	877.244		

Beräkningarna har utförts som en vanlig åldersframskrivning av de ifrågakommande årskullarna, med pojkar och flickor tillsammantagna och med överlevelsetal för resp. åldrar motsvarande medeltalet av överlevelsetalen för vardera könet.

Inom högre skolor fanns i Sverige år 1950:

Statens allmänna läroverk	91.140	lärjungar
Kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor	4.311	„
Högre folkskolor	12.117	„
Högre ensk. goss- och samskolor	6.336	„
Högre ensk. och komm. flickskolor	20.216	„
Enskilda mellanskolor	723	„
Folkskoleseminarier	4.656	„
Småskoleseminarier	1.856	„
Summa	141.355	„

Frånräknas seminarieeleverna utgör lärjungeantalet summa 134.843. Detta antal utgör av i runt tal 755.000 11—19-åringar år 1950 *18* %. Vid oförändrad skolorganisation skulle sålunda antalet lärjungar inom högre skolor under åren 1951 fram till 1960—61 kunna beräknas genom att av varje årskader — från

759.700 år 1951—52 fram till 1.048.874 1960—61 — ta 18 %. Genom en sådan beräkning finge man ett exakt mått på lärjungestockens förändringar i antal beroende på befolkningsutvecklingen.

En undersökning av undervisningsrådet Ragnar Lundblad (Aktuellt från Skolöverstyrelsen, årg. 1, häfte 1—2, sid. 2—13) visar, att antalet lärjungar i nybörjarklasserna (klass 1^5, klass 1^4 och första ringen) företer större stegring än befolkningsutvecklingen skulle ge anledning till. För varje år stegras det procenttal av årskullen, som går till läroverken.

Beräkning av gymnastiklärarbehovet

Någon beräkning av skolöverstyrelsen eller 1946 års skolkommission över behovet av gymnastiklärare i framtidens skolor föreligger icke. Däremot har såväl skolöverstyrelsen som skolkommissionen utfört beräkningar över ämneslärarbehovet under hänsynstagande till befolkningsutvecklingen, den procentuellt ökade tillströmningen till de högre skolorna och det s. k. ersättningsbehovet. Med utgångspunkt från dessa beräkningar skulle en preliminär ganska osäker uppskattning av gymnastiklärarbehovet kunna göras i form av direkta analogiberäkningar grundade på antalet ämneslärare och gymnastiklärare vid beräkningarnas början. De av skolöverstyrelsen uppgjorda prognoserna över årliga behovet av ämneslärare omfattar emellertid endast åren fram till 1954. Då den stora påfrestningen på de högre skolorna som ovan nämnts börjar först år 1953 och blir ännu mera kännbar från och med år 1955 har de sakkunniga för att få med denna period gjort en beräkning av gymnastiklärarbehovet för åren 1951—1961 grundad på befolkningsutvecklingen och ersättningsbehovet, medan däremot hänsyn icke tagits till den procentuellt ökade tillströmningen till de högre skolorna.

Som tidigare anförts kan man beräkna antalet lärjungar i de högre skolorna fram till 1960—1961 genom att man av varje årskader ungdomar i åldern 11—19 år tar 18 %. Enligt uppgift från skolöverstyrelsen tjänstgör läsåret 1950—1951 636 gymnastiklärare vid högre skolor (64 lärare vid seminarier ej inräknade). Dessa undervisar enligt tabellen ovan 134.843 elever. Med utgångspunkt från dessa siffror och från det beräknade antalet elever i de högre skolorna för vart och ett av de 10 närmaste åren kan en beräkning göras över behovet av gymnastiklärare i dessa skolor. Lägges därtill antalet lärare vid seminarierna (64 st), erhåller man hela antalet erforderliga gymnastiklärare för högre skolor. Behovet framgår av nedanstående tabell:

1951—1952	709	1956—1957	845
1952—1953	717	1957—1958	879
1953—1954	740	1958—1959	908
1954—1955	789	1959—1960	933
1955—1956	809	1960—1961	955

Efter år 1961 börjar en period under vilken behovet långsamt sjunker. För närvarande examineras vid institutet c:a 50 elever per år. Av dessa är högst fem officerare på stat, som går tillbaka till sina befattningar, några är utlänningar som återvänder till sina hemländer. Dessutom tar en mindre del av de civila svenska eleverna av olika anledningar icke tjänst i skolor. Om man utgår från att 50 elever per år är tillräckligt för att fylla ett behov av 700

gymnastiklärare per år så kan man beräkna hur många lärare som behöver utexamineras för att fylla behovet under de närmaste åren. Nedanstående tabell visar hur många gymnastiklärare som kommer att behövas för vart och ett av de 10 närmaste åren. Vid denna beräkning har hänsyn också tagits till ersättningsbehovet.

1951—1952	60	1956—1957	97
1952—1953	60	1957—1958	98
1953—1954	76	1958—1959	94
1954—1955	106	1959—1960	93
1955—1956	79	1960—1961	90

Av tabellen framgår, att enligt denna beräkningsgrund skulle det i framtiden behöva examineras nära dubbelt så många gymnastiklärare som för närvarande. Som förut nämnts har de sakkunniga vid denna beräkning ej tagit hänsyn till den procentuellt ökade tillströmningen till de högre skolorna. De sakkunniga har ej heller kunnat göra någon beräkning av det ökade behovet av gymnastiklärare orsakat av enhetsskolans genomförande (den nioåriga skolplikten) och införandet av fysisk fostran i större omfattning i yrkesskolorna. I viss omfattning torde detta behov kunna tillfredsställas genom den ettåriga utbildningen av folkskollärare vid institutet. De sakkunniga har ej heller tagit med i beräkningen det ökade behov som orsakas av att ett allt större antal gymnastiklärare anställes utanför skolan, t. ex. som idrotts- och fritidsledare i kommuner och industriföretag. Ett genomförande av kombinerad examen kommer givetvis också att ha till följd en ökning av antalet lärare med undervisning i fysisk fostran.

Om hänsyn tagits till dessa olika faktorer, skulle siffrorna för behovet ha legat något högre. Å andra sidan kommer en ökning av elevantalet vid en skola ej alltid att innebära att en ny gymnastiklärartjänst behöver inrättas. Vid många skolor har nämligen gymnastikläraren ej fullt timantal, varför en ökning av antalet elever kommer att innebära att läraren får flera undervisningstimmar. Vidare kommer enligt statistiken en viss minskning av lärarbehovet att inträffa i mitten av 1960-talet på grund av att elevantalet i skolorna då kommer att sjunka.

Som förut nämnts grundar sig ovanstående beräkningar på den förutsättningen att gymnastikavdelningarna i de högre skolorna bibehålles vid sin nuvarande storlek, en princip som de sakkunniga för sin del ej kan godta. Starka pedagogiska skäl kräver en nedskärning av gymnastikavdelningarnas storlek. Vid fullt genomförd kombinerad examen och med avdelningar som motsvarar moderna pedagogiska krav kommer behovet av lärare i fysisk fostran att öka.

En beräkning av det slag som de sakkunniga här ovan framlagt kommer alltid att bli mycket osäker. Att för närvarande göra en beräkning av hur olika faktorer kommer att inverka på gymnastiklärarbehovet 10—15 år framåt låter sig svårligen göra. De sakkunniga har gjort denna kalkyl, som med hänsyn till föreliggande omständigheter snarare ligger i under- än överkant, för att få en utgångspunkt vid det första utbyggandet av den föreslagna nya organisationen av gymnastiklärarutbildningen.

För att fylla det behov som framgår av beräkningarna föreslår de sakkunniga att kurserna på den tvååriga linjen utökas till två parallellkurser med vardera 48 elever, varav hälften manliga och hälften kvinnliga, samt att den ettåriga linjen omfattar 48 elever, därav hälften manliga och hälften kvinnliga.

Det sammanlagda elevantalet skulle då bli 240 och varje år skulle från institutet utexamineras 96 elever från den tvååriga linjen och 48 elever från den ettåriga.

De siffror som här erhållits har också legat till grund för det framlagda byggnadsprogrammet. Det är uppenbart, att med det fria studiesätt som de sakkunniga föreslagit skall genomföras vid institutet, så kan i de lokalutrymmen som byggnadsprogrammet upptar ett något större antal elever tas emot än vad ovan beräknats. Å andra sidan bör bemärkas, särskilt vad angår de föreslagna institutionslokalerna, att dessa är behövliga även om en utökning av elevantalet icke kommer till stånd. I ett fall har siffran 240 icke legat till grund, nämligen i fråga om hörsalen, som på grund av svårigheterna att tillbygga en dylik lokal föreslagits att redan i första utbyggnadsstadiet byggas för 300 personer.

VI. VETENSKAPLIG FORSKNING VID INSTITUTET

Allmänna synpunkter

Enligt gällande stadga för G. C. I. åligger det institutet att "genom forskning befordra gymnastikens utveckling". Någon forskning i de för gymnastikens utveckling grundläggande vetenskaperna har emellertid ej ägt rum före tillkomsten av professuren i fysiologi år 1939 och den fysiologiska institutionen 1944. Dessförinnan hade nyssnämnda bestämmelse, som väl en gång ansågs vara av grundläggande karaktär för institutets verksamhet, ingen som helst betydelse. I propositionen till 1938 års riksdag om inrättandet av professuren i fysiologi kunde också vederbörande statsråd med fog framhålla, hurusom runt om i världen värdet av vetenskaplig forskning på den fysiska fostrans område uppmärksammats av de ansvariga myndigheterna. I Danmark, Belgien, Tyskland, Polen, Italien, Rumänien och Japan fanns sedan åtskilliga år statliga forskningsinstitut för fysisk fostran, väl utrustade och försedda med vetenskapligt skolade arbetskrafter. För det land, som skapat den lingska gymnastiken, och där den idrottsliga verksamheten vuxit i intensitet därhän, att den kunde sägas ingripa på ett betydande sätt i medborgarnas liv, måste det vara, fortsatte statsrådet, ej blott en hederssak utan framför allt en angelägenhet av samhällelig vikt, att icke längre se denna sak försummas. *På den föreslagna professuren ställde han den förhoppningen, att den skulle bli av betydelse icke blott för den vid institutet meddelade utbildningen, utan för vårt folks fysiska fostran över huvud taget och för det praktiska arbetslivet.* Därmed hade han klart angivit syftet med den vetenskapliga verksamheten vid institutet.

Det är de sakkunnigas uppfattning, att professuren i fråga under den korta tid den varit verksam väl motsvarat de förväntningar, som ställts på densamma. En närmare redogörelse för dess verksamhet, särskilt vad angår samarbetet med utomstående institutioner av såväl vetenskaplig som annan karaktär, lämnas i kap. 15. Av icke ringa värde är, att den kraftigt bidragit att bryta den isolering, vari denna lärarutbildningsanstalt tidigare befunnit sig.

Fysiologiprofessuren representerar en sida av den forskning varpå fysisk fostran bör bygga. Den får sitt fulla värde först genom koordinationen med andra vetenskapliga discipliner, som tillhör detta forskningsområde.

Då de sakkunniga här nedan föreslår inrättandet av två nya professurer vid G. C. I., en i anatomi särskilt funktionsanatomi och en i psykologi-pedagogik-sociologi med särskild hänsyn till kroppsövningarna, innebär detta ur principiell synpunkt sålunda icke något nytt. Förslaget är ett fullföljande av den tanke, som låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition av år 1938. Tanken att bereda institutet möjlighet till ve-

tenskaplig forskningsverksamhet har varit den röda tråden i de tid efter annan framkomna omorganisationsförslagen, av vilka flertalet velat göra institutet till en högskola för fysisk fostran. Om också dessa förslag på sin tid måhända gav ett intryck av högt uppskruvade fordringar, så visar erfarenheten från den slutligen inrättade professurens verksamhetsfält, att man var inne på rätt väg. Vårt intensifierade samhällsliv ger också en starkare relief åt betydelsen av denna fråga och åt kravet på dess slutgiltiga lösning. Vad som en gång av de anslagsbevíljande myndigheterna betraktades som en fråga vilken väsentligen angick utbildningen av lärare som skötte gymnastiken i våra högre skolor, har nu blivit en angelägenhet, som berör vårt folks fysiska fostran över huvud taget och har betydelse för det praktiska arbetslivet. De sakkunniga vill här erinra om några under de senare åren till myndigheter eller institutioner gjorde framställningar, som är signifikativa för detta betraktelsesätt.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har svenska gymnastikförbundet begärt en utredning om hållningsfelen och deras frekvens, orsaker och förebyggande. De sakkunniga, som beretts tillfälle att yttra sig över framställningen, var helt överens med förbundet att åtgärder i profylaktiskt syfte måste vidtagas för att förebygga uppkomsten av och ökad frekvens av sådana hållningsfel, som kan förhindras genom lämplig terapi. Däremot ansåg de sakkunniga ej att tillsättandet av en kommitté är en lämplig lösning av denna fråga, som inrymmer många problem, som ännu icke blivit föremål för vetenskaplig forskning. Dessa problem, framhöll de sakkunniga, kan bli tillfyllest utredda endast genom forskning.

Från svenska gymnastiklärarsällskapet riktades till direktionen över G. C. I. år 1950 en uppmaning att ge de studerande vid institutet en utbildning, som ger dem kompetens att leda hållningsgymnastiken i skolorna. I sin svarsskrivelse meddelade direktionen att den inhämtat, att gymnastiklärarutbildningssakkunniga diskuterat detta problem och i sitt betänkande kommer att föreslå åtgärder, som bör bidra till att ge de studerande ökad kännedom om gränserna för hållningsvariationer och om avgränsningen mellan fysiologiska hållningsfel och deformiteter.

Till samma slag av framställningar torde i förevarande avseende kunna räknas den av tre läkare vid 1951 års riksdag väckta motionen angående utredning om formerna och målsättningen för skolans fostran genom kroppsövningar. "Den lingska gymnastiken", framhåller motionärerna, "har sedan många år undergått modifikationer, om vilkas lämpliga utformning och tillämpning det råder starkt delade meningar bland såväl företrädare för gymnastik som ortopedi, icke minst sedan vissa utländska undersökningar kommit uppfattningen om gymnastikens inverkan på s. k. hållningsfel att vackla. Även i fråga om undervisningen i rytmik råder oklarhet, särskilt vad avser barn i de lägsta skolåldrarna, kvinnliga elever, dövstumma och blinda. Ett antal målsmän hysa misstroende eller ovilja mot skolgymnastiken, dels på grund av att gymnastiken i stället för att minska den trötthet, som det vanliga skolarbetet medför, icke sällan ökar densamma, och dels med anledning av det icke ringa antal olycksfall, som inträffa i samband med gymnastiken eller andra övningar, anordnade som ersättning för gymnastik, t. ex. handboll. — Skolläkarnas uppmärksamhet har riktats på gym-

nastikens understundom ogynnsamma inverkan på elever av neurotisk läggning. — Skolläkarna visa av dessa skäl i många fall en naturlig tendens att vilja utvidga indikationerna för befrielse från gymnastik. Denna tendens är dock av växlande storleksordning, bl. a. av det skälet att gymnastiken bedrives på ett varierande sätt vid olika skolor. Den understundom hävdade uppfattningen, att skolgymnastiken borde vara frivillig, synes vara alltför negativ men tyder å andra sidan på behovet av reformer."

Slutligen vill de sakkunniga erinra om en framställning, som berör frågan om G. C. I.:s verksamhet och om fysisk fostran i dess mest vidsträckta bemärkelse. År 1945 väckte herr Karlsson i Grängesberg m. fl. en riksdagsmotion rörande behovet av och formerna för en av statsmakterna understödd arbetsfysiologisk forskning. Motionärerna framhöll:

"Det är ett samhällsintresse ur såväl humanitära som nationalekonomiska synpunkter, att den mänskliga arbetskraften icke användes i sådana former, att den arbetandes hälsa skadas. Olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar kosta varje år vårt land enorma belopp — enbart förlusterna genom olycksfall kosta per år 12 miljoner arbetsdagar — och åtgärder ha vidtagits för att minska olycksfallen och skapa en bättre yrkeshygien. Såväl många olycksfall som många sådana sjukdomar, vilka hittills inte med säkerhet kunnat hänföras till yrkessjukdomarna, torde emellertid bero på en företeelse, vars uppkomst i vårt land i mycket ringa utsträckning varit föremål för vetenskapligt studium, nämligen de funktionella försämringar, som i akut form bruka kallas trötthet och i kronisk form slitenhet. Trötthet och slitenhet kunna ha sina orsaker i ett allt för tungt arbete i ett alltför uppdrivet tempo, i ensidigt repititivt arbete, i för korta eller olämpligt placerade raster och andra omständigheter.

Arbetsfysiologien är den vetenskap som söker utforska kroppens tillstånd och förändringar under arbetet. I flera länder ha speciella forskningsinstitut för arbetsfysiologi inrättats, såsom Kaiser Wilhelm-Institut für Arbeitsphysiologi i Tyskland, National Research Committee for Industrial Fatigue i England, Fatigue Laboratory i Boston, U. S. A., arbetsfysiologiska instituten i Moskva och Charkov m. fl. Genom anslag från stat och enskilda har i dessa länder den medicinska vetenskapen fått möjligheter att tillämpa fysiologien på yrkesarbetet. I vårt land har speciell arbetsfysiologisk forskning påbörjats 1941 med ekonomiskt stöd av Värmlands skogsarbetsstudier, och undersökningar har sedan dess utförts eller pågå förutom vid skogsbruk och delvis järnindustri i Värmland även vid jordbruksarbete, Sandvikens järnverk och Hemmens forskningsinstitut. . . . Arbetsfysiologien har i andra länder ansetts vara ett medicinskt forskningsområde värt samhällets stöd. I framtiden torde denna forskningsgren komma att tillmätas ökad betydelse, dels emedan nya forskningsmetoder här liksom på andra områden torde komma att upptäckas, dels emedan de humanitära synpunkterna på arbetskraftens användning torde komma att ges ökat utrymme och dels emedan det nationalekonomiska kravet på hushållning med arbetskraften gör sig allt mera gällande. Redan nu synes det uppenbart att arbetsfysiologiens resultat kan gagna de arbetande, näringslivet, arbetsmarknadens organisationer, yrkesinspektionen, den yrkeshygieniska forskningen vid institutet för folkhälsan samt yrkesval och yrkesutbildning."

Statsutskottet har infordrat utlåtande över ifrågavarande motion från medicinalstyrelsen, som hört medlemmen av sitt vetenskapliga råd, professorn G. Liljestrand, universitetskanslern, som hört de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska institutets lärarkollegium, ävensom statens institut för folkhälsan, varjämte tillfälle att yttra sig beretts Sveriges industriförbund, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen. Samtliga dessa yttranden har gått i positiv riktning och en utredning har tillstyrkts.

Statsutskottet framhöll i sitt yttrande bl. a. följande:

"Vidkommande slutligen det i motionerna I:151 och II:186 gjorda yrkandet om utredning rörande behovet av och formerna för en av statsmakterna understödd arbetsfysiologisk forskning vill utskottet framhålla, att utskottet delar den i vissa remissyttranden hävdade meningen, att en dylik utredning lämpligen synes böra anförtros åt det medicinska forskningsrådet. Att en utredning, angående de i motionerna berörda frågorna kommer till stånd anser utskottet för sin del värdefullt. Utskottet vill emellertid fästa uppmärksamheten på att vissa statliga organ redan finns med uppgift att bedriva forskning rörande de arbetsfysiologiska problemen och dessa närstående frågor, i främsta rummet gymnastiska centralinstitutets institution för fysiologi, statens institut för folkhälsan och karolinska institutets fysiologiska institution. Enligt utskottets mening synes det mest ändamålsenligt, att därest en utökad forskning på detta område anses böra komma till stånd under statens medverkan, ett intimt samarbete inledes med svenskt näringsliv och främst med svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige för den ifrågasatta forskningens bedrivande. Det initiativ som hittills på området tagits från näringslivets sida är enligt utskottets mening värt det största erkännande. Med vad sålunda anförts torde ifrågavarande motioner få anses besvarade."

Ovanstående framställningar visar, var och en ur sin synpunkt, direkt eller indirekt värdet och nödvändigheten av en alltmer och till allt fler områden utvidgad forskning inom de discipliner som tillhör fysisk fostran. Behovet av en sådan forskning har så uttömmande klarlagts vid olika tillfällen, att det knappast torde vara nödvändigt att ytterligare vitsorda detsamma.

På ett alldeles särskilt sätt framträder behovet av forskning, när det blir fråga om den form av fysisk fostran, som ingår som obligatoriskt ämne på skolschemat. Karakteristiskt för situationen är vad de tre läkarna i sin ovan nämnda motion yttrar: "Den understundom hävdade uppfattningen, att skolgymnastiken borde vara frivillig, synes vara alltför negativ men tyder å andra sidan på behovet av reformer."

Den gymnastik, som vi numera benämner svensk gymnastik, har, som de sakkunniga i närmast föregående kapitel påvisat, ursprungligen byggts upp på antagandet, att den friska människans stödje- och rörelseapparat har en tendens att förfalla, vilket det varit gymnastikens mål att förhindra. Någon djupare kunskap om de lagar, som gäller för kroppens dynamik, har icke legat till grund för detta antagande. Vi kan numera säga, att denna inställning i stort sett är felaktig. Det är emellertid viktigt, att en gammal idé av detta slag icke efterföljes av en annan lika löst motiverad. I detta hänseende är vi betydligt bättre ställda än på Lings tid. Men Lings fundamentala påpekande av att övningarna skall utformas med hänsyn till de anatomiska och fysiologiska lagarna, kan vi ännu i dag ej realisera på ett tillfredsställande sätt, eftersom dessa lagar allt fortfarande är otillräckligt utforskade.

På samma sätt som de medicinska studierna för 100 år sedan till stor del var baserade på empiri uppblandad med en god portion naturfilosofi, är utbildningen till gymnastiklärare det delvis än i dag. Lika litet som medicinens framsteg till dess nuvarande ställning vore tänkbar utan grundläggande forskning, lika litet kan man tänka sig en rationell utveckling av kroppsövningarnas teori utan systematisk forskning. Här finns säkerligen inga genvägar. Att en duktig gymnastiklärare utan djupare teoretiska studier om kroppens funktioner rent erfarenhetsmässigt kan skapa kroppsövningar, som tillfredsstäl-

ler långtgående fordringar ur teoretisk synpunkt torde icke kunna förnekas. Den invändning som eventuellt kan läggas i detta påstående, berör icke den föreliggande frågan om behovet av vetenskaplig forskning vid institutet, då gymnastiken till sin innebörd aldrig kan begränsas till en fråga av enbart teknisk-metodisk karaktär. Så länge icke vissa vetenskapligt grundade, fundamentala principer kan anges får ämnet något osäkert och dilettantmässigt över sig. Den då och då uppflammande, med en viss trosvisshet förda debatten om gymnastiken och dess betydelse, om dess existensberättigande, om olika gymnastiska system, omgivna av ett skimmer av vetenskaplighet, är symptomatisk härför.

Professur i anatomi

Utformningen av den fysiska fostran under uppväxtåren måste i första hand grunda sig på kunskap om barnets normala utveckling och de speciella förhållanden, som gäller för stödje- och rörelseapparaten under tillväxten. Den fysiska träningen för den vuxne måste i sin tur grunda sig på ingående kunskap om de normala och sjukliga åldersförändringarna. Under det att rörelseapparaten äger en uttalad tolerans under ungdomsåren gäller det att den hos barn och något äldre personer är ett ömtåligt verktyg, som måste befrias från risken att skadas av godtyckliga ingrepp.

Om den fysiska fostran skall avpassas efter det dagliga livets krav på organismen, måste bl. a. påfrestningarna i yrkesarbetet studeras och uppkomsten av de olika sjukdomstillstånd analyseras, som vi har anledning tillskriva överansträngning eller ensidighet i yrkesarbetet.

Det dagliga yrkesarbetet har ofta en sådan teknik, som kan och bör utformas efter samma principer som idrottstekniken. Likaväl som man eventuellt kan teoretiskt fastställa de lämpliga tekniska betingelserna för goda resultat i en idrottsgren, kan ett analogt tillvägagångssätt utnyttjas för att hjälpa yrkesarbetaren till en skonsam, effektiv arbetsteknik. Arbetstekniken vid olika moment av skogsarbete för att nämna ett exempel kan sålunda underkastas samma noggranna analys som tekniken hos en världsrekordman i diskuskastning. Den effektivaste och samtidigt minst förslitande tekniken kan därefter anges i en praktiskt tillrättalagd, metodisk instruktion. Den ingenjörstekniska forskningen bör på denna punkt kunna samordnas med den rörelsetekniska.

En grovarbetare och en skrivbordsarbetare föredrar helt olika kroppsövningar för att upprätthålla sin erforderliga fysiska prestationsförmåga. Det gäller att finna kroppsövningar, som är anpassade efter de olika yrkenas egenart. Den fysiska fostran bör utformas främst med hänsyn till de påfrestningar, som det dagliga livets verksamhet utsätter kroppen för. Den bör därigenom kunna bli ett viktigt medel att höja individens prestationsförmåga och hans välbefinnande såväl under pågående arbete som under fritiden.

Sammanfattningsvis kan sägas, att en rationellt lagd fysisk fostran är ett viktigt medel för att uppbygga och underhålla kroppens stödje- och rörelseapparat, så att denna med minsta möjliga förslitning klarar de påfrestningar den utsättes för bl. a. under yrkesarbetet. Den är vidare under uppväxtåren ett

värdefullt medel att förbättra en medfödd svag konstitution. Vid uppdragningen av riktlinjer för dess utformning kräves bl. a. en vetenskaplig forskning inom den funktionellt inriktade anatomien.

Den funktionellt inriktade anatomien betraktar det anatomiska objektet, d. v. s. den organiska formen och formbildningen från dynamisk synpunkt. Vid beskrivningen av formen måste alltid funktionen beaktas. Formen betingar en viss funktion och funktionen måste förutsätta en viss form. Sambandet mellan form och funktion är emellertid ännu intimare, i det funktionen måste verka formupprätthållande och formbildande. De båda begreppen "funktionell form och struktur" samt "funktionell anpassning" blir därför vägledande för den funktionellt inriktade anatomiska forskningen. Endast om anatomien inläres med ledning av dessa synpunkter, kan detta studium bli befruktande och vägledande för den praktiska utbildningen, och blivande ledare av den fysiska fostran får härigenom en fast grund att bygga på.

Vid den anatomiska utbildning, som bedrives vid våra universitet och medicinska högskolor, är funktionsanatomien förvisso en viktig del och har stor betydelse för den fortsatta läkarutbildningen. Men vid denna undervisning måste även andra synpunkter läggas på den organiska formen, som vid arbetet på G. C. I. har mera underordnad betydelse. Det gäller t. ex. jämförande anatomiska frågeställningar, utvecklingshistoriska aspekter, utvecklingsmekaniska frågor o. s. v. Professuren i anatomi vid G. C. I. skulle väsentligen inriktas på den del av anatomiens stora forskningsområde, som har direkt intresse för den fysiska fostran och för arbetsforskningen.

De sakkunniga föreslår att en professur i anatomi inrättas, benämnd *professur i anatomi särskilt funktionsanatomi.* Samtidigt inrättas en anatomisk institution för forskning och undervisning i nära anslutning till den redan befintliga fysiologiska institutionen. Professorn i anatomi, som enligt de sakkunnigas uppfattning bör vara medicinskt utbildad, skall dels ombesörja den grundläggande undervisningen i anatomi och dels bedriva såväl grundforskning som tillämpad forskning inom detta område. Ett nära samarbete mellan institutioner engagerade i arbetsforskning, t. ex. den yrkesmedicinska avdelningen vid statens institut för folkhälsan och ett eventuellt upprättat arbetsforskningsinstitut vid tekniska högskolan förutsättes komma till stånd.

Professur i psykologi och pedagogik

Det förslag, som år 1933 utarbetades av gymnastiska centralinstitutets direktion och som låg till grund för omorganisationen 1934, anger som riktlinjer för psykologiundervisningen bl. a. att denna i största möjliga utsträckning borde grundas på experiment och anknyta till elevernas egna erfarenheter och iakttagelser. Den skulle behandla psykologiens objekt och metoder. Undervisningen i pedagogik skulle omfatta en översikt av pedagogikens historia med särskild hänsyn till den fysiska fostrans historia och dess förhållande till de pedagogiska grundtankarnas uppkomst och utveckling. Vidare skulle beröras de viktigaste uppfostrings- och undervisningsfrågorna, kraven på uppfostrarens personliga egenskaper, skolväsendets organisation m. m.

Enligt de sakkunnigas mening har undervisningen i ämnet beklagligtvis icke kunnat förverkliga dessa önskemål. Visserligen erhåller eleverna något av den för deras kommande uppgift såsom gymnastiklärare nödvändiga allmänna orienteringen i psykologi och pedagogik, men något därutöver har icke kommit till stånd. Man har således icke i undervisningen sysslat med den sida av psykologi och pedagogik, som är speciellt inriktad på fysisk fostran eller fysiskt arbete i allmänhet. Någon forskning i detta ämne har över huvud taget icke förekommit vid institutet. För genomförandet av sina intentioner gav omorganisationen av år 1934 institutet varken lärarkraft eller lokala resurser.

De sakkunniga anser det nödvändigt att det program, som låg till grund för omorganisationen 1934, omedelbart förverkligas. Vidare anser de sakkunniga, att därutöver åtgärder bör vidtagas för att få till stånd forskning även inom den speciella del av psykologien och pedagogiken, som här närmast avses. Det är att märka, att en sådan forskning — förutom att ta sikte på skolans och ungdomens fysiska fostran — i lika hög grad bör befatta sig med problem inom arbetslivet. Som exempel på forskningsuppgifter kan bl. a. anföras följande:

Sambandet mellan den kroppsliga och intellektuella utvecklingen hos barn. — Otvivelaktigt förekommer en positiv korrelation mellan barns motoriska utveckling och förståndsfunktionerna. Grunderna härför är dock ännu oklara.

Mekanismen vid inlärandet av olika rörelser och rörelsekombinationer för barn av olika åldrar och för individer av olika kön. — Detta är ett problem av lika stor betydelse för den metodiska uppläggningen av de systematiska kroppsövningarna i skolan som för inlärandet av olika handgrepp m. m. inom hantverk och industri. Hittills vilar metodiken helt på empirisk grund och något teoretiskt underlag finns knappast.

Utformningen av kroppsövningar för svåranpassade barn och klargörandet av kroppsövningarnas roll och ändamålsenliga utformning för barn med olika lyten, t. ex. blinda och döva barn. — Beträffande sistnämnda punkt föreligger en del resultat, som visar, att just beträffande dessa kategorier av barn kan de ordnade kroppsövningarna komma att spela en mycket viktig roll för anpassningen i samhället.

Lekens psykologi. — Vi känner alltför litet till sambandet mellan barnets fysiska och psykiska utveckling och den utformning det ger sin lek. Vad är förklaringen till att pojkar redan tidigt formar sin lek på ett helt annat sätt än vad flickorna gör, att rytmiska dansövningar m. m. tilltalar flickorna, medan pojkarna ofta är orytmiska och mera kantiga i sitt rörelsesätt? Ligger fundamentala könsbetingade olikheter till grund härför eller är det skiljaktigheter i uppfostran, som är den avgörande faktorn?

Sambandet mellan intellektuellt arbete och kroppsliga prestationer. — Hårt kroppsligt arbete utesluter ju ett samtidigt utförande av mera komplicerat intellektuellt arbete. Eventuellt kan härigenom rationella synpunkter på kroppsövningar i rekreerande syfte anges.

Sammanfattningsvis vill de sakkunniga framhålla betydelsen av ett mera ingående studium av dessa problem, vilket skulle vara av största värde även utanför skolans värld. Liksom arbetsfysiologiska undersökningar har visat sig nödvändiga för förståelsen av pro-

blem, som sammanhänger med t. ex. det industriella arbetet, är även psykologiska undersökningar betydelsefulla i detta hänseende. Den fysiska fostran och industrien har här ett gemensamt mål att arbeta för, nämligen åstadkommandet av vetenskapliga rörelsestudier till bägge parters fromma.

I likhet med 1933 års direktion anser de sakkunniga, att den framtida undervisningen i ämnet psykologi och pedagogik vid institutet bör baseras på iakttagelser och experiment varigenom undervisningen får ett helt annat underlag än för närvarande. Angående exempel på forskningsuppgifter på detta område hänvisar de sakkunniga i övrigt till professor John Elmgrens uttalande i bil. 1.

För att ta reda på uppfattningen hos de under de senaste åren utexaminerade gymnastiklärarna om utbildningen vid institutet och för att ge dem tillfälle att lämna institutets föreståndare och lärare uppslag för den framtida planläggningen av undervisningen utsände institutet under år 1946 ett frågeformulär, som bl. a. upptog en fråga angående psykologi- och pedagogikundervisningen. En betydande majoritet av de tillfrågade underströk ämnets stora betydelse men önskade, att undervisningen i ämnet skulle ta mera direkt sikte på de psykologiska och pedagogiska problem, som står i samband med skolans fysiska fostran.

Med hänsyn till forskningsmöjligheterna rörande de speciella problem, det här gäller, bör denna forskningsverksamhet förläggas till gymnastiska centralinstitutet. Därigenom möjliggöres en nödig kontakt mellan psykologien och pedagogiken å ena sidan samt fysiologien och anatomien å den andra. Därmed vinnes även garantier för att den psykologiska och pedagogiska forskningen får ett nödvändigt och lämpligt försöksmaterial till sitt förfogande. Gymnastiska centralinstitutets elevkår torde på grund av sin intresseinriktning nämligen vara mycket lämplig för uppgifter av sådant slag. Det förtjänar även framhållas, att statens normalskola förlagts till institutets omedelbara närhet. Denna skolas elever ingår i övningsavdelningar för gymnastiska centralinstitutet. Önskvärt vore, att normalskolans elever, som representerar alla de olika skolåldrarna och ett flertal skolformer (folk-, real-, flickskola och gymnasium) även ställdes till förfogande såsom observationsmaterial för den psykologisk- pedagogiska forskningen vid institutet.

För lösandet av alla de uppgifter, som enligt det ovan sagda bör åvila företrädaren för psykologien och pedagogiken vid gymnastiska centralinstitutet fordras inrättandet av en professur, vilken benämnes *professur i psykologi och pedagogik med särskild hänsyn till fysisk fostran.*

Naturligtvis kan man icke fordra en jämnstark kompetens i hela detta vidsträckta ämnesområde. Även vid universitet och högskolor har man börjat genomföra en differentiering av ämnet med särskilda lärostolar i allmän psykologi och i pedagogik och barnpsykologi. I första hand torde man för professuren vid G. C. I. böra fordra god kompetens i experimentell psykologi med särskilt beaktande av vissa för fysisk fostran nödvändiga moment av medicinsk natur. De sakkunniga anser det för sin del vara ett oavvisligt krav att innehavaren även dokumenterat sig äga kunskaper i människokroppens anatomi och fysiologi, motsvarande åtminstone kunskapsfordringarna i medicine kandidatexamen.

Om undervisningen skall baseras på

egna experiment och iakttagelser från elevernas sida och därjämte som föreslagits anknyta till empirisk forskning — ty i motsatt fall skulle undervisningen snart sjunka ned till ett mer eller mindre passivt inläsande av vissa psykologiska kursmoment — måste professuren i ämnet utrustas med nödvändiga forskningsresurser. Sålunda krävs en åtminstone medelstor psykologisk forskningsinstitution med de viktigaste hjälpmedlen för experimentell forskning. Denna institution bör i princip vara planlagd på samma sätt som de anatomiska och fysiologiska institutionerna och nära samordnad med dessa. Det psykologiska laboratoriets apparatbehov bör delvis kunna tillgodoses genom den instrumentverkstad, som redan finns vid den fysiologiska institutionen, varjämte en del hjälpmedel, t. ex. viss registreringsapparatur kan vara gemensam. Det säger sig självt, att det fysiologiska laboratoriet också bör kunna ge det psykologiska åtskilliga impulser och uppslag av betydande värde i tekniskt och annat hänseende, liksom tvärtom. Att ett samarbete bör äga rum efter gemensamma forskningslinjer dem emellan torde få anses självklart.

Poliklinik för idrottsmedicin och undervisning i kroppsövningarnas patologi

I direktionens senaste förslag till omorganisation (1943) föreslås ett nytt ämne, *kroppsövningarnas patologi*, avsett att ingå i undervisningsplanen för gymnastiklärare. Detta förslag anser de sakkunniga vara väl motiverat. Det är av betydelse, att de framtida lärarna i fysisk fostran får en klar uppfattning om vilka kroppsliga lyten, som bör medföra speciella försiktighetsåtgärder, och får kännedom om de skador, som kan uppkomma i samband med idrottsutövning. För närvarande saknas möjligheter för en sådan undervisning vid G. C. I. Genom överflyttning av riksidrottsförbundets idrottspoliklinik till institutet och inlemmandet av densamma i institutets forsknings- och undervisningsverksamhet skulle denna brist avhjälpas.

Gränsdragningen mellan vad som är normalt och patologiskt är ofta ganska svår och från forskningssynpunkt är det av stort värde, om utforskandet av patologiska tillstånd uppkomna under eller i samband med idrottsutövandet, står i nära kontakt med de forskningsinstitutioner, som i första hand arbetar med ett fullt friskt människomaterial. Vidare är det för forskningen av stort värde, om t. ex. den medicinsk-fysiologiska träningskontrollen av individer med övergående eller kronisk nedsättning av prestationsförmågan kan ske i nära samarbete mellan de olika institutionerna.

Det måste anses tillbörligt att idrottspolikliniken, som skall tillse att idrottsutövandet håller sig inom medicinskt försvarliga gränser och sålunda kan sägas ha en övervakande uppgift, icke bör göras ekonomiskt avhängig av idrottsrörelsen, utan gentemot denna inta en fullt självständig ställning. Denna synpunkt torde ha legat till grund för Kungl. Maj:ts beslut, att poliklinikkommitténs ordförande utses av medicinalstyrelsen. De sakkunniga vill vidare erinra om att redan vid uppgörandet av planerna för idrottspolikliniken vid Stadion (1943) framförde riksidrottsförbundets ledning förslag om

att polikliniken borde förläggas till G. C. I. så snart lämpliga lokaler härför kunde anskaffas.

Poliklinikens uppgift skulle vara att kontrollera de idrottsutövandes hälsotillstånd, att ge medicinsk vägledning med hänsyn till träningens uppläggning, att registrera skador uppkomna under idrottsutövandet och ge anvisning för deras förebyggande. Forskningen bör inriktas på att framskaffa tillförlitliga statistiska uppgifter om idrottens positiva och även negativa värde från hälsosynpunkt.

Lämpligt vore att idrottspoliklinikens föreståndare tillika finge ta hand om undervisningen i idrottspatologi. Härigenom skulle förutsättningar skapas för en nära kontakt mellan teori och praktik till gagn för undervisningen. G. C. I.-eleverna kunde under vissa perioder få följa och även delta i undersökningarna på polikliniken och därigenom få insyn i dennas metoder och arbetsresultat. Med hänsyn till poliklinikföreståndarens uppgifter, dels som ledare av poliklinikens undersöknings- och forskningsarbete, dels som lärare i idrottspatologi vid institutet, måste även kraven på innehavaren av denna befattning ifråga om vetenskaplig kompetens ställas höga och i varje fall motsvara docentkompetens. Önskvärt vore heltidsanställning för föreståndaren med viss rätt till privat praktik i likhet med vad t. ex. laboratorerna vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset har.

Genom den föreslagna anordningen skulle man även vinna, att de forskningsmöjligheter, som de vid institutet befintliga institutionerna utgör, bleve tillgängliga för polikliniken. Detta gäller bl. a. apparatur för ämnesomsättningsbestämningar, blod- och gasanalys, ergometercykel, löpande band o. s. v. Även poliklinikens apparattillgång kan utnyttjas för annan forskning, detta gäller t. ex. röntgenanläggning, elektrokardiograf m. m.

Att man numera icke kan tänka sig att skilja den akademiska undervisningen från forskningen beror därpå, att om kontakt mellan forskning och undervisning saknas, så blir undervisningen snart steril och reduceras till att bli enbart ett andra eller tredje hands refererande av vad andra gjort och tänkt. Forskning är alltså en grundförutsättning för all akademisk undervisning och lika litet som godtagbar medicinsk undervisning kan bedrivas utan forskning, lika litet kan den teoretiska undervisningen vid G. C. I. göra det.

De föreslagna professurerna och idrottspolikliniken har som de sakkunniga vid flera tillfällen antytt en alldeles speciell inriktning mot den fysiska fostrans problem. Det synes därför de sakkunniga naturligt att de förlägges till G. C. I. De sakkunniga vill i detta sammanhang hänvisa till vad dåvarande ecklesiastikministern 1938 anförde rörande fysiologiprofessurens placering vid G. C. I.

"Att befattningen bör knytas till gymnastiska centralinstitutet därom råder såsom den lämnade redogörelsen utvisar, icke några delade meningar bland företrädarna för den akademiska undervisningen. Mot benämningen av den ifrågasatta professuren har ej heller någon erinran framkommit.

Universitetskanslern, som i övrigt vitsordat professurens behövlighet, har yppat betänkligheter mot att förslaget om professurens inrättande nu genomföres, detta främst med tanke på de genom universitetsberedningens betänkande aktualiserade, universiteten och karolinska institutet berörande organisationsfrågorna. Dessa be-

tänkligheter kan jag icke dela. Jag kan nämligen för min del icke finna, att något av de spörsmål om ändringar med avseende av förefintliga akademiska lärarbefattningar eller inrättande av nya sådana, som upptagits till diskussion av beredningen, inverkar eller kan komma att inverka på föreliggande fråga. Belysande är ju också, att, såsom förut framhållits, såväl universiteten som karolinska institutet enstämmigt ansett en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien hava sin rätta plats vid gymnastiska centralinstitutet. Jag anser därför, att denna fråga kan prövas fristående från spörsmålet om universitetsväsendets organisation. Den av kanslern och statskontoret berörda omständigheten, att frågan om centralinstitutets organisation så sent som vid 1934 års riksdag var föremål för omprövning, synes mig så mycket mindre motivera ett uppskov som den föreliggande frågan, enligt vad som framgår av redogörelsen i det föregående, uttryckligen undantogs från realbehandlingen vid nämnda tillfälle."

Om en professur i anatomi och en i psykologi pedagogik med tillhörande forskningsinstitutioner jämte en med föreståndareskapet för idrottspoliklinikén förenad lärarebefattning i kroppsövningarnas patologi inrättas vid sidan av den redan befintliga professuren och institutionen i fysiologi, anser de sakkunniga, att möjligheter föreligger för G. C. I. att fullfölja de uppgifter, som enligt stadgan redan nu åligger institutet, nämligen forskning och undervisning.

VII. STUDIESÄTT OCH LÄROÄMNEN

Studiesätt

Undervisningen vid G. C. I. har alltigenom haft karaktären av en strängt genomförd klassundervisning. Eleverna, som sammanhållits i en yngre och en äldre årskurs, har åhört föreläsningar eller deltagit i demonstrationer och laborationer under det antal timmar, som finns angivet för varje ämne i timplanen. Varje lektionstimme har sålunda varit obligatorisk för alla elever. Enda avvikelsen härifrån gäller undervisningsövningarna. Vid dessa är eleverna uppdelade i mindre grupper omfattande 3—6 elever. Någon anpassning av kursernas omfattning för högre eller lägre betyg i de olika ämnena förekommer icke. När ett ämne eller ämnesavsnitt avslutats verkställes skriftlig eller muntlig tentamen. Att tentera om för ett högre betyg är på grund av den schemabundna studieordningen ej möjligt. Omtentamen medgives endast för det fall att en tentamen är underkänd. Först under de senaste åren har vissa försök gjorts med ett friare studiesätt.

Studiearbetets bundenhet vid ett inrutat skolschema har lämnat eleverna föga tid till egna studier. Klagomålen häröver och faran för överansträngning har resulterat i krav på en förlängning av studietiden med ytterligare ett år. Sedan vissa omläggningar av studiearbetet genomförts, föreligger numera dock knappast någon risk för överansträngning. Alltjämt kvarstår dock önskemålet om ökad tid för de egna studierna.

De sakkunniga anser att i fortsättningen undervisningen vid institutet bör liksom vid universitet och högskolor grundas på fria studier och ges i form av föreläsningar, seminarieövningar och laborationer. Föreläsningar bör, där så ske kan, ersättas med seminarieövningar. Eleverna bör i de teoretiska ämnena beredas möjlighet att välja ett större eller mindre pensum och tentera för olika betygsgrader. Slutexamen bör enligt de sakkunnigas uppfattning kunna avläggas även vid annan tidpunkt än vid vårterminens slut, vilket nu är enda möjligheten. Studerande, som icke fullgjort alla sina tentamina inom den beräknade kurstiden av två år, skulle således kunna avlägga examen vid senare tidpunkt, då vederbörande tenterat i resterande ämnen.

I de praktiska ämnena kan det fria studiesättet icke genomföras i samma omfattning som i de teoretiska. Detta gäller i främsta rummet metodik och praktik. Antalet obligatoriska lektioner måste i dessa ämnen bli relativt större. Undervisningsövningarna måste som hittills vara obligatoriska, men en viss frihet i själva arbetssättet anser de sakkunniga man kan nå genom att eleverna får leda en avdelning under en viss tidsperiod mera självständigt, d. v. s. utan lärarens direkta övervakning. Ett sådant förfarande blir praktiskt genomförbart med den av de sakkunniga föreslagna förläggningen av undervisningsövningarna. I likhet med vad som före-

slagits för de teoretiska ämnena föreslår de sakkunniga, att vissa bestämda fordringar uppställes för olika betygsgrader i de praktiska ämnena.

En förutsättning för att denna studieform skall kunna genomföras är bl. a. att det finns lämplig litteratur för de skilda kurserna. I detta fall är kroppsövningarnas speciella teori och kroppsövningarnas metodik särskilt dåligt lottade, varför svårigheterna torde bli stora i dessa ämnen, innan fullgoda kompendier eller läroböcker föreligger.

Över huvud gäller det att så anordna undervisningen att den tar hänsyn till den enskilde individens prestationsförmåga och ger honom tillfälle i rikligt mått att få pröva sina krafter. Att mera självständigt få lösa en uppgift ger mognad och växtkraft åt den egna personligheten. Med all rätt kräver man av den nya skolan, att den skall individualisera sin undervisning och sin fostran. Det måste då enligt de sakkunnigas uppfattning vara ett absurt förhållande, att denna princip ej får vara den grundläggande även för lärarens egen utbildning. Lärarutbildningen måste formas efter skolans krav och målsättning. Den bör sålunda vara en förberedelse för ett individualiserat omhändertagande av barnens fostran och vård. De sakkunniga har i sin utredning framhållit, hurusom de stora avdelningarna mången gång hindrar en lärare att genomföra detta program. Lärarens egen utbildning kan även vara ett hinder härför. En strikt genomförd klassundervisning torde ej heller vara den lämpliga utbildningsformen för att skapa ledare till den frivilliga idrotten och gymnastiken. En sådan undervisning ger icke samma förutsättningar för lärarens fortsatta utbildning som de fria studierna, vilka tränar eleven till självständigt arbete och umgänge med litteraturen. De sakkunniga anser, att det fria studiesättet bör tillämpas över hela linjen och att inskränkning i detsamma får göras endast när praktiska skäl så påkallar.

De sakkunniga är icke blinda för att detta studiesätt i det enskilda fallet kan medföra tidsutdräkt. Ett korrektiv häremot ligger i att institutets lärare erhåller tid att stå till elevernas förfogande för en mera personlig ledning och diskussion. Det antal timmar, som upptagits för respektive ämnen i den lektionsöversikt, som lämnas i slutet av detta kapitel, omfattar även timmar då läraren står eleverna till tjänst med sådan individuell handledning.

Läroämnen för den tvååriga linjen

Läsåret föreslås omfatta 39 arbetsveckor under tiden 15 augusti—20 juni. Antalet lektionstimmar per vecka beräknas till c:a 29.

Beträffande den här nedan framlagda studieplanen vill de sakkunniga redan från början göra den anmärkningen, att den icke är i detalj utarbetad, vilket för det ändamål den här skall tjäna torde få anses onödigt. Den avser endast att ange ämnenas allmänna inriktning och avgränsningen dem emellan. En sådan avgränsning, anser de sakkunniga, är särskilt påkallad mellan de skilda delarna inom det konglomerat av ämnen som i nu gällande studieplan kallas gymnastikens teori och lekens och idrottens teori. Häri ingår nu bl. a. gymnastikens och idrottens historia, vidare läran om metodiken och de metodiska övningarna, som knyter ämnet fast till praktiken, och slutligen den ve-

tenskapliga forskningens rön tillämpade på övningsformerna. De sakkunniga har uppdelat gymnastikens, lekens och idrottens teori i tre skilda ämnen, nämligen kroppsövningarnas historia, metodik och praktik samt kroppsövningarnas speciella teori. Den sistnämnda ämnesbeteckningen har valts för att särskilja denna del av undervisningen från den mera brett lagda vetenskapliga eller akademiska undervisningen. Att en skarp gränsdragning dem emellan icke låter sig göra är uppenbart. De sakkunniga har gjort denna uppdelning av organisatoriskt-praktiska skäl och för att understryka undervisningens olika inriktning och icke för att göra någon begränsning av det ena eller andra forskningsområdet. En närmare motivering för den föreslagna uppdelningen lämnar de sakkunniga i detta kapitel under delrubriken kroppsövningarnas speciella teori och i kapitlet lärare vid institutet.

Innan de sakkunniga närmare går in på de särskilda kursplanerna vill de här upptaga till behandling en fråga som på ett alldeles särskilt sätt berör fysisk fostran inom skolan och som under åren tilldragit sig ett allt större intresse, nämligen frågan om

Hållningsgymnastiken

Som förut framhållits var den lingska skolgymnastiken ursprungligen ett slags militärgymnastik som genom Lings efterföljare fick en mycket kraftig sjukgymnastisk anstrykning. Gymnastiken betraktades av dessa närmast som ett medicinskt ämne. Sedan det felaktiga i detta antagande påvisats av den medicinska forskningens representanter och kroppsövningarnas värde ur uppfostringssynpunkt framhållits bl. a. av psykologer och pedagoger, utvecklades gymnastik med lek och idrott till ett i första hand pedagogiskt ämne. Delvis som en följd av denna ändrade uppfattning skildes sjukgymnastiken genom 1934 års omorganisation av institutet från friskgymnastutbildningen. Hållningsproblemet ansågs likväl vara av sådan betydelse att gymnastiklärarna borde få någon utbildning i den speciella hållningsgymnastiken även om de endast skulle leda skolgymnastik. G. C. I.-eleverna har därför hittills fått en teoretisk kurs i hållningslära kombinerad med demonstrationer på levande material (sammanlagt 20 timmar). Lärare i den teoretiska delen har varit en läkare från den sjukgymnastiska avdelningen och demonstrationerna har letts av en sjukgymnast.

Ett uttryck för hållningsgymnastikens nuvarande utformning är skolöverstyrelsens 1946 utfärdade anvisningar i hållningsgymnastik, där riktlinjerna för hållningsgymnastikens bedrivande och sättet för elevernas uttagning anges.

Enligt skolöverstyrelsens anvisningar och enligt den nuvarande G. C. I.-organisationen är hållningsgymnastiken fristående från den vanliga gymnastiken och sålunda ej på ett naturligt sätt inlemmad i den pedagogiska gymnastiken. Denna anordning har visat sig medföra åtskilliga praktiska olägenheter och torde även ur andra synpunkter kunna göras till föremål för kritik.

Frågan om hållningsgymnastiken sammanhänger med ett av gymnastikens mest centrala problem, frågan om kroppshållningen. Det är icke länge sedan man ansåg att den strama militäriska hållningen var den enda rätta. Eftersom uppfattningen också var den, att skapandet av denna hållning var gymnastikens viktigaste mål, blev följden att man försökte gjuta alla i samma form utan hänsyn till medfödda olikheter. Avvikelser från idealbilden var då helt enkelt uttryck för dålig håll-

ning. Trots de variationer som hållningsidealet från en mera estetisk synpunkt undergått kan man dock våga påstå att det klassiska hållningsidealet i stort sett varit bestående genom tiderna och även i vår tid är normgivande för vad som menas med god hållning.

Att i få ord klargöra vad man förstår med god eller dålig hållning är inte lätt. Mer och mer torde den uppfattningen tränga igenom även i gymnastikintresserade kretsar att god hållning bör innebära god funktion samtidigt med att hållningen är estetiskt tilltalande. Det statiska har fått vika för det funktionellt lämpliga. Då hållningen i väsentlig mån är ärftligt betingad och man finner olika konstitutionstyper med en för typen karakteristisk hållning, vore det förnuftsvidrigt att uppställa en eller annan normalhållning som mål för t. ex. skolgymnastiken. Barn är olika skapade och är psykiskt olika och det vore från alla synpunkter förfelat att söka forma dem efter samma mall. De könsbetingade olikheterna beträffande hållningen är så självklara att de icke närmare behöver diskuteras.

Hållningen kan ibland vara mera psykiskt än fysiskt betingad. Barn i normal, god kondition torde i regel ha den nödvändiga rörligheten i lederna och tillräcklig muskelstyrka för att kunna inta en "god hållning". När de ändå inte gör detta, beror det på bristande vilja eller önskan att ändra på den för dem naturliga hållningen. Detta gäller särskilt tonåringarna. Vid korrektion av sådana typer av "dålig hållning" är det många gånger viktigare med psykisk påverkan än med någon form av fysisk aktivitet. Vad som är av speciellt intresse i detta sammanhang är att göra en klar avgränsning mellan vad man kan benämna fysiologiska hållningsvariationer och verkliga deformiteter.

Den upprätta ställningen är specifik för människan och har medfört en därefter avpassad byggnad av den mänskliga organismen. På grund härav avviker människokroppen i sin byggnad i många väsentliga avseenden från varje annan levande varelse. Detta gäller särskilt utformningen av ryggrad, bröstkorg, bäcken och nedre extremiteter. Vid stående och gående ställes stora krav av särskild art på människan såväl psykiskt som fysiskt, och vid svag kroppsbyggnad grundlägges lätt hållningsfel av skilda slag.

Människokroppens upprätta ställning representerar alltid en viss fysisk ansträngning. I stående ställning måste t. ex. stora delar av kroppens tyngd balanseras över relativt begränsade ledytor, varigenom leder, ligament och muskler utsättes för ständig belastning, och endast genom en väl avvägd regleringsmekanism kan den normala ställningen upprätthållas. Härvid ställes särskilt stora krav på bärighet och hållfasthet hos ligament, brosk och ben. Barnets övergång från fyrfotastadiet till den upprätta ställningen fordrar en omfattande anpassning, som även i normala fall ur vissa synpunkter blir ofullständig. Under uppväxtåren och särskilt under den i samband med puberteten insättande kraftiga längdtillväxten kan regleringen av kroppens hållning försvåras och eventuellt orsaka en mindre önskvärd tonusfördelning i hållningsmuskulaturen, resulterande i vad man populärt kallar dålig hållning. Den dåliga hållningen kan även vara resultatet av att vissa delar av organismens stödjeapparat icke har uppnått tillräcklig motståndskraft för att tåla en långvarig stor belastning. Detta gäller ofta t. ex. vid fotinsufficienser. Vid den stående ställningen utsättes fotens skelett, ligament och muskler för en stor belast-

ning, som kan resultera i deformering av foten medförande permanent funktionsrubbning, om inte lämpliga åtgärder i tid vidtages. Även ryggens stödjeapparat utsättes såväl i stående som sittande ställning för ständig belastning. Funktionsrubbningar i sin tur kan tänkas bli märkbara först i ett relativt framskridet åldersstadium. Ryggbesvär i 40—50 års åldern kan måhända vara betingade av en redan i barndomen mer eller mindre fixerad olämplig hållning.

Att vissa yrkesutövare i särskilt hög grad drabbas av rygg- eller fotinsufficienser är välkänt. Detta gäller speciellt i yrken, där arbetet utföres stående. Det skulle onekligen vara av stor betydelse om man på ett tidigt stadium med objektiva metoder kunde gallra bort de för sådana yrken olämpliga, eller om man genom vissa former av kroppsövningar kunde göra dem bättre skickade för sitt yrke. Även yrkesarbetare, som utför sitt arbete i sittande ställning får ofta ryggbesvär, detta gäller i stor omfattning kontorspersonal. Det skulle vara ytterst värdefullt, om man genom lämplig fysisk träning i förening med utexperimenterandet av en riktig arbetsställning, kunde öka förutsättningarna för arbetstrivseln och minska antalet sjukdomsfall. Än så länge vet man dock ej med säkerhet vilken betydelse fysisk träning har i detta avseende. Man har på känn att en väl utvecklad muskulatur och starka ligament borde skydda mot dessa insufficienssymptom, men å andra sidan måste man medge att rygg- och fotbesvär också drabbar individer med väl utvecklad muskulatur. Man vet kort sagt allt för litet om hållningsapparatens normala funktion och om orsakerna till de sjukdomar som den utsättes för.

Svenska gymnastikförbundet har i en skrivelse till Kungl. Maj:t, vilken senare remitterats till de sakkunniga för yttrande, påpekat den stora utbredningen av fot- och rygginsufficienser och efterlyst åtgärder för att motverka dessa. De sakkunniga framförde, som förut nämnts, i sitt remissvar bl. a. att denna fråga är av sådan vidd och att så många faktorer är okända att fortsatt forskning på detta område är en bestämd förutsättning för att rationella åtgärder skall kunna vidtagas. Intresset för hållningsgymnastik och hithörande problem har på sistone blivit allt starkare. Man har funnit att hela detta spörsmål behöver en översyn, icke minst med hänsyn till lärarutbildningen. I skrivelse över den tidigare omnämnda utredningen till direktionen över G. C. I. anhåller svenska gymnastiklärarsällskapet att direktionen ville uppta till prövning möjligheten till en utökning av utbildningen i speciell hållningsrättande gymnastik vid institutet. Direktionen framhåller i sitt svar att den anser att hållningsgymnastiken, som den för närvarande bedrives i skolorna, har fått en mindre lycklig utformning men säger sig icke närmare vilja ingå på denna fråga, då den just nu är under utredning bl. a. genom skolöverläkaren vid skolöverstyrelsen. Vidare framhåller direktionen "att den omfattande och grundliga utbildningen i det friskgymnastiska övningsförrådet, som de studerande nu få, även kan anses ge kompetens för att leda skolornas hållningsgymnastik om denna — vilket direktionen anser riktigt — tillrättalägges som en modifierad friskgymnastik med små avdelningar endast inrymmande elever med fysiologiska hållningsfel och ej med deformiteter."

Som de sakkunniga nyss framhållit, är det av ett synnerligt intresse att göra en klar avgränsning mellan fysiologiska hållningsvariationer och deformi-

teter. Det är de sakkunnigas uppfattning att endast den första gruppen bör tas om hand av skolornas gymnastiklärare, medan de patologiska fallen bör hänvisas till specialundersökning och eventuell behandling av läkare och sjukgymnast. Den stora praktiska svårigheten ligger i denna avgränsning. Även här måste man konstatera att hållningsanomalierna och deras funktionella konsekvenser är allt för litet utforskade.

Erfarenhetsmässigt har det visat sig att ett flertal förnuftigt bedrivna former av kroppsövningar genom sin allmänt muskelstärkande och koordinationsuppövande verkan bidrar till att skapa en önskvärd hållning. Här är gymnastiken av största betydelse. Genom förnuftigt valda övningar och lämplig dosering av dessa kan säkerligen vissa ofta förekommande fysiologiska hållningsfel hos barn effektivt motarbetas. Detta fordrar emellertid att gymnastikavdelningarna är relativt små och att undervisningen delvis kan bedrivas som gruppundervisning.

De sakkunniga anser att hållningsgymnastiken, såväl när det gäller lärarutbildning som senare undervisning vid skolorna, bör ingå som ett naturligt led i skolans gymnastik och alltså icke upptas som ett särskilt ämne. Om avdelningarnas storlek i högre skolor liksom i folkskolorna reduceras till att omfatta en klassavdelning, så anser de sakkunniga att den här skisserade lösningen från många synpunkter, men speciellt från psykologisk-pedagogisk synpunkt, är att föredra framför den nuvarande ordningen då elever, som är i behov av hållningsgymnastik, placeras i speciella avdelningar. Detta kan ge dem en känsla av fysisk mindervärdighet och bidra till att de även under fritiden drar sig undan kamraternas lekar och spel.

Det måste enligt de sakkunnigas uppfattning framstå som en nödvändighet att gymnastikläraren i sin utbildning genom teoretisk undervisning och genom praktiska demonstrationer får en ingående kännedom om hållningsvariationer och deras beroende av konstitution, ålder och kön. Vidare bör han få en klar uppfattning om vilka hållningsanomalier som effektivt kan motarbetas genom rationella kroppsövningar och vilka som så att säga rättar till sig själva när en viss ålders- och kroppsutveckling nås. Gymnastiklärarna bör vidare ha kännedom om de lämpligaste metoderna att genom kroppsövningar motverka och kompensera de fysiologiska hållningsfelen. De bör vidare erhålla undervisning i hållningslära varvid framförallt fotens och ryggens hållningsvariationer och deformiteter ingående studeras. Denna undervisning skall ingå som en naturlig del av den övriga undervisningen, varvid den teoretiska delen av ämnet ombesörjes av de anatomiska och fysiologiska institutionerna. De praktiska demonstrationerna föreslår de sakkunniga skall utföras av lärarna i kroppsövningarnas speciella teori i samarbete med lärarna i gymnastikens metodik och praktik.

De sakkunniga har ovan betecknat frågan om kroppshållningen som ett av gymnastikens mest centrala problem. Detta problem är som framgår av vad som här anförts till sin lösning beroende av en fortsatt vetenskaplig forskning och vad skolgymnastiken speciellt beträffar av mindre undervisningsavdelningar även inom andra skolformer än folkskolan.

Anatomi

Undervisningen i anatomi omfattar för närvarande: Översikt av människokroppens deskriptiva och topografiska anatomi, grundligare genomgång av rö-

relseapparaten med demonstration av de olika rörelserna på levande modell och en kort översikt av konstitutionsanatomin samt den topografiska ytanatomin. Undervisningstiden är 96 timmar.

Undervisningen har ända till de senaste åren huvudsakligen varit en förkortad framställning av kursen för medicine kandidater. Analys och förståelse av viktiga rörelsedetaljer i olika former av övningar förutsätter en omfattande genomgång av den anatomiska rörelseläran. Anatomin bör för G. C. I.-eleverna vara som förut framhållits en framställning av anatomien framför allt från funktionell synpunkt. Enligt de sakkunnigas mening bör ämnet ge underlaget för förståelsen av kroppsdynamiken i allmänhet och speciellt ifråga om gymnastiken och idrottsliga rörelseformer och det dagliga livets påfrestningar på rörelseapparaten. Undervisningen bör i största möjliga utsträckning ställa organsystemens och vävnadernas byggnad i relation till de fysikaliska och fysikaliskt-kemiska faktorer, som är avgörande för funktionen. Härigenom ges redan i anatomiundervisningen en anknytning till grundvetenskaperna kemi och fysik och eleverna inriktas på att tillämpa ett naturvetenskapligt tänkesätt.

Den topografiska anatomien kan väsentligen inskränkas till ytanatomi.

Den funktionella anatomien bör omfatta den levande materiens egenskaper, dess organisation i celler och vävnader, i organ och organsystem, varvid det funktionella underlaget för dessa organisationsprinciper skall framhållas.

I samband med vävnadernas byggnad behandlas de fysikaliska egenskaperna t. ex. hos ben-, brosk-, sen- och muskelvävnad och ställes i relation till vävnadernas byggnad. Härvid genomgås också den elementära hållfasthetsläran. Beträffande muskelvävnaden skall det strukturella underlaget för kontraktiliteten klargöras.

Den speciella funktionella anatomien bör omfatta:

De olika organsystemens byggnad med särskild hänsyn till funktionella krav. Kvantitativa förhållanden betonas som t. ex. den absorberande ytans storlek i matsmältningskanalen i relation till den resorberade mängden i näringsämneslösning och kapillärtäthetens och kapillärväggytans relation till vävnadsvolymen i olika organ under skilda funktionella förhållanden.

Ledgångslära, som särskilt bör behandla de fundamentala rörelserna och det normala rörelseomfånget, belastningen i ledgångarna vid olika rörelser, mekanismen vid skilda ledskador och de vanligaste riskmomenten inom olika idrottsgrenar.

Allmän rörelselära, vari väsentligen bör ingå allmän muskelmekanik, läran om de krafter varmed musklerna verkar på sina fästen vid olika belastningar och muskelbindvävens funktionella betydelse.

Speciell rörelselära, som bör inrymma en genomgång av muskelsystemet med demonstration på lik och levande modell. Muskulaturens uppdelning efter den mekaniska funktionen vid vissa fundamentala rörelser. Här bör ingå såsom en väsentlig del genomgång av nervsystemet med särskild hänsyn till motorisk och sensorisk funktion. Begreppen neuron och ledningsbana bör utredas, nervfibrillernas tvärsnittsarea och ledningshastighet m. m. klargöras och det nervösa underlaget för regleringen av rörelser och kroppsställningar beskrivas (pyramidbanesystemet, extrapyramidala systemet). Begreppet motorisk enhet bör definieras, koordi-

nationsmekanismen beskrivas och begreppet koordinationsmönster klargöras och ges ett konkret underlag genom demonstrationer av muskelaktiviteten medelst elektromyografi.

Tillämpad rörelselära, som bör behandla de faktorer i rörelseapparaten (skelett, ledgångar, muskulatur och nervsystem) som är avgörande för regleringen av kroppsställningar, såsom stående och sittande ställning, några vanliga arbetsställningar, de avgörande rörelsemomenten vid gymnastik och olika idrottsgrenar. De vanligaste bristerna i utnyttjande av rörelseapparaten bör principiellt beröras, såsom onödig muskelspänning, användande av olämpliga muskelgrupper (dålig teknik) och principerna för rörelseekonomi såväl vid yrkesarbete som vid idrottsträning.

Till ämnet föreslås på den tvååriga linjen c:a 135 timmar och på den ettåriga c:a 75 timmar.

Fysiologi

Fysiologiundervisningen har redan i den nuvarande organisationen sedan en professur i ämnet upprättats fått en enligt de sakkunnigas mening tillfredsställande omfattning och utformning. Under de 165 timmar som ämnet nu omfattar genomgås ur den allmänna fysiologien följande avsnitt: Biokemiens grunddrag, matsmältningen, ämnesomsättningen, inre sekretionen, nervsystemet och sinnesorganen samt andningens, blodomloppets och musklernas fysiologi. Arbetsfysiologien ägnas en relativt stor del av tiden, varvid viktigare områden av rörelsefysiologien genomgås med originalavhandlingar som underlag. Arbetets inverkan på olika kroppsfunktioner studeras i samband med laborationer, då eleverna själva under en assistents ledning får utföra undersökningar och vara försökspersoner. Laborationerna omfattar t. ex. olika slag av funktionsprov, bestämning av syreförbrukningen vid olika arbetsintensitet och arbetsformer, effekten på pulsen, blodets syremättnad och respirationen vid olika halt av koldioxid och syre i inandningsluften, stegfrekvens, idrottslig och anatomisk steglängd, stöd- och svävperiod vid löpning, lungvolymen i olika gymnastiska ställningar, puls- och blodfördelning vid olika kroppsställningar, bestämning av syreskuld vid olika former av kroppsövningar, verkningsgraden vid olika arbetsformer, arbete i förtunnad luft och bestämning av reaktionstid.

Eleverna har också fått ta del av resultaten från de undersökningar som med fysiologiska metoder gjorts beträffande praktiska idrottsliga problem. Bl. a. har behandlats: Uppvärmningens inverkan på löp- och simprestationer, steglängdens inverkan på energiåtgången vid olika löphastigheter, hur bördor skall transporteras vid långfärder i fjällen (pulka eller ryggsäck), energiåtgången vid skidlöpning, fäktning m. m. jämförelse av arbetsintensiteten vid olika övningsformer genom mätning av syreskuld, puls och kroppstemperatur. Denna del av ämnet, som hittills varit fördelad på fysiologien och idrottsteorien, anser de sakkunniga skall förläggas till kroppsövningarnas speciella teori.

De sakkunniga föreslår en undervisningstid för fysiologien av 135 timmar på den tvååriga linjen och 80 timmar på ettåriga linjen.

Psykologi - pedagogik - sociologi

Undervisningen i psykologi och pedagogik motsvarar i sin allmänna uppläggning för närvarande undervisningen vid seminarierna. Någon nämnvärd

tid har icke kunnat ägnas den fysiska fostrans problem. Undervisningen har givits i form av föreläsningar och seminarieövningar. Experimentella undersökningar har däremot icke förekommit.

Enligt de sakkunnigas uppfattning bör undervisningen i detta ämne ta sikte på kroppsövningarnas psykologi, pedagogik och sociologi. Eleverna bör få kännedom om och beredas tillfälle att delta i experimentella undersökningar såväl då det gäller allmän psykologi som dess tillämpning på kroppsövningarna. De sociologiska synpunkterna bör få en framträdande plats i undervisningen och de studerande bör bl. a. få en klar uppfattning om idrottens ställning i och betydelse för samhällslivet.

De sakkunniga har icke ansett lämpligt att göra upp en detaljerad läroplan utan gör här — liksom för övriga ämnen — endast en uppräkning av några moment som de sakkunniga anser bör ingå i undervisningen utöver den allmänna psykologien för att därmed ange den inriktning som ämnet bör äga vid institutet.

Den motoriska utvecklingen under uppväxtåren.
Den personliga sociala utvecklingen med särskild hänsyn till lekens psykologi.
Inlärande och övning med särskild hänsyn till kroppsövningarna och lagarna härför.
Socialpsykologiens grunder.
Ledarskapets psykologi.
Gruppens socialpsykologi.
Samhället och institutionerna som bakgrund till grupprelationerna.
Arbetstrivselfrågor.
Den psykobiologiska konstitutionsläran enligt t. ex. Kretschmer och Sheldon.
Experimentell typpsykologi.
Tävlingens psykologi.
Trötthetsstudier.
Arbetskurvans egenskaper.
Sambandet mellan fysiologisk och psykisk trötthet.
Psykofysiologiska rörelsestudier.
Analytiska och syntetiska metoder i skolundervisningen.
Pedagogikens historia.
Skolväsendets organisation.

Till ämnet har anslagits 110 timmar på den tvååriga linjen och 25 timmar på den ettåriga linjen.

I övrigt hänvisas till professor Elmgrens P. M. angående psykologisk forskning vid G. C. I., bil. 1.

Kroppsövningarnas speciella teori

Enligt årsredogörelsen för institutet omfattar gymnastikens teori följande: Den fysiska fostrans mål och medel. Den lingska gymnastikens grundprinciper och speciell gymnastikteori. Rörelsevalets anpassning efter ålder och kön. Dagövningen. Pedagogiska anvisningar för gymnastikundervisningen. Den gymnastiska namnläran. Genomgång av rörelseförrådet. Genomgång av skolöverstyrelsens anvisningar för undervisningen i gymnastik för folkskolorna och de högre läroanstalterna. Genomgång av den frivilliga gymnastikens uppgifter och organisation. Gymnastikens historia. Undervisningstiden har varit c:a 320 timmar.

Lekens och idrottens teori omfattar enligt årsredogörelsen: Skolidrottens mål. Träningens allmänna principer. Lekens teori. De olika idrottsgrenernas teknik och metodik. Lekarnas metodik och organisation. Regeltolkning, domare- och funktionsinstruktion. Friluftsdagarnas organisation i folkskolan och de högre läroanstalterna. En simskolas och en skidskolas arbete. Lägerliv. Naturvärn. Idrotts- och lekplatsers anlägg-

ning och vård. Bad- och simanläggningar. Idrottens historia. Undervisningstiden har varit c:a 150 timmar.

Av ovanstående framgår, att i den s. k. teoriundervisningen har ingått moment av skilda slag såsom historia, anvisningar för idrotts- och gymnastikanläggningars skötsel och framför allt metodik. Däremot har i mycket ringa grad förekommit vad de sakkunniga menar med speciell teori, nämligen en tillämpning av anatomien, fysiologien och psykologien på kroppsövningarna. I stort sett kan man säga, att allt som försiggått i föreläsningssalen kallats teori och allt som gjorts i gymnastiksalen eller på övningsplatser utomhus kallats praktik. Metodiken har icke omnämnts som särskilt ämne i ämnesförteckningen men ingått som det dominerande momentet såväl i teori- som i praktikundervisningen. Anledningen härtill är bl. a. att lärarna varit skickliga metodiker men inte haft speciell utbildning i teori i den bemärkelse de sakkunniga givit denna gren av undervisningen. De olika momenten i kursplanen har ej heller haft ett fixerat innehåll.

En annorlunda lagd kursplan skulle möjligen ha kunnat rikta uppmärksamheten på denna angelägenhet mer än som skett, men den hade med all sannolikhet icke kunnat skapa en annan sakernas ordning, så länge institutets organisation är, vad den i dag är. Institutet saknar möjligheter att inom andra ämnen än fysiologien bedriva vetenskaplig forskning. Vidare saknas lärarkrafter, som erhållit en utbildning, som ger dem möjlighet att tillämpa forskningens resultat på det praktiska området. Frånvaron av dessa förutsättningar för undervisningen vid vår främsta läroanstalt för fysisk fostran har gjort, att kroppsövningarnas teori icke fått den plats i lärarutbildningen, som detta ämne med hänsyn till sin betydelse som det grundläggande ämnet borde ha, utan blivit ett löst påhäng på metodikundervisningen. I den nuvarande sammanblandade teori- och metodikundervisningen har det ofta blivit en upprepning av exempel utan att den principiella innebörden klargjorts eller kunnat klargöras. De grundläggande teoretiska principerna har i varje fall fått ett ringa utrymme.

Denna förenkling av undervisningen kan ur en viss synpunkt innebära en förtjänst, och det kan vara nog så frestande att omfatta densamma. Den ger läraren en stor teknisk skicklighet att meddela vad han själv inhämtat och vet. Detta kan möjligen förklara, varför så många gymnastikintresserade, särskilt ur de högre åldersklasserna, anser att detta är det rätta sättet att utbilda lärare och att driva undervisningen i fysisk fostran. Då och då stöter man på den uppfattningen, att institutet skall meddela ännu mera undervisning i gymnastik än vad nu sker och ej, som det heter, syssla så mycket med teoretiska studier. Vad nu angår kravet på mer gymnastik och mindre teori, vill de sakkunniga framhålla, att de tekniskt-metodiska färdigheterna är en sak som en lärare jämförelsevis lätt kan inhämta, liksom så mycket annat, på egen hand. Det är säkerligen för de allra flesta i varje fall betydligt svårare att efter examen bedriva vetenskapliga studier på området. Vilken vikt man än må tillmäta detta resonemang, så kan emellertid de sakkunniga icke under några villkor låta denna förenkling av problemet bli utslagsgivande för lärarutbildningen. Eleven på institutet måste ta del av den vetenskapliga forskningens rön inom de områden, som berör fysisk fostran, lära känna vetenskapliga metoder och tänkesätt, eller

m. a. o. tillägna sig en viss kritisk-vetenskaplig syn på problemen. Utan detta löper han lätt risken att icke förstå sakens verkliga innebörd.

De sakkunniga anser att den gränsdragning mellan metodikundervisning och undervisning i kroppsövningarnas speciella teori, som ovan antytts, innebär en nödvändig rationalisering av undervisningen, bl. a. emedan den är en förutsättning för genomförandet av fria studier i utbildningen.

Vidare anser de sakkunniga att det icke längre finns skäl för en uppdelning av den teoretiska undervisningen i dels gymnastikens teori och dels lekens och idrottens teori. Om övningarna bedrives inomhus i form av gymnastik eller utomhus i form av idrott torde icke vara avgörande för kroppsövningarnas rent principiella innebörd eller deras avgränsning sinsemellan. De sakkunniga föreslår att den del av teoriundervisningen det här är fråga om upptages i studieplanen som ett särskilt ämne, benämnt *kroppsövningarnas speciella teori*. Samläsning för manliga och kvinnliga elever bör även genomföras.

I de sakkunnigas förslag till kursplan för kroppsövningarnas speciella teori som följer nedan, har endast en kortfattad uppräkning gjorts av vad ämnet skall innehålla. De sakkunniga vill därför i detta sammanhang på vissa punkter närmare belysa ämnets innehåll.

Kroppsövningarnas speciella teori skall som förut nämnts bygga på forskningsresultaten inom anatomi, fysiologi och psykologi och sålunda utgöra en tillämpning av dessa resultat. I undervisningen om lek skall meddelas t. ex. vilka typer av lekar som är karaktäristiska för barn i olika åldrar och den biologiska bakgrunden härtill. Härigenom får de blivande lärarna en uppfattning om när barnen är mottagliga t. ex. för laglekar och spel. Lekarnas och spelens uppfostrande värde bör ingående behandlas, likaså förutsättningarna för deras inverkan på barnens sociala inställning. Klassificeringen av lekarna med hänsyn till ansträngningsgrad och barnens utvecklingsståndpunkt bör ske från anatomisk-fysiologisk synpunkt.

I den psykologiskt-pedagogiska motiveringen till den metodiska uppläggningen av olika övningsgrenar bör med stöd av vad som genomgåtts beträffande inlärningsprocessen göras en analys av det metodiska arbetet. Ett annat problem är, huruvida det för vuxna utformade sättet för inlärandet av en övning, d. v. s. att efter en analytisk sönderdelning av övningen inlära detalj efter detalj i enlighet med Lings principer, alltid är den lämpligaste för barnen.

Ett viktigt problem för undersökning är grupparbetet, individuellt arbete eller arbete med hela avdelningen under lärarens direkta ledning. Det gäller här att utreda i vilken omfattning aktivitetspedagogikens principer kan tillämpas på ämnet fysisk fostran.

Under rubriken riktlinjer för träningen av varje enskild övningsgren bör, med den fysiologiska träningsläran som bakgrund, träningens uppläggning för varje idrottsgren genomgås, varvid givetvis också hänsyn bör tas till praktiska och organisatoriska erfarenheter. Det tekniska utförandet och den tekniska träningen genomgås på basis av kända anatomiska och fysiologiska fakta. Varje rörelseform måste bli föremål för en analys, som bör läggas till grund för rörelsens tekniska utförande.

Kroppsövningarnas speciella teori bör omfatta: Redogörelse över den fysiska fostrans mål. Olika rörelseformer från anatomisk, fysiologisk och psykologisk

synpunkt. Inlärningsprocessen med särskild vikt lagd på inlärandet av fysiska färdigheter. Psykologisk-pedagogisk motivering till den metodiska uppläggningen av olika övningsgrenar. Lek och lekteorier. Anvisningar för uppövning av styrka, uthållighet, smidighet, snabbhet och koordination samt olika övningsformers användbarhet för detta ändamål. Värdering av rörelseformerna från hållnings- och rörelsesynpunkt. Analys av grundställning, den sittande ställningen och några exempel på arbetsställningar. Analys av begreppen takt-rytm, spänning-avspänning. Genomgång av de olika grenarnas mekanik och råd för det tekniska utförandet och teknikträningen. Träningslära.

Till ämnet föreslås 250 timmar på den 2-åriga linjen och 150 timmar på den 1-åriga linjen.

Hälsolära

Hälsolära bör bedrivas i samma utsträckning som hittills och omfatta: Vitalstatistik. Infektionssjukdomar och deras bekämpande. Teknisk hygien. Bostadens, skolans och arbetsplatsens hygien. Olycksfall i arbete. Näringsämnenas hygien. Kroppsövningarnas hygien i vad det gäller yttre förhållanden som gymnastiklokaler, simhallar o. s. v. Personlig hygien.

Undervisningstid 30 timmar på den tvååriga linjen och 15 timmar på den ettåriga linjen.

Kroppsövningarnas patologi

Någon speciell undervisning i kroppsövningarnas patologi lämnas för närvarande inte. De sakkunniga anser ämnet vara så viktigt för en blivande lärare i fysisk fostran att de liksom 1943 års direktion föreslår, att ämnet upptages på schemat.

Undervisningen bör göra eleverna framför allt förtrogna dels med de skador, som vanligast inträffar under idrotts- och gymnastikövningar, dels hur kroppsövningarna inverkar på vissa patologiska tillstånd. Den skall i stor utsträckning bygga på erfarenheter från idrottspolikliniken och omfatta: Vanliga skador vid idrotts- och gymnastikutövning såsom luxationer, ligament- och muskelskador samt deras behandling. Kroppsövningar och hjärtskador. Kroppslig aktivitet och högt blodtryck. Njuråkommor. Idrottsträning och tävling vid infektioner av olika slag. Kroppsövningar för individer med övervunnen tuberkulos. Ålderns inverkan på valet av idrottsform. Kroppsövningar under menstruation och graviditet.

I viss utsträckning bör eleverna beredas tillfälle att övervara undersökningarna på idrottspolikliniken och ta del av resultaten därifrån.

Till ämnet anslås c:a 30 timmar på den tvååriga linjen och 15 timmar på den ettåriga linjen.

Samaritlära

Samaritlära bör förekomma i samma utsträckning som förut och omfatta: Sårbehandling med förbandslära. Övning i förbandsläggning. Första hjälpen vid olycksfall. Hastigt påkommande sjukdomsfall. Förgiftningar, förfrysnings- och brännskador. Konstgjord andning.

Undervisningstiden 15 timmar på den tvååriga linjen och 10 timmar på den ettåriga linjen.

Kroppsövningarnas historia

Kroppsövningarnas historia är i den nuvarande organisationen icke ett självständigt ämne utan förekommer som en del av gymnastikens respektive idrottens teori. På den manliga linjen har ämnet dock under de senaste åren

gjorts fristående, därigenom att idrottens och gymnastikens historia har sammanslagits och undervisningen har bedrivits av en och samma lärare. Någon redogörelse för ämnets nuvarande innehåll och omfattning finns ej i årsredogörelsen, eftersom det som ovan nämnts ingått i gymnastikens respektive idrottens teori.

För att ämnet skall få en bestämd avgränsning och ett fixerat timantal föreslår de sakkunniga att kroppsövningarnas historia blir ett fristående ämne. Det bör få en relativt kortfattad behandling och i stor utsträckning bli föremål för seminarieövningar.

Beträffande innehållet anser de sakkunniga att kroppsövningarna bör belysas ur kulturhistorisk synpunkt, genom en översikt över deras uppkomst och utveckling från antiken över renässansen och humanismen fram till våra dagar. En något grundligare behandling bör ske beträffande 1800-talet och kroppsövningarnas utveckling till ett pedagogiskt ämne. Den moderna idrottens uppkomst och arbetsformer bör genomgås och idrottens utveckling i Sverige och dess nuvarande organisation bör bli föremål för en mera ingående framställning. Att sociala synpunkter härvid skall komma till sin rätt är uppenbart. Olika kroppsövningssystem och principerna för dessa bör belysas.

Till ämnet föreslår de sakkunniga 25 timmar på den tvååriga linjen och 15 timmar på den ettåriga linjen.

Kroppsövningarnas metodik och praktik

De sakkunniga har i avsnittet om kroppsövningarnas speciella teori föreslagit att detta ämne skall bli ett självständigt ämne med vetenskapligt utbildade lärare. De sakkunniga föreslår här vidare att metodiken och praktiken får bilda ett ämne, kallat kroppsövningarnas metodik och praktik. Praktikundervisningen vid G. C. I. bör nämligen enligt de sakkunnigas uppfattning vara en del av metodiken och avse att lära eleverna att utföra och lära ut de övningar som ingår i gymnastikens och idrottens övningsförråd. Eleverna bör också genom de praktiska övningarna få känna på vad de i teoriundervisningen genomgångna träningsmetoderna innebär. Den personliga färdighet, som på detta sätt uppövas, är av stort värde för förmågan att kunna demonstrera övningarna och för de blivande lärarnas ledarskap. Vissa idrottsformer, t. ex. simning, fordrar dessutom av säkerhetsskäl att läraren praktiskt behärskar grenen.

Till största delen bör den personliga färdigheten uppövas i samband med genomgång av dagövningar och övningsprogram för olika åldersgrupper. Därigenom får eleverna en på personlig erfarenhet grundad kännedom om övningsförrådet, stegringsföljden och svårighetsgraden, både när det gäller gymnastik, idrott eller lek.

Någon skillnad mellan gymnastikens och lekens och idrottens speciella teori finns som förut nämnts ej. Det gäller samma principer för rörelseutförande vilken form det än är fråga om. I praktiken är skillnaden numera ej heller så stor. De sakkunniga har t. ex. förut påpekat att det är mycket svårt att avgöra vad som är lek och vad som är gymnastik i småskolans inomhusövningar. Största skillnaden är det mellan den fristående gymnastiken och leken -idrotten. Läraren har under det fristående arbetet hela tiden avdelningen under kontroll och varje övning igångsättes på lärarens kommando eller tillsägelse. En annan väsentlig skillnad är,

som de sakkunniga framhållit i kapitlet om de allmänna synpunkterna på fysisk fostran, att gymnastiken har ett medvetet korrektivt moment, som är särskilt framträdande just i den fristående gymnastiken. Metodiken i gymnastik blir därför av något annan art än metodiken i idrott. Undervisningen i gymnastikens metodik och praktik bör därför skiljas från motsvarande undervisning ifråga om lek och idrott.

Sådana avsnitt som t. ex. regelgenomgång, den gymnastiska namnläran m. m., som hittills behandlats på teoritimmarna, föres enligt de sakkunnigas förslag till metodikundervisningen, då dessa ämnesgrenar direkt har att göra med metodiken och praktiken och ej med den speciella teoriundervisningen såsom den av de sakkunniga planlagts.

Undervisningen i gymnastikens praktik omfattar i den nuvarande organisationen: Genomgång av rörelseförrådet i anslutning till den teoretiska undervisningen och till undervisningsövningarna med skolungdom. Uppövande av den personliga färdigheten. Övningar avpassade för den frivilliga gymnastiken. (c:a 320 timmar).

Undervisningen i lekens och idrottens praktik omfattar för närvarande: Metodisk genomgång av olika lekar, bollspel och idrottsgrenar och i samband därmed uppövning av den personliga färdigheten. (c:a 770 timmar).

De sakkunniga föreslår att undervisningen i *gymnastik (metodik och praktik)* bör innehålla: Genomgång av rörelseförrådet och i samband därmed den gymnastiska namnläran. Dagövningens praktiska utformning. Övningar i att leda gymnastik. Metodiska anvisningar för undervisningsövningarna. Genomgång av skolöverstyrelsens anvisningar för folkskolan och de högre läroanstalterna. Frivillig gymnastik. Domarutbildning för tävlingsgymnastik. Studiebesök. Seminarieövningar.

Undervisningen *i lek och idrott (metodik och praktik)* bör innehålla: Metodisk genomgång av olika lekar. Metodik och personlig färdighet i idrottsgrenarna. Utarbetande och genomgång av träningsprogram för olika idrotter och åldersgrupper. Regelgenomgång och domarutbildning. En skidskolas och en simskolas arbete. Fjällkunskap. Friluftsdagarna i skolan och deras användning. Lek- och idrottsplatsernas anläggning och vård. Studiebesök. Seminarieövningar.

Genom de sakkunnigas förslag till omläggning av undervisningen i gymnastik, lek och idrott blir också timfördelningen mellan dessa ämnen något annorlunda än nu.

De olika kurserna har för närvarande följande timfördelning:

Manliga kursen.

	Gymnastik	Lek och idrott	Summa
Teori	318	149	467
Praktik	325	772	1097
Summa timmar	643	921	1564

Timfördelningen enligt de sakkunnigas förslag:

Manliga kursen.

	2-åriga linjen	1-åriga linjen
Kroppsövningarnas teori	250 tim.	150 tim.
Gymnastik (metodik och praktik)	400 „	210 „
Lek och idrott (metodik och praktik)	800 „	400 „
Summa timmar	1450 „	760 „

Dessutom tillkommer följande självständiga ämnen, som förut inräknats i timantalet för gymnastik eller lek och idrott.

Kroppsövningarnas historia	25 tim.	15 tim.
Rytmik och musik	25 „	20 „
Totalsumma	1500 „	795 „

Kvinnliga kursen.

	2-åriga linjen	1-åriga linjen
Kroppsövningarnas teori	250 tim.	150 tim.
Gymnastik (metodik och praktik)	450 „	245 „
Lek och idrott (metodik och praktik)	710 „	330 „
Summa	1410 „	725 „

Dessutom tillkommer följande självständiga ämnen, som förut inräknats i timantalet för gymnastik eller lek och idrott.

Kroppsövningarnas historia	25 tim.	15 tim.
Rytmik och musikteori	65 „	55 „
Totalsumma	1500 „	795 „

Det sammanlagda timantalet för manliga kursen är i de sakkunnigas förslag något mindre än det nuvarande (64 timmar), medan det är obetydligt större (13 timmar) för den kvinnliga kursen. Vid en jämförelse av timantalet vill de sakkunniga framhålla att ett nytt ämne, kroppsövningarnas speciella teori, omfattande 250 timmar införts på schemat inom ramen av ungefär samma totala timantal som förut. Att detta blivit möjligt beror dels på att undervisningen rationaliserats, så att dubbelbehandling av ett avsnitt ej längre förekommer, dels på att antalet metodik- och praktiktimmar minskats. De sakkunniga anser att denna minskning helt kompenseras av det förhållandet att eleverna får en nödig teoretisk grund för metodikundervisningen, vilket förut ej varit fallet.

Undervisningsövningar

Enligt den nuvarande organisationen har eleverna c:a 300 timmar undervisningsövningar i gymnastik med lek och idrott. Dessa bedrives dels på institutet, dit elever från vissa skolor kommer på sina gymnastiktimmar, dels vid skolor ute i staden. I det förra fallet tjänstgör G. C. I.:s lärare som handledare, i det senare tjänstgör dels G. C. I.:s lärare, dels skolornas egna gymnastiklärare som handledare.

Intill läsåret 1949—50 började undervisningsövningarna redan första terminens andra eller tredje vecka. De sakkunniga anser det olämpligt att börja dessa övningar innan eleverna hunnit lära sig det mest elementära ifråga om metodik och teknik. Utbytet av undervisningsövningarna under denna del av utbildningen torde icke vara stort. Eleverna saknar de nödvändiga förutsättningarna för att kunna undervisa. De sakkunniga anser, att eleverna först skall bibringas en nödig uppfattning om de metodiska grunderna, därefter bör de genom att vara med på lärarens lektioner få exempel på hur ett program kan genomföras. Förmågan att leda bör eleverna få tillfälle att uppöva genom att leda dagövningar och övningsprogram med sina egna kurskamrater. Med en sådan teoretisk och praktisk förberedelse skulle eleverna sedan ha avsevärt större utbyte av sina undervisningsövningar med skolbarn.

De sakkunniga föreslår därför, att undervisningsövningarna börjar först andra terminen. Utom ovan nämnda fördelar vinnes härmed att den teoretiska kursen i högre grad än förut kan koncentreras till den första delen av studietiden. Vidare föreslår de sakkunniga, att en period med ett större antal undervisningsövningar koncentreras till tredje terminen. Därmed skulle man kunna tillmötesgå ett från elevkåren ofta framfört önskemål om att få leda flera lektioner i sträck och att få behålla

en klass under längre tid. Organisatoriskt låter sig detta mycket enkelt göra på så sätt, att de elever som går tredje terminen, dels leder de undervisningsavdelningar, som i den nuvarande organisationen står till deras förfogande, dels leder de avdelningar som första årskursens elever för närvarande har som undervisningsavdelningar under första terminen. För de skolor som ställt undervisningsavdelningar till institutets förfogande innebär omläggningen ingen förändring. Antalet avdelningar skulle alltjämt vara detsamma under höst- och vårterminen.

Önskemål har framförts att förlägga den koncentrerade perioden av undervisningsövningar till fjärde terminen. Detta skulle dock bereda stora svårigheter ur organisatorisk synpunkt. De skolor som ställer undervisningsavdelningar till förfogande vill av naturliga skäl att G. C. I. övertar dessa för hela läsåret. Som ovan framhållits låter detta sig göra med ovan nämnda koncentration till tredje terminen. Koncentreras undervisningsövningarna till fjärde terminen skulle detta medföra att behovet av undervisningsavdelningar skulle bli större under vårterminen än under höstterminen. De organisatoriska svårigheterna kan således undvikas genom att undervisningsövningarna koncentreras till tredje terminen. De sakkunniga anser dessutom att det även ur undervisningssynpunkt är bäst att koncentrera undervisningsövningarna till tredje terminen. Fjärde terminens undervisning kan då dels bygga på den erfarenhet, som eleverna fått under den koncentrerade undervisningsperioden, dels användas till fördjupat teoretiskt och metodiskt studium och till examensprov. Genom en omläggning av undervisningsövningarna på sätt som ovan skisserats skulle första terminen kunna bli fri från undervisningsövningar utan att den sammanlagda tiden nämnvärt skulle behöva sänkas, samtidigt som undervisningsövningarna skulle få en ur utbildningssynpunkt lämpligare förläggning.

De sakkunniga föreslår för ämnet ungefär samma timantal som för närvarande, d. v. s. c:a 300 timmar på den tvååriga linjen och 150 timmar på den ettåriga linjen.

Musikteori och rytmik

I den nuvarande organisationen finns ej musikteori och rytmik med i undervisningsplanen som särskilt ämne. Anledningen härtill är att när undervisningsplanen kom till 1934 gymnastik ledsagad av musik icke kommit till nämnvärd användning och rytmik enligt Jacques Dalcroze-metoden icke heller fått större utbredning. Sedan dess har utvecklingen lett därhän, att det rytmiska momentet fått en allt större plats i gymnastiken. Särskilt gäller detta kvinnogymnastiken. I denna är ofta huvudvikten lagd på totala rytmiska rörelser genom vilka den individuella, naturliga rytmen uppövas samtidigt med det musikaliska rytmsinnet.

Såväl institutets lärare som elever har visat ett stort intresse för denna undervisning och på initiativ av institutets lärare har sedan några år tillbaka en speciallärare i ämnet undervisat under kortare tid (14—17 timmar). Detta kan dock icke anses tillräckligt. Som jämförelse kan nämnas att gymnastikhögskolorna i våra nordiska grannländer i detta fall ligger långt före. I Danmark är t. ex. undervisningstiden c:a 80—100 timmar.

De sakkunniga föreslår att musikteori och rytmik upptages som ett självständigt ämne på schemat och att speciallärare anställes.

Ämnet bör omfatta:

Musikteoriens grunder, speciellt med avseende på notvärden och taktindelning. Enkel formlära t. ex. motivet, perioden, frasen m. m. Genomgång av olika musikformer. Äldre och nyare danser. Praktiskt tillämpad rytmik för uppövandet av rytmsinnet. Förhållandet musik—gymnastik med praktisk tillämpning att utforma rörelserna efter musik. Val av lämplig musik i samband med utarbetandet av gymnastiska rörelser och dagövningar.

Undervisningstiden föreslås till 65 timmar på den 2-åriga och 55 timmar på den 1-åriga kvinnliga linjen samt 25 respektive 20 timmar på den manliga linjen.

Röstbehandling

De sakkunniga föreslår en kortare kurs i röstbehandling liksom i den nuvarande organisationen.

Ämnet bör omfatta: Allmän teoretisk genomgång av röstfunktionerna, grunderna för röstutbildningen, artikulationsarbetet och regler för ord- och frasbetoning. Praktiska övningar avseende andning, artikulation och betoning.

Till ämnet föreslås 12 timmar på den tvååriga linjen. På den ettåriga linjens timplan är ämnet ej upptaget, då folkskollärare i samband med sångundervisningen vid seminarierna får utbildning i röstbehandling.

Läroämnen för den ettåriga folkskollärarlinjen

För den föreslagna 1-åriga gymnastiklärarutbildningen vid G. C. I. för folkskollärare har de sakkunniga uppgjort följande plan:

Liksom för den tvååriga linjen föreslås läsåret omfatta 39 arbetsveckor under tiden 15 augusti—20 juni. Antalet lektionstimmar per vecka kommer att bli c:a 30.

Vid uppgörandet av timplanen har de sakkunniga tagit viss hänsyn till att det skall vara möjligt för elev, som genomgått den 1-åriga folkskollärarlinjen att efter smärre kompletteringar gå över till den 2-åriga linjens andra årskurs.

Anatomien

får disponera c:a 75 timmar, vilket innebär, att detta ämne har samma kursplan som på den 2-åriga kursen men läses något mera koncentrerat.

Fysiologien

läses i c:a 80 timmar, varav c:a 30 timmar användes för laborationer. Kursen upplägges i stort sett som motsvarande kurs vid den tvååriga linjen men blir mindre omfattande. Ämnet skall ge en kortfattad översikt över kroppens olika funktioner, över kostens betydelse och matsmältningen. Mera ingående behandlas kroppsövningarnas inverkan på organismen och träningens fysiologi. Genom självständiga laborationer med kursdeltagarna själva som försökspersoner bibringas närmare kännedom om muskelarbetets inverkan på andning och blodomlopp, på värmereglering m. m. Övergången till den tvååriga linjen medför vissa svårigheter, men dessa kan dock avhjälpas genom att eleverna läser in vissa delar av fysiologikursen på egen hand och tenterar.

Psykologi — pedagogik — sociologi

Eleverna på folkskollärarlinjen har redan vid seminariet fått utbildning i psykologi, pedagogik och sociologi. De sakkunniga anser därför att deras utbildning bör koncentreras till den del av ämnet som berör kroppsövningarna. Undervisningen bör huvudsakligen be-

drivas i form av laborationer och seminarieövningar.

Till ämnet föreslås 25 timmar.

Kroppsövningarnas speciella teori

bör omfatta detsamma som angivits för tvååriga linjen, fast med begränsning till i huvudsak de åldrar som finns i den 9-åriga enhetsskolan.

Till ämnet föreslås 150 timmar.

Hälsolära

Ämnet bör omfatta en mera kortfattad framställning av den kurs som föreslagits för den tvååriga linjen. Särskild hänsyn tas till folkskolans problem. 15 timmar.

Kroppsövningarnas patologi

bör på den ettåriga linjen bli en avkortad kurs med samma innehåll som på den tvååriga linjen. 15 timmar.

Samaritlära

Kursen bör omfatta samma moment som på den tvååriga linjen. Med hänsyn till att folkskollärarna vid seminarierna genomgått viss utbildning i ämnet kan undervisningen koncentreras till 10 timmar.

Kroppsövningarnas historia

bör ha samma kursplan som på den tvååriga linjen. Antalet föreläsningar bör dock begränsas i största utsträckning och undervisningen bedrivas som självstudier och seminarieövningar. Till ämnet föreslås 15 timmar.

Kroppsövningarnas metodik och praktik

Utbildningen i metodik och praktik bör ske efter samma principer som framhållits för den tvååriga linjen, men med hänsyn till att folkskollärarna endast skall undervisa åldersklasser motsvarande den 9-åriga enhetsskolan kan rörelseförrådet inskränkas. Som en följd härav behöver inte heller den tekniska utbildningen föra så långt som på den tvååriga linjen. Till ämnet föreslås 210 timmar gymnastik på den manliga linjen och 245 timmar på den kvinnliga. Motsvarande timantal för lek och idrott föreslås bli respektive 400 och 330 timmar.

Musikteori och rytmik

Kursplanen för detta ämne bör i stort sett vara lika med motsvarande kursplan på den tvååriga linjen. Till ämnet föreslås 55 timmar på den kvinnliga linjen och 20 timmar på den manliga. De sakkunniga har föreslagit något kortare tid på den ettåriga linjen, bl. a. därför att folkskollärarna vid seminarierna fått en ganska omfattande utbildning i musikteori. De manliga eleverna får enligt de sakkunnigas förslag ett avsevärt mindre antal timmar än de kvinnliga, då det torde bli framförallt kvinnliga lärare som kommer att leda undervisningen i ämnet ute i skolorna.

Röstundervisning

har icke medtagits på folkskollärarlinjens kursplan, då folkskollärarna får en ganska omfattande undervisning i detta ämne i samband med sång- och musikundervisningen vid seminarierna.

Undervisningsövningar

med skolbarn föreslås omfatta 150 timmar. I likhet med den tvååriga linjens elever kommer den ettåriga linjen att få undervisa vid olika skolor i Stockholm under vägledning av en erfaren gymnastiklärare. Eftersom undervisningsövningarna icke behöver omfatta högre stadier än den nuvarande realskolans kan den föreslagna tiden anses tillräcklig jämfört med den tvååriga linjens 300 timmar.

Timplan

Ämnen	Tvååriga linjen		Ettåriga linjen (Folkskollärarlinjen)	
	Manliga	Kvinnliga	Manliga	Kvinnliga
Anatomi	135	135	75	75
Fysiologi	135	135	80	80
Psykologi — pedagogik — sociologi	110	110	25	25
Kroppsövningarnas speciella teori	250	250	150	150
Hälsolära	30	30	15	15
Kroppsövningarnas patologi	30	30	15	15
Samaritlära	15	15	10	10
Kroppsövningarnas historia	25	25	15	15
Kroppsövningarnas metodik och praktik				
Gymnastik	400	450	210	245
Lek och idrott	800	710	400	330
Musikteori och rytmik	25	65	20	55
Röstundervisning	12	12	—	—
Undervisningsövningar	300	300	150	150
Summa timmar	2.267	2.267	1.165	1.165

Undervisningstiden per vecka under 39 veckor:
på tvååriga linjen c:a 29 timmar
på ettåriga linjen c:a 30 timmar.

Föredrag och undervisning med hjälp av film

Under de senaste åren har i allt större utsträckning anordnats gemensamma föreläsningar för samtliga elever. Föredragen har i allmänhet hållits av utanför institutet stående personer och behandlat allmänna skol- och uppfostringsproblem, redogörelser för den fysiska fostrans uppläggning i andra länder m. m. Dessa föredrag har enligt vad de sakkunniga kunnat finna, varit av stort värde för eleverna. De sakkunniga anser att sådana föredrag även i fortsättningen bör förekomma och medel anslås för desamma.

Filmen har kommit till allt större användning i undervisningen vid institutet. Då det gäller inlärandet av tekniska detaljer är film numera nästan oumbärlig. Behovet har emellertid icke på långt när kunnat tillfredsställas på grund av de sparsamt tilltagna anslagen. I den mån film kommit till användning har den lånats från idrottens specialförbund eller från filmuthyrningsbyråer mot en viss avgift. Endast i undantagsfall har lärarna vid institutet kunnat ta upp egna filmer. De sakkunniga är av den uppfattningen, att anslaget till film bör vara så stort, att det täcker utgifterna för filmhyror och inköp av kopior av vissa filmer samt att det ges möjlighet för lärarna att ta upp instruktionsfilmer.

De sakkunniga föreslår, att det under särskild undervisning i idrott och gymnastik upptagna anslaget på 500 kronor för föredrag, film m. m. höjes till 2.000 kronor.

Undervisning förlagd till annan ort än Stockholm

Enligt paragraf 41 i nu gällande stadga för institutet ankommer det på direktionen, att i den mån de praktiska undervisningsövningarna i gymnastik, lek och idrott ej lämpligen kan ordnas i institutets egna lokaler, genom särskilda avtal söka bereda plats för desamma vid andra lämpliga läroanstalter.

Sedan lång tid tillbaka har en stor del av vinterutbildningen vid institutet varit förlagd till fjällen. De sakkunniga anser, att denna utbildning är synnerligen viktig bl. a. därför att eleverna vid institutet efter avlagd examen kommer att tjänstgöra som ledare för skolungdomens fjällfärder. Ett sådant ledarskap innebär mycket stort ansvar och fordrar att ledaren själv är väl utbildad i fjällorientering, snöbivackering, materiel- och fjällkunskap samt att han besitter god skidfärdighet.

Under de tre sista veckorna på vårterminen är de kvinnliga kurserna förlagda till gymnastikfolkhögskolan på Lillsved respektive Solbacka läroverk och de manliga kurserna till idrottsinstitutet på Bosön. Perioden omfattar uteslutande lek, bollspel, fri idrott, orientering och simning samt undervisningsövningar i dessa grenar. På Bosön anordnas en simskola för ett 100-tal barn med institutets manliga elever som ledare. En decentralisering av verksamheten på detta sätt medför bättre tillgång på idrottsplatser och övningsterräng än vad som blir fallet, när institutets samtliga elever skall bedriva sina övningar på Östermalms idrottsplats, där skolor och föreningar upptar en stor del av utrymmet. Tack vare ändamålsenliga och rymliga övningsplatser kan undervisningen effektiviseras samtidigt som den blir mera intresseväckande.

Något anslag till traktamenten och reseersättningar för lärarna vid nu nämnda sommarövningar finns ej. De har därför själva fått svara för de kostnader kurserna ådragit dem. Upplysningsvis kan nämnas att de militära eleverna under sin vistelse utanför Stockholm får uppbära traktamentsersättning.

De sakkunniga anser, att såväl skidutbildningen i fjällen som sommarutbildningen på ovan nämnda platser utanför Stockholm är av så stort värde för eleverna att de alltjämt bör bibehållas i sin nuvarande utformning.

Beträffande ersättning åt lärarna vid dessa kurser anser de sakkunniga att de bör erhålla reseersättning och traktamentsersättning för sommarövningarna i likhet med vad som nu tillämpas i fråga om vinterutbildningen i fjällen. Med anledning dels härav och dels av det ökade antalet elever vid institutet och det därav orsakade behovet av flera lärare föreslår de sakkunniga, att det under särskild undervisning i idrott och gymnastik upptagna beloppet för fjäll- och sommarövningar ökas från 4.400 kronor till 14.000 kronor.

Som ovan nämnts är vinterutbildningen i fjällterräng av den allra största betydelse för elevernas utbildning till ledare för skolungdomens fjällfärder. Denna utbildning åsamkar institutets elever dryga utgifter. Resekostnaderna per elev och år uppgår nu till 85—90 kronor och kostnaderna för vivre till 12 kronor om dagen eller för varje resa $14 \times 12 = 168$ kronor. Det finns dock en kategori bland eleverna, som befrias från dessa kostnader, nämligen de militära eleverna. Dessa erhåller ersättning för resekostnader och traktamenten enligt gällande resereglemente. De sakkunniga har inhämtat att institu-

tets direktion gjort framställning till Kungl. Maj:t om ett anslag av 21.000 kronor för att kunna bereda samtliga elever fria resor och fritt vivre för denna del av utbildningen. Framställningen föranledde emellertid icke någon åtgärd.

De sakkunniga anser att ett sådant anslag kan anses skäligt men vill begränsa sig till att föreslå att ett belopp av 90 kronor per elev utgår som reseersättning. Med fullt genomförd utvidgning av elevantalet skulle detta sammanlagt uppgå till 240 × 90 kronor = 21.600 kronor per år.

VIII. PERSONALORGANISATION VID INSTITUTET

Lärare

Vid institutet finns för närvarande följande heltidsanställda lärare: En professor i kroppsövningarnas fysiologi och hygien, som dessutom är föreståndare för den fysiologiska institutionen, en lärare i sjukgymnastik och sjukdomslära (sjukgymnastavdelningen), 4 ordinarie och 4 på viss tid anställda lärare i ämnena gymnastik lek och idrott och en assistent i fysiologi. För handhavandet av undervisningen i anatomi, hälsolära, patologi, psykologi och pedagogik, sjukdomslära, hållningslära och röstbehandling är arvodesavlönade speciallärare anställda. Som handledare vid undervisningsövningar tjänstgör i regel respektive lärare vid de skolor till vilka övningarna är förlagda. Slutligen finns vid den fysiologiska institutionen en halvtidsanställd amanuens.

Professorer

Beträffande motiveringen av de sakkunnigas förslag om inrättande av ytterligare två professorsbefattningar och en lärarbefattning i patologi hänvisar de sakkunniga till kap. VI om vetenskaplig forskning och kap. XV om samarbete med andra institutioner.

Lärare i kroppsövningarnas speciella teori

I närmast föregående kapitel har de sakkunniga framställt förslag om upptagandet av kroppsövningarnas teori som ett särskilt ämne, skilt från metodik och praktik och kallat kroppsövningarnas speciella teori. Här nedan föreslår de sakkunniga att särskilda lärarbefattningar inrättas för undervisningen i detta ämne.

I kroppsövningarnas teori och praktik såsom detta ämne nu är utformat undervisar för närvarande åtta lärare, nämligen två manliga och två kvinnliga i gymnastik och två manliga och två kvinnliga i lek och idrott. För att kunna ifrågakomma till dylik lärarbefattning fordras att ha avlagt gymnastiklärarexamen och att ha uppehållit gymnastiklärarbefattning sammanlagt minst två år.

Samläsning mellan den manliga och kvinnliga linjen förekommer i dessa ämnen i ringa utsträckning. På den kvinnliga linjen undervisar varje lärare sin grupp av elever i såväl teori som praktik under hela utbildningstiden. Därav följer bland annat att undervisningen i kroppsövningarnas historia är uppdelad på alla lärare på denna linje. Fördelningen av undervisningen får sin förklaring av det förhållandet, att den teoretiska undervisningen nu väsentligen är metodik, vilket ämne hör naturligt samman med praktiken.

På den manliga avdelningen har man gjort vissa försök till differentiering. Här handhar de på viss tid anställda gymnastik- och idrottslärarna i huvudsak första årskursens undervisning i teori och praktik, medan de båda ordinarie lärarna leder andra årskursens utbildning. Vidare har den uppdelningen gjorts, att en lärare svarar för under-

visningen i kroppsövningarnas historia och en för den speciella gymnastiska rörelseläran. De bägge idrottslärarna har sinsemellan uppdelat undervisningen så att den äldre, som äger många års skolerfarenhet, har i huvudsak den pedagogiska sidan av utbildningen om hand, medan den yngre, som besitter en teoretisk skolning och är anställd som extra assistent vid den fysiologiska institutionen, svarar dels för undervisningen i speciell idrottsteori och dels för den tekniska utbildningen.

Att det så betydelsefulla ämnet kroppsövningarnas teori icke ens till närmelsevis fått den plats i utbildningsprogrammet, som bör tillkomma detsamma, beror, såsom de sakkunniga utvecklat i föregående kapitel, på bristande forskningsmöjligheter och bristen på vetenskapligt utbildade lärare vid institutet. För undervisningen i detta ämne har den kategori av lärare, som hittills skött densamma, icke tillräcklig utbildning. Ifrågavarande lärares utbildning är avsedd för en helt annan verksamhet. Hela deras föregående tjänstgöring har varit inriktad på praktiska utbildnings- och organisationsproblem. Oftast har de erhållit sin anställning vid institutet på grund av meriter som skickliga pedagoger.

Med tillkomsten av de föreslagna två nya professorerna tillföres institutet en avsevärd förstärkning av vetenskapligt skolade lärarkrafter. Dessas uppgift är dock av annat slag än vad här är fråga om. De har som lärare att svara för den akademiska undervisningen men däremot icke att direkt syssla med den praktiska lärarutbildningen. Undervisningen i kroppsövningarnas speciella teori kräver dessutom av sina utövare en något annorlunda lagd utbildning än den, som ingår i en professors kompetens. Det åligger läraren i kroppsövningarnas speciella teori att i sin undervisning meddela eleverna idéer och rön från de olika grenar av vetenskaplig forskning, som berör fysisk fostran. Han skall genom att tillämpa dem på kroppsövningarna anpassa dessa efter vetenskapliga synpunkter och göra eleverna förtrogna med vetenskapliga metoder och tänkesätt eller med andra ord söka få dem att se kroppsövningarnas förlopp ur vetenskaplig synpunkt. Han skall biträda vederbörande professor i uppläggningen av den akademiska undervisningen och därvid särskilt ägna sig åt sådana partier, som ej direkt ingår däri, och vidare skall han som gymnastik- och idrottssakkunnig medarbetare under professorns ledning delta i institutets forskningsverksamhet. Härigenom skapas säkerhet för att institutionernas verksamhet i nödig omfattning inriktas på målforskning och att den akademiska undervisningen icke släpper lärarutbildningen helt ur sikte. Han skall vidare genom konferenser, demonstrationer, seminarieövningar och dylikt stå i ständig förbindelse med lärarna i kroppsövningarnas metodik och praktik. För att nu ifrågavarande lärare icke skall förlora kontakten med det praktiska arbetet anser de sakkunniga, att han bör få en viss tjänstgöring ute i skolorna, exempelvis som handledare för institutets elever vid deras undervisningsövningar med skolbarn. Vid fysiologiska institutionen vid institutet är f. n. anställd en medarbetare, i vilkens verksamhet visserligen icke ingår undervisning men som vid sidan av en god vetenskaplig utbildning äger utbildning som gymnastik- och idrottslärare. Dessutom har institutionens chef utbildning som gymnastiklärare. Detta har visat sig vara av stort värde för planläggningen av verksamheten. Utan

denna kontakt mellan forskning och praktik kan de vetenskapliga institutionerna lätt bli isolerade och komma att stå utan möjlighet att direkt påverka verksamheten i gymnastiksalar och på idrottsplatser.

Av en lärare med ovan angivna uppgifter måste krävas ej blott vetenskaplig utbildning utan även ingående kunskap i gymnastikens och idrottens rörelseformer, teknik, träning, utrustning och dylikt, som han knappast kan få på annat sätt än genom utbildning till lärare i fysisk fostran.

Som kompetensfordringar för dessa lärare anser de sakkunniga bör uppställas krav på avlagd gymnastiklärarexamen, fackutbildning och dokumenterad vetenskaplig kompetens motsvarande docentkompetens. De bör benämnas lärare i kroppsövningarnas speciella teori.

Med hänsyn till ämnets omfattning och de olika discipliner, som ingår däri, krävs anställandet av tre sådana lärare, en i anatomi, en i fysiologi och en i psykologi. Beträffande undervisningsskyldighet anser de sakkunniga att dessa lärare bör jämställas med laboratorer och preceptorer, varför de sakkunniga föreslår 2—4 timmar per vecka i kroppsövningarnas speciella teori och 4—6 timmar som handledare vid undervisningsövningar.

Lärare i metodik och praktik

Genom att undervisningen i kroppsövningarnas speciella teori överflyttas på särskilda lärare kommer de nuvarande lärarna i teori och praktik att få helt ägna sig åt undervisningen i ämnena metodik och praktik. Kompetenskraven på dem kan då på ett helt annat sätt än nu preciseras och speciell hänsyn kan tagas till rent pedagogiska meriter och specialutbildning. De sakkunniga vill dock framhålla att krav på ett teoretiskt kunnande ej heller hos dessa lärare får eftersättas. Någon ändring av nu gällande kompetensfordringar har de sakkunniga icke haft anledning föreslå. För att kunna anställas som ordinarie lärare eller lärare på viss tid i metodik och praktik bör sålunda krävas att sökande avlagt lärarexamen i fysisk fostran vid institutet. Övriga nu gällande villkor angående lärarerfarenhet m. m. bör kvarstå oförändrade.

Som framgår av nedanstående diskussion är själva anställningsformen för dessa lärare av viss betydelse. Institutet har intresse av att i denna lärargrupp alltjämt ingår ett icke så litet antal yngre lärare. Detta önskemål torde icke behöva någon närmare utförd motivering. Av vikt och betydelse är vidare, att institutet genom sina lärare står i kontakt med skolorna, för vilka det just är till. Detta torde lämpligast kunna ske genom ett organiserat lärarutbyte. Det är de sakkunnigas mening, att 1934 års tjänsteorganisation vid institutet väl tillgodoser båda dessa önskemål. Enligt denna är halva antalet av ifrågavarande lärare anställda som ordinarie och de övriga anställda på viss tid. Första förordnandet sker på fyra år. Därefter kan förordnandet upprepas två gånger, vardera gången på två år. Denna anordning med dels ordinarie och dels på viss tid anställda lärare ger nödig kontinuitet åt verksamheten, garanterar institutet ett antal yngre fysiskt vitala lärare och skapar kontakt med skolorna. De sakkunniga har diskuterat ett system, som skulle kunna ge än större rörlighet, nämligen anställandet av timlärare. Sådana skulle man kunna rekrytera från skolorna i staden, och en och annan lärare skulle säkerligen som specialist på något särskilt område eller på annat sätt bli en vär-

defull förstärkning. Att i större omfattning, såsom sker t. ex. i Köpenhamn, tillämpa timlärarsystemet vore säkerligen ett allvarligt misstag. Den splittring av lärarnas intresse som ett sådant system alltid måste medföra gör, att läraren ej får tid att koncentrera sig på sin uppgift och lätt mister den personliga kontakten med eleverna. Det är ej heller säkert att ett sådant system skulle tillföra institutet yngre lärare i samma omfattning, som nu sker.

Ett annat spörsmål är frågan hur många av lärarna som bör anställas som ordinarie och hur många på viss tid. Kontinuiteten i arbetet kräver, att icke allt för få är ordinarie. De sakkunniga har godtagit den nuvarande uppdelningen med lika många av varje slag, dock under den förutsättningen att en löneregelering sker för de på viss tid anställda lärarna. Att med framstående lärarkrafter besätta dessa befattningar, vilkas innehav innebär en stor ekonomisk uppoffring har hittills medfört stora svårigheter för institutet. De sakkunniga hänvisar till sitt förslag om löner på sid. 85.

Vid bestämmandet av tjänstgöringsskyldigheten för lärarna i metodik och praktik bör hänsyn tas till att deras verksamhet icke kan hänföras enbart till själva undervisningsskyldigheten. De måste ha tid och möjlighet att följa med litteraturen, i varje fall inom det egna fackområdet, och själva utarbeta kompendier och läroböcker i sina ämnen. För den utbildningsnivå, som institutet representerar, saknas sådana på de flesta områden. Lärarna måste vidare beredas tillfälle att göra besök vid olika skolor, en nödvändig betingelse för planläggningen av arbetet, vilket även framhållits av förste gymnastikkonsulenten i skrivelse till ecklesiastikdepartementet år 1945. Införandet av friare studier kommer givetvis att ställa stora krav på lärarna ifråga om personlig ledning och rådgivning. Av här anförda skäl bör enligt de sakkunnigas uppfattning undervisningsskyldigheten för lärarna i kroppsövningarnas metodik och praktik sättas till högst 18—20 veckotimmar.

För att kunna fastställa behovet av lärare i metodik och praktik har de sakkunniga gjort nedanstående beräkning:

Årskurser		Gymn.	Rytmik	Lek och idrott	Summa timmar
2 manliga	2-åriga	800	30	1600	2430
2 kvinnliga	2- „	900	110	1420	2430
1 manlig	1-årig	210	10	400	620
1 kvinnlig	1- „	245	45	330	620
	Summa timmar	2155	195	3750	6100

Lärarna i metodik och praktik behöver enligt de sakkunnigas uppfattning icke som hittills indelas i gymnastiklärare och idrottslärare. En lärare kan t. ex. vara specialist inom ett visst gymnastiskt område och dessutom särskilt skicklig i någon idrottsgren. Institutet bör ha möjlighet att disponera en sådan lärare på ändamålsenligaste sätt. I stort sett kommer det väl att bli så att vissa lärare specialiserar sig på gymnastik och andra på idrott. Om man utgår från denna förutsättning skall summan av antalet timmar i gymnastik och ryt-

mik, 2350 timmar, fördelas på gymnastiklärarna. Utgår man vidare från ett läsår på 39 veckor och en tjänstgöringstid av 18—20 timmar per vecka och att lärarna i gymnastikens metodik och praktik bör liksom hittills tjänstgöra 12 timmar i veckan som handledare vid undervisningsövningarna och därutöver inom den föreslagna tjänstgöringsskyldigheten ha 6—8 timmar per vecka i metodik och praktik, så skulle varje lärare kunna tjänstgöra 312 timmar per år i detta ämne. Det skulle således behövas 8 lärare i gymnastikens metodik och praktik för att fylla behovet.

Om enligt samma beräkningsgrunder 3750 timmar i lek och idrott skall uppdelas och man utgår ifrån att varje idrottslärare skall kunna ta 6—8 timmar som handledare vid undervisningsövningarna och c:a 12 timmar per vecka eller 468 timmar per år i metodik och praktik skulle behovet således uppgå till 8 sådana lärare.

Med sammanlagt 16 heltidsanställda lärare i kroppsövningarnas metodik och praktik skulle behovet av lärare för detta ämne vara fyllt. Dessa lärare skulle dessutom kunna handleda 24 undervisningsgrupper.

De 16 tjänsterna anser de sakkunniga bör uppdelas lika på manliga och kvinnliga befattningshavare. Enligt de sakkunnigas mening bör åtta av tjänsterna vara ordinarie befattningar. De övriga åtta bör tillsättas på viss tid.

Utom dessa lärare måste för vissa former av gymnastik och idrott speciallärare anställas. Det är självfallet, att de vid institutet anställda idrottslärarna icke kan vara specialister i alla idrottsgrenar såsom fri idrott, orientering, fäktning, brottning, simning och simhopp, bandy, ishockey, längdåkning och backhoppning på skidor, fotboll, handboll, basketboll m. m. Avsikten med användandet av specialister är att ge eleverna insikt i den rent tekniska inlärningsprocessen, icke att utbilda eleverna själva till specialister i någon viss idrott. Av olika skäl är det önskvärt, att specialförbundens elitinstruktörer och liknande specialister användes i betydligt större utsträckning än vad nu är fallet.

Specialisttjänstgöringen vid institutet kan lösas på flera sätt. I vissa fall kan det bli nödvändigt att anställa specialist t. ex. i simhopp några få timmar. En utväg, som redan prövats med framgång vid fysiologiska institutionen, är att en eller annan yngre nyutexaminerad lärare med någon viss specialitet, t. ex. elitgymnastik, får anställning som assistent för att biträda vid elevutbildningen. Härigenom skulle man nå ett dubbelt syfte, dels att få tillgång till en framstående specialist med pedagogisk utbildning, dels bereda en ung lärare tillfälle att med hjälp av institutets resurser närmare tränga in i något problem tillhörande kroppsövningarnas metodik. Anställningen skulle betraktas som en utbildningsbefattning.

Med anledning av den utökning av specialisttjänstgöringen som de sakkunnigas förslag innebär föreslås att det under särskild undervisning i idrott och gymnastik upptagna anslaget för arvoden åt specialister ökas från 2.600 kronor till 6.000 kronor.

Handledare för undervisningsövningarna

Undervisningsövningarna, som för varje elev omfattar c:a 300 timmar fördelade på båda undervisningsåren, börjar redan första terminens andra eller tredje vecka. De är något olika ordnade för manliga och kvinnliga elever bl. a. på grund av att institutet har fler kvinnliga än manliga elever.

Första årskursens 20 manliga elever indelas i sex grupper om 3—4 elever i varje grupp. Två grupper undervisar i realskola, tre i folkskola och en grupp auskulterar i olika skolor, bl. a. i hjälpklasser och avdelningar för fotgymnastik. Undervisningsövningarna pågår 3 gånger i veckan med två timmar per gång. Grupperna växlar var sjätte vecka. Som handledare tjänstgör 3 lärare vid institutet och 1 gymnastiklärare vid läroverk. Under de första månaderna leder en elev i gruppen de fristående övningarna med den samlade klassen, under redskapsvarvet däremot är klassen uppdelad i mindre avdelningar, som var och en ledes av en elev. Senare delen av läsåret leder en elev klassen hela lektionen i sträck under det att övriga elever biträder som instruktörer vid redskapen. Varje elev leder sålunda under första året självständigt 2—3 timmar i veckan men deltar i undervisningsövningarna 6 timmar i veckan.

Andra årskursens 20 manliga elever är uppdelade i 10 undervisningsgrupper med 2 elever i varje. Övningarna bedrives vid 6 skolor dagligen mellan kl. 8—10. Varje elev undervisar 3 gånger i veckan 2 timmar per gång, varigenom eleverna blir fria 3 dagar i veckan mellan kl. 8—10. Av de 6 timmarna i veckan leder eleverna själva lektionen 3 timmar och hjälper till som instruktörer under de andra 3 timmarna. Undervisningsperioden vid varje avdelning omfattar c:a 5 veckor. Som handledare tjänstgör 4 lärare vid institutet, 2 gymnastiklärare vid skolor och 2 biträdande lärare vid G. C. I. De senare har 12 timmars tjänstgöring per vecka som handledare och använder resten av tiden för fortsatt utbildning. De har anställts för att fylla behovet av handledare vid folkskolavdelningarna.

Första årskursen omfattar 30 kvinnliga elever indelade i 5 grupper med 6 elever i varje. Undervisningsövningarna bedrives 5 dagar i veckan men varje elev undervisar endast 3 dagar i veckan, 2 timmar varje gång. Eleverna blir genom denna anordning fria mellan 8—10 två dagar i veckan. Som handledare tjänstgör två lärare vid institutet och en gymnastiklärare vid en av stadens folkskolor. Avdelningen ledes under de fristående övningarna av en elev. Under redskapsövningarna är avdelningen uppdelad i 6 grupper om c:a 10 elever, och varje grupp ledes av en G. C. I.-elev.

Andra årets kvinnliga kurs, som består av 30 elever, är indelad i undervisningsgrupper med 2 elever i varje. Undervisningsövningarna bedrives vid 8 skolor mellan 8—10 alla dagar, men varje elev har endast 6 timmar per vecka. Cirkulationen är ordnad så att en elev hospiterar 3 veckor, leder själv 3 veckor, hospiterar 3 veckor o. s. v. Eleverna har vissa dagar undervisningsövningar endast första timmen på dagen, andra dagar endast andra timmen, varför de genom denna organisation har ett avsevärt antal så kallade håltimmar. Som handledare tjänstgör 2 lärare vid G. C. I., av vilka den ene ambulerar mellan flera skolor, där det inte finns fast handledare. Dessutom tjänstgör 5 gymnastiklärare vid skolorna som handledare.

Bedömningen av elevernas undervisningsförmåga tillgår så att de lärare som ej är anställda som lärare vid institutet sätter betyg, vilka överlämnas till den lärare vid institutet, som har hand om elevernas metodikundervisning. Denne sätter sedan slutbetygen med vederbörlig hänsyn till övriga G. C. I.-lärares och handledares uppfattning om eleverna.

De sakkunniga har tidigare i kap. VII, studiesätt och läroämnen vid institutet, diskuterat, hur undervisningsövningarna lämpligen bör förläggas och föreslagit att de skall påbörjas först andra terminen och att en fördubbling av antalet skall göras under tredje terminen. I de beräkningar över det erforderliga antalet undervisningsavdelningar och handledare, som följer senare i detta kapitel, har de sakkunniga förutsatt att en sådan förändring kommer till stånd.

Från utbildningssynpunkt vore det synnerligen önskvärt att undervisningsövningarna kunde handledas av G. C. I.:s egna lärare. Därigenom skulle man bl. a. vinna att de synpunkter, som vid institutet meddelas såväl i den teoretiska som den metodiskt-praktiska undervisningen konsekvent komme till uttryck i elevernas undervisningsövningar. Det är enligt de sakkunnigas mening av stor vikt att eleverna uppdelas i så små grupper som möjligt för att få tillfälle att leda själva och slippa allt för mycket hospitering.

Skulle lärarna vid institutet omhänderha alla undervisningsövningar måste antingen undervisningsgrupperna göras mycket stora eller också skulle vissa lärare tvingas ta så många timmar handledning att de inte skulle hinna med att ha någon undervisning i metodik och praktik. En sådan lösning är enligt de sakkunnigas mening icke önskvärd, då en lärare med endast undervisningsövningar skulle komma att stå helt vid sidan av den övriga undervisningen vid institutet.

De sakkunniga anser av ovan anförda skäl, att det nuvarande systemet med både institutlärare och andra lärare som handledare bör bibehållas. Institutet måste dock få större möjlighet än hittills att följa elevernas undervisningsövningar, när dessa omhänderhas av lärare utanför detsamma. Dessa handledare bör knytas närmare till institutet än vad nu är fallet. Detta kan ske bl. a. genom konferenser, där frågor rörande undervisningsövningarnas anordnande, betygssättning o. dyl. diskuteras.

Undervisningsövningarna bör läggas så, att de inte tar för stor plats på schemat till förfång för undervisningen i de gemensamma teoretiska ämnena. Det är därför önskvärt att undervisningsövningarna förläggs till timmarna mellan 8—10 varannan dag och att manliga och kvinnliga kurserna har dessa lektioner samma veckodagar, så att övriga morgontimmar under veckan kan användas till gemensamma lektioner. Under tredje terminen, då undervisningsövningarnas antal fördubblas, måste givetvis alla dagar tas i anspråk. Genom en dylik anordning skulle arbetsdagen för eleverna kunna förkortas och de teoretiska ämnena kunna förläggas till lämpligare timmar på dagen än de två sista, vilket nu ofta är ofrånkomligt. Detta skulle visserligen i någon mån minska antalet effektiva ledartimmar, men antalet timmar för undervisningsövningarna är i alla fall så pass stort vid institutet jämfört med vad fallet är vid andra lärarutbildningsanstalter, att denna minskning i antalet timmar kan anses vara motiverad med hänsyn till den förbättring det innebär ur andra synpunkter. De sakkunniga vill i detta sammanhang påpeka nödvändigheten av att de manliga eleverna får utbildning i och ges tillfälle att leda flickavdelningar, liksom att de kvinnliga eleverna ges tillfälle att leda pojkavdelningar.

De sakkunniga har gjort en beräkning över det antal handledare och undervisningsavdelningar som kommer att behövas för en fördubbling av G. C. I.:s

2-åriga linje och vid införande av en 1-årig folkskollärarlinje. Beräkningen är utförd för de manliga linjerna och med ett elevantal av 24 i varje kurs. Antalet lektionstimmar per vecka utgör för den tvååriga linjens första årskurs 6 under vårterminen, för andra årskursen 12 under höstterminen och 6 under vårterminen samt för folkskollärarlinjen 6 under vardera terminen.

För första årskursen på den tvååriga linjen (Y. M. K.) har man räknat med 3 elever i varje undervisningsgrupp, för andra årskursen (Ä. M. K.) 1—2 elever och för folkskollärarkursen 2 elever per grupp.

Antalet erforderliga undervisningsavdelningar framgår av nedanstående tabell.

Kurs	Höstterminen				Vårterminen			
	Läroverk	Folkskola	Flickskola	Auskultation	Läroverk	Folkskola	Flickskola	Auskultation
Y. M. K.	0	0	0	0	8	8	—	—
Ä. M. K.	16	16	4	4	8	8	4	4
Folksk.-kursen	4	8	—	—	4	8	—	—
Summa	20	24	4	4	20	24	4	4

Under förutsättning att 3 gymnastiksalar vid G. C. I. kommer att stå till de manliga kursernas förfogande och att manliga och kvinnliga kurserna delar på utrymmet i idrottshallen kan man varje dag ta emot sju undervisningsavdelningar de två första timmarna på G. C. I. med fyra handledare.

Utöver dessa behövs handledare för 20 — 7 = 13 läroverksavdelningar, 24 folkskolavdelningar och 4 flickskolavdelningar. Behovet måste vid läroverk och flickskolor tillgodoses genom att skolornas egna lärare tas i anspråk. Det skulle med ledning av ovanstående behövas 13 + 4 = 17 sådana handledare med 6 timmar per vecka. För att som förut nämnts upprätthålla kontakten mellan G. C. I. och läroverkens handledare behövs dessutom 2 ambulerande lärare från G. C. I.

För de 24 folkskolavdelningarna räknar de sakkunniga med 5 fasta handledare för 10 avdelningar. Handledarna skulle kunna utgöras av 2—3 lärare vid G. C. I. och 2—3 av de lärare, som de sakkunniga föreslagit vid de olika institutionerna vid G. C. I.

Folkskolavdelningarna (14 st.) kan eleverna på äldre kursen sköta självständigt i mycket stor utsträckning. Det skulle för deras vidkommande räcka med att ha 2—3 ambulerande lärare från G. C. I., som besöker undervisningsavdelningarna och ger råd till eleverna samt bedömer deras undervisningsförmåga.

Enligt ovanstående beräkning skulle således det sammanlagda behovet av undervisningsavdelningar vara 10 läroverksavdelningar, 24 folkskolavdelningar och 4 flickskolavdelningar.

Behovet av handledare för dessa skulle bli c:a 10 från institutet (dels lärare vid G. C. I., dels lärare vid institutionerna) och 17 gymnastiklärare vid läroverk och flickskolor.

Eftersom ungefär samma behov måste fyllas på kvinnliga kurserna blir antalet avdelningar och handledare för

hela institutet ungefär dubbelt så stort, d. v. s. 44 läroverks- och flickskolavdelningar och 48 folkskolavdelningar samt c:a 20 handledare från G. C. I. och 34 gymnastiklärare från läroverk och flickskolor. Dessa siffror kan tyckas vara så höga att det hela ej skulle kunna genomföras. I praktiken kommer de dock att reduceras genom att t. ex. en lärare vid ett läroverk tar mer än 6 timmars undervisningsövningar per vecka.

Folkskollärarlinjens undervisningsövningar kan med fördel förläggas till eftermiddagarna, varigenom skolor, som ligger nära G. C. I., kan utnyttjas flera timmar per dag och elevernas förflyttningar ej behöver bli så långa, samtidigt som gymnastiksalarna på G. C. I. helt kan stå till den tvååriga linjens förfogande för undervisningsövningar under morgontimmarna. En förutsättning för att denna organisation skall kunna genomföras är att skolöverstyrelsen och Stockholms folkskoledirektion ställer sig välvilliga då det gäller att ställa undervisningsavdelningar till G. C. I.:s förfogande.

Arvodet för handledare som ej är G. C. I.-lärare har hittills varit 45—50 kronor per veckotimme. De sakkunniga anser denna ersättning otillräcklig för en så ansvarsfull tjänstgöring och föreslår att ersättning utgår med 75 kronor per veckotimme eller motsvarande kr. 2,50 per effektiv timme. Anslaget för ifrågavarande ändamål skulle då behöva höjas från 4000 kronor till 16500 kronor.

Lärare i hälsolära

Undervisningen i detta ämne omhänderhas i den nuvarande organisationen av skolöverläkaren vid stadens folkskolor, som undervisar i speciell skolhygien, och av en läkare vid institutets idrottspoliklinik, som undervisar i allmän hygien.

De sakkunniga anser att denna anordning även i fortsättningen bör upprätthållas. Därigenom skulle på detta område också ernås värdefull kontakt direkt med skolväsendet.

Lärare i samaritlära

I ämnet undervisar för närvarande en läkare från sjukgymnastiska avdelningen och en sjuksköterska. De sakkunniga föreslår att en läkare från någon av institutets egna institutioner omhänderhar den teoretiska undervisningen och att liksom förut en sjuksköterska undervisar i förbandslära och andra till ämnet hörande praktiska detaljer.

Lärare i kroppsövningarnas historia

De sakkunniga föreslår att undervisningen i kroppsövningarnas historia sammanslås för de kvinnliga och manliga kurserna och att en lärare i kroppsövningarnas speciella teori undervisar i ämnet.

Lärare i röstbehandling

De sakkunniga föreslår att undervisningen i röstbehandling liksom hittills utövas av en talpedagog, anställd som timlärare.

Tillsättning av lärarbefattningar

Professurerna

De nuvarande bestämmelserna för tillsättning av fysiologi-professuren överensstämmer i princip helt med förfarandet vid tillsättning av universitets- och övriga högskoleprofessurer. De sakkunniga för prövning av de sökandes kompetens och meriter utses av karolinska institutets lärarkollegium. Sedan dessa avgivit sitt yttrande uppgör lärarkollegiet förslag till innehavare av be-

fattningen. Direktionen över gymnastiska centralinstitutet får därefter yttra sig, varefter Kungl Maj:t efter universitetskanslerns hörande utnämner.

De sakkunniga anser att i princip samma tillsättningsförfarande bör gälla för samtliga tre professurer. Med hänsyn till vad som anförts(sid. 152) angående de vetenskapliga institutionernas samarbete med Stockholms högskola föreslår utredningen att de sakkunniga för prövning av sökandes kompetens och meriter utses av lärarrådet vid Stockholms högskola. Efter yttrande från Stockholms högskolas lärarråd och institutets lärarkollegium avger direktionen över gymnastiska centralinstitutet förslag till Kungl. Maj:t, som efter universitetskanslerns hörande utnämner.

Lärarbefattningar i kroppsövningarnas speciella teori

De föreslagna lärarbefattningarna i kroppsövningarnas speciella teori är icke endast vetenskapliga befattningar utan även i hög grad praktiskt-pedagogiskt betonade, eftersom dessa lärare skall undervisa i kroppsövningarnas speciella teori och dessutom leda elevernas undervisningsövningar. Med hänsyn till tjänsternas karaktär föreslås att sakkunniga för prövning av sökandes kompetens och meriter utses av gymnastiska centralinstitutets lärarkollegium. Enligt utredningens förslag kommer lärarkollegiet inom sig att inrymma representanter både för de vetenskapliga disciplinerna och för de praktiskt-pedagogiska ämnena.

Sedan de sakkunnigas utlåtanden inkommit till gymnastiska centralinstitutets direktion och sedan lärarkollegiet givits tillfälle att yttra sig avger direktionen till Kungl. Maj:t förslag till innehavare av befattningen.

Lärarbefattningar i metodik och praktik

För prövning av de sökandes kompetens och meriter har vid tillsättning av lärare i metodik och praktik direktionen utsett sakkunniga och efter deras yttrande avgivit förslag till Kungl. Maj:t. Lärarkollegiet har icke beretts tillfälle att yttra sig. Utredningen anser, att vid tillsättning av nu nämnda lärare institutets lärarkollegium bör utse de sakkunniga och direktionen med ledning av de sakkunnigas utlåtanden avge förslag till Kungl. Maj:t sedan lärarkollegiet givits tillfälle att yttra sig.

Övriga lärarbefattningar vid institutet tillsättes av direktionen.

Lärarnas löneförmåner

Professorernas lönegradsplacering bör, liksom vad nu är fallet beträffande professorn i fysiologi, vara densamma som för professorerna vid andra högskolor, eller Ca 37. De sakkunniga förutsätter att de lönebestämmelser för professorer som föreslagits av 1948 års universitetslönekommitté också kommer att gälla för G. C. I:s professorer.

Lärarna i kroppsövningarnas speciella teori bör med sin dubbla utbildning —docentkompetens och lärarexamen i fysisk fostran — liksom läraren i patologi i löneavseende vara likställda med laboratorerna vid universiteten och sålunda placerade i Ca 30. Liksom för professorerna förutsätter de sakkunniga att de lönebestämmelser som föreslagits av 1948 års universitetslönekommitté också kommer att gälla för G. C. I.:s lärare i kroppsövningarnas speciella teori och patologi.

De *ordinarie lärarna i kroppsövningarnas metodik och praktik* är för närvarande placerade i lönegrad Ca 27. Gymnastiklärare vid läroverk är efter den senaste löneregleringen placerade i

Ca 23, och gymnastiklärare vid seminarier i Ca 25. Lärarbefattningarna i kroppsövningarnas metodik och praktik kommer alltjämt att få stor betydelse eftersom på dem ankommer den pedagogiskt-praktiska utbildningen av blivande gymnastiklärare såväl vid folkskolor och läroverk som seminarier. För att kunna besätta dessa befattningar med framstående lärarkrafter anser de sakkunniga att befattningarna liksom hittills bör placeras i lägst Ca 27.

De på viss tid anställda lärarna som förut varit arvodesavlönade är från och med 1 juli 1951 placerade i lönegrad Cg 25 d. v. s. två lönegrader under de ordinarie lärarna. Då kompetensfordringar och arbetsuppgifter är desamma, anser de sakkunniga att denna skillnad icke är motiverad.

Direktionen över G. C. I. har vid flera tillfällen försökt att få en ändring till stånd. I sitt anslagsäskande 1948 och 1949 anförde direktionen följande:

"Ur den i gällande avlöningsstat för institutet upptagna delposten till arvoden och särskilda ersättningar bestämda av Kungl. Maj:t utgår, bland annat, fyra arvoden vart och ett å 11.760 kronor, åt en manlig och en kvinnlig lärare i gymnastik samt åt en manlig och kvinnlig lärare i lek och idrott. Dessa fyra befattningar inrättades i samband med institutets omorganisation 1934. I riksdagens skrivelse 1934:269 (sid. 10) anfördes rörande dessa befattningshavares arvoden följande:

Direktionen har med utgående från att jämväl de ordinarie lärarna i gymnastik samt i lek och idrott skulle placeras i lönegraden B 26, för här ifrågavarande lärare föreslagit ett årligt arvode av 8.500 kronor. En ledamot av direktionen har, med utgångspunkt från att de ordinarie lärarna komma att placeras i lönegraden B 24, föreslagit ett arvode av 7.500 kronor. Mot detta belopp, som något understiger begynnelselönen i lönegraden B 24 (7.668 kronor) har riksdagen icke funnit något att erinra, för så vitt angår de manliga lärarna. För de ordinarie kvinnliga lärarna har riksdagen tidigare, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, godtagit lönegraden B 21. Med hänsyn till att begynnelseavlöningen i denna lönegrad uppgår till 6.420 kronor, finner riksdagen sig böra för nu ifrågavarande kvinnliga lärare avse ett årligt arvode av 6.300 kronor.

Sedermera har de kvinnliga lärarna erhållit samma löneställning som de manliga.

1934 års riksdag anså sålunda, att arvode till dessa icke-ordinarie lärare i huvudsak borde motsvara begynnelselönen för de ordinarie lärarna i gymnastik samt lek och idrott. Sistnämnda lärarbefattningar äro nu placerade i lönegrad Ca 27 med en begynnelselön av 13.328 kronor.

Direktionen vill erinra, att förordnandena å dessa arvodesbefattningar kan meddelas för sammanlagt högst åtta år. Med hänsyn härtill och då det endast finnes fyra ordinarie tjänster i gymnastik samt lek och idrott vid institutet kunna innehavarna av dessa icke-ordinarie befattningar icke räkna med att kunna erhålla ordinarie befattning vid institutet. Detta förhållande försvårar möjligheterna att erhålla fullgoda lärarkrafter.

Såsom direktionen uttalade 1933 och i sina anslagsäskanden 1948 är det nödvändigt, att ersättningen till dessa icke-ordinarie lärare tillmätes så, att platserna bliva verkligt lockande för framstående och dugande krafter. För närvarande är förhållandet det att dessa lärare i regel får väsentlig löneminskning vid gymnastiska centralinstitutet jäm-

fört med full tjänst vid läroverk eller seminarium. Ur ekonomisk synpunkt har dessa befattningar därför blivit allt annat än lockande och det har visat sig mycket svårt att tillsätta eller med vikarie uppehålla dessa ur utbildningssynpunkt mycket viktiga befattningar med fullt kvalificerade befattningshavare.

Under åberopande tillika av statskontorets utlåtande över 1942 års anslagsäskande hemställer därför direktionen att dessa arvodesavlönade lärare placeras i lönegraden Cg 27."

Statskontoret yttrade om förslaget följande:

"En placering av de arvodesavlönade lärarna i gymnastik samt i lek och idrott i lönegraden Cg 27 har synts statskontoret motiverad med hänsyn till tjänsternas speciella karaktär." (Statsverkspropositionen: Bil. 10: Åttonde huvudtiteln, sid. 370).

Trots statskontorets tillstyrkande ansåg sig icke ecklesiastikministern kunna tillstyrka förslaget med anledning av det allmänna lönestoppet.

De sakkunniga delar på alla punkter direktionens uppfattning och föreslår att de på viss tid tillsatta lärarna placeras i Cg 27 samt att i övrigt för dessa lärare skall gälla vad som för ordinarie befattning tillhörande lönegrad Ca 27, löneklass 27 är föreskrivet beträffande tjänstledighet, vikariatsersättning samt sjukvård och begravningshjälp. Av någon anledning har dessa befattningar i lönehänseende betraktats som vanliga rekryteringstjänster. Mot detta betraktelsesätt vill de sakkunniga framhålla att befattningarna tillsättes på viss tid och att tillsättningen utöver ett visst antal år icke kan itereras. Vore dessa befattningar rekryteringstjänster i vanlig mening, skulle fördelningen av tjänstebefattningar ej vara som nu fyra mot fyra eller enligt förslaget åtta mot åtta utan vida förmånligare för de icke ordinarie enligt den praxis som numera tillämpas vid t. ex. de allmänna läroverken. Därmed vore syftet, som de sakkunniga med sitt förslag velat vinna, omintetgjort.

Lärarna i hälsolära har hittills tjänstgjort sammanlagt 60 timmar på frisk- och sjukgymnastlinjerna för ett arvode av 1500 kronor. De sakkunniga föreslår att läraren i kroppsövningarnas patologi tjänstgör 15 timmar i ämnet och att detta ingår i hans föreläsningsskyldighet. De övriga 15 timmarna skulle enligt de sakkunnigas förslag upprätthållas av en skolöverläkare. Som arvode föreslås 50 kronor per föreläsningstimme eller sammanlagt 750 kronor.

Läraren i röstbehandling har hittills uppburit ett arvode av 1.700 kronor för en tjänstgöring av c:a 110 timmar, motsvarande c:a 15 kronor per timme. De sakkunniga föreslår att detta timantal och arvode bibehålles.

Befattningshavare vid de vetenskapliga institutionerna och biblioteket, kanslipersonal, vaktmästare m. fl.

Vid fysiologiska institutionen finns för närvarande 1 assistent, 1 amanuens, 1 tekniskt biträde och 1 institutionsvaktmästare. Assistenten har anställning som extra tjänsteman i Cg 22, amanuensen har en arvodesbefattning beräknad för halvtid (5.220 kronor per år), tekniska biträdet har e. o. anställning i Ce 11 och institutionsvaktmästaren ordinarie anställning placerad i Ca 13. Vid elevlaborationerna måste finnas minst 6 gruppledare och vid de vetenskapli-

ga undersökningar, som göres vid institutionen är behovet av assistens mycket stort.

Vid var och en av de tre föreslagna institutionerna bör enligt de sakkunnigas mening finnas 1 assistent i Cg 22, 1 försöksassistent i Ca 20, 2 amanuenser, (arvode 5.220 kronor) och 1 laboratoriebiträde i Ca 11.

Vidare föreslår de sakkunniga en institutionsvaktmästare i Ca 13 vid varje institution och gemensamt för samtliga institutioner en förste instrumentmakare i Ca 18 och en instrumentmakare i Ca 14.

Riksidrottsförbundets idrottspoliklinik har för närvarande en föreståndare med ett arvode av 8.000 kronor per år, en röntgenolog med 3.400 kronor och en heltidsanställd sjuksköterska med 6.516 kronor per år. Från och med hösten 1950 finns också en kirurg med ett arvode på c:a 5.000 kronor och en sjuksköterska på halvtid med c:a 3.250 kronor årligt arvode.

Föreståndaren vid den till G. C. I. förlagda polikliniken skall enligt de sakkunnigas förslag tjänstgöra som lärare i kroppsövningarnas patologi varför hans anställningsförhållanden behandlas i kap. VI, sid. 46. De sakkunniga föreslår att övrig personal d. v. s. 1 kirurg, 1 röntgenolog, 1 heltids- och 1 halvtidsanställd sköterska anställes med samma lönesättning som vid riksidrottsförbundets poliklinik, se sid. 86.

Biblioteket har under de senaste åren fått allt större betydelse för elevernas studier. Genom de sakkunnigas förslag att införa ett friare studiesätt med ett stort antal seminarieövningar kommer biblioteket att utnyttjas i ännu större utsträckning. I och med en sådan utvidgning kommer bibliotekariens arbetsuppgifter att kräva mera tid och sakkunskap.

När de föreslagna vetenskapliga institutionerna tillkommer, ökas bibliotekariens arbetsområde ytterligare. Vid den nuvarande fysiologiska institutionen finns redan ett rätt stort bibliotek och de vetenskapliga tidskrifterna uppgår till c:a 25. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör ordnandet av sådana tidskrifter och institutionsbiblioteken för övrigt ligga på bibliotekarien, som viss tid bör ha sin tjänstgöring förlagd till dessa bibliotek.

Som bibliotekarie tjänstgör för närvarande en pensionerad f. d. lärare vid G. C. I. som uppbär ett arvode på 1.000 kronor per år.

1947 års löneutredning avseende vissa biblioteksbiträden m. m. säger i sitt år 1950 avgivna betänkande om bibliotekariebefattningen vid G. C. I. följande: "Enligt utredningsmännens uppfattning vore det mera normalt att här inrättades en biblioteksassistenttjänst med halvtidstjänstgöring i stället för nuvarande arvodestjänst". Detta förslag avsåg den nuvarande organisationen och hänsyn har därvid icke tagits till den ovan antydda ändringen i studiesättet och de vetenskapliga institutionernas behov.

För att de uppgifter som i framtiden kommer att ställas på bibliotekarien skall kunna fyllas måste befattningen omändras till en heltidstjänst. De sakkunniga föreslår därför att en befattning som amanuens placerad i lönegrad Ce 20 inrättas vid institutet. Kvalifikationerna för amanuensen bör vara fil. kand. examen, bibliotekskola och bibliotekserfarenhet.

Beträffande kanslipersonalen föreslår de sakkunniga att sekreterarebefattningen bibehålles i sin nuvarande form och lönesättning, samt att befattningen som kansliskrivare omändras till en kontorsskrivarebefattning i Ca 19. Vi-

dare föreslår de sakkunniga att befattningen som förste expeditionsvakt utgår. I stället inrättas en kontoristbefattning i Ca 13 och en kontorsbiträdestjänst i Ca 8.

De sakkunniga har i sitt förslag till befattningar vid den planerade simhallen utgått från den förutsättningen att denna skulle användas av G. C. I. och närliggande skolor för simutbildning under den schemabelagda delen av dagen. För resten av dagen skulle den hyras ut till föreningar i likhet med vad som nu sker med gymnastiksalarna.

Skötseln av värmecentralen ombesörjes för närvarande av en expeditionsvakt på övergångsstat, i lönehänseende placerad som maskinist i Ce 13. Tillkomsten av simhallen med dess invecklade reningsverk kräver emellertid anställande av en ordinarie befattningshavare. De sakkunniga föreslår därför inrättandet av en maskinisttjänst i lönegrad Ca 13 samt en befattning som eldare placerad i lönegrad Ca 9.

De avdelningar som kommer till institutets simhall har alltid ledare med sig och avsikten med besöken blir simutbildning. De sakkunniga anser därför att personalen för själva simhallen bör kunna inskränkas till två badmästare placerade i Ca 11, som alternerar med varandra.

Skötseln av gymnastiksalarna ombesörjes för närvarande av en expeditionsvakt, som tillika är portvakt, placerad i Ca 9. De sakkunniga föreslår att i stället för denna befattning inrättas en befattning som vaktmästare, tillika portvakt i lönegrad Ca 10. Vidare föreslår de sakkunniga en vaktmästartjänst i Ca 10 för idrottshallen.

Lönegradsplacering och grundlöner för institutets personal år 1951

Befattning	Löne-grad	Grund-lön	Summa löner	Anm.
I. Lärare				
1 föreståndare	Arvode	4.308	4.308	Om föreståndaren ej är lärare vid institutet tilläggsarvode å 5.352 kronor
1 professor i fysiologi	Ca 37	23.220	23.220	
4 ord. lärare i gymn. och idrott	Ca 27	15.888	63.552	
4 icke-ord. lärare i gymn. och idrott	Cg 25	14.316	57.264	
1 timlärare i anatomi	Arvode	6.775	6.775	
1 timlärare i psykologi	„	2.500	2.500	
2 timlärare i hälsolära	„	750	1.500	
1 timlärare i hållningslära	„	100	100	
1 timlärare i samaritlära	„	160	160	
1 timlärare i röstundervisning	„	1.700	1.700	
2 bitr. lärare för undervisningsövningar	„	3.000	3.000	
Handledare vid undervisningsövningar ej anställda vid institutet	„		4.000	
Summa kronor			168.079	
II. Kanslipersonal, vaktmästare m. fl.				
1 sekreterare (deltid)	Arvode	1.356	1.356	
1 kansliskrivare	Ca 15	8.772	8.772	
1 förste exp.vakt	Ca 11	7.392	7.392	
1 bibliotekarie	Arvode	1.008	1.008	
1 exp.vakt tillika portvakt	Ca 9	6.636	6.636	
1 maskinist	Ce 13	8.088	8.088	
Summa kronor			33.252	
III. Övrig personal vid de vetenskapliga institutionerna				
1 förste assistent	Cg 22	12.132	12.132	
1 förste amanuens	Arvode	5.220	5.220	
1 laboratoriebiträde	Ce 11	7.392	7.392	
1 inst. vaktmästare	Ca 13	8.088	8.088	
Kronor			32 832	
Summa löner kronor			234.163	

Lönegradsplacering och grundlöner för institutets personal enligt de sakkunnigas förslag

Befattning	Lönegrad	Grundlön	Summa löner	Anm.
I. Lärare vid institutet				
1 rektor	Arvode	2.200		Förut arvode å 4.308 kr. Om föreståndaren ej är lärare vid institutet tilläggsarvode å 5.352 kronor.
	Repr. bidrag	1.800	4.000	
3 professorer	Ca 37	23.220	69.660	2 nyinrättade
3 lärare i kroppsövningarnas speciella teori	Ca 30	18.336	55.008	Samtliga nyinrättade
1 föreståndare för idrottspoliklinikken och lärare i kroppsövningarnas patologi	Ca 30	18.336	18.336	Nyinrättad
8 lärare i kroppsövningarnas metodik och praktik	Ca 27	15.888	127.104	4 nyinrättade
8 på viss tid anställda lärare i kroppsövningarnas metodik och praktik	Cg 27	15.888	127.104	4 nyinrättade
4 biträdande lärare för undervisningsövningarna	Arvode	3.000	12.000	2 nyinrättade
1 lärare i hälsolära	„	750	750	
1 lärare i röstundervisning	„	1.700	1.700	
Handledare vid undervisningsövningarna, som tjänstgör vid andra läroanstalter	„		16.500	Förut 4.000
Summa kronor			432.162	
II. Kanslipersonal, vaktmästare m. fl.				
1 biblioteksamanuens	Ce 20	10.800	10.800	Förut arvode å 1.008 kronor
1 kontorsskrivare	Ca 19	10.320	10.320	Förut kansliskrivare i Ca 15
1 kontorist	Ca 13	8.088	8.088	Förut förste exp. vakt i Ca 11
1 kontorsbiträde	Ca 8	6.288	6.288	Nyinrättad
1 sekreterare	Arvode	1.356	1.356	
1 maskinist	Ca 13	8.088	8.088	
1 eldare	Ca 9	6.636	6.636	Nyinrättad
1 vaktmästare för gymnastiksalarna	Ca 9	6.636	6.636	Förut exp.vakt tillika portvakt
1 vaktmästare för idrottshallen	Ca 9	6.636	6.636	Nyinrättad
2 badmästare	Ca 11	7.392	14.784	Nyinrättade
Summa kronor			79.632	
III. Övrig personal vid de vetenskapliga institutionerna				
Anatomiska institutionen				
1 förste assistent	Ca 22	12.132	12.132	Nyinrättad
1 försöksassistent	Ca 20	10.800	10.800	„
2 förste amanuenser	Arvode	5.220	10.440	„
1 institutionsvaktmästare	Ca 13	8.088	8.088	„
1 laboratoriebiträde	Ca 11	7.392	7.392	„

Befattning	Löne-grad	Grund-lön	Summa löner	Anm.
Fysiologiska institutionen				
1 förste assistent	Ca 22	12.132	12.132	Nu i Cg 22
1 försöksassistent	Ca 20	10.800	10.800	Nyinrättad
2 förste amanuenser	Arvode	5.220	10.440	1 nyinrättad
1 institutionsvaktmästare	Ca 13	8.088	8.088	
1 laboratoriebiträde	Ca 11	7.392	7.392	Nu i Ce 11
Psykologiska institutionen				
1 förste assistent	Ca 22	12.132	12.132	Nyinrättad
1 försöksassistent	Ca 20	10.800	10.800	„
2 förste amanuenser	Arvode	5.220	10.440	„
1 institutionsvaktmästare	Ca 13	8.088	8.088	„
1 laboratoriebiträde	Ca 11	7.392	7.392	„
Idrottspolikliniken				
1 kirurg	Arvode	5.000	5.000	Nyinrättad
1 förste amanuens	„	5.220	5.220	„
1 röntgenolog	„	5.400	5.400	„
1 sjuksköterska	„	7.740	7.740	„
Gemensamt för samtliga institutioner				
1 förste instrumentmakare	Ca 18	9.864	9.864	Nyinrättad
1 instrumentmakare	Ca 14	8.772	8.772	„
För de vetenskapliga institutionerna kronor			188.552	
Summa avlöningar kronor			700.346	

IX. INSTITUTETS ELEVER

Elever vid gymnastiklärarlinjen antages för närvarande av institutets direktion efter ansökan och till det antal, som av direktionen bestämmes. Dessutom kan högst fem officerare per årskurs beordras att genomgå gymnastiklärarlinjen.

För inträde vid G. C. I.:s gymnastiklärarlinje gäller sedan 1934 nedanstående bestämmelser. Sökanden skall:

äga en frisk och stark kropp samt besitta goda anlag för gymnastisk verksamhet;

vid början av det kalenderår, då inträde sökes, ej ha överskridit tjugonio års ålder;

ha avlagt godkänd realexamen och i denna examen eller i sedermera undergången fyllnadsprövning erhållit minst betyget godkänd i samtliga å timplanen för realskolans högsta klass upptagna läroämnen utom franska samt dessutom genom vitsord, förvärvat på enahanda sätt som är föreskrivet rörande fyllnadsprövning efter avlagd studentexamen, erhållit minst betyget godkänd i ämnena fysik, kemi och biologi med hälsolära efter fordringarna för studentexamen; eller

ha erhållit godkänt avgångsbetyg från kommunal eller enskild flickskola med normalskolekompetens och därvid eller i senare undergången fyllnadsprövning erhållit minst betyget godkänd i två främmande levande språk samt dessutom i fråga om ämnena fysik, kemi och biologi med hälsolära fylla de under föregående mom. angivna fordringarna eller

ha avlagt godkänd studentexamen samt i denna examen eller i sedermera undergången fyllnadsprövning erhållit minst betyget godkänd i ämnena fysik, kemi och biologi med hälsolära efter fordringarna för studentexamen; eller

ha avlagt folkskollärarexamen samt i denna examen eller i sedermera undergången efterprövning erhållit minst betyget med beröm godkänd i ämnena fysik, kemi och biologi med hälsolära, matematik samt tyska och engelska språken; eller

ha förvärvat den behörighet till ämneslärarinnebefattning vid allmänt läroverk, som vid högre lärarinneseminariet avlagd avgångsexamen avser att meddela, samt i denna examen erhållit minst betyget godkänd i ämnena fysik med astronomi, kemi med mineralogi och geologi, zoologi och botanik.

Om särskilda skäl anses föreligga, äger direktionen medge, att sökande som icke uppfyller ovan stadgade villkor, må vinna inträde vid institutet.

Fordringarna för inträde som elev vid G. C. I. var före 1934 års omorganisation olika för manliga och kvinnliga sökande. För manliga gällde, att de skulle ha undergått sådan prövning, som berättigade till inträde vid universitet, d. v. s. ha avlagt studentexamen. För kvinnliga elever var inträdesfordringarna desamma som gällde för inträde vid högre lärarinnesemina-

rium, d. v. s. godkänt avgångsbetyg från flickskola med s. k. normalskolekompetens. Motivet till att man tidigare icke uppsatte studentexamen som inträdesfordran för kvinnliga elever var den ringa tillgången på kvinnliga studenter. Den lösning, som frågan om inträdesfordringarna till friskgymnastlinjen fick genom 1934 års omorganisation, innebar att inträdesfordringarna blev i princip lika för män och kvinnor och att studentexamen icke längre blev ett obligatoriskt villkor.

Antalet sökande har de senaste åren visat en kraftig ökning, särskilt på den kvinnliga linjen. I allmänhet har det varit mer än dubbelt så många sökande som de till ett 30-tal uppgående kursplatserna på denna linje. Även till den manliga linjens 20—25 platser har antalet sökande varit så rikligt, att ett gott urval kunnat göras. De antagna kvinnliga elevernas genomsnittsålder har vid inträdet i regel varit omkring 19—20 år, medan de manligas legat omkring 23—24 år. Den högre åldern hos de senare beror främst på att dessa fullgjort militärtjänstgöring, ofta förenad med reservofficersutbildning. De kvinnliga elevernas teoretiska meriter har i allmänhet legat något över deras manliga kamraters. Denna olikhet i förutsättningarna i själva starten har dock under studierna utjämnats.

Vid gallringen av de sökande har i första hand sökandenas tidigare skolutbildning varit avgörande. Ett AB i gymnastik har dock ansetts utgöra en skälig minimifordran i praktiskt hänseende. Konkurrensen om elevplatserna har lett till att studentexamen blivit, praktiskt taget, ett villkor för inträde vid institutet. Eftersom antalet kvinnliga studenter numera är mycket stort är de svårigheter som förut fanns att fylla en kurs uteslutande med studentskor borta. Under femårsperioden 1945—1949 var antalet kvinnliga sökande till G. C. I:s gymnastiklärarlinje sammanlagt 290. Av dessa var 244 eller 84 % studenter. Antalet antagna kvinnliga elever var under samma tidsperiod 152, varav 140 eller 92 % var studenter. Vårterminen 1950 var drygt 95 % av de kvinnliga eleverna studenter och för närvarande (vårterminen 1951) har 97 % av de kvinnliga eleverna avlagt studentexamen. Ännu tydligare påvisbar är utvecklingen när man som jämförelse tar femårsperioden 1940—1944, då antalet kvinnliga elever med studentexamen var 74 % av hela antalet elever.

På den manliga linjen är procenten studenter ungefär densamma. Antalet sökande under femårsperioden 1945—1949 var 151, därav var 136 eller 90 % studenter. Antalet antagna med studentexamen var under denna period 96 av 102 elever, eller 94 %. Samma siffra för femårsperioden 1940—1944 var 63 studenter av 70 elever eller 90 %. Åren 1950 och 1951 har 97,5 % av de manliga svenska eleverna varit studenter. För närvarande (1951) är 97,4 % av samtliga svenska elever studenter.

Erfarenheterna under de gångna åren har visat att det varit mycket svårt att grunda urvalet av de sökande i fysiskt hänseende på de av skolorna givna betygen. Dessa är icke uttryck för enhetliga principer utan skiftar efter de olika skolornas egna värdesättningar. För att nå fram till en så vitt möjligt rättvis bedömning av de sökandes praktiska förutsättningar har man sedan år 1946 varje år tillställt de sökande ett ganska omfattande formulär med frågor angående sådana ting, som kunde styrka deras lämplighet för utbildning till lärare i fysisk fostran. Detta förfaringssätt har givit ett gott resultat. Vidare har man låtit de nyintagna eleverna

under den första veckan vid institutet genomgå prov i de praktiska ämnena. Resultaten härav har redan för flera årskurser elever kunnat jämföras med resultat av utbildningen. Jämförelsen har gett vid handen, att vissa praktiska prov i förening med personligt samtal med en erfaren lärare skapar goda möjligheter för bedömandet av de intagnas praktiska förutsättningar för gymnastiklärayrket.

Elevernas fysiska tillstånd har klarlagts genom omfattande undersökningar på riksidrottsförbundets idrottspoliklinik och institutets fysiologiska institution.

I fråga om nu gällande fordringar för inträde vid institutet har under åren icke framkommit annat önskemål än att studentexamen borde krävas. Såväl gymnastiklärarkåren som institutets lärarkollegium och elevkår har gjort sig till talesmän för denna uppfattning. Därvid har bl. a. framhållits, att det mått av allmänbildning, som en fullständig studentexamen skänker, är av betydelse för gymnastikläraren i hans gärning ävensom att den studievana, som gymnastikstudierna och arbetet för studentexamen medför, är till nytta för studierna vid institutet. Studenter kunde vidare antas ha en högre grad av mognad, vilket icke minst vore av betydelse för undervisningsövningarna. Mot beslutet om folkskollärares rätt till inträde har några anmärkningar ej riktats.

De sakkunniga vill föreslå, att studentexamen föreskrives som villkor för inträde vid institutets tvååriga linje för utbildning av lärare i fysisk fostran. Det är de sakkunnigas bestämda mening, att den vetenskapliga utbildning, som dessa lärare i vissa avseenden måste äga och som kan leda fram till en filosofisk ämbetsexamen med fysisk fostran, kräver att inträdesvillkoren till institutet blir desamma som vid andra högskolor. Kravet härpå är att betrakta som en ofrånkomlig konsekvens av den organisation, de sakkunniga föreslagit för utbildningen av dessa lärare och av institutets omvandling till en högskola för fysisk fostran. Vidare föreslår de sakkunniga, att sökande liksom för närvarande skall ha godkänt betyg i fysik, kemi och biologi i denna examen.

Sådana fall kan inträffa, då sökande har ett speciellt intresse och personlig läggning för denna gren av läraryrket men saknar den teoretiska utbildning, som föreskrivits för inträde vid institutet. I den mån sådana fall principiellt kommer att beröras av igångsatt utredning angående villkoren för inträde vid universitet och högskolor, torde de komma att falla under allmänna bestämmelser. De sakkunniga vill dock här uttala, att sådana sökande må kunna söka och erhålla dispens av universitetskanslern, sedan G. C. I.:s lärarkollegium styrkt, att vederbörandes förkunskaper kan anses tillfredsställande. Detta förfaringssätt tillämpas i liknande fall vid Stockholms högskola.

Som fordran för inträde till den ettåriga kursen föreslår de sakkunniga avlagd folkskollärarexamen. Vidare föreslår de sakkunniga att folkskollärare, som genomgått den ettåriga kursen, äger rätt att efter lärarkollegiets prövning gå över till andra årskursen.

Beträffande elevernas fysiska förutsättningar föreslår de sakkunniga att den förutvarande bestämmelsen om att sökande skall "äga en frisk och stark kropp samt besitta goda anlag för kroppsövningar" bibehålles. Vidare föreslår de sakkunniga att intyg skall företes över uppnådda idrottsresultat, deltagande i elittrupper och ledarverksamhet. Däremot ställer sig de sakkunniga

mera tveksamma till införandet av obligatoriska praktiska inträdesprov. Dessa har visserligen lämnat goda resultat beträffande bedömandet av de fysiska färdigheterna, men ledarförmåga och lämplighet för yrket har på denna väg icke kunnat fastställas. De sakkunniga anser, att proven kan ersättas med ovan nämnda frågeförfarande. Härigenom slipper de sökande ifrån de stora utgifter som proven för dem skulle medföra.

De sakkunniga föreslår vidare att nu gällande åldersbestämmelser och bestämmelser för ansökan och ansökningstid bibehålles såväl för svenska som för utländska elever.

Som i kap 1, sid. 10 framhålles har det militära inslaget på G. C. I. varit mycket starkt. Redan i 1814 års reglemente säges det i punkt 1 ifråga om institutets uppgift: "Att dana skickliga lärare till Gymnastikens utbredande i landet, såväl för medborgare i allmänhet som för krigsståndet." Anslagen till G. C. I. utgick före 1823 från tredje huvudtiteln "Militaire och Försvarsverken". Till G. C. I. kommenderade officerare utgjorde under flera decennier kursernas övervägande flertal. På 1880-talet omfattade en årskurs i regel 15—20 kommenderade officerare, som åtnjöt traktamente, och några få civila stipendiater. Från och med 1887 fick även underofficerare möjlighet att bli kommenderade till G. C I., fastän detta utnyttjats endast i ett enda fall.

Tiden 1887—1934 medförde icke annan förändring ifråga om de militära elevernas kommendering till G. C. I. än att antalet något minskades. Ännu i början på 1930-talet utgjorde de dock hälften av elevantalet på den 2-åriga gymnastiklärarlinjen. Från år 1936 upphörde kommenderingen av officerare till G. C. I. I oktober samma år startades nämligen arméns gymnastik- och idrottskurs, omfattande 15 officerare och några underofficerare och underbefäl. Kursen upprepades 1937, 1938 och 1941. Från och med 1942 inrättades en permanent utbildningsanstalt benämnd arméns gymnastik och idrottsskola (G. I. S.), till vilken officerare och underofficerare kommenderats till utbildning. Skolan pågår i 6 månader och undervisning meddelas i fältidrott, gymnastik, bollspel, fri idrott, simning, fäktning samt i teoretiska ämnen som anatomi och fysiologi. Föreläsningarna i de två sistnämnda ämnena har försiggått vid G. C. I. och som lärare har tjänstgjort G. C. I.:s lärare.

Från och med år 1949 kommenderas inte längre officerare utan endast underofficerare och underbefäl till G. I. S.

År 1947 började ånyo officerare kommenderas till G. C. I. Avsikten med denna utbildning var, att i varje militärområde skulle finnas ett antal G. C. I.-utbildade officerare, som skulle ha överinseendet över utbildningen i fysisk träning vid regementena. Dessutom ansågs det nödvändigt att lärarna vid G. I. S. hade denna grundligare utbildning. Sedan år 1947 har 3—6 officerare årligen kommenderats till G. C. I.

De militära eleverna vid institutet har genomgått precis samma kurser som de civila eleverna. Så har t. ex. undervisningsövningarna även med denna kategori av elever uteslutande bedrivits med elever vid olika skolor i staden. Denna pedagogiska grundskolning har, vilket ofta omvittnats av de

militära eleverna, givetvis varit av mycket stort värde, men de sakkunniga ifrågasätter, huruvida icke de militära eleverna också borde få någon övning i ledandet av fysisk träning för soldater. Detta skulle kunna organiseras så, att de militära elevernas undervisningsövningar under någon period förlades till krigsskolan vid Karlberg. Där finns ett övningskompani, som skulle utgöra lämplig övningstrupp, och där finns lärarna vid G. I. S., som skulle kunna tjänstgöra som handledare. Enligt vad de sakkunniga under hand erfarit skulle ett sådant förfarande vara genomförbart.

För att ge de militära eleverna ytterligare praktik vore det önskvärt att dessa under sommarferierna mellan första och andra året, under handledning av någon erfaren militär ledare i fysisk träning, finge tjänstgöra vid sitt eget regemente eller, om där saknas lämplig handledare, vid något annat regemente.

Från och med detta år (1951) prövas metoden med centraliserad utbildning vid armén, vilket för den fysiska träningens del innebär att c:a 4 befäl vid varje regemente har hand om just denna detalj i soldatutbildningen. Det skulle vara av största värde, om de militära eleverna finge delta i sådan utbildning under sommarmånaderna med en G. C. I.-utbildad erfaren officer som handledare.

För att få en uppfattning om det antal militära elever som i framtiden eventuellt kan kommenderas till G. C. I. har de sakkunniga gjort en förfrågan härom hos cheferna för de olika vapenslagen.

Chefen för armén svarar bl. a.:

"Enligt en utredning, som gjorts vid arméstaben, är minimibehovet av modernt G. C. I.-utbildade officerare inom armén 19 st. Detta behov är i och med den kurs, som utexaminerats från G. C. I. år 1951, fyllt. Det är emellertid ett önskemål, att en och samma officer icke fastlåses för specialtjänst i mera än 3—4 år.
Med anledning härav är det erforderligt att armén tillföres minst ytterligare 19 st. officerare med G. C. I.-utbildning. På grund av den stora befälsbristen kunna högst 3—4 officerare per år beordras till G. C. I., vilket skulle innebära att officerare under de närmaste 5—6 åren fortfarande komma att genomgå utbildning vid institutet.

För att hålla kontakten med utvecklingen på det fysiska träningsområdet synes det erforderligt, att även efter dessa 5—6 år ett mindre antal officerare beredes tillfälle att genomgå G. C. I."

Chefen för flygvapnet svarar på samma fråga:

"Under föregående år ha i viss utsträckning officerare ur flygvapnet utbildats vid Gymnastik- och idrottsskolan (G. I. S.). Bl. a. på grund av personalläget vid flygvapnet kommenderas f. n. endast underofficerare till G. I. S., och av samma skäl avses tillsvidare inga officerare kommenderas till G. C. I. Sådan kommendering kan möjligen bli aktuell om några år, när personalläget så medger. Det kan då knappast bli fråga om mer än 1 à 2 per år.

1949 anordnades vid G. C. I. på framställning från flygvapnet en kurs på c:a en vecka, avsedd för flottiljernas idrottsofficerare. Avsikten är att om möjligt anordna nya sådana kurser — ev. något utvidgade — under de närmaste åren intill dess officerare kunna beordras som ordinarie elever."

På den av de sakkunniga gjorda frågan om behov av civilanställda lärare förelåge vid förbanden svarar chefen för armén:

"Tanken att för den fysiska träningen vid de militära förbanden utnyttja civilanställda gymnastiklärare är av intresse och har närmare undersökts inom arméstaben. De värnpliktigas fysiska träning bedrives emellertid numera efter något ändrade former än tidigare delvis beroende på att den korta utbildningstiden icke medger gymnastik i vanlig bemärkelse. Sålunda bedrives bl. a. gymnastiken nästan helt

och hållet utomhus i form av s. k. stridsgymnastik. Detta innebär att i gymnastikutbildningen inlagts moment av rent militär karaktär, t. ex. hinderlöpning. Som ledare och instruktörer tjänstgör härvid det ordinarie utbildningsbefälet, vilket är nödvändigt med hänsyn till utbildningens omfattning och dess intima samhörighet med stridsutbildning i övrigt.

Ledarna erhålla erforderlig utbildning — med särskilt beaktande av de värnpliktigas prestationsförmåga samt behovet av ordnad gradvis stegring av utbildningsintensiteten — av de officerare och underofficerare som genomgått G. C. I. eller G. I. S. och som nu finnes på varje förband.

Med anledning härav och med hänsyn till att det nuvarande läget för arméns del kräver en ytterlig återhållsamhet i vad rör tillsättandet av nya tjänster m. m. synes tanken att anställa civila gymnastiklärare vid förbanden därför icke kunna realiseras.

I samband med frågan angående arméofficerares kommendering till G. C. I. har även frågan framförts, huruvida det icke skulle vara möjligt att samordna den teoretiska utbildning i anatomi, fysiologi och delvis psykologi vid G. I. S. och G. C. I. Eftersom den praktiska utbildningen vid G. I. S. i stort överenstämmer med den, som erhålles vid G. C. I. under första året, skulle härigenom elev med G. I. S. eventuellt kunna få räkna sig det första året vid G. C. I. tillgodo. Det vore ur militär synpunkt *synnerligen önskvärt* om så kunde ske, då utbildningstiden för de militära ledarna av fysisk träning härigenom skulle förkortas med 1 år, vilket skulle vara avsevärd fördel bl. a. med hänsyn till befälstillgången vid förbanden."

Chefen för flygvapnet svarar på denna fråga följande:

"Vid flygvapnet finnas tre civilanställda gymnastiklärare, nämligen en vid vardera FCS., F 5 och F 20. Ytterligare en avses anställas vid F 2 fr. o. m. budgetåret 1951—52 under förutsättning av statsmakternas bifall. Härutöver föreligger f. n. inget behov av civilanställda lärare."

Chefen för marinen har avgivit följande svar på de sakkunnigas frågor:

"Vid marinen är det önskvärt att som gymnastiklärare vid kadett- och stamskolor hava härför särskilt utbildade officerare. Tidigare bibringades denna specialutbildning vid G. C. I.:s ettåriga kurs. Sedan försvarets gymnastik- och idrottsskola inrättades, hava officerare — ävensom vissa underofficerare — genomgått gymnastiklärarutbildning vid denna, vilken utbildning som regel får anses tillräcklig för ändamålet.

På grund av personalbrist har under senare år det varit erforderligt att i viss omfattning anställa civila gymnastiklärare.

Detta får dock anses som undantag, och chefen för marinen avser icke föreslå ordinarie befattningar för dylika lärare.

Det siffermässiga behovet av elever för marinens del för högre och lägre gymnastikutbildning — G. C. I.:s tvååriga utbildning respektive G. C. I.:s ettåriga — kan beräknas till

1 elev vartannat år i högre utbildning och omkring 4 elever varje år i lägre utbildning."

Av svaren framgår, att de militära myndigheterna anser G. C. I.-utbildningen vara av värde för de officerare, som skall ha hand om ledningen av den fysiska träningen inom försvarets olika grenar. Vidare framgår att 3—5 officerare varje år kommer att kommenderas till G. C. I.

De sakkunniga finner att denna utbildning är så värdefull för officerarnas uppgift att sådan kommendering till G. C. I. även i fortsättningen bör få äga rum. De sakkunniga har vid beräkningen av antalet elever tagit vederbörlig hänsyn härtill.

X. FÖRSLAG TILL FILOSOFISK ÄMBETSEXAMEN MED FYSISK FOSTRAN

Tidigare behandling av denna fråga

Om de förslag som framlades av 1910 och 1915 års kommittéer torde kunna sägas att de är idémässigt intressanta, men att deras praktiska utformning icke är godtagbar. Förslagen torde icke längre ha något att tillföra diskussionen om utbildning av lärare i fysisk fostran. De har i detta sammanhang lämnats å sido. Så har även skett med 1927 års sakkunnigas förslag, som gick ut på en kombination av vanlig fil. ämbetsexamen och en tvåårig gymnastiklärarutbildning vid G. C. I. På annat sätt ställer det sig med 1924 års sakkunnigas förslag. Den tanke, på vilken detta förslag är uppbyggt, har upptagits dels i direktiven för den nu pågående utredningen, dels av skolkommissionen, som på den grundat en av sina varianter till fil. ämbetsexamen. De sakkunniga finner det därför lämpligt att här i korthet redogöra för de olika meningar som framkommit i remissyttrandena. Sådana erinringar, som genom skedda förändringar i själva skolorganisationen icke längre äger någon relevans, har i regel här ej omnämnts.

1924 års sakkunnigas betänkande och yttrandena om detta

1924 års sakkunniga, som avgav sitt betänkande i augusti 1926, föreslog inrättandet av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster vid läroverken och införande av gymnastik som ämne i filosofisk ämbetsexamen. De skäl, som anfördes för detta förslag var dels ett allmänt pedagogiskt, nämligen att det var önskvärt, med hänsyn till all skolundervisnings enhetliga mål att utbilda dugliga medborgare, att på detta sätt verka för att häva dualismen mellan intellektuellt och fysiskt uppfostringsarbete, dels ock ett speciellt organisatoriskt, nämligen önskvärdheten av nöjaktigt utbildade lärarkrafter för mindre läroanstalter med ett lågt antal gymnastiktimmar samt för överskottstimmarna i gymnastik vid de större läroverken.

Den kombinerade examen skulle omfatta dels någon av de 10 ämneskombinationer, som föreslagits av de sakkunniga, dels vid gymnastiska centralinstitutet avlagd gymnastiklärarexamen. De sju betygsenheterna i ämbetsexamen skulle vara så fördelade, att minst två betygsenheter förvärvats i vartdera av de båda ämnena i vederbörande ämnesgrupp samt minst två betygsenheter i endera av betygsgrupperna teoretiska insikter och praktiska färdigheter i gymnastiklärarexamen ävensom minst en betygsenhet i den andra av dessa betygsgrupper. Som normal studieordning förutsattes, att universitetsstudierna föreginge utbildningen vid gymnastiska centralinstitutet. Hälften av provårskursen skulle fullgöras under andra året vid gymnastiska centralinstitutet,

varigenom det egentliga provåret kunde inskränkas till en termin. Sammanlagda utbildningstiden beräknades till 10—11 terminer.

Förslaget tillstyrktes av statskontoret, skolöverstyrelsen (reservation av en ledamot), lärarkollegiet vid och direktionen över gymnastiska centralinstitutet, kommunala mellanskolornas lärarförening, direktionen över Stockholm stads undervisningsverk, filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund (10 röster mot 7 för avslag) med instämmande av det större akademiska konsistoriet därstädes samt av kollegiet vid högre lärarinneseminariet med instämmande av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen.

Förslaget avstyrktes av filosofiska fakulteten vid universitetet i Uppsala med instämmande av större akademiska konsistoriet därstädes (reservationer av 4 fakultetsledamöter), lärarrådet vid Göteborgs högskola med instämmande av styrelsen för nämnda högskola, kanslern för rikets universitet, styrelsen för läroverkslärarnas riksförbund samt allmänna adjunktsföreningens verkställande utskott.

Beträffande frågan om inrättandet av kombinerade tjänster förklarar *statskontoret* i sitt yttrande över förslaget, att det utgör ett praktiskt uppslag för erhållande av fasta lärarkrafter även i de fall, då behov ej föreligger att för gymnastikundervisningen anställa särskild härför fullt upptagen facklärare.

Skolöverstyrelsen yttrar bl. a. följande:

"En genomgripande förändring i jämförelse med nuvarande förhållanden innebär de sakkunnigas förslag om inrättande av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster i den utsträckning skolöverstyrelsen bestämmer vid sidan av de vanliga gymnastiklärarbefattningarna. Såsom i nu föreliggande betänkande å sid. 53—54 anföres, uttalade dåvarande läroverksöverstyrelsen i underdånigt utlåtande den 11 febr. 1913 sin principiella anslutning till ett av 1910 års gymnastikkommitté framfört förslag om att gymnastikläraren jämväl skulle meddela undervisning i läsämnen, varvid dock överstyrelsen uttalade sina betänkligheter mot ett alltför rigoröst genomförande av principen om samgående mellan intellektuell och fysisk uppfostran. Läroverksöverstyrelsen ansåg, att det för framtiden borde finnas möjlighet att förena gymnastiklärartjänst och ämneslärartjänst i visst ämne och att det vore en avgjord fördel icke blott för önskvärt hänsynstagande till individuella förhållanden vid lärarutbildningen utan även för arbetets ordnande vid läroanstalterna, att dylik möjlighet förefunnes. Det kunde räknas som en fördel, om blivande lärare i fysisk fostran för sitt blivande kall kunde utbilda sig antingen enbart i gymnastik eller ock såväl i gymnastik som genom universitetsstudier i visst eller vissa ämnen.

Skolöverstyrelsen kan i det hela instämma i vad läroverksöverstyrelsen i nyss omförmälda underdåniga yttrande anfört, även om överstyrelsen ej vill fördölja, att förslagets genomförande i praktiken nog kan bli förenat med vissa svårigheter. De av vissa kollegier framförda farhågorna för att anordningen skulle komma att medföra dualism i undervisningen till skada både för läsämnena och gymnastiken, kan överstyrelsen ej tillmäta någon större betydelse. Tvärtom torde det för lärjungarnas fostran i sin helhet vara till fördel, att åtminstone en del lärare få vidgad möjlighet att följa lärjungarna även utanför deras bokliga studier, liksom

det för gymnastikläraren måste vara av betydelse att lära känna lärjungarna i deras arbete med de teoretiska ämnena. — — —. Huvudsakligen från de kommunala mellanskolornas sida har man framhållit, att en ämnesgymnastiklärare skulle få en jämförelsevis svag teoretisk kompetens med blott två universitetsämnen i filosofisk ämbetsexamen och att det skulle komma att möta svårigheter att få skolans alla ämnen representerade. Det torde ej kunna förnekas, att sådana svårigheter kunna uppstå, särskilt för de minsta skolorna, men dylika svårigheter finns redan nu för dessa skolor och torde ej behöva lägga hinder i vägen för genomförande av en anordning, vilken för våra skolor i allmänhet kan anses värdefull och lämplig.

Även om överstyrelsen sålunda anser, att nu anförda och övriga invändningar mot förslaget om kombinerade ämnes- och gymnastiklärartjänster icke äro av den betydelse, att de böra hindra ett förverkligande av förslaget, synes det dock överstyrelsen, att man vid upprättande av dylika kombinerade tjänster i avbidan på en rikare och mera vägledande erfarenhet bör framgå med viss försiktighet".

Direktionen över gymnastiska centralinstitutet förutspår, att förslaget av mer eller mindre principiella skäl kommer att mötas av skarp kritik. Frågan om ordnandet av undervisningen i fysisk fostran vid mindre läroanstalter har lyckligt lösts genom detta förslag. Då detta även löser problemet med överskottstimmarna vid de stora läroverken, vill direktionen för sin del på det livligaste tillstyrka de sakkunnigas förslag.

Direktionen över Stockholms stads undervisningsverk finner förslaget från många synpunkter behjärtansvärt. Från uppfostringssynpunkt synes det erbjuda beaktansvärda fördelar. Tillgången på lärare med kombinerad examen skulle vara av värde för ett rätt fyllande av skolans uppgifter på den kroppsliga uppfostrans skilda områden.

Universitetskanslern, som avstyrker förslaget, anser att det vore fara värt att en dylik kombinerad befattning förr eller senare komme att vanskötas, nämligen i den del, som mindre intresserade läraren. Särskilt gymnastikundervisningen torde vid lärarens tilltagande ålder härav kunna bliva lidande. Frågan om dessa lärares pensionsålder hade för övrigt icke blivit av kommittén särskilt beaktad.

På vissa punkter anmäler dåvarande *undervisningsrådet A. Johansson* i eget yttrande avvikande mening från skolöverstyrelsens utlåtande. J. anser, att då individuella förutsättningar finns hos en lärare, skulle det vara till gagn, om han undervisade i gymnastik och ett eller flera läroämnen. "Detta erkännande leder ej till konsekvensen, att ordinarie tjänster med blandad tjänstgöring böra inrättas. Att kunna räkna med vissa något så när fasta kombinationer av samhörande ämnen är av vikt för läraraspiranten vid studiernas planläggning och möjligheten till framtida bärgning, för den särskilda skolans ledning vid arbetets rationella planläggning och fördelning och för de centrala skolmyndigheterna, som ha att bedöma motsvarande frågor ur hela rikets synpunkt. Utvecklingen har också gått i den riktningen under de senaste årtiondena. Mot denna i stort sett lyckliga utveckling strider fullständigt den nu föreslagna åtgärden. Det torde icke med fog kunna göras gällande, att ämnet gymnastik i nu berörda avseende intager någon naturlig särställning. Vilka ämnen som helst kunna på grund av lärarens individuella läggning kom-

bineras. Det finns många exempel härpå. Där de personliga förutsättningarna förelegat, har det varit till gagn för alla berörda parter. Men icke drager man därav den slutsatsen, att fasta tjänster böra inrättas för dylika kombinationer. Därtill äro dessa av allt för tillfällig och oreglerbar natur.

Inrättades emellertid dylika tjänster, så skulle utan tvivel en stor mängd allvarliga svårigheter inställa sig vid den praktiska tillämpningen av den nya ordningen. Jag behöver icke redogöra för dessa svårigheter; i de inkomna yttrandena finns gott om exempel på sådana och verkligheten torde komma att uppvisa flera slag, än förhandsfantasien kan räkna ut. De sakkunnigas utredning på denna punkt bär icke något spår av sakkunskap och gör inte något skäl för namnet utredning; den låtsas helt enkelt inte om svårigheterna. Så lätt kan naturligtvis inte överstyrelsen taga på saken, men icke heller från överstyrelsens sida kan jag finna densamma tillbörligt genomtänkt. Överstyrelsen diskuterar endast två svårigheter, att systemet skulle leda till ökat anlitande av timlärare i läroämnen och att det skulle minska extralärarnas befordringsmöjligheter. Hur pass lätt överstyrelsen tagit den förra saken, framgår av att de kommunala mellanskolorna lämnats ur sikte, trots att timlärarsystemet särskilt i mindre sådana skolor får kännbara verkningar.

En svårighet, som det är anmärkningsvärt att överstyrelsen icke ens omnämnt, är den, att hela systemet oundvikligen får en prägel av nyckfull, oberäknelig tillfällighet. Detta medför, att det blir så gott som omöjligt för en lärareaspirant att bedöma, vilka arbetsmöjligheter som följa med en hithörande ämneskombination, och för en arbetsfördelande myndighet att beräkna utsikterna att få en hithörande tjänst besatt utan att låta andra ämnen och deras representanter stå tillbaka samt för en tillsättande myndighet att utan godtycke mot varandra väga sökande med tyngdpunkten i sina förtjänster förlagda till olika ämnesområden.

På grund av vad sålunda anförts, har jag icke kunnat förena mig med överstyrelsens majoritet på någon av de punkter i utlåtandet, som avse, att det bör inrättas ordinarie kombinerade tjänster, utan anser, att hithörande delar av de sakkunnigas förslag hade bort helt avvisas och frågan om lärarkrafter för gymnastikundervisningen bort underkastas fullständigt ny utredning. Vid en sådan borde följande synpunkter vinna beaktande. Ingen statlig eller kommunal högre skola, den må vara aldrig så ringa till omfånget, ligger på någon ort utan andra skolor. Med ömsesidig god vilja till samförstånd och samarbete, borde övningsämnenas ställning kunna ordnas så, att samme lärare finge tjänstgöring samtidigt i flera skolor. Till överstyrelsen har från musikaliska akademien inkommit en framställning rörande åtgärder för bättre möjligheter att besätta musiklärartjänster vid de allmänna läroverken. Såvitt jag förstår, är emellertid det av överstyrelsen nu tillstyrkta förslaget ägnat att försvåra en dylik anordning eller åtminstone undanskymma behovet av densamma.

För lärare som icke hava gymnastik till sitt egentliga fack, borde G. C. I. anordna kortare kurser, antingen sådana, som avses i betänkandet sid. 47, punkt 4, eller anordnade på annat sätt. Lärare, som med goda vitsord genomgått dylik kurs, kunna vid sidan av sitt huvudsakliga arbete erhålla anställning såsom gymnastiklärare med lägre timtal, d. v. s. antingen som biträdande gym-

nastiklärare i större skolor eller som gymnastiklärare vid mindre skolor. Dylik anställning borde hava formen av förordnande på viss tid, icke av utnämning till ordinarie tjänst. På så sätt kunde lämpliga krafter tillgodogöras, utan att på ett oöverskådligt sätt trassla ihop disparata ämnen."

Styrelsen för läroverkslärarnas riksförbund anser förslaget medföra betänkligheter ej blott ur lärararaspiranternas utan även ur läroverkens synpunkt. De sakkunnigas föreställning, att förslaget är till särskild nytta för de mindre läroverken, är en spekulation, som är dömd att misslyckas, såvitt nuvarande antal tjänster skola bibehållas. — En blivande lärare saknar varje möjlighet att bedöma utsikterna att få en kombinerad adjunktur. Innan han fått full kompetens kanske tjänsterna i hans kombination ökat, men ingenting hindrar, teoretiskt sett, att alla försvunnit. Fördelas de kombinerade adjunkturerna lika på de 10 ämnesgrupperna, kan varje aspirant endast söka var 10:e plats — ett ganska avkylande perspektiv för studerande med intentioner i denna riktning.

Trots ökad studietid för kombinerad examen är aspiranten ej kompetent att söka andra rena läsämnesadjunkturer än de tvåämnesadjunkturer, vilkas ämnen han har i sin examen. Genom att välja gymnastik som tredje ämne minskar han sina möjligheter rätt väsentligt att söka adjunktur i läsämnen. Beträffande antalet kombinerade adjunkturer anser styrelsen, att mera än en enda plats per år i var och en av de 10 grupperna per år torde det vara alldeles omöjligt att räkna med.

Allmänna adjunktsföreningens verkställande utskott betecknade förslaget som mindre lyckligt och vände sig först mot ämnesbegränsningen i kombinerad examen. De mindre skolorna, vilka de kombinerade tjänsterna i första hand skulle betjäna, har behov av lärare med flera ämnen i examen. Skulle nu lärare med endast två, ibland endast ett ämne, anställas, ökades skolornas svårigheter. Därtill kom, att timlärare i läsämnen måste anskaffas. Svårigheterna att anskaffa sådana torde vara lika stora som om ej större än svårigheterna att erhålla gymnastiklärare. Vid det stora flertalet av de mindre skolorna var lärarna av relativt låg ålder, varför möjligheterna att där ledigförklara ämnesgymnastiklärartjänster i någon väsentlig omfattning ej torde vara stora. Det torde ej finnas någon möjlighet att någorlunda tillförlitligt beräkna de ämneskombinationer i dessa tjänster, vari gymnastik skulle ingå som ämne. En lärararaspirant kunde ej erhålla någon ledning vid beräkning av sina befordringsmöjligheter. Banans osäkra aspekter och längre utbildning gjorde, att han med största sannolikhet ej vågade taga alla dessa risker. Genomfördes de sakkunnigas förslag, måste en synnerligen kraftig reglering med hänsyn till ämneskombinationer m. m. av de till G. C. I.-kurs hänvisade ordnas.

Slutligen hemställer verkställande utskottet, att Kungl. Maj:t låter verkställa en grundlig och allsidig utredning av den principiella räckvidden och de praktiska konsekvenserna av förslaget.

Beträffande den kombinerade examens omfattning framhöll *filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund*, att den icke förbisett de olägenheter, som kunde följa av det tredje teoretiska examensämnets bortfallande, men funnit dem uppvägas av den nya examensformens praktiskt-organisatoriska nytta samt framför allt av de stora pedagogiska och psykologiska fördelar, som den tilltänkta kombinationen av intel-

lektuellt och fysiskt uppfostringsarbete torde medföra för de blivande lärarnas personliga förhållande till eleverna. Erfarenheterna från Danmark syntes också stödja en dylik uppfattning. Tanken på att kräva ett "berömlig" i examen hade diskuterats men efter närmare övervägande uppgivits, då kravet på ett dylikt betyg i det ena ämnet syntes bliva alltför betungande. Det fanns ju redan en mycket stor mängd adjunkter, som presterade fullgod tjänstgöring utan att ha betyget berömlig i sitt huvudämne.

Filosofiska fakulteten vid universitetet i Uppsala framhåller att om ett "samgående mellan intellektuell och fysisk fostran" gavs en organiserad form och uppbures av särskilt utbildade lärare, borde denna organisation i varje fall utföras så att icke grundvalarna i fakultetens examensordning rubbades. Tillgodoseendet av de gymnastiska kraven — "ingen avprutning finge ske i fordringarna" härvidlag — i den föreslagna examensordningen hade då klarligen måst ske på de filosofiska ämnenas bekostnad. Ämnena i en ämbetsexamen skulle enligt förslaget minskas från tre till två. Det tredje ämnet tillmätte fakulteten stor betydelse. Minskning var icke tillrådlig, särskilt icke för blivande adjunkter, då det ju måste fordras vidsträcktare studier av läraren ju längre ned i skolorganisationen han undervisade. En jämförelse med Danmark var missvisande, då man där särskilt sörjde just för studenternas allmänbildning. De uppställda ämnesgrupperna visade, hur ensidig och heterogen den projekterade nya examen ur fakultetens synpunkt måste komma att bli. Denna svagare intellektuella utbildning kunde icke ersättas av den gymnastiska kapaciteten. Då fakulteten icke kunde betrakta sig själv enbart som en examensanstalt, som konstaterade inhämtandet av vissa pensa i varje ämne, utan måste se sitt arbete i relation till hela den högre bildningen och andliga odlingen, tvingades den följaktligen att se till att dess examina ledde till en viss både enhetlig och mångsidig mogen bildning. Fakulteten kunde därför icke taga ansvaret för en examensform, i vilken dessa krav ej tillgodosågs och där kontrollen till en avsevärd del handhades av en läroanstalt, för vars arbete fakulteten, av naturliga skäl, alltid måste komma att stå ganska främmande. Den avkortade filosofiska ämbetsexamen utgjorde icke tillräckligt underlag för filosofisk licentiatexamen. Prof. von Friesen, reservant, påpekade kristendomslärarnas utbildning i profana ämnen och jämförde den med den nu föreslagna lärartypens utbildning. Prof:na Hamberg och Siegbahn fann ingen principiell olägenhet med kombinerad examen, om blott samtliga läsämnen avlades vid samma universitet. Avkortningen av ämbetsexamen från 7 till 4 betygsenheter avstyrktes. De föreslog i stället 6 betyg + 2 betyg i gymnastiklärarexamen. Redan nu räckte 6 betyg i fil. kand. examen som underlag för fil. lic. examen och doktorsdisputation.

Lärarrådet vid Göteborgs högskola var tveksamt om de sakkunnigas föreslagna lösning av frågan och ansåg, att en sådan ämbetsexamen skulle i hög grad försvaga de blivande lärarnas vetenskapliga utbildning. I många fall blev examen ensidig och beredde icke den allmänna mognad, som ämbetsexamen avsåge. Lärarrådet fann det även synnerligen ovisst, om den föreslagna utvägen skulle locka så många studenter, att upprättandet av en säregen examensform kunde vara berättigat.

Universitetskanslern ansåg, att för

den nya kategorin lärare skulle den vetenskapliga utbildningen ingalunda bliva tillfredsställande. Den blev både ensidig och otillräcklig, i de högre lärarklasserna kvalitativt och i de lägre kvantitativt otillfredsställande. Kommittén har underskattat dessa förhållanden.

Allmänna adjunktsföreningens verkställande utskott framhåller, att från den vetenskapliga utbildningens synpunkt måste förslaget anses mindre tillfredsställande, enär det givetvis medförde en sänkning av kompetensen för undervisning i de teoretiska ämnena. De allt högre kraven på lärarna hade lett till en relativt stark specialisering, vanligen tre ämnen. Utskottet ville ej uttala sig om huruvida detta, ehuru nödvändigt, varit till fromma för undervisningen. På många håll anses, att denna specialisering ej alltid varit lycklig för lärarnas gärning. Nu skulle endast två, i vissa fall endast ett skolämne ingå i examen. Det låge i öppen dag, att en dylik begränsning vore olycklig.

Frågornas vidare utveckling

Propositionen till 1931 års riksdag följde i allt väsentligt 1927 års sakkunnigas förslag och upptog således icke förslaget angående ämnesgymnastiklärartjänster. Jämväl statsutskottets utlåtande och riksdagsbeslutet följde samma linje. Den år 1934 genomförda omorganisationen av institutet följde den tidigare praktiserade utbildningsformen. Gymnastiska centralinstitutet har sålunda hitintills endast utbildat fackkärare för ämnet gymnastik med lek och idrott. Intresset för en kombinerad utbildning i såväl läsämnen som gymnastik med lek och idrott har emellertid levt kvar och med åren blivit allt starkare.

Vid flera tillfällen har *svenska gymnastiklärareställskapet* uttalat sig för och begärt utredning angående utbildningen av ämnesgymnastiklärare. I den ovan i annat sammanhang citerade "utredningen om skolungdomens fostran genom kroppsövningar" (1939) framhålles således: "Utöver vad som ovan sagts beträffande sammanslagning av tjänster erbjuder kombinationen ämneslärare-gymnastiklärare en möjlighet att bereda gymnastiklärare med ett fåtal veckotimmar en bättre ställning. Förslag om utbildning i sådant syfte har tidigare framlagts. Såsom utbildningen då tänktes ordnad, ansågs emellertid vissa svårigheter föreligga. — — — Enklast skulle enligt vårt förmenande ett antytt arrangemang kunna ordnas om "gymnastik med lek och idrott" — fullständig gymnastiklärarutbildning — finge ersätta *ett* av de *tre* erforderliga ämnena i filosofisk ämbetsexamen. — Genom inrättandet av kombinerade läsämnes- och gymnastiklärartjänster ökades möjligheten för mindre skolor att erhålla fackkärare i gymnastik och dessa lärare erhölle en dräglig existens. — — Denna fråga tränger till snabb lösning." — I en skrivelse till 1946 års skolkommission har *svenska gymnastiklärareställskapet* uttryckt önskemålet att den pågående utredningen angående gymnastiklärarutbildningen måtte söka lösa frågan om "inlemmande av gymnastik i filosofisk ämbetsexamen."

I en uppsats år 1943 i "Tidskrift i Gymnastik" har *professor Christensen* föreslagit en utbildning i gymnastik för blivande ämneslärare. Undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet skulle omfatta två år och avslutas med examen, som dock icke berättigade till någon anställning förrän examen hade avlagts i två andra ämnen vid universitet eller högskola. Hans förslag skilde sig i det viktiga avseendet från 1924 års

gymnastiksakkunnigas, att studierna till filosofisk ämbetsexamen enligt detta förlades efter det gymnastiska centralinstitutets kurs var genomgången.

Även från andra håll har detta spörsmål förts på tal under de senaste åren. *1940 års skolutredning* har i sitt år 1945 framlagda betänkande IV. Skolpliktstidens skolformer 1. Allmän organisationsplan, i kapitlet Samorganisation av skolpliktstidens skolformer vidrört detta ämne i samband med ett bedömande av lärarkompetensen på examenslinjer och examensfria linjer i den föreslagna framtida motsvarigheten till den nuvarande realskolan. Skolutredningen yttrar följande: "I samband med utredning om lärarkompetensen synes även böra upptagas frågan om utbildning av lärare för kombinerade ämnes- och övningslärartjänster, varvid undersökningen icke enbart bör taga sikte på kombinationen gymnastik och annat läroämne." Även *1941 års lärarlönesakkunniga* sätter i fråga sådan kombinerad utbildning och anför: "Ur olika synpunkter skulle det ofta vara till fördel för både lärare och lärjungar, om en lärare undervisade i såväl läroämnen som övningsämnen. Uttalanden till förmån härför har flerstädes gjorts av skolöverstyrelsen och sakkunnigkommittéer. Bland annat har föreslagits, att kompetens i visst övningsämne skulle kunna ersätta akademiskt examensämne i filosofisk ämbetsexamen. Man torde också kunna ifrågasätta, om icke redan utbildade övningslärare i den mån de vore berättigade att inskrivas vid universitet och högskola — kunde medgivas att avlägga filosofisk ämbetsexamen i ett eller flera skolämnen, på samma sätt som teologie kandidater för närvarande kunna undergå s. k. särskild prövning i vissa till filosofiska fakulteten hörande ämnen efter fordringarna för filosofisk ämbetsexamen. En på detta sätt vunnen lärarbehörighet i ett eller flera läroämnen skulle icke oväsentligt utvidga möjligheterna för övningslärarna att erhålla mer omfattande tjänstgöring. Dessa frågor komma emellertid icke att tagas upp till övervägande, alldenstund de i annan ordning bliva föremål för utredning."

Senast har 1946 års skolkommission i sitt principbetänkande, kapitlet "Lärarkategorier och lärarutbildning", vidrört även denna utbildningsfråga. Skolkommissionens betänkande har sedan varit ute på remiss hos olika remissinstanser och slutligen har Kungl. Maj:t avgivit en proposition, som i princip godtogs av 1950 års riksdag.

Kommissionen framhåller bl. a. ifråga om realskolestadiets lärarfråga, att lärarbehovet på detta stadium icke kan tänkas fyllt genom den beräkneliga produktionen av lärare med akademisk utbildning. Därför föreslås att en rad nya utbildningsvägar tillskapas:

1. "Mellanskollärarutbildning jämte partiell ämbetsexamen. Kommissionen tänker sig en utbildning omfattande mellanskollärarutbildning och prövning enligt fordringarna för ämbetsexamen i två eller tre universitetsämnen, motsvarande minst två skolämnen. Betygssumman i den akademiska prövningen skall vara minst 4, varav lägst Med beröm godkänd i ett universitetsämne . . . Utbildningen bör medföra adjunktskompetens."

2. Kombinerad utbildning i läro- och övningsämnen.

"Ehuru frågan om en kombinerad examen av här ifrågavarande typ kräver ytterligare utredning och kommissionen således icke ännu kan framlägga något detaljerat förslag, vill kommissionen dock som sin allmänna mening uttala, att denna gamla fråga nu bör lösas i positiv riktning. Man bör försöka finna utvägar att i en med filosofisk ämbetsexamen i kompetenshänseende likställd examen efter vissa principer sammanräkna vitsord, erhåll-

na dels vid tentamina i akademiska ämnen, dels vid på visst sätt reglerad fackutbildning i de s. k. övningsämnena ... Även denna utbildning skulle medföra behörighet till adjunktstjänst."

3. Mellanskollärarutbildning jämte betyg i läroämnen.

Kommissionen föreslår också en mellanskollärarutbildning jämte betyg i läroämnen samt en av lärarhögskolan kontrollerad fortbildning.

Förslagen under punkt 3 är ej aktuella i detta sammanhang, varför de förbigås i den vidare behandlingen.

Humanistiska sektionen vid Uppsala universitet föreslår i sitt yttrande över kommissionens förslag att mellanskollärarutbildningen skall likställas med två betygsenheter i ämbetsexamen, varigenom en viss organisatorisk förenkling skulle uppnås. Sektionen framhåller:

"Under förutsättning att sänkningen till sex enheter genomföres, återstode sålunda de av Kommissionen förordade fyra enheterna, varav lägst två betyg i ett ämne; Sektionen förutsätter därvid, att ämnena väljas så, att de stödja varandra, detta i överensstämmelse med magisterexamens krav på kombination av besläktade läroämnen. Något särskilt kompletteringsinstitut för latin (jfr. Bet. s. 292 och 388) torde ej bliva nödvändigt, då blivande lärare med utpräglat historiska och språkliga intressen i regel kunna förutses ha avlagt dimissionsexamen på latinlinjen; att i någon form dispensera mellanskollärare från kravet på förkunskaper i latin för de ämnen, där detta krav eljest ställes, är redan av undervisningstekniska skäl uteslutet. — — — Till den så konstruerade ämbetsexamen med endast fyra akademiska betyg skulle för adjunktskompetens läggas en termins pedagogisk fackutbildning vid lärarhögskola, och på samma sätt skulle, enligt sektionens mening en ämbetsexamen med sex betyg och adjunktskompetens reciprokt kunna utbyggas med pedagogisk fackutbildning för mellanskollärare, så att bägge kategorierna av lärare efter komplettering ägde befogenhet att undervisa i klasserna 3—9. Den praktiska vinsten av sådan vidgad kompetens ligger i öppen dag, i synnerhet med tanke på de talrika smärre centralskolorna.

Under angivna förutsättningar föreslår Sektionen sålunda, att ej vid universitetet inskriven studerande, som redovisar mellanskollärarkompetens jämte fyra akademiska betyg, skall förklaras för filosofie magister. Någon ytterligare utbildningsväg till realskole- (adjunkts-) kompetens i vanliga ämnen finner Sektionen ej erforderlig."

Humanistiska sektionen i Lund vill gärna medverka till utbildningsformer som vid sidan av mellanskollärarutbildningen upptar en viss akademisk meritering. Dock kan sektionen icke vara med om en utbildningstyp med endast två betygsenheter efter fordringarna för ämbetsexamen, såvida den ej brukas uteslutande för utbildning av lärare i främmande språk i enhetsskolan. Under åberopande av detta yttrande tillstyrker jämväl kanslersämbetet skolkommissionens förslag om en på mellanskollärarutbildning grundad fortsatt utbildning omfattande respektive 4 eller 2 betygsenheter.

Enligt skolöverstyrelsens sammanfattning har 26 av de 46 kollegier, som yttrat sig, tillstyrkt adjunktsbehörighet för mellanskollärare med en partiell ämbetsexamen om minst fyra betyg, valda enligt skolkommissionens riktlinjer. Positiva svar har också avgivits av lärarorganisationerna.

Skolkommissionens förslag om inrättande av kombinerade adjunktstjänster, omfattande både läro- och övningsämnen, som är mycket kortfattat, har också föranlett endast kortfattade uttalanden; man vill i allmänhet avvakta den ytterligare utredning, som även skolkommissionen funnit påkallad. Av 32 kollegier, som uttalat sig i frågan, tillstyrker 22. I övrigt har tillstyrkande yttranden avgivits exempelvis av humanistiska sektionen i Lund, läroverks-

lärarnas riksförbund, Sveriges yngre läroverkslärares förening, Fredrika Bremer-Förbundet, svenska gymnastiklärarsällskapet och svenska slöjdföreningen. Skolöverstyrelsen betonar värdet av kombinerad utbildning i läsämnen men tillägger att överstyrelsen dock icke kan intaga definitiv ståndpunkt i denna fråga innan mera preciserade förslag har utarbetats.

Departementschefen yttrar ifråga om de två ovan relaterade utbildningsvägarna följande:

"Omedelbar aktualitet ha åter de förslag, som avse att råda bot för lärarbristen på realskolestadiet genom att möjliggöra påbyggnader med akademiska studier av folkskollärarexamen respektive den föreslagna mellanskollärarutbildningen. Studierna skulle alltefter sin omfattning antingen kunna sikta på full adjunktskompetens eller åsyfta behörighet för en mera begränsad undervisning på realskolestadiet. Utformningen av den särskilda prövning vid universitet eller högskola, som för ändamålet blir erforderlig, torde böra ske under beaktande av såväl akademiska som skolsynpunkter. Vid den utredning, som på grund härav skyndsamt bör komma till stånd, bör även undersökas, huruvida i något fall, där studentkunskaper i latin nu äro föreskrivna, studierna kunde givas en sådan läggning, att ett ur skolsynpunkt användbart resultat uppnås, utan att förstudierna i latin föras fram till nuvarande studentexamensnivå. Eventuellt erforderlig metodisk vidareutbildning för de lärare, som övergå till undervisning på realskolestadiet, torde framdeles kunna ordnas vid lärarhögskolorna eller på annat sätt.

Den mera komplicerade och säkerligen också mera svårlösta frågan om kombinerad utbildning i läro- och övningsämnen för lärare vid högre skolor bör jämväl under de närmaste åren upptagas till utredning och grundligt övervägande."

De sakkunnigas förslag

De sakkunniga föreslår här en för vårt svenska skolväsen ny form av lärarutbildning, som skulle omfatta en tvåårig lärarutbildning i fysisk fostran vid G. C. I. med minst 2 betyg i vissa närmare angivna teoretiska ämnen och studier vid universitet eller högskola i sedvanliga skolämnen, avslutade med tentamina med minst 4 betyg enligt fordringarna för filosofisk ämbetsexamen. Sammanlagt skulle betygssumman uppgå till 6 enheter, eller samma antal, som enligt skolkommissionens förslag skall fordras i fil. ämbetsexamen. Denna utbildningsform skulle likställas med filosofisk ämbetsexamen och benämnas *filosofisk ämbetsexamen med fysisk fostran*. Den skulle sålunda i sin egenskap av lärarexamen medföra rätt att genomgå lärarhögskola och att söka och inneha adjunktur vid allmänt läroverk. Angående vilka teoretiska ämnen i utbildningen vid G. C. I., som skall medräknas i den föreslagna examen, och kursfordringarna i dessa, hänvisas till sid. 107. De sakkunniga förordar, att den akademiska utbildningen till tiden följer efter den gymnastiska utbildningen. Men det må även vara studerande obetaget att disponera sina studier på annat sätt.

Dels genom kraftiga beskärningar av de akademiska kurserna och rationalisering av den akademiska studieformen, dels genom överflyttning av kursen i psykologi och pedagogikens teori och historia till den praktiska utbildningen vid lärarhögskolan kommer 1946 års skolkommission i sina beräkningar av studietiden för fil. ämbetsexamen med 6 betyg fram till en tid av c:a 7 terminer. För de mest tidskrävande laborativa ämnesgrupperna torde normaltiden dock bli något längre. Den beräknas

dock icke behöva överstiga 8 terminer. Efter ämnesstudiernas slut följer sedan 2 terminers yrkesutbildning vid lärarhögskola, interfolierad av 2 terminers avlönad aspiranttjänstgöring. Innan läraren är färdig att ge sig ut i konkurrensen skulle sålunda åtgå inalles 11—12 terminer, varav 2 är avlönade. Nettoutbildningstiden blir 9—10 terminer. De sakkunniga anser det vara av synnerlig vikt, att den av de sakkunniga föreslagna utbildningsformen icke tar längre tid i anspråk än fil. ämbetsexamen, dvs. 9—10 terminer. Givetvis måste man räkna med att studier, som fördelas på två olika utbildningsanstalter — ibland förlagda till skilda städer — kan medföra någon försening av slutexamen. Den möjlighet till parallelläsning av examensämnena med bl. a. bevistande av föreläsningar, seminarier och kurser i mer än ett ämne under samma termin, som föreligger inom universitets- och högskolestudierna, kan i den föreslagna fil. ämbetsexamen med fysisk fostran tillvaratagas endast under den del av studietiden, då arbetet är förlagt till universitet och högskolor.

Vid bestämmandet av studieplanerna för den föreslagna utbildningsformen bör beaktas, att i lärarexamen i fysisk fostran vid G. C. I. ingår förutom den teoretiska, vetenskapligt grundade utbildningen, som motsvarar de akademiska studierna, en pedagogiskt-metodisk-praktisk yrkesutbildning som i sin tur motsvarar den utbildning i läraryrket, en blivande lärarhögskola skall ge. Kurserna i psykologi och pedagogik vid G. C. I. har visserligen, som tidigare framhållits, en speciell inriktning, men det är uppenbart, att däri ingår moment, som är gemensamma för all lärarutbildning. Då det icke låter sig göra att utan men för utbildningen skilja den rent praktiska utbildningen från G. C. I. och förlägga den till en lärarhögskola, förutsätter de sakkunniga, att ett samarbete mellan G. C. I. och en blivande lärarhögskola kommer till stånd. Utbildningstiden vid lärarhögskolan för fil. magistrar med ämnet fysisk fostran i sin examen torde kunna begränsas till högst en termins pedagogisk fackutbildning. En jämförelse mellan utbildningstiden för fil. ämbetsexamen och för den föreslagna fil. ämbetsexamen visar då följande:

Utbildningstid

Fil. ämbetsexamen med 6 betyg

Akademiska studier för summa 6 betyg	7—8 term.
Lärarhögskolan	2 „
Summa:	9—10 term.

Fil. ämbetsexamen med fysisk fostran

Utbildning vid G. C. I.	4 term.
Akademiska studier för summa 4 betyg	4—5 „
Lärarhögskolan	1 „
Summa:	9—10 term.

Emot denna jämförelse kan riktas den anmärkningen, att tiden 4—5 terminer för 4 betyg är proportionellt något kortare än tiden 7—8 terminer för 6 betyg. Medhinnes 6 betyg på 7 terminer, skulle 4 betyg kräva 4 ⅔ terminer. Fordrar 6 betyg 8 terminer, blir tiden för 5 betyg 5 ⅓ terminer. Den troliga utvecklingen torde bli, att om en fil. ämbetsexamen med 6 betyg oftare hinner avklaras på 7 än 8 terminer, så kommer de 4 betygen i kombinerad examen som regel att kräva 5 terminer.

Om fil. magisterexamens omfattning ifråga om läro- och universitetsämnen gör skolkommissionen följande uttalande (sid. 386 och 387):

"Examen torde böra omfatta minst tre universitetsämnen, motsvarande två eller i regel tre skolämnen . . . Med hänsyn till vikten av att den studerande fördjupar studierna åtminstone i något ämne, torde det få betraktas som önskvärt, att den studerande i allmänhet söker förvärva högsta betyget i något av de i examen ingående ämnena. Direkt föreskrift torde behöva utfärdas, att tentamen i minst två universitetsämnen bör avläggas för betyget Med beröm godkänd. En minimiexamen skulle enligt detta förslag sålunda innefatta betygsgraderna 3 + 2 +1 eller 2 + 2 + 2 eller 2 + 2 + 1 + 1. Enligt kommissionens mening torde det ur flera synpunkter komma att visa sig värdefullt, att blivande lärare på detta sätt breddar sin examen genom tentamina för 1 betyg i ett eller flera biämnen. En lärare med en bred ämbetsexamen kan i egenskap av klassföreståndare ta hand om sina lärjungar i flera ämnen, än som nu är vanligt. Detta är, såsom kommissionen redan tidigare framhållit, i och för sig en önskvärd utveckling och det blir vid de många, jämförelsevis små centralskolor som kommissionen förutsätter såsom en följd av den föreslagna skolreformen, helt enkelt nödvändigt. Enligt nu gällande bestämmelser fordras för kompetens till adjunktstjänst i vilken ingår tre ämnen endast betyget Godkänd i tjänstens tredje ämne. De nuvarande ettbetygskurserna är emellertid endast något förkortade tvåbetygskurser och avsedda för samma kompetensområde som dessa. Enligt kommissionens mening bör de framtida ettbetygskurserna vara tillrättalagda för blivande realskollärare och alltså så avpassade, att de ger kompetens för undervisning i ämnet på realskolestadiet."

De 4 betyg i fil. ämbetsexamen, som förutom gymnastiklärarexamen från G. C. I. skall ingå i fil. ämbetsexamen med fysisk fostran skall självfallet vara i universitetsämnen, som är skolämnen eller som konstituerar delar av sådana (t. ex. botanik, zoologi, nordiska språk och litteraturhistoria med poetik). Då man har anledning att räkna med att nya bestämmelser angående ämneskombinationerna i fil. ämbetsexamen kommer till stånd innan de sakkunnigas förslag genomförts, har de sakkunniga ingått på denna fråga endast i den mån den har direkt beröring med förslaget.

Beträffande de 4 betygens fördelning på olika ämnen torde det räcka med att stipulera, att i examen skall ingå minst betyget AB i ett ämne. Härvid kan tre möjligheter tänkas.

1. Examen med 1 st A + 1 st B = 4 betyg.
2. Examen med 2 st AB = 4 betyg.
3. Examen med 1 st AB + 2 st B = 4 betyg.

Man kan utgå ifrån, att en examen av typen 2 — med två st AB — kommer att bli den vanligaste. Men de sakkunniga skulle i detta sammanhang vilja understryka vikten av att examen av typen 3 även må komma till användning. Härför talar två mycket starka skäl. Skolkommissionen betonar ur skolans intressesynpunkt vikten av att fil. ämbetsexamen skall ge lärarna en bred examen som möjliggör, att samma lärare kan undervisa samma klassavdelning i så många ämnen som möjligt. Ett annat skäl är, att lärare, som tagit AB i botanik och AB i zoologi eller AB i nordiska språk och AB i litteraturhistoria med poetik, skulle få befogenhet att undervisa endast i ett ämne, biologi resp. modersmål. Det måste dock av flera skäl anses önskvärt, att lärare med fil. ämbetsexamen med fysisk fostran äger kompetens för undervisning i minst två läroämnen. Därför kunde det i förra fallet räcka med AB i zoologi och B i botanik — eller tvärtom — så att ett fjärde betyg kunde ge undervisningskompetens i endera geografi eller kemi. I det senare fallet borde AB i nordiska språk och B i litteraturhistoria med poetik — eller tvärtom — räcka, och det fjärde bety-

get kunde ge undervisningskompetens i exempelvis tyska, engelska eller historia. Denna uppläggning av studierna förordas även av skolkommissionen i dess yttrande över 1-betygsämnena i fil. ämbetsexamen.

En annan ämneskombination som bör omnämnas i detta sammanhang är kombinationen fysik + kemi. Studierna i båda dessa ämnen fordrar akademiska kunskaper i matematik. En utväg att lösa denna fråga synes de sakkunniga vara att låta den i fil. ämbetsexamen med fysisk fostran ingående 4-betygsdelen omfatta två betyg i fysik, 1 betyg i kemi och 1 betyg i matematik. Enligt de sakkunnigas uppfattning torde en sådan examen ge tillräcklig kompetens för realskolestadiet, samtidigt som 1 betyg i matematik torde vara tillfyllest för de akademiska studierna.

De sakkunniga vill även understryka vikten av att examenstypen med 1 st A och 1 st B i icke allt för obetydlig utsträckning kommer till användning. Särskilt för de lärare med kombinerad examen, som syftar till gymnasietjänstgöring, torde A i det läroämne, i vilket han skall följa klasserna upp till studentexamen, vara en om icke direkt nödvändig så dock önskvärd kompetens.

Avlägger en studerande lärarexamen i fysisk fostran med högre betyg än 2 i den teoretiska delen av denna examen, innebär detta på intet sätt något avkall på minimikraven 4 betyg i den andra delen av examen. Likaledes är flera betyg än 4 i denna del av examen icke något motiv för lindring i fordringarna för godkänd gymnastiklärarexamen.

Allmänna synpunkter på den föreslagna utbildningsformen

I ovanstående avsnitt har de sakkunniga lämnat en redogörelse för uppbyggandet av en kombinerad lärarutbildning i fysisk fostran och läroämnen. Här nedan vill de sakkunniga upptaga till behandling den föreslagna utbildningsformen med hänsyn till frågan om dess möjlighet att ge vetenskaplig utbildning och kompetens.

Enligt skolkommissionen bör, som ovan sagts, vid sidan av en något omlagd fil. ämbetsexamen nya utbildningsvägar för vinnandet av kompetens som realskollärare komma till stånd. Kommissionen föreslår icke mindre än sex sådana, därav två varianter av fil. ämbetsexamen med akademiska betyg i läroämnen och utbildning i s. k. övningsämnen resp. mellanskollärarutbildning. Båda dessa varianter av ämbetsexamen skulle medföra adjunktskompetens. Skolkommissionen säger i sitt betänkande (s. 385) om fil. ämbetsexamen att den bör i full överensstämmelse med den ursprungliga avsikten vid denna examens inrättande vara *en examen direkt inriktad på läraryrket.* Studieplanernas innehåll bör därför fastställas efter överläggningar mellan representanter för universitet och skola. Kommissionen omnämner, att den hänvänt sig till läroverkens ämnesföreningar för att höra deras synpunkter i denna fråga. Samtliga har hävdat vikten av att ämbetsexamen omlägges på ett sådant sätt att den mera direkt kommer att tjäna lärarutbildningen. Åt sin principiella inställning till en omändring av denna examen ger kommissionen detta uttryck:

"Kommissionen vill särskilt understryka, att en eventuell omläggning av ämbetsexamen inte får ha till följd, att studierna förlorar sin vetenskapliga halt. Det är nöd-

vändigt, att lärarna i realskolan i så stor utsträckning, som det är möjligt, behärskar stoffet, har gedigna kunskaper och har tillägnat sig en kritisk-vetenskaplig syn på problemen. I likhet med 1936 års lärarutbildningssakkunniga anser kommissionen, att studierna för ämbetsexamen bör hos studenterna inöva grunderna för vetenskaplig iakttagelse och vetenskapligt tänkande, på samma gång som de ger dem för skolarbetet behövliga kunskaper. Ämbetsexamen bör vara en lärarexamen, men den bör också kunna utgöra den naturliga språngbrädan för fortsatt vetenskapligt arbete."

Om den föreslagna varianten av fil. ämbetsexamen, i vilken skulle ingå jämte nu förekommande universitetsämnen något av de s. k. övningsämnena, säger kommissionen att den ämnar utreda möjligheterna att skapa en sådan examen och erinrar, vad ämnet fysisk fostran beträffar, om att de sakkunniga har till uppgift att "utreda frågan att inordna detta ämne i den akademiska undervisningen." Kommissionen fortsätter:

"Kommissionen vill som sin allmänna mening uttala, att denna gamla fråga nu bör lösas i positiv riktning. Man bör försöka finna utvägar att i en med filosofisk ämbetsexamen i kompetens likställd examen efter vissa principer sammanräkna vitsord, erhållna dels vid tentamina i akademiska ämnen, dels vid på visst sätt reglerad fackutbildning i de s. k. övningsämnena."

I remissyttranden om kommissionens förslag har invändningar gjorts från bl. a. universitetshåll. Sitt mest markanta uttryck har dessa invändningar fått i en reservation till humanistiska sektionens i Uppsala tillstyrkan:

"Här uppgives den utomordentligt viktiga skillnaden mellan universitetens vetenskapliga examensutbildning och lärarhögskolornas pedagogisk-metodiska genomgång av samtliga läroämnen för blivande klasslärare. Skulle en universitetssektion gå med på detta, blir det avsevärt svårare att i framtidens skoldebatt resa krav på vetenskaplig fackutbildning vid universitetet av den högre skolans lärare.

För min del kan jag icke gå med på någon form av ämbetsexamen med mindre än sex betygsenheter; jag vill blott hänvisa till att denna examen även är avsedd att utgöra förutsättning för licentiatstudier. Det vore en illusion att tro, att man med de kommitterades 4-betygsexamen kunde råda bot för lärarbristen. Däremot skulle man med detta underbud i fråga om vetenskaplig minimikompetens för akademisk ämbetsexamen ge dem, som vilja pressa ned kraven på vetenskaplig lärarutbildning, ett synnerligen tacksamt argument."

Erinringar av enahanda slag framkom mot det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget, som i princip sammanfaller med de sakkunnigas. I remissyttranden över detta förslag hette det bl. a.:

"Det ur magisterexamen uteslutna tredje ämnet betyder icke blott ett kvantitativt plus utan även en kvalitativ fördjupning av studierna. Lärare med kombinerad examen komma att stå på en lägre nivå som ämneslärare. Den nuvarande teoretiska kompetensen i fil. magisterexamen är icke allt för stor."

"Examen bleve ensidig och beredde icke den allmänna mognad som en ämbetsexamen avsåge," är ett påstående som varieras i olika språkformer av den särskilt från universitetshåll framkomna kritiken. Ett gemensamt drag hos denna är att den icke i något framkommet förslag har ingått på en prövning av gymnastiklärarutbildningen ur synpunkten av dess värde för den vetenskapliga utbildningen. Det torde knappast vara annat än minnesbilder från skollektionerna i gymnastik, som utlöst omdömet, att utbildningen av lärare i fysisk fostran består av "pedagogisk-metodisk genomgång av läroämnet", i detta fall gymnastiska dagövningar.

Som svar på kritiken på denna punkt hänvisar de sakkunniga till sitt förslag angående en omläggning av studiernas allmänna anordning och innehåll och en fortsatt utbyggnad av de vetenskapliga institutionerna vid G. C. I. I båda dessa avseenden har under de senaste åren en förändring ägt rum. Verksamheten har icke minst efter inrättandet av professuren i fysiologi år 1941 alltmer orienterat sig efter universitetens och högskolans arbets- och utbildningsformer. En redogörelse för den fysiologiska institutionens samverkan med utomstående institutioner lämnas på sid. 148.

De sakkunnigas förslag om inrättandet av ytterligare två professurer kan sägas vara ett fullföljande av den tanke, som låg till grund för beslutet av år 1939 om en professur i fysiologi vid G. C. I., nämligen att bygga ut institutet till en vetenskaplig forsknings- och utbildningsanstalt, eller med andra ord en högskola i fysisk fostran. De nu föreslagna professurerna skulle tillsättas på samma sätt som den redan befintliga professuren, dvs. efter de grunder, som gäller för tillsättande av professurer vid universiteten.

De sakkunniga föreslår vidare tillsättande av tre lärare med docentkompetens. Dessa skulle få till uppgift att biträda professorerna och själva meddela undervisning i andra moment, som har särskild betydelse för de vetenskapliga rönens och metodernas tillämpning på den praktiska verksamheten. De sakkunniga hänvisar vidare till det föreslagna samarbetet med Stockholms högskola och motiveringen härför såväl i fråga om forskning som utbildning. Detta samarbete skulle möjliggöra bl. a. förläggning av biologilärarnas utbildning i fysiologi och human anatomi till institutet, vilken åtgärd redan nu med fördel skulle kunna genomföras beträffande fysiologien.

Måhända kommer mot den föreslagna anordningen den erinran att göras, att i vissa ämneskombinationer ämnet fysisk fostran skulle vara ett disparat element. Ur pedagogisk synpunkt torde, som ovan framhållits, detta vara snarare en förtjänst än en brist. Det torde ej heller kunna förnekas att med den betydelse den naturvetenskapliga forskningen i våra dagar äger, bör bekantskap med naturvetenskapens tänkesätt och forskningsmetoder ur vetenskaplig utbildningssynpunkt vara av icke ringa betydelse.

Som framgår av vad de sakkunniga anfört angående studiesätt och kursplaner bör kurserna uppläggas för olika betyg med möjlighet till komplettering för högre betyg i enlighet med vad fallet är vid universitet och högskolor. I paritet med fordringarna för betyg i universitetsämnena skulle i kombinerad fil. ämbetsexamen krävas Med beröm godkänd som medelbetyg i anatomi, fysiologi, psykologi och kroppsövningarnas speciella teori. Dessa ämnen är genom sin inriktning att betrakta som ett ämne. Anatomien utgör det nödvändiga underlaget för förståelse av människokroppens funktion, som vidare belyses genom fysiologien och psykologien, medan i sin tur ämnet kroppsövningarnas speciella teori på ett vetenskapligt försvarligt sätt behandlar forskningsresultatens tillämpning. Undervisning i dessa ämnen skall meddelas av professorer eller lärare med docentkompetens. Visserligen ges tentamensbetyg även i andra ämnen men dessa är varken ifråga om omfattning eller studiesätt av den art, att de kan läggas till grund för en värdesättning av utbildningen efter fordringarna för filosofisk ämbetsexamen.

Då denna variant av fil. ämbetsexamen ifråga om vetenskaplig utbildning är likställd med den magisterexamen, som avlägges vid universitet och högskolor, bör den för fortsatta akademiska studier ge samma kompetens som denna. De sakkunniga har därför bibehållit namnet fil. ämbetsexamen men ansett att åtminstone tills vidare tillägget "med fysisk fostran" bör göras.

På skolans olika åldersstadier arbetar lärare med olika slags utbildning. Små- och folkskollärare har fått en "allround"-examen som omspänner alla läs- och övningsämnen. Under sitt arbete bildar de sig en på egna erfarenheter grundad uppfattning om samtliga skolämnens arbetsförhållanden, speciella svårigheter och bildningsvärde. I den pedagogiska diskussionen talar folkskolläraren med samma intresse om nya idéer inom tecknings- och slöjdundervisning som om sina bekymmer för räkning och svenska. Hans arbete har gett honom insyn i och respekt för såväl "handens arbete" som intellektuellt sådant.

Inom högre skolor ställer undervisningen av naturliga skäl betydligt större krav på lärarnas utbildning. Lärarna utbildas till fackkärare i två à tre ämnen. Vad de vinner ifråga om djup hos kunskaperna, förlorar de i ämnesregistrets bredd och i vidsyn. Deras erfarenhet inskränker sig i allmänhet till de egna ämnena, deras perspektiv blir mera sällan ett generellt skolperspektiv utan ett rätt snävt begränsat fackämnesperspektiv. Dessa gediget utbildade fackkärare är nödvändiga som garanti för grundlighet och vederhäftighet i den högre skolans undervisning. Men själva utbildningssättet predestinerar till en isolering gentemot andra ämneskategorier och lärargrupper.

Den mest markanta kategoriklyvningen inom läroverkens lärarpersonal är den som går fram mellan ämneslärare och övningslärare. De förra får sin utbildning vid universitet och högskolor, medan de senare utbildas vid särskilda fackskolor. Mest har kanske betytt, att övningsämnena icke tillmätts samma betydelse som läsämnena. Detta har sin grund i den gamla föreställningen om läroverken i första hand som "lärdomsskolor". Säkerligen har härvid även inverkat den samhälleliga allmänna värdesättningen av intellektuell och av manuell utbildning. Utvecklingen under de senaste decennierna har gått i riktning mot en annan värdesättning av övningsämnena av pedagogiska och kanske framför allt av sociala skäl. Även om övningsämnena sålunda i våra dagar inte minst genom skickliga och hängivna yrkesutövares insatser successivt tillvunnit sig en alltmer ökad respekt i breda lager, så kvarstår alltjämt till förfång för skolarbetet en klyfta mellan läsämnen och övningsämnen, mellan ämneslärare och övningslärare.

De sakkunniga finner, att så länge utbildningsvägarna, på sätt som hitintills skett, isoleras från varandra i "vattentäta skott" — läsämnen respektive övningsämnen — kommer något av denna dualism alltid att fortleva, vilka åtgärder i övrigt som än må vidtagas. Det bör därför vara en angelägen sak att söka överbrygga klyftan läsämnen — övningsämnen.

Det torde ej kunna förnekas, att det på många håll råder en viss ensidighet i uppfattningen av skolans medel i fostrans tjänst. Å ena sidan är en sådan uppfattning förankrad i intellektualism, å andra sidan exempelvis i övertro på den fysiska fostrans möjlig-

heter. Att olika uppfattningar rent individuellt kan göra sig gällande på detta område är i och för sig ingalunda anmärkningsvärt. Det anmärkningsvärda är, att ensidigheten i uppfattningen har sin grund i själva lärarutbildningens struktur. Denna är icke vad den bör vara, ett adekvat uttryck för skolans målsättning. Skolans främsta uppgift är personlighetsdaningen, säger skolkommissionen. Det är med hänsyn till den uppgiften som lärarutbildningen bör utformas. En reform i den meningen är emellertid icke liktydig med en översyn av densamma, som ger de olika bildningsintressena vart och ett sin beskärda del av kurs- och timplanen. Det krävs därutöver en samsyn av bildningskomponenterna, som förmår att samla dem under en vilja och anpassa dem i gemensam strävan. Ett gammalt uttryck säger att läraren är skolans själ. Skolkommissionen formar samma tanke med orden "huvudansvaret för skolans utveckling åvilar läraren", och kommissionen ger en provkarta på allt det som bör ingå i en lärarutbildning. De sakkunniga vill för sin del tillskriva läraren en sådan vikt och betydelse, att utöver allt detta krävs en sådan organisation eller inriktning av lärarutbildningen, att den ger läraren möjlighet att se in i och lära känna de skilda tankevärldar, som representeras av läroämnena på skolschemat. Utifrån den synpunkten har de sakkunniga vågat framlägga sitt förslag till en lärarutbildning, som omfattar studier i universitetsämnen och utbildning i fysisk fostran. Det är de sakkunnigas förhoppning, att den skall bidraga till att hos vederbörande skapa den självbesinning ifråga om det särskilda ämnets vikt och betydelse, som är nödvändig för åstadkommandet av en förnuftig begränsning av stoffet och förhindrande av att en aldrig så väl planlagd skolorganisation ändå trots allt spårar ur. Först och sist är den nödvändig för att skolans viktigaste uppgift, personlighetsdaningen, alltfort skall vara en levande realitet och icke bli ett tomt ord. Man har tidigare från skolhåll anmärkt mot en lärarutbildning av detta slag, att den ger goda lärare i fysisk fostran men mindre goda i läroämnen och man har härvid hänvisat till förhållandena i England. Erfarenheterna från England liksom från Danmark, där kombinerad examen tillämpats sedan lång tid tillbaka, visar att den lärare, som alternerande undervisar lärjungarna i lärosalen och i gymnastiksalen eller på idrottsplatsen, når en allsidigare kontakt med lärjungarna, än vad fackläraranna i gymnastik eller i läsämnen var för sig kan göra. Det anglosachsiska bildningsidealet torde väl tåla en jämförelse med det, den högre skolan i vårt land satt som sitt.

Efter denna mera allmänt lagda motivering för sitt förslag vill de sakkunniga framhålla några praktiska frågor, som skulle få en lösning i samband med förslagets genomförande.

Gymnastikundervisningen inom samtliga högre skolor bestrides i betydande utsträckning av icke ordinarie lärare med partiell tjänstgöring. Omstående översikt, som gäller läsåret 1950—1951, visar hur olika typer av gymnastiklärartjänster då var fördelade.

Bestämmelserna i den nya stadgan för övningslärare (1950) har medfört en avsevärd rationalisering av gymnastiklärartjänsterna i sådan riktning, att antalet lärare med lågt timantal på sina tjänster reducerats betydligt. Under de närmaste åren kommer denna rationalisering att drivas ännu längre, men ett

Gymnastiklärartjänsternas timtal 1950—1951

	1—13		14—20		21—25		26—29		29		Summa tjänster
	icke ord.	ord.	icke ord.	ord.	icke ord.	ord.	icke ord.	ord.	icke ord.	ord.	
Högre allmänna läroverk	10		12		9		4	5	2	99	141
Realskolor									1	5	6
Samrealskolor och kommunala gymnasier	29		41		17	4	12	4	6	62	175
Folkskoleseminarier	5		2				3		31	16	57
Småskoleseminarier	2				2				4	7	15
Kommunala flickskolor	12		8		3	2	3	6	15	32	81
Kommunala mellanskolor	4		18		1		2		2		27
Praktiska mellanskolor och högre folkskolor	23		17		5		1		9	10	65
Summa	85[1]		98[1]		37	6	25	15	70	231	567

[1] Flera av dessa lärare har dessutom tjänstgöring i folkskola.

Antal ordinarie tjänster	252
„ icke ordinarie tjänster	315
Summa	567

icke ringa antal lärare kommer dock alltid att ha partiell tjänstgöring.

Enligt de sakkunnigas åsikt kan dessa tjänster med lågt timantal ytterligare minskas — utom i de minsta skolorna, som erbjuder ett för knappt timantal — om ett system med tjänster för kombinerad examen tillämpades. I skolor med få gymnastikavdelningar kunde befattningshavarna med kombinerad ämbetsexamen genom fyllnadstjänstgöring i läsämnen erhålla full tjänstgöring. Om målet är, att varje i skolan tjänstgörande lärare för en tryggad utkomst bör ha full tjänstgöring, så torde inrättandet av kombinerade tjänster vara en av de lättast framkomliga vägarna. De kombinerade tjänsterna är i första hand lämpliga för skoltyper med timlärartimmar i läsämnen samt i gymnastik.

En av fördelarna med en i praktiken tillämpad kombinerad ämnesexamen synes de sakkunniga vara, att undervisningen i gymnastik fördelas på flera lärare än hittills. Därigenom kan i samma mån bättre tillgodoses samrealskolornas och samläroverkens berättigade önskemål om kvinnliga gymnastiklärare åt flickorna och manliga åt pojkarna. Tabellen på sid. 112 visar, hur manliga och kvinnliga gymnastiklärare läsåret 1949/50 var fördelade inom nämnda skoltyper.

Samtliga högre allmänna läroverk med samundervisning utom ett har både manlig och kvinnlig gymnastiklärare. Där är sålunda de kvinnliga gymnasternas naturliga önskan om kvinnliga gymnastiklärare praktiskt taget fullständigt tillgodosedd. Ifråga om samrealskolor och de högre kommunala skolorna är situationen mindre gynnsam. Det övervägande flertalet samrealskolor har endast en gymnastiklärare, manlig i omkring 36 % av skolorna och kvinnlig i omkring 39 % av skolorna. I 109 skolor finns det flera flickor än pojkar, medan endast 17 har flera pojkar än flickor. I 43 flickdominerade skolor handhas gymnastiken av manlig lärare och i 1 pojkdominerad skola av kvinnlig lärare. Särskilt hos de äldre flickorna torde önskan om kvinnlig gymnastikledare vara ganska markerad. I sammanlagt 116 samrealskolor etc. av inalles 152 föreligger i 60 fall behov av manlig och i 56 fall av kvinnlig lärare. Det är ur flera synpunkter icke blott önskvärt utan även behövligt, i vissa fall t. o. m. nödvändigt, att ungdom under gymnastik, lek och idrott ledes av lärare av dess eget kön. För en stor kategori samrealskolor och läroverk av mellanstorlek torde detta legitima önskemål enklast kunna förverkligas genom införande av kombinerade tjänster i stället för gymnastiklärartjänsten. De minsta samrealskolorna har dock för få gymnastiktimmar per vecka och för få timlärartimmar i läsämnen för att kunna tjäna som underlag för en sådan förändring.

Gymnastikundervisningen är för lärare i högre ålder ofta en betungande uppgift, varför behovet av yngre krafter är ganska påtagligt. Enligt de sakkunnigas mening kunde man i skolor, som hade kombinerade tjänster, i många fall på ett smidigt sätt tillgodose detta önskemål. Där behov av en yngre kraft klart föreligger skulle läraren med kombinerad tjänstgöring lämna gymnastikundervisningen och bli ämneslärare i läsämnen under resten av sin tjänstetid. Det ideala är givetvis, att han ända till pensionsåldern äger en sådan fysisk spänst, att han med framgång kan fortsätta att verka som gymnastiklärare. Men erfarenheten visar, att för åtskilliga lärare kan en tilltagande ålder göra dem både obenägna och o-

Fördelningen av manliga och kvinnliga tjänster läsåret 1950—1951

	Högre allmänna läroverk			Samrealskolor och kommunala gymnasier			Kommunala mellanskolor			Praktiska mellanskolor och högre folkskolor		
	över 50 % pojkar	50 % pojkar 50 % flickor	över 50 % flickor	över 50 % pojkar	50 % pojkar 50 % flickor	över 50 % flickor	över 50 % pojkar	50 % pojkar 50 % flickor	över 50 % flickor	över 50 % pojkar	50 % pojkar 50 % flickor	över 50 % flickor
1 manl. gymn. lärare			1	6	6	43	2	4	8	3	1	11
1 kvinnl. gymn. lärare				1	13	46	1		8	3	1	5
1 manl. + 1 kvinnl. lär.	24	1	8	10	4	14		1	4	5	3	11
2 manl. + 1 kvinnl. lär.	5				1	1	1	1		1		2
1 manl. + 2 kvinnl. lär.	5				1	3				1		3
2 manl. + 2 kvinnl. lär.	5	1				2						1
1 manl. + 3 kvinnl. lär.			1									
2 manl. + 3 kvinnl. lär.												1
2 manl. lär.						1		1	2			
2 kvinnl. lär.									1			

I ovanstående sammanställning ingår endast samskolor.

lämpliga att vidare undervisa i fysisk fostran. För dessa lärare, som av fysiska skäl bl. a. har svårt att demonstrera rörelserna inför sina avdelningar, kan undervisningen bli till en börda. I sådana fall kan deras ersättande med yngre krafter vara till fördel såväl för skolan som för dem själva. De sakkunniga är övertygade om att denna anpassningsmöjlighet kommer att bli av betydelse, men önskar understryka, att det icke torde vara lämpligt att stipulera någon viss ålder, då en sådan förändring av tjänstgöringen borde ske. Detta bör helt och hållet vara beroende av individuella förutsättningar.

Förutsättningar för den föreslagna utbildningsformens genomförande

De sakkunniga har övervägt frågan om en utredning angående möjligheterna att inrätta s. k. kombinerade tjänster och därvid rådgjort med representanter för skolöverstyrelsen. De sakkunniga har kommit till den uppfattningen, att en utredning av antytt slag kan ge besked endast om möjligheterna att införa sådana tjänster vid utredningstillfället. En utredning inom kommittén, gällande läsåret 1947—1948, visar, att något mer än 200 kombinerade tjänster hade kunnat inrättas. Endast timlärartimmar i läsämnen hade behövt användas. Någon beräkning för framtiden med önskvärd grad av säkerhet torde i detta nu icke kunna göras. De sakkunniga har därför stannat vid att framställa nedanstående allmänna förutsättningar, under vilka de s. k. kombinerade tjänsterna bör komma till stånd.

De sakkunniga vill inledningsvis framhålla att då 1924 års sakkunniga framlade sitt förslag, extralärarna befann sig i en mycket betryckt situation på grund av den ringa tillgången på lärartjänster. Denna situation skulle blivit ytterligare försämrad genom tillkomsten av kombinerade tjänster. Nu råder i stället stor brist på akademiskt utbildade lärare, varför hänsynen till extralärarna helt kan lämnas ur räkningen. All kritik mot provårshänvisningarna för lärare med kombinerad examen liksom alla farhågor att de skulle träda andra lärarekategoriers rätt förnär saknar numera relevans, då i en framtid provåret kommer att försvinna och alla lärare skall genomgå en 1-årig lärarhögskola som ett sista led i själva utbildningen.

De sakkunniga finner, att dessa bägge omständigheter förenklat situationen och berett en gynnsammare jordmån för ett förslag om kombinerade tjänster än tidigare. Även införandet av den 9-åriga enhetsskolan skulle komma att på ett avgörande sätt underlätta möjligheterna att inrätta kombinerade tjänster inom enhetsskolans klasser 7—9. Därtill kan läggas befolkningsutvecklingen med ständigt växande årsgrupper i skolåldern inom de närmaste åren, som, oavsett den planerade enhetsskolans genomförande, kommer att innebära en betydande ansvällning av skolorganisationen med ty åtföljande inrättande av helt nya tjänster. Även därvid ges goda tillfällen att skapa kombinerade tjänster.

Kombinerade tjänster bör enligt de sakkunniga inrättas vid följande skolor:

a. *Inom de nya skolor med realskolestadium, som enhetsskolans genomförande medför.* Vid upprättande av dessa nya realskolor är man helt obunden av ämnenas traditionella kombinationsflora och bör ha goda möjligheter att vid tjänsternas planläggning vid varje ny skola beakta de kombinerade tjäns-

ternas fördelar. Det är icke otroligt, att åtskilliga av dessa skolor blir ganska små och får svårt att anställa både en manlig och en kvinnlig lärare med kombinerad examen. De sakkunniga skulle i denna fråga vilja uttrycka sin mening så, att i de skolor, där det överhuvud taget gives någon möjlighet att skapa två kombinerade tjänster eller där befolkningsförhållandena gör det mycket troligt, att inom närmaste framtiden en sådan möjlighet uppstår, där bör den utan undantag tillvaratagas. De sakkunniga håller även före, att under tiden för realskolans inrättande med en klass för varje år och under en ev. första period med lågt lärjungeantal, den kombinerade tjänsten bör tillåtas att omfatta blott en liten del gymnastiktimmar och en större del timmar i läsämnen, så att två kombinerade tjänster må kunna bindas vid skolan ifråga. En senare avveckling av en del timmar i läsämnen, så att bättre balans mellan antalet gymnastiktimmar och antalet timmar i läsämnen inom de bägge tjänsterna uppstår, torde tekniskt sett icke vara någon olöslig uppgift, givetvis under förutsättning, att hela förfaringssättet planeras i förväg. Inrättas däremot endast *en* kombinerad tjänst, är det fara värt, att det i framtiden yppar sig betydande svårigheter att få till stånd en andra kombinerad tjänst, när läsämnena blivit inbördes låsta i kombinationer och tjänster som blir svåra att bryta. Sannolikt måste man invänta en vakans vid transport eller pensionering för att få detta tillfälle att inrätta en andra kombinerad tjänst.

De kombinerade tjänsterna vid dessa nya realskolor torde bli den fasta stam med tjänster av dylik typ, som de med kombinerad ämbetsexamen utexaminerade har att räkna med. Då dessa nya realskolor till stor del kommer att inrättas i samhällen, som hittills saknat realskola, kan man förutse, att de orter, det här blir fråga om, icke kommer att bli särdeles attraktiva för sökande. Det skulle med tanke på de kombinerade tjänsternas rekrytering och över huvud taget på möjligheten att få ungdomar att välja denna studieväg vara ytterligt riskabelt, om de kombinerade tjänsterna inskränktes till enbart dessa nya realskolor. Det skulle innebära icke blott, att de unga lärarna med kombinerad examen fick nöja sig med avsides belägna småorter, rena landsbygdskommuner etc. utan även att de, sedan de skaffat sig tillräckligt med tjänsteår, vore avstängda från varje möjlighet att erhålla transport till större, mera centralt belägna orter. De sakkunniga anser det vara en självfallen sak, att lärare med kombinerad examen härutinnan måste erbjudas samma möjligheter som ämneslärare och gymnastiklärare enligt praxis har.

Det är därför nödvändigt, att lärarkrafter med kombinerad examen utöver dessa nyinrättade befattningar även får disponera en betydande andel ersättningstjänster till den nuvarande läroverksorganisationens gymnastiklärare-tjänster. En betydelsefull omständighet gör dock, att det under de närmaste 20—25 åren endast kan bli fråga om att disponera en del av dessa tjänster och att man vid val av nuvarande gymnastiklärartjänster för omändring måste gå fram med stor försiktighet och urskillning. Ett omändrande av samtliga gymnastiklärarbefattningar, som blir lediga, under en tioårsperiod skulle medföra, att man för de nu i tjänst varande e. o. och extra gymnastiklärarna undanryckte varje möjlighet till befordran eller till transport till stora läroverk och större samhällen. De bleve m. a. o. fastlåsta vid de befattningar och

på de orter, där de nu är. En sådan situation vore knappast hållbar. Det synes därför de sakkunniga vara riktigast, att vid vakanser på grund av transport och pensionering alltjämt låta vissa ordinarie tjänster i gymnastik förbli rena gymnastiklärartjänster, så att meriterade, icke-ordinarie gymnastiklärare där kan vinna befordran. Allteftersom dessa e. o., extra- och timlärare blir placerade som ordinarie gymnastiklärare, bör i samma takt de av dem lämnade e. o. resp. extra eller timlärarebefattningarna omvandlas till kombinerade tjänster, där tekniska förutsättningar härför föreligger. Sådana e. o. etc. tjänster finns inom flera läroverkstyper inom större och medelstora samhällen. Utöver de ovan behandlade nyinrättade tjänsterna skulle sålunda aspiranter med kombinerad examen få samma möjligheter att söka tjänster som gymnastiklärare hitintills haft; i realiteten sannolikt avsevärt större, då många e. o. etc. tjänster torde, var och en, ge upphov till *två* kombinerade tjänster;

b. *Inom de minsta och de små samrealskolorna* (inom nuvarande organisation), där gymnastiktimmarna endast räcker till partiell tjänstgöring. Inom de allra minsta skolorna torde det bli svårt att placera någon enda kombinerad tjänst, men inom flertalet övriga kan antingen placeras en manlig eller en kvinnlig lärare med kombinerad examen.

c. *Inom medelstora till större samrealskolor,* där gymnastiktjänsten räcker till eller i det allra närmaste räcker till full tjänstgöring. Här bör vid vakans tjänsten övergå i två kombinerade tjänster, en manlig och en kvinnlig;

d. *Inom de största samrealskolorna och högre allmänna läroverken* (med *samgymnasium),* där utom huvudläraren i gymnastik finnes en e. o. lärare eller timlärare i gymnastik. När e. o. läraren resp. timläraren vinner befordran, omvandlas tjänsten i om möjligt två kombinerade tjänster. Är antalet gossar och flickor ungefär lika stort och är huvudläraren manlig, inrättas två kvinnliga kombinerade tjänster. Är huvudläraren kvinnlig, inrättas två manliga kombinerade tjänster. Vid högre allmänna läroverk med pojkrealskola och samgymnasium, där proportionen pojkar-flickor är omkring 5:1 till 7:1, bör med manlig huvudlärare e. o. tjänsten ersättas med en manlig och en kvinnlig kombinerad tjänst. De rena pojk- och flickläroverken ställes utanför detta problem, då valet där är på förhand givet.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat, kommer de nuvarande bestämmelserna angående ämneskombinationer att få en utformning, som ger skolöverstyrelsen en större frihet att organisera en läroanstalts tjänstgöringsfördelning än vad nu är fallet.

De sakkunniga känner icke hur denna angelägenhet kommer att slutligen ordnas. Ur de synpunkter som de sakkunniga har att företräda, är det synnerligen önskvärt att skolöverstyrelsen varje år kungör en prognos angående de tjänster, som under de närmaste åren kommer att ledigförklaras och i vilka ämbetskombinationer detta kommer att ske.

De sakkunniga har tidigare gjort sig till tolk för den uppfattningen, att i den kombinerade examen bör de flesta av skolans läsämnen få ifrågakomma som kombinationsdelar till gymnastik. Det torde icke vara lämpligt, att kombinationer ideligen återkommer endast i skolans största läsämnen. En balans, där de mindre ämnena blir tillgodosedda,

är att rekommendera. Man kan emellertid fråga sig, om det bland skolans läsämnen finns något, som mer än andra skolämnen hör organiskt samman med gymnastiken och där endera eller bägge parterna i kombinationen kan dra nytta av varandra. Så synes vara fallet med biologi med hälsolära. Utöver det naturliga samband som råder mellan dessa ämnesgrupper är det en annan omständighet som talar för ändamålsenligheten i en kombination biologi med hälsolära och gymnastik (motsvarande de akademiska ämnena zoologi och botanik samt gymnastiklärarexamen).

Läroverkens biologilärare undervisar förutom i zoologi och botanik även ett helt läsår om människokroppen. Denna undervisning meddelas i realskolans avslutningsklass och ring 1^4 och utgör en av de allra viktigaste delarna av hela biologikursen. Vår egen kropp, dess byggnad och funktioner utgör för lärjungarna ett intresseområde av helt annan dignitet än andra delar av skolbiologien. Med tanke på den stora roll, som sålunda årskursen om människokroppen spelar såväl i skolans hela biologiundervisning som i lärarens gärning, kan det förefalla nästan paradoxalt, att biologiläraren under sin akademiska studietid icke erhåller någon som helst medicinsk utbildning. Varken i anatomi, hygien eller hälsolära ges någon undervisning för studerande på den filosofiska fakulteten. Endast en kurs i allmän fysiologi, som är av betydelse för undervisningen om människokroppen, ingår numera som obligatoriskt led i zoologiundervisningen. Därtill kommer sporadiskt ordnade kurser vid Lunds universitet i hygien, även innefattande sexualhygien. Skolöverstyrelsens årliga kurser i skolhygien och sexualkunskap, som står öppna för alla lärarkategorier, har hitintills varit mycket sparsamt besökta av läroverkslärare. Genom initiativ av biologilärarnas förening har under skolöverstyrelsens överinseende i augusti 1948 för första gången anordnats en 12 dagars fortbildningskurs (för 30 deltagare) i Göteborg, omfattande föreläsningar, demonstrationer och diskussioner i anatomi, fysiologi och hygien med hälsolära. Denna verksamhet, åstadkommen genom frivilligt initiativ vid sidan av den akademiska utbildningen, visar, att ett verkligt behov av kunskap på dessa områden föreligger. Som den nu är ordnad, är det att förmoda, att den dock endast når ett ringa fåtal — de särskilt intresserade. Det förefaller troligt att 1946 års skolkommission i sitt kommande förslag till den framtida biologilärarutbildningen kommer att beakta behovet av sådan utbildning. Då studierna emellertid inom såväl zoologins som botanikens alla grenar måste avkortas eller ges en mera komprimerad form för att det skall bli möjligt att ernå en förkortad total utbildningstid, är det föga sannolikt, att denna nytillkomna medicinska kurs kan ges en sådan bredd, att den helt täcker biologilärarnas behov av utbildning.

De sakkunniga vill erinra om att det i olika sammanhang — inte minst från läkarhåll — framförts önskemål om att skolans gymnastiklärare skulle anförtros undervisningen om människokroppen, främst hälsoläran. I betydande utsträckning handhar skolläkarna en detalj i denna undervisning, nämligen sexualundervisningen. Det har oförbehållsamt erkänts, att gymnastiklärarna ägt det teoretiska kunskapsunderlaget för en sådan undervisning och att biologilärarna saknat den — i varje fall som del i examen — men att gymnastiklärarna saknar katedervana och provårsutbildning etc. De sakkunniga

önskar understryka det föga rationella i att en grupp lärare ålägges en viktig undervisning på ett centralt kunskapsområde utan att äga någon som helst utbildning härför, medan å andra sidan en annan grupp lärare äger en grundlig och mångsidig utbildning på detta område men icke tages i anspråk. Då det är föga sannolikt, att den medicinska kursen i framtidens biologilärareutbildning får den stadga och bredd som behovet kräver, synes det de sakkunniga vara en angelägen sak, att gymnastiklärarnas grundliga utbildning i anatomi, fysiologi och hälsolära utnyttjas i biologiundervisningen. Detta blir möjligt genom att kombinera zoologi och botanik med gymnastik i kombinerad examen. Det värdefulla stöd, som biologiläraren på ett sådant sätt får för sin undervisning om människokroppen, understryker på ett talande sätt nyttan för lärarens och skolans del av en sådan kombination. När frågan om lämpliga kombinationer med gymnastik diskuteras och förslag upprättas, kan detta förhållande enligt de sakkunnigas åsikt knappast förbises.

De sakkunniga vill slutligen understryka, att vad de föreslagit ifråga om en omorganisation av lärarutbildningen i fysisk fostran kräves med hänsyn till detta ämnes egna villkor. Även om så skulle bli att den kombinerade examen icke kommer till stånd, kvarstår de sakkunnigas förslag till en omorganisation av G. C. I. i orubbat skick. En vetenskaplig utbildning i ämnet fysisk fostran är minst lika nödvändig som i flertalet andra ämnen. Det är dock de sakkunnigas uppfattning, att tanken på en kombinerad lärarutbildning innehåller pedagogiskt sett en så stark kärna av sanning, att man icke kommer förbi detta spörsmål utan en positiv lösning av detsamma.

XI. ETTÅRIG UTBILDNING FÖR FOLKSKOLLÄRARE VID INSTITUTET

Den nuvarande utbildningen i gymnastik med lek och idrott för folkskollärare

Inom folkskolan, varmed i detta sammanhang avses klasserna 3—8, omhänderhas undervisningen i gymnastik med lek och idrott i samtliga klasser i regel av folkskollärare. Undantagen utgöres dels av ett i förhållande till folkskollärarkårens storlek ringa antal folkskollärare, som genomgått G. C. I., och dels av de i större städer särskilt anställda gymnastiklärare, som där sköter en del av gymnastik- och idrottsundervisningen antingen direkt eller genom att verka som instruktörer. Folkskollärarna erhåller alltså sin utbildning i gymnastik med lek och idrott liksom i skolans övriga ämnen vid folkskoleseminarierna. Ämnet förfogar där över ett relativt stort timantal. På den fyraåriga linjen har manliga elever sammanlagt 21 veckotimmar under de fyra åren, kvinnliga elever 19 veckotimmar. På den tvååriga linjen har manliga elever 12 veckotimmar och kvinnliga elever 11 veckotimmar.

Förr användes så gott som hela den anslagna utbildningstiden till inomhusgymnastik, medan lek och idrott hade ett jämförelsevis blygsamt tillmätt utrymme på schemat. Under de senaste årtiondena har alltmera tid kommit att ägnas åt undervisningen i lek och idrott.

Undervisningsmetoderna i gymnastik med lek och idrott har, som tidigare sagts, genomgått stora förändringar under senare år. Gymnastiken var förr oftast s. k. kommandogymnastik, d. v. s. såväl de fristående övningarna som redskapsövningarna utfördes på lärarens direkta kommando. Nya strömningar har helt förändrat gymnastikens karaktär. De fristående rörelserna utföres nu oftast rytmiskt och redskapsövningarna försiggår som grupparbete eller enskilda övningar, där eleverna själva får ta initiativ och läraren endast organiserar och instruerar samt övervakar arbetet. Samma principer användes också allt mera vid lek- och idrottsundervisningen. Denna förändring i arbetssättet ställer stora krav på lärarens pedagogiska och tekniska kunnande, varav följer, att avsevärd tid vid utbildningen på seminarierna måste ägnas framför allt åt metodik och undervisningsövningar.

Metodiken i fysisk fostran är som också tidigare framhållits mycket speciell och skiljer sig avsevärt från andra ämnens. Läraren skall icke endast leda dagövningarna i gymnastik för olika åldersgrupper. Han skall också meddela den elementära tekniken i fri idrott, leda lekar och bollspel och lägga upp banor för orienteringsövningar m. m. Där förhållandena så medger bör han också leda barnens simundervisning och deras utbildning i skid- och skridskoåkning. För att det över huvud taget skall bli fråga om undervisning i alla dessa grenar, fordras att läraren själv be-

härskar dem någorlunda. Det blir annars lätt så att läraren bara låter barnen t. ex. spela samma bollspel under en mycket lång period. Skall gymnastik och idrott få den fostrande betydelse som ämnet bör ha, fordras att lärarna verkligen leder övningarna så, att det inte bara blir fri lek. Men detta kräver i sin tur att läraren känner till de olika grenarnas metodik och att han har någon kunskap om teknik och träning. Det senare är för honom betydelsefullt även från en annan synpunkt. Om läraren icke har kännedom om den lämpliga stegringsföljden vid inlärandet av färdighetsövningar i t. ex. gymnastik, kan även relativt enkla och vad man vanligen menar med ofarliga övningar bli farliga. Tyvärr kan man inte ur rörelseförrådet utrensa alla övningar som skulle kunna bli farliga. Om ledaren är okunnig om tekniken och metodiken är de flesta redskapsövningar förenade med en viss risk. Då det gäller idrotten förefinnes riskmoment även av annan art. Ett olämpligt val av övningar eller felaktigt doserad träning kan orsaka skador. Läraren bör därför vara väl insatt i hur den fysiska träningen inverkar på organismen och hur den skall bedrivas under uppväxtåren.

Folkskollärarens utbildning i fysisk fostran blir dessutom mycket omfattande av den orsaken att man vid densamma måste ta vederbörlig hänsyn till att den blivande läraren skall kunna undervisa elever av skilda kön och på väsentligt olika åldersstadier samt att han kan komma att få tjänstgöra inom den ena eller andra skolformen och under vitt skilda betingelser. Ämnets uppläggning och undervisningsmetoderna måste bli olika i en A-skola med gymnastiksal och B2-skola utan gymnastiksal.

En svaghet i seminariernas gymnastiklärarutbildning synes de sakkunniga vara att eleverna får alltför få tillfällen till undervisningsövningar med barn. Enligt uppgift från ett flertal seminarielärare uppgår undervisningsövningarna i gymnastik med lek och idrott till sammanlagt 1—4 lektioner under hela seminarietiden för eleverna på tvååriga studentlinjen. Variationerna beror på övningsskolans växlande storlek vid olika seminarier. Det blir dessutom ofta så att en elev tilldelas dessa lektioner antingen enbart i gymnastik eller enbart i idrott. Likaså kan lektionerna för samma elev av organisatoriska skäl ofta vara förlagda till samma klass. Det kan sålunda inträffa att en elev vid avgången från seminariet har undervisat endast i klass 3 och i bollspel. Ytterst få av eleverna har fått tillfälle till att ha s. k. serieövning, d. v. s. att självständigt leda en avdelning under flera lektioner i följd.

På den tvååriga linjen för manliga elever uppgår antalet teoritimmar till cirka 60. Den teori och metodik som skall genomgås är vid ett seminarium fördelad på följande sätt under de två åren:

Klass I

Gymnastikteori:		
(Kommandoteknik		
Terminologi		
Rörelseförrådets indelning		
Dagövningens byggnad		
Undervisningens metodik:		
Förevisning, instruktion		
Övning, fel och fels rättande,		
stegring)	13	timmar
Anatomi och fysiologi	10	„
Spel och lekregler	2	„
Tävlingsbestämmelser,		
funktionärsskap	2	„
Orientering	2	„
Simningens metodik	1	„
	S:a 30	timmar

Klass II

Gymnastikteori:		
(Gymnastik för olika åldrar Den fysiska fostrans mål och medel Kroppsövningarnas historia Olika strömningar inom gymnastiken För- och nackdelar av rytmiska övningar och tänjningar Gymnastik i olika skolformer och under olika förhållanden Villkor för lärjungarnas befrielse från gymnastik Gymnastiksalen och dess inredning Lek- och idrottsmaterial)	10	timmar
Den frivilliga gymnastikens och idrottens organisation	2	timmar
Repetition av förut genomgångna kurser i gymnastik, anatomi och fysiologi	7	„
Friluftsdagarnas användning och organisation	2	„
Lek- och bollspelsregler	2	„
Idrottsteori	5	„
Olycksfallsvård	1	„
Trafikundervisning	1	„
S:a	30	timmar

Av denna tabell framgår att de inhämtade kunskaperna i gymnastik- och idrottsteori måste bli mycket knapphändiga. Man kan icke räkna med att eleverna har kompetens att självständigt utarbeta dagövningar, bl. a. därför att grundlig genomgång av rörelseförrådet för folkskolans åldersklasser ej medhinnes. Även undervisningen i anatomi, fysiologi och rörelselära måste bli mycket ytlig med ett så ringa antal timmar.

För seminaristernas egna gymnastik- och idrottsövningar, varunder metodiken genomgås, uppgår antalet lektionstimmar per vecka till fyra för manliga elever och tre för kvinnliga.

Seminarieundervisningen måste självfallet ta sikte på att ge de blivande lärarna personlig färdighet i såväl gymnastik som lek och idrott. Det metodiska inlärandet ute i skolan underlättas väsentligt, om läraren själv kan eller har kunnat utföra de övningar och färdigheter som han skall lära eleverna. Även om man förutsätter vissa praktiska förkunskaper hos seminarieeleverna, så visar erfarenheten, att ett stort antal av dem måste betraktas som nära nog nybörjare i ämnet gymnastik med lek och idrott, när de kommer till seminariet. De måste därför få någon undervisning i personlig färdighet.

I och med att friluftsdagar införts även i folkskolan har helt nya ämnesgrupper, framför allt innefattande friluftsövningar, upptagits på seminariernas övningsprogram. För närvarande finns dock ingen särskild tid anslagen till friluftsdagar för seminarieeleverna. Det beror helt på vederbörande rektors intresse för saken om de får tillfälle att öva de grenar, som bör ingå i friluftsdagarna, eller får syssla med att organisera och leda sådan verksamhet med skolbarn.

De sakkunniga konstaterar alltså, att vissa brister kan sägas vidlåda folkskollärarnas utbildning i ämnet gymnastik med lek och idrott vid seminarierna. För få undervisningsövningar och en alltför knapphändig utbildning i den fysiska fostrans teori är kanske de mest framträdande bristerna. Ämnet har numera fått en sådan omfattning att en god utbildning i alla dess grenar kräver en avsevärd tid. Undervisningsmetoderna har också förändrats, och den

moderna undervisningen i gymnastik med lek och idrott ställer större krav på läraren och därmed på hans utbildning. De sakkunniga inser dock, att någon väsentlig förbättring i utbildningen vid seminarierna icke kan ifrågasättas, emedan ämnet icke kan få disponera mera tid på seminarieelevernas schema än det redan nu gör. Antalet undervisningsövningar bör dock kunna ökas något, varjämte samtliga seminarieelever obligatoriskt bör få vara med om att organisera och leda skolbarnens friluftsdagar och därunder förekommande övningar.

För förstärkning av ämnet gymnastik med lek och idrott i folkskolan måste andra medel tillgripas. De sakkunniga föreslår dels att möjligheter beredes för folkskollärare att erhålla viss utbildning vid G. C. I., dels också att fortbildningskurser av olika slag anordnas. Innan dessa förslag närmare utformas vill de sakkunniga uppta till behandling den av 1946 års skolkommission föreslagna utbildningen för folkskollärare i gymnastik med lek och idrott.

Den av 1946 års skolkommission föreslagna seminarieutbildningen i gymnastik med lek och idrott

1946 års skolkommission har genom sin seminariedelegation utarbetat "Förslag till omläggning av utbildningen vid folkskoleseminariernas studentlinje". Beträffande arbetssättet framhåller delegationen, att undervisningen i största möjliga utsträckning bör vara lagd på "fria studier och anordnas i form av föreläsningar, seminarieövningar och laborationsövningar, vartill kommer auskultation och övningsundervisning. Den för eleverna obligatoriska undervisningstiden bör hållas nere så mycket som möjligt och antalet föreläsningar begränsas till det nödvändiga och, där så är möjligt, ersättas med seminarieövningar". En studieplan framlägges, som i sin helhet för eleverna upptar en schemabunden tid av cirka 3 timmar per dag. Vid en jämförelse mellan den tid, som tilldelats de enskilda ämnena i kommissionens förslag, och den tid, som de får enligt nu gällande timplan för studentlinjen, måste beaktas att tidsminskningen för de olika ämnena inte är liktydig med en minskning av studietiden överhuvud utan innebär att studietiden under lärarens direkta medverkan minskats och att tiden för självständigt arbete ökats.

Om denna omläggning av studierna skall bli av verkligt värde, måste eleverna emellertid ha större möjlighet än för närvarande att få individuell ledning och hjälp av handledaren. Kommissionen räknar därför med ett betydande antal lärartimmar för sådan individuell handledning. Seminarieövningarna anses för att vinna i effektivitet böra försiggå med halv klass (16 elever).

Beträffande inträdesfordringarna till den 2-åriga studentlinjen framhåller delegationen: "Sökanden skall i ämnet gymnastik med lek och idrott antingen ha erhållit godkänt vitsord i studentexamen, respektive fyllnadsprövning, eller ha undergått godkänt inträdesprov. Detta prov bör avse att utröna, huruvida sökanden äger förutsättning att tillgodogöra sig undervisningen vid seminariet. Sökande, som icke erhållit godkänt vitsord i gymnastik med lek och idrott, må kunna intagas, därest sjukdom eller lyte kan anses ha utgjort hinder för förvärvande av godkänt vits-

ord i ämnet". Vidare föreslås, att "sökande skall genom intyg styrka sig äga simkunnighet (200 m fritt simsätt)".

Beträffande de inträdessökandes förkunskaper inom övningsämnena påpekas. "Med undantag av gymnastiken är övningsämnenas ställning i gymnasiet tämligen svag". Angående övningsämnenas ställning på den 2-åriga studentlinjen jämfört med de teoretiska ämnenas framhålles: "Antalet obligatoriska timmar för övningsämnena tillsammantagna har satts ungefär lika med antalet sådana timmar för alla läroämnen tillsammans (utom psykologi och pedagogik). Eftersom övningsämnena är färre, får på så sätt varje övningsämne större antal obligatoriska timmar än ett läroämne. Trots att i jämförelse med nuvarande timplan antalet obligatoriska timmar nedskurits, torde på grund av det stora antalet timmar för enskild handledning och genom de övningsmöjligheter, som aspirantåret ger, kommissionens förslag i stort sett innebära en förstärkning av övningsämnena".

De delegerades förslag om gymnastik med lek och idrott återges här nedan i sin helhet: "Enligt nuvarande timplan för studentlinjen har gymnastik med lek och idrott 10 veckotimmar för manliga och 9 veckotimmar för kvinnliga elever, vartill kommer 1 lärartimme i veckan för simundervisning och 1 lärartimme i veckan för frivillig gymnastik med lek och idrott, särskilt avsedd för utbildning av ledare i den frivilliga gymnastikrörelsen. Trots ämnets utomordentliga värde med hänsyn till seminarieelevernas fysiska fostran, torde ämnet inte kunna påräkna att få behålla den dominerande ställning det nu har på studentlinjen. Om man bedömer ämnet på samma sätt som de övriga ämnena, måste den för eleverna obligatoriska tiden avsevärt minskas. Den del av gymnastiken, som kan rubriceras som motionsgymnastik, måste bli frivillig, och utbildningen av ledare i den frivilliga gymnastikrörelsen bör inte ingå i den ordinarie lärarutbildningen utan hänvisas till fortbildningskurser. Ämnet är emellertid mångskiftande, och att sköta gymnastikundervisning på rätt sätt är säkerligen svårt. För att bli en skicklig gymnastiklärare behöver man en mycket lång utbildning, men det måste i fråga om detta ämne liksom om alla övriga beaktas, att det här gäller utbildning av klasslärare, och om en sådan utbildning över huvud taget skall vara möjlig, måste man i alla ämnen nöja sig med mycket måttliga fordringar. Det har framhållits, att ämnet behöver stort utrymme för att de blivande lärarna skall kunna ges en sådan utbildning, att de inte kommer att bedriva en gymnastikundervisning, som kan åstadkomma allvarliga faror för elevernas hälsa. Det måste emellertid fordras, att alla mycket svåra eller farliga gymnastiska övningar radikalt utmönstras från folkskolans undervisning, och att denna begränsas till sådana övningar, som de blivande lärarna relativt lätt kan lära sig leda. Ämnet har en stark ställning på gymnasiet, och studentbetyg i ämnet ger i motsats till vissa andra övningsämnen tillträde till seminariet. Kommissionen förutsätter ingen annan ändring härutinnan, än att för inträde på studentlinjen bör fordras simkunnighet. Kommissionen anser därför, att man icke bör räkna med någon särskild ämneskurs i gymnastik. En viss utbildning i simning och livräddning bör dock förekomma. Även med mycket måttliga anspråk på utbildningen måste metodikundervisningen i gymnastik med lek och idrott bli ganska omfattande, och kommissionen föreslår därför ett antal timmar i äm-

net, som beträffande såväl obligatoriska timmar som timmar för enskild handledning är större än för något av de ämnen, i vilka särskild ämneskurs inte ingår. Det torde kunna ifrågasättas, om icke avsevärd tid kunde sparas för eleverna, därest den pedagogisk-metodiska genomarbetningen i stor utsträckning kunde bedrivas med grupper på t. ex. åtta elever, varvid en elev kunde leda övriga sju. Goda erfarenheter av ett sådant förfaringssätt finnes redan. Någon olikhet i timantalet för manliga och kvinnliga elever bör ej förekomma. Följande timplan föreslås.

För eleverna obligatoriska timmar

Hel klass	*Halv klass*
90	—

Lärartimmar

Hel klass	*Halv klass*	*Ensk. handl.*	*S:a*
90	—	270	360

I tiden för enskild handledning beräknas ingå tid för simning och frivillig gymnastik och idrott. Kommissionen räknar med att den frivilliga idrotten kommer att få stort utrymme vid seminarierna och har därför anslagit ett betydande antal lärartimmar till den enskilda handledningen.

Enligt den följda reduktionsregeln får man i jämförelse med nuvarande timplan för läraren vid manlig linje oförändrat timantal, vid kvinnlig linje en ökning med 1 veckotimme.

Vid bedömandet av timplanen bör beaktas den förstärkning av ämnet, som vinnes därigenom, att i den pedagogiska utbildningen i gymnastik även bör ingå ledandet av övningsskolans friluftsdagar".

För den 4-åriga linjen vid folkskoleseminarierna har 1946 års skolkommission i underdånig skrivelse till Konungen föreslagit följande timantal.

Timantal enligt förslaget

Kl. I o. II	Kl. III o. IV	S:a	Timmar för *ensk. handl.*
10	8	18	10

Nuvarande timantal	*Ökning av antalet lärartimmar*
manl. 21	manl. 1
kvinnl. 19	kvinnl. 3

"I de båda lägsta klasserna bör kunna ges en utbildning likvärdig med den, som ges på det treåriga gymnasiet. I de båda högsta klasserna borde ämnet alltså få samma ställning som på studentlinjen. Gymnastiken har dock i timplansförslaget för den fyraåriga linjen fått en något starkare ställning än vad som föreslagits för studentlinjen genom att metodikundervisningen i klasserna III och IV fått ett något högre timantal."

För inträdessökande till den 4-åriga linjen, vilka skall ha avlagt realexamen, påpekar kommissionen, att "hänsyn bör jämväl tagas till förebragta intyg om simkunnighet samt om framstående färdighet i gymnastik eller idrott."

För småskoleseminarierna föreslås 3 veckotimmar gymnastik per läsår både på den 2-åriga och den 3-åriga linjen. För den 2-åriga linjen innebär detta en minskning med 1 veckotimme (från 7 till 6 timmar). Vidare föreslås, att gymnastikuppvisningarna vid läsårets slut slopas.

Enligt den av 1946 års skolkommission tillämpade reduktionsregeln skulle gymnastik med lek och idrott på den 2-åriga studentlinjen, vilken f. n. förfogar över 12 respektive 11 veckotimmar för manlig respektive kvinnlig elev, komma att omfatta 360 lärartimmar, vilket motsvarar 12 veckotimmar. För manlig elev medför förslaget ingen

ändring, för kvinnlig en ökning med 1 veckotimme. Av dessa 12 veckotimmar är dock endast 3 obligatoriska, förmodligen fördelade med 2 veckotimmar på ett av utbildningsåren och 1 timme på det andra året. De återstående 9 veckotimmarna, sannolikt utplacerade som 4 resp. 5 timmar på de bägge åren, utgör frivilliga timmar, under vilka enskild handledning skall lämnas. Utan besked om hur dessa timmar skall disponeras är det svårt att avgöra, huru många timmar som i realiteten kommer varje enskild elev till godo. Då enligt de sakkunnigas uppfattning frivilligheten innebär ett icke obetydligt ovisshetsmoment, torde man knappast kunna räkna med att de "frivilliga" timmar, som ställes till disposition på schemat, verkligen också i full utsträckning kommer till användning för därför avsett ändamål.

De sakkunniga inser, att med hänsyn till den korta studietiden på den 2-åriga seminarielinjen större timantal icke kan anslås till gymnastik med lek och idrott än vad skolkommissionen gjort i sitt förslag. Däremot anser de sakkunniga, som framgår av ett till Kungl. Maj:t den 3 febr. 1949 av de sakkunniga avgivet yttrande angående detta förslag, att proportionen mellan obligatoriska och frivilliga timmar är olämplig i ett ämne med så speciell metodik. I övriga ämnen kan seminaristerna läsa sig till kunskaperna och sedan genom gruppvis handledning och samtal med läraren ganska snabbt sätta sig in i ämnets metodik. Inom den fysiska fostran ställer det sig på ett annat sätt. För att kunna leda t. ex. gymnastiska övningar fordras, att man känner till hur rörelsen ser ut och hur den skall utföras. Detta lär man sig utan tvekan lättast genom att själv utföra rörelsen. Att läsa sig till rörelseutförande fordrar mycken övning, och finns icke förut förvärvade kunskaper i terminologi och rörelseförråd, kan vederbörande helt enkelt icke lära sig rörelseutförandet utan att själv se och pröva på. Det moderna rörelseförrådet, särskilt inom flickgymnastiken, är mycket rytmiskt betonat och därför ännu svårare att lära sig om man inte själv varit med om att utföra rörelserna. I och med att ingen ämneskurs i gymnastik skall hållas vid seminarierna skulle det främsta hjälpmedlet för eleverna att förvärva ett rörelseförråd försvinna. En stor del av de praktiska övningar i ämnet, som seminaristerna nu har, kan rubriceras som metodik eller tillämpad metodik. Skulle metodiken kopplas loss från de praktiska övningarna blir följden att eleverna kanske kan hinna lära sig att leda den allra enklaste men mot skolkommissionens huvudprinciper stridande kommandogymnastik, men de skulle icke få någon inblick i hur skolgymnastik byggd på moderna pedagogiska principer skall bedrivas.

I och med att skolkommissionen föreslår borttagandet av obligatorisk ämneskurs i fysisk fostran finns icke längre någon garanti för att framtidens lärare själva inhämtat och behärskar det ämne, som de skall undervisa i. Man kan nämligen förmoda, att de elever som har de minsta kunskaperna i ämnet och det minsta intresset för detsamma kommer att deltaga ytterst sällan i de frivilliga praktiska övningarna.

Gentemot detta kan visserligen anföras att seminaristerna på tvååriga linjen haft gymnastik i läroverken. Med kännedom om hur många timmar i gymnastik som särskilt i gymnasiet måste inställas på grund av skrivningar och lov samt hur stora gymnastikavdelningarna är, kan de sakkunniga icke instämma i kommissionens yttrande att

"gymnastiken har en stark ställning på gymnasiet". Erfarenheten från seminarierna visar också som tidigare sagts att många elever som ej varit intresserade av ämnet i skolan i det närmaste måste betraktas som nybörjare. Dessutom är det stor skillnad på gymnastiken i folkskolan och i gymnasiet. Folkskolans lärare skall undervisa i modern barngymnastik och detta förutsätter ett kunnande av ett helt annat slag än det, de till äventyrs en gång inhämtat i gymnastik och idrott på gymnasiestadiet.

De sakkunniga anser att även ifråga om fysisk fostran bör beträffande lärarnas kunskaper i ämnet gälla vad skolkommissionen säger om lärarutbildningen i allmänhet: "Icke desto mindre måste man tveklöst hålla på att varje lärare skall äga grundlig insikt i läroämnena. Man kan icke nöja sig med nätt och jämnt så mycket kunskaper, som behöves för undervisningen på ett visst stadium".

Skolkommissionen säger i sitt betänkande "att alla mycket svåra och farliga övningar måste radikalt utmönstras från folkskolans undervisning". Som å sid. förut anförts är nästan alla färdighetsövningar såväl i gymnastik som lek och idrott farliga, om inte läraren känner till det riktiga metodiska inlärandet av övningarna. Med den mycket knapphändiga metodiska tillämpning, som seminaristerna kommer att få om skolkommissionens förslag genomföres, kommer risken för skador säkerligen att bli större. De sakkunniga kan icke heller dela kommissionens uppfattning om lämpligheten av att inrikta folkskolegymnastiken mot "sådana övningar, som de blivande lärarna relativt lätt kan lära sig leda". Om ämnet tillnärmelsevis skall fylla sin uppgift som en del i skolans allmänna fostran och dessutom tillgodose en allsidig kroppslig övning så torde rörelsevalet få följa helt andra principer än den att rörelserna skall vara så lätta som möjligt att leda. När nu utvecklingen inom fysisk fostran mer än förr går emot att bygga övningsförrådet på psykologiskt och fysiologiskt grundade erfarenheter och ledningssättet allt mera rättas efter moderna pedagogiska principer, vore tillämpningen av en sådan uppfattning liktydig med en mycket kraftig broms på utvecklingen.

I förslaget framföres att metodikundervisningen skall försiggå i grupper om 7—8 elever. Detta förfaringssätt har sitt stora värde i vissa av ämnets grenar, men i alla lagspel t. ex. måste det vara ett visst antal spelare (oftast omkring 20) för att man skall få någon uppfattning om hur spelet skall ledas. Om endast ett fåtal elever infinner sig till en frivillig timme i bollspel är det omöjligt att genomföra den. Domarutbildningen i olika bollspel skulle på detta sätt bli eftersatt. Eftersom antalet undervisningsövningar med barn är mycket litet har hittills denna domarutbildning bedrivits i samband med seminaristernas egna övningar i bollspel. I och med att de praktiska övningarna göres frivilliga, finns det ingen garanti för att avdelningarna blir så stora att det över huvud taget går att spela ett bollspel.

Det är de sakkunnigas uppfattning, att ett förverkligande av skolkommissionens förslag skulle medföra en standardförsämring av gymnastiken i folkskolan.

Förslag till en 1-årig gymnastiklärarutbildning för folkskollärare vid G. C. I.

Det är givetvis alldeles uteslutet, att en väsentligt förstärkt utbildning i fysisk fostran förlagd till G. C. I., kan komma annat än ett litet fåtal av folkskollärarkåren till del. Men även ett relativt litet fåtal folkskollärare som genomgår en lämpligt avvägd fackutbildning i gymnastik med lek och idrott vid G. C. I., kan bidra till att den fysiska fostran i folkskolan blir bättre tillgodosedd än vad nu är fallet.

En lärare med sådan fackutbildning skulle bli till stor hjälp för sina kolleger som instruktör, d. v. s. vara dem behjälplig med utarbetandet och demonstrerandet av dagövningar i gymnastik och idrott. Sådana demonstrationer skulle i större omfattning kunna anordnas i stil med vad som nu göres bl. a. i de större städerna, där lärarna några gånger under terminen samlas för genomgång och demonstration av övningar. För äldre kolleger skulle vidare en på sådant sätt fackutbildad lärare genom byte av lektioner kunna överta gymnastikundervisningen. Till mycket stor hjälp skulle han också bli vid organiserandet av friluftsdagarna. Ofta blir dessa ej ändamålsenligt utnyttjade därför att ingen kan uppgöra och genomföra en lämplig plan för deras användande. Detta skulle bli en viktig arbetsuppgift för den G. C. I.-utbildade folkskolläraren.

Den å sid. 132 omnämnda av skolöverstyrelsen arrangerade instruktionsverksamheten fordrar instruktörer med speciell kännedom om folkskolans problem. För sådan instruktörsbefattning skulle en G. C. I.-utbildad folkskollärare med erfarenhet från tjänstgöring i folkskola vara den mest lämplige. De å sid. 132 omnämnda fortbildningskurserna i skolidrottskommitténs regi fordrar ett stort antal skickliga ledare. Genom en 1-årig G. C. I.-utbildning för folkskollärare skulle även detta behov kunna fyllas med väl kvalificerade lärare. Som tidigare framhållits torde man få utgå från att de folkskollärare, som kommer att genomgå denna utbildning, är de som har de bästa förutsättningarna härför. Man har anledning förvänta att de också skulle bli lämpliga ledare för de specialkurser i t. ex. skidlöpning och simning som anordnas för lärare. De känner bättre än andra folkskolans behov och har på G. C. I. fått den utbildning, som gör att de behärskar teknik och metodik i ämnet.

När den blivande enhetsskolan genomförts kommer vidare för klasserna 7—9 att behövas ett stort antal gymnastiklärare med så grundlig fackutbildning som möjligt. De sakkunniga är av den uppfattningen, att folkskollärare med ettårig extra utbildning vid G. C. I. kommer att bli väl kvalificerade för tjänstgöring som facklärare i gymnastik med lek och idrott på det blivande s. k. realskolestadiet, där de antingen kan tjänstgöra som timlärare i fysisk fostran jämsides med sin vanliga tjänst som folkskollärare eller där de bör få söka e. o. eller ordinarie befattning som gymnastiklärare i konkurrens med andra G. C. I.-utbildade gymnastiklärare.

Skolidrotten och ungdomsidrotten ställer uppenbart särskilt stora krav på ledaren. Det fordras tekniska kunskaper hos honom, förtrogenhet med ungdomens problem och gott omdöme. Idrottens fostrande värde är i hög grad beroende av ledaren. En ledare som har god utbildning inom den fy-

siska fostrans område, har stora förutsättningar att göra en värdefull insats för omhändertagandet av de ungdomar som lämnat skolan och ofta har svårt att finna sig till rätta. Mycket ofta och framför allt på landsbygden är det folkskollärare som tas i anspråk för ungdomens idrott liksom över huvud för dess fritidssysselsättning. Det tycks de sakkunniga vara av stor vikt att den utveckling som på detta område börjat, nämligen att skolans lärare i allt större utsträckning medverkar som ledare för den frivilliga barn- och ungdomsidrotten, kunde fortsätta. En G. C. I.-utbildad folkskollärare skulle få en mycket stor och viktig uppgift på detta område bl. a. som instruktör och kursledare.

Vid fastställandet av omfattningen av ifrågavarande utbildning vid G. C. I. synes det de sakkunniga angeläget att understryka, att den på intet sätt får ges karaktären av — eller uppfattas som — någon sorts temporär "beredskapsutbildning". Lärare, som genomgått godkänd sådan utbildning, skall som förut sagts ha rätt att söka och inneha ordinarie befattning som gymnastiklärare i klasserna 7—9 i enhetsskolan.

Visserligen kan vid första påseendet ett sådant krav synas peka mot nödvändigheten av att folkskollärarna genomgår en 2-årig utbildning vid G. C. I., sammanfallande med gymnastikdirektörsutbildningen. Ett närmare studium av detta problem visar att den för folkskollärare avsedda utbildningen kan göras på väsentligt kortare tid än två år. Dels syftar den till att ge kompetens för gymnastikundervisning endast t. o. m. klass 9. För gymnasiet skulle alltjämt krävas tvåårig utbildning. Dels har folkskollärarna vid inträdet på G. C. I. helt andra och väsentligt bättre förutsättningar än gymnastikdirektörsaspiranterna ifråga om förkunskaper, pedagogisk erfarenhet och praktisk yrkesutbildning som lärare. Under folkskollärarutbildningen meddelas undervisning i teori och metodik inom de olika grenarna av ämnet gymnastik med lek och idrott och ges en viss praktisk erfarenhet av övningsundervisning. Därtill kommer en grundlig — i framtiden säkerligen mycket grundlig — kurs i psykologi och pedagogik. Före inträdet vid G. C. I. har folkskolläraren dessutom som oftast under kortare eller längre tid utövat sitt yrke och därunder blivit förtrogen bl. a. med gymnastikundervisningen. Hans samlade erfarenhet som klasslärare utgör ett värdefullt tillskott till hans allmänpedagogiska förutsättningar. Han är också vanligen äldre och mognare än studenten vid inträdet på G. C. I.

Därest hänsyn tages till dessa omständigheter, synes det de sakkunniga knappast vara rimligt att för ifrågavarande utbildning kräva en 2-årig kurs, vilket skulle innebära ett underkännande av under seminarietiden och vid en eventuell lärarhögskola inhämtade förkunskaper och en föga rationell "dubbelbehandling" av i kursen ingående mera grundläggande områden. Å andra sidan får en utbildning med ovan angivet syfte icke stanna vid att endast bli en förbättring av folkskollärarutbildningen i gymnastik med lek och idrott, i likhet med vad man vill nå t. ex. genom den frivilliga kursverksamheten. Den utbildning det här är fråga om avser icke blott att förbättra den enskilde lärarens lämplighet och berika hans övningsförråd utan även att genom grundliga studier, bl. a. i anatomi och fysiologi uppöva hans kritiskt vetenskapliga omdöme.

De sakkunniga har efter noggrann

genomgång av kurs- och timplaner för en sådan utbildning funnit, att vederbörande lärare skulle på ett tillfredsställande sätt kunna utbildas för sina vidgade uppgifter genom *en 1-årig kurs på G. C. I.*

En kortare utbildningstid än ett år vågar de sakkunniga å andra sidan icke föreslå. Enbart studierna i anatomi och fysiologi kräver en jämförelsevis lång tid. De därunder vunna kunskaperna utgör den grund, på vilken tillämpningarna inom ämnets samtliga grenar skall vila. Vidare innebär en effektiv handledning av skolungdomens idrott och friluftsliv i övrigt en ständig anpassning till årstidernas möjligheter och speciella krav. Om utbildningen vid G. C. I. skall kunna ge lärarna en på övning grundad kännedom härom, som spänner över årets olika idrottssäsonger, kan kursen omöjligen begränsas till någon viss del av året, utan den måste ge möjlighet till instruktion och tillämpningsövningar under alla årstider. Det är därför även ur denna synpunkt nödvändigt att kursen blir minst ett år.

Ett studiebesök, som de sakkunniga företagit i Danmark, har styrkt dem i denna uppfattning. Försök i Danmark med kortare kurser — 4 månader för folkskollärare — har fått så dålig tillslutning, att de helt måst inställas. Däremot har de ettåriga kurserna i Danmark för folkskollärare, som praktiserats i omkring 50 år, vunnit mycket stor anslutning.

Med tanke på den nuvarande lärarbristen och den därav följande lättheten att få platser kan tvivel måhända anföras beträffande möjligheten att få deltagare i kurserna. Häremot talar den vilja till fortbildning inom fysisk fostran som folkskollärarna hittills ådagalagt. Å sid. 132 anföres att fortbildningskurser varje år anordnas i skolidrottskommitténs regi. Dessa kurser har alltid varit fulltecknade, oftast har en mycket kraftig gallring fått göras. Vid dessa kurser har utbildats i medeltal 450 folkskollärare per år. Samtliga kurser har medfört ekonomiska utlägg för deltagarna, även om viss del av utgifterna betalats av skolidrottskommittén.

Ett annat uttryck för att folkskollärarkårens intresse för utbildning inom fysisk fostran nu är mera levande än någonsin visar stegringen i antalet folkskollärare, som genomgår G. C. I:s 2-åriga gymnastiklärarlinje. Av de 383 svenska elever som avlagt examen under åren 1940—1948 hade 11 st. folkskollärarexamen. Om man jämför detta med den kurs som tagit examen 1949 och de två kurser, som 1949—50 gick vid institutet finner man, att 14 av de 153 eleverna varit folkskollärare. Räknar man endast med den manliga kursen finner man att 10 elever i de tre senaste årskurserna är folkskollärare. Detta innebär, att under nämnda tre år 9,2 % av hela elevkåren och 16,6 % av enbart de manliga eleverna varit folkskollärare. Bland de 56 manliga sökandena till kursen 1950—1951 var 14 folkskollärare, dvs. 25 % av de sökande. De vid G. C. I. studerande folkskollärarna har icke haft någon som helst ersättning under sin studietid. De har avstått sin folkskollärarlön och fått bära alla kostnader för sina studier.

I Danmark, där man som tidigare nämnts sedan länge haft en 1-årig gymnastiklärarutbildning för folkskollärare och alltid haft god tillslutning till kurserna har dock antalet elever med folkskollärarexamen sjunkit avsevärt under de senaste åren just beroende på de utomordentligt goda möjligheterna för folkskollärarna att få lärarbefattningar.

Då det trots samma gynnsamma konjunkturer här i landet visar sig, att antalet folkskollärare vid G. C. I:s 2-åriga kurser företer en avsevärd ökning, måste det tas som ett mycket klart bevis för att folkskollärarkårens intresse att utbilda sig i ämnet fysisk fostran är starkare än någonsin.

För att få ett belägg för hur pass allmänt utbrett önskemålet om fortsatt utbildning vid G. C. I. är bland de studerande vid seminarierna, lät de sakkunniga i maj 1947 rikta en rundfråga härom till seminarister i avgångsklassen vid landets samtliga folkskoleseminarier. De sakkunniga upplyste om att det planerades förslag om särskild kurs för folkskollärare vid gymnastiska centralinstitutet, vilken skulle vara ettårig och vara tillgänglig både för nyutexaminerade folkskollärare och för sådana lärare, som efter avlagd folkskollärarexamen tjänstgjort som lärare under något eller några år. Syftet med kursen skulle i stort sett vara att bereda möjlighet för intresserade och därtill särskilt lämpade lärare att fördjupa och vidga sin utbildning på de ämnesområden, som hör till den fysiska fostran. De sakkunniga anförde därefter de olika uppgifter, som lärare kunde förväntas få, vilken genomgått en sådan ettårig kurs. Vidare upplystes om att för att dessa studier icke skulle bli alltför ekonomiskt betungande, hade de sakkunniga tänkt sig, att stipendier skulle ställas till förfogande för kursens elever. Något fixerat belopp angavs dock inte. Slutligen påpekades, att den meningen framhållits, att kursens elever borde få tillgodoräkna sig studietiden såsom ett tjänsteår.

De tillfrågade uppmanades tala om huruvida de önskade genomgå en sådan ettårig utbildning eller icke, vidare, om de, som förklarat sig vara villiga härtill, önskade genomgå kursen läsåret 1947—48, alltså omedelbart efter folkskollärarexamen, eller senare samt ombads slutligen ange, vad de själva ansåg utgöra ett skäligt stipendiebelopp. Av 526 svarande önskade 329 genomgå ettårig utbildning vid G. C. I., medan 197 svarande förklarade sig icke önska genomgå en sådan kurs. Hur svaren fördelar sig på manliga och kvinnliga seminarieelever, framgår av nedanstående översikt:

	Antal seminarister som:				
	lämnat svar	önskar genomgå ettårig kurs	önskar genomgå 1-årig kurs		icke önskar genomgå 1-årig kurs
			1947—48	senare	
Kvinnliga	259	148 (57,1 %)	55	93	111 (42,9 %)
Manliga	267	181 (67,8 %)	41	140	86 (32,3 %)
Samtliga	526	329 (62,1 %)	96	233	197 (37,9 %)

De föreslagna stipendiesummorna varierar rätt avsevärt. De flesta förslagen ligger mellan 1.000:— kr och 4.000:— kr med ett ungefärligt medelvärde av 2.000:— kr.

Den utförda opinionsundersökningen,

som visar, att nära ⅔ av samtliga tillfrågade förklarat sig önska genomgå 1-årig G. C. I.-utbildning, vittnar enligt de sakkunnigas uppfattning om att det finns intresse för att en dylik kurs kommer till stånd.

De sakkunniga föreslår med hänvisning till vad här ovan anförts att en ettårig utbildningslinje för folkskollärare inrättas vid G. C. I. Beträffande den närmare utformningen i fråga om läroämnen, timantal o. s. v. hänvisas till kap. XIII sid. 139. De sakkunniga föreslår vidare att den som genomgått den föreslagna ettårskursen får räkna utbildningsåret som ett tjänsteår vid sökande av e. o. eller ordinarie anställning, vid löneturs beräkning, vid pensionsberäkning samt vid meritvärdering. De sakkunniga föreslår ytterligare att ett stipendium på 1.000:— kr. utgår till varje kursdeltagare.

Kortare fortbildningskurser i gymnastik med lek och idrott för folkskollärare.

Nuvarande organisation

Sedan år 1937 har den av *Kungl. Maj:t* tillsatta skolidrottskommittén, som består av representanter för skolöverstyrelsen, skolidrottsförbundet, skidförbundet, skidfrämjandet och simfrämjandet, bedrivit kursverksamhet i syfte att fortbilda folkskollärare i gymnastik med lek och idrott.

Skolidrottskommitténs verksamhet består däri, att den dels själv anordnar olika slag av *fortbildningskurser* i ämnet gymnastik med lek och idrott, dels anvisar medel till *instruktionsmöten* för folkskolans lärare.

De senare anordnas av skolöverstyrelsens gymnastikrotel och folkskoleinspektörerna. I regel ledes de av för denna instruktionsverksamhet särskilt intresserade gymnastiklärare eller folkskollärare. Dessa går ett par veckor före mötesdagen genom olika övningsprogram och demonstrerar under mötesdagen de genomgångna programmen för de inbjudna lärarna. I anslutning till demonstrationerna ger mötets ledare förklaringar och anvisningar för det fortsatta arbetet.

Dagsprogrammet för ett instruktionsmöte kan omfatta t. ex. en eller ett par gymnastikdagövningar, lekar, idrott, ev. simundervisning eller ett avsnitt behandlande inlärandet av vissa färdighetsövningar, övningar för skolor utan gymnastiksal etc. I regel inlägges ett eller ett par korta föredrag. Ibland inriktar sig programmet t. ex. enbart på B-skolornas behov, andra gånger på exempelvis småskolans.

Instruktionsmötena omfattas med stort intresse av lärarna. De kommer nästan utan undantag till mötena, trots att de själva får betala resor och uppehälle. Detta vittnar om att behov av instruktion verkligen föreligger. Ofta besökes också mötena av skolläkare och representanter för skolstyrelserna. Som ett exempel på verksamhetens omfattning kan nämnas att under år 1947 hölls instruktionsmöten på 105 olika platser i landet.

Skolidrottskommitténs *fortbildningskurser i gymnastik med lek och idrott* för folkskollärare tar särskilt sikte på att folkskolan skall tillföras dugliga ledare för friluftsverksamheten. Kurserna, som brukar ha 30—40 deltagare, omfattar en tid av 4—20 dagar och har hållits under sommarferierna på ett flertal platser i landet. Deltagarna får vara med om gymnastik, terränglekar, orientering, lägerliv, simning, fri idrott,

lekar och bollspel. Särskilt friluftsdagarnas organisation blir föremål för grundlig behandling. Eftersom kurserna ställer ganska stora krav på deltagarnas fysik, har den uppdelningen gjorts, att för äldre lärare och lärarinnor anordnats särskilda kurser, där de praktiska övningarna bedrives något mindre intensivt.

Under senare år har av skolöverstyrelsen med medel från skolidrottskommittén under ferierna anordnats kurser i gymnastik, lek och idrott för lärare från tre till fyra inspektionsområden. Deltagarna föreslås av vederbörande folkskolinspektörer.

Varje år i samband med julferien hålles genom skolidrottskommitténs försorg en veckas *specialkurs i skidlöpning* och en *högfjällsskidkurs* för lärare i Storlien. Den förstnämnda kursen omfattar omkring 140 folkskollärare och är närmast avsedd för de lärare som tjänstgör på orter med någorlunda pålitligt skidföre. Högfjällsskidkursen omfattar ett 45-tal lärare från läroverk och folkskolor. Utbildningen syftar till att utbilda kunniga gruppledare för skolungdomens fjällfärder, som årligen samlar ca 9.000 deltagande ungdomar. Kurserna i Storlien har varje år många fler sökande än kommittén kan ta emot. Det är inte ovanligt att specialkursen i skidlöpning lockar ända upp till 500 sökande.

För lärare från sådana orter, som icke har pålitligt skidföre men tillgång till skridskois, anordnas under jullovet kurser i vinteridrott på 9 dagar. Varje kurs omfattar 30 lärare av olika kategorier och kurserna hålles på tre olika platser.

Slutligen anordnar skolidrottskommittén årligen på ett par platser 3 veckors *specialkurser i simning och livräddning*. I och med att simundervisningen under de senaste åren intensifierats har behovet av simlärare ökats och allt flera lärare anmält sig till simkurserna.

Förutom de egentliga fortbildningskurserna har skolidrottskommittén arrangerat konferenser för skolidrottsledare såväl centralt som ute i distrikten. Kommittén har härvid samarbetat med skolidrottsförbundet, eftersom det varit den frivilliga skolidrottens problem, som varit föremål för diskussion. I propagandasyfte har små handböcker t. ex. i skididrott utarbetats. Broschyrer om kommitténs verksamhet har i samma syfte utdelats bland lärarna.

Skolidrottskommittén har också lämnat bidrag till lärare som i egenskap av ledare deltagit i skolungdomens fjällfärder. På tillstyrkan från respektive folkskolinspektörer har anslag till gymnastik-, lek- och idrottsmateriel utdelats till ett stort antal skolor. Framför allt har detta gällt bidrag till skidor, stavar och skridskor.

De sakkunnigas förslag

De sakkunniga anser, att de former, som hittills tillämpats för att tillgodose folkskollärarnas behov av fortbildning i gymnastik med lek och idrott, varit goda och ändamålsenliga. Skolidrottskommittén har i detta sammanhang utfört ett arbete, som är värt allt erkännande. Med oavlönade eller obetydligt avlönade krafter har verksamheten organiserats och genomförts på berömvärt sätt. En verksamhet, som är så väl inarbetad som denna och som visar sig ge så goda resultat, skulle de sakkunniga gärna vilja se fullföljd efter samma riktlinjer som hittills.

Det har med verksamhetens utbyggande framträtt en del olägenheter, som dock lätt kan undanröjas. Den å sid. 126 omnämnda instruktionsverk-

samheten syftar t. ex. till att fortbilda lärarna för deras direkta verksamhet i skolan. Av denna anledning har det i praktiken blivit så, att skolöverstyrelsens gymnastikkonsulenter organiserat och genomfört denna verksamhet i skolöverstyrelsens regi och i samarbete med folkskolinspektörerna, men medel har lämnats från skolidrottskommittén. Den statliga institutionen har genomfört sin kursverksamhet med anslag från en fristående kommitté, som i sista hand varit bestämmande ifråga om verksamhetens omfattning. De sakkunniga anser, att denna instruktionsverksamhet helt bör övertagas av skolöverstyrelsen och att medel för dess bedrivande bör anvisas i erforderlig utsträckning och upptagas på skolöverstyrelsens stat.

Då det är av vikt att instruktörerna är väl förtrogna med folkskolans verksamhet, håller de sakkunniga före, att de utöver sin fackutbildning helst bör ha tjänstgjort som klasslärare. De sakkunniga har tidigare föreslagit en fackutbildning i gymnastik med lek och idrott vid G. C. I., avsedd för folkskollärare och avpassad för folkskolans behov. Folkskollärare som genomgått sådan utbildning bör bli mycket väl kvalificerade att leda instruktionsmöten. Dessa möten bör i fortsättningen lämpligen anordnas av skolöverstyrelsen.

Sommarkurserna på tre veckor, som hållits på olika platser i landet, syftar också, enligt de sakkunnigas uppfattning, till att fortbilda lärarna för deras verksamhet inom skolan. Hittills har dessa kurser bedrivits dels i skolidrottskommitténs, dels i skolöverstyrelsens regi. Anslagen har i båda fallen beviljats av skolidrottskommittén. De sakkunniga anser, att även denna verksamhet bör överföras till skolöverstyrelsen och liksom för instruktionsmötena bör anslagsmedel härför upptagas på dess stat.

Skolidrottskommittén har även utdelat gymnastik- och idrottsmateriel. Det är här fråga om undervisningsmateriel, som är nödvändig för undervisningen och således bör finnas i skolorna. De sakkunniga anser, att liksom beträffande annan undervisningsmateriel anskaffningen av sådan materiel bör ske genom skoldistrikten.

Specialkurserna för vinteridrott och simning har de sakkunniga också funnit vara väl motiverade och de omfattas med mycket stort intresse av lärarkåren. De utgör ett värdefullt komplement till såväl seminarieutbildningen som till de mera allmänt lagda kurser, som förut omnämnts. Läraren bör efter en specialkurs vara bättre skickad icke endast att undervisa i skolans fysiska fostran utan även att handleda de ungdomar, som lämnat skolan. De sakkunniga ifrågasätter därför, om det icke vore lämpligt att arrangera specialkurser också i andra idrottsgrenar som t. ex. bollspel, fri idrott och orientering.

Specialkurserna skiljer sig i flera hänseenden väsentligt från övriga här omnämnda kurser.

Ett litet fåtal lärare på landsbygden får inom skolan användning för de kunskaper som förvärvats vid t. ex. en simkurs. Många måhända drar nytta av dem under semestern som simlärare vid simskolor i kommunal regi. På samma sätt får man räkna med att det blir även i andra grenar, om ock i mindre utsträckning. Specialkurserna har ett ingalunda litet värde som propaganda för idrotten. Det har visat sig att de kan sporra vissa deltagare till att i sina hemorter hjälpa till med den idrottsgren, vari de skaffat sig kvalifikationer som undervisare.

Då även dessa kurser avser utbildning

av lärare anser de sakkunniga att de bör anordnas av skolöverstyrelsen i samarbete med skolidrottsförbundet.

Skolidrottskommittén har också arrangerat konferenser för skolidrottsledare, gjort viss propaganda för skolidrott genom broschyrer och handledningar samt bidragit till lärarnas resor vid t. ex. skolungdomens fjällfärder. Dessa arbetsuppgifter synes de sakkunniga ligga utanför skolöverstyrelsens område. De hör helt ihop med skolidrottsförbundets arbete och bör därför lämnas till detta förbund. Anslag till den del av verksamheten som överföres till skolidrottsförbundet bör enligt de sakkunnigas mening utgå ur Fonden för idrottens främjande.

De sakkunniga har diskuterat, huruvida icke hela kursverksamheten i gymnastik med lek och idrott skulle handhas av G. C. I., som är den centrala utbildningsanstalten i ämnet, men funnit att den icke minst av organisatoriska skäl bör förläggas till skolöverstyrelsen. Dock förutsätter de sakkunniga att planläggningen av kurserna sker i nära samarbete med G. C. I.

XII. GYMNASTIKLÄRAREXAMEN

Examen

Gymnastiklärarexamen avlägges för närvarande i följande ämnen:

För *insikt* i:

Anatomi, fysiologi, gymnastikens teori, lekens och idrottens teori, psykologi och pedagogik, hälsolära.

För *färdighet* i:

Gymnastikens praktik samt lekens och idrottens praktik.

För *undervisningsskicklighet* i:

Gymnastik samt i lek och idrott.

De sakkunniga anser att betygsämnena liksom hittills bör uppdelas i tre grupper, en för teoretiska ämnen, en för praktisk färdighet och en för undervisningsskicklighet.

De teoretiska ämnena på betyget bör enligt de sakkunnigas uppfattning vara: anatomi, fysiologi, psykologi - pedagogik - sociologi samt kroppsövningarnas speciella teori. För att få avlägga examen i fysiologi skall enligt de sakkunnigas mening vederbörande ha fullgjort kurs och med tillfredsställande resultat tenterat i ämnena hälsolära och kroppsövningarnas patologi. Dessa ämnen har så liten omfattning vid institutet, att de sakkunniga ej anser det lämpligt att de upptas som självständiga ämnen på betyget. Detsamma gäller kroppsövningarnas historia, i vilket ämne enligt de sakkunnigas uppfattning godkänd tentamen skall ha gjorts för att elev skall erhålla betyg i kroppsövningarnas speciella teori.

Som de sakkunniga på annat ställe föreslagit, sid. 107, skall elev för att få räkna sin examen som betyg i fil. ämbetsexamen med fysisk fostran ha erhållit genomsnittsbetyget AB i denna ämnesgrupp.

De sakkunniga har tidigare, sid 61, som sin uppfattning uttalat, att undervisningen i gymnastikens metodik och praktik i utbildningen vid institutet av praktiska skäl bör skiljas från motsvarande undervisning i lek och idrott. De sakkunniga anser att som en konsekvens härav en uppdelning bör göras även när det gäller betyg och föreslår, att i denna grupp skall ingå betyg i gymnastik: metodik och praktik samt i lek och idrott: metodik och praktik.

Beträffande betyget i undervisningsskicklighet i gymnastik och undervisningsskicklighet i lek och idrott anser de sakkunniga, att detta betyg bör vara ett uttryck för undervisningsskicklighet i allmänhet och att det bör sättas på grundval av vad samtliga bedömare föreslagit. Med anledning härav föreslår de sakkunniga, att denna grupp skall omfatta endast ett betyg, benämnt undervisningsskicklighet.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle således på gymnastikbetyget finnas följande ämnen:

I. Anatomi.
Fysiologi.

Psykologi—pedagogik—sociologi. Kroppsövningarnas speciella teori.
II. Gymnastik: metodik och praktik.
Lek och idrott: metodik och praktik.
III. Undervisningsskicklighet.

Efterprövning för förvärvande av högre betyg efter avlagd gymnastiklärarexamen

Frågan om efterprövning för högre betyg efter avlagd gymnastiklärarexamen har vid flera tillfällen varit föremål för behandling. Senast var frågan aktuell 1945, då direktionen över gymnastiska centralinstitutet av Kungl. Maj:t anbefalldes att utarbeta och inkomma med dylikt förslag. I detta förslag anföres följande beträffande frågans föregående behandling.

"Frågan om införandet av efterprövning efter vid institutet avlagd examen har tidigare varit föremål för övervägande. I underdånig skrivelse den 19 maj 1933 anhöll svenska gymnastiklärarsällskapet, att gymnastiklärare, som genomgått institutet, måtte beredas rättighet att vid institutet undergå efterprövning för förvärvande av högre betyg i de ämnen och färdigheter, som betygsattes i avgångsbetyget från institutet. Anledningen till framställningen uppgavs vara, att betygsskalan vid institutet under senare år skulle genomgått en betydande höjning, vilket medfört, att äldre gymnastiklärare blivit orättmätigt tillbakasatta vid konkurrens med kollegor vid sökande av gymnastiklärarbefattningar. I yttrande häröver anförde direktionen i samband med avgivande av förslag till examensstadga bl. a., att en av direktionen verkställd utredning över betygsskalans förändringar sedan 1910 givit vid handen, att höjningen av medelbetyget under denna tid varit högst obetydlig. Vid sammanträde den 22 januari och den 8 mars 1934 hade lärarkollegiet vid institutet avstyrkt framställningen. Direktionen, som fann, att förslaget skulle medföra betydande praktiska olägenheter och knappast några påtagliga fördelar, ansåg sig icke kunna upptaga detsamma i sitt förslag till examensstadga för institutet. Kungl. Maj:t utfärdade den 22 juni 1934 stadga angående examina vid gymnastiska centralinstitutet (SFS nr 351), vilken icke innehöll bestämmelser angående efterprövning."

Särskilda föreskrifter beträffande efterprövning finnes för studerande vid universitet eller högskola, som avlagt filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofie licentiatexamen, teologisk-filosofisk examen. Även den som avlagt godkänd folkskollärarexamen äger rätt undergå efterprövning i till examen hörande ämnen eller ämnesgrenar. Sådan prövning må dock göras endast en gång i samma ämne och tidigast ett år efter examens avläggande. Rätt att undergå efterprövning i undervisningsskicklighet tillkommer den, som efter avlagd folkskollärarexamen under en tid av sammanlagt minst två läsår vid folkskola eller annan under skolöverstyrelsens inseende ställd läroanstalt bestritt tjänstgöring, som till omfattningen minst motsvarar full tjänstgöring vid läroanstalten ifråga. Sådan prövning må avläggas endast en gång.

Beträffande de ämnen i vilka efterprövning bör få ske, säger direktionen i sitt förslag.

"I gymnastiklärarexamen ingående ämnen kunna efter sin allmänna art hänföras till tre grupper, nämligen teoretiska ämnen, praktisk färdighet samt undervisningsskicklighet. Att för den första och sista gruppens ämnen kunna anordna efterprövning torde icke stöta på några särskilda svårigheter. Då det gäller de praktiska ämnena, färdighet i gymnastikens samt lekens och idrottens praktik, kan däremot lämpligheten av en efterprövning ifrågasättas. Även om den personliga fär-

digheten i många fall kan vara av betydelse för en lärare, måste man dock erkänna, att god förmåga att undervisa och goda kunskaper i ämnet hava särskilt värde, då det gäller lärarbefattningar vid de allmänna skolorna. Ur allmänna synpunkter är därför behovet av efterprövning i dessa ämnen mindre. Därtill kommer att personlig färdighet i de flesta slag av kroppsövningar hastigt avtager med åldern, även om i några idrottsgrenar t. ex. fäktning framstående prestationer kunna utföras även av äldre. Att finna ett ändamålsenligt förfaringssätt, som medgåve en rättvis bedömning under hänsynstagande till åldersinflytandet synes icke möjligt. I detta sammanhang vill direktionen även erinra om att enligt bestämmelserna i § 28 institutets stadga för inträde till gymnastiklärarlinjen fordras, att bl. a. icke hava överskridit tjugonio års ålder. Denna bestämmelse torde ha tillkommit, enär äldre personer i regel icke besitta den kroppsliga färdighet, som är nödvändig för att kunna deltaga i de praktiska övningarna i gymnastiklärarutbildningen. Det kan då knappast anses tilltalande, att efterprövning i dessa ämnen skulle medgivas överåriga. Slutligen må framhållas, att den som så önskar lätt kan objektivt styrka sin praktiska färdighet genom att deltaga i tävlingar eller avlägga prov för erhållandet av vissa märken. Med hänsyn härtill har direktionen i sitt förslag icke upptagit möjligheten att efterpröva i de praktiska ämnena."

I förslaget diskuteras också, hur länge en gymnastiklärare bör ha tjänstgjort vid skola och hur många timmar han bör ha haft per vecka för att få tillstånd att efterpröva.

Direktionen framhåller:

"Med hänsyn till svårigheten för yngre gymnastiklärare att vid en och samma läroanstalt erhålla tillräckligt stort antal undervisningstimmar bör tjänstgöring vid en läroanstalt få sammanräknas med tjänstgöring vid en annan eller andra. Beträffande tjänstgöringens minsta omfattning kunna råda olika meningar. Trettio veckotimmar, vilket motsvarar den fulla undervisningsskyldigheten för lärare vid högre allmänt läroverk, är för mycket och komme sannolikt i allt för hög grad att begränsa möjligheterna till efterprövning. Att såsom i stadgan för folkskoleseminarierna kräva en tjänstgöring, som till omfattningen minst motsvarar full tjänstgöring vid läroanstalten ifråga, kunde däremot tänkas medföra att omfattningen bleve allt för låg, emedan det lär finnas dylika befattningar, där full tjänstgöring endast omfattar åtta veckotimmar. Det till lärarkollegiet överlämnade förslaget upptog en tjänstgöring på tjugofyra veckotimmar såsom minimum. Sistnämnda tal ansåg emellertid lärarkollegiet vara för högt och föreslog, att antalet veckotimmar skulle sänkas till åtta, medan tjänstgöringstiden utsträcktes från föreslagna två till fyra läsår. En sådan utsträckning av totala tjänstgöringstiden finner direktionen olämplig, särskilt som den enligt lärarkollegiets förslag skulle drabba såväl en sökande vars undervisning omfattat åtta veckotimmar som den, vars tjänstgöring uppgått till trettio veckotimmar. Även i och för sig synes en tjänstgöringstid på mer än två år vara för lång.

Enligt direktionens uppfattning är det av största betydelse att möjligheten till efterprövning i undervisningsskicklighet icke försvåras genom alltför stränga krav på minimitjänstgöring. Den erfarenhet som kan förvärvas under en tjänstgöringstid omfattande endast åtta veckotimmar under två läsår, torde i regel blivit för liten för att möjliggöra en avsevärd höjning av betyget i undervisningsskicklighet. Det är dock sökanden själv som i vart fall har att avgöra, när han anser sig hava förvärvat erforderlig skicklighet för att undergå efterprövning. Uppenbarligen varierar den nödiga lärotiden i hög grad från fall till fall. Bestämmelser innebärande en kombination av minsta antal timmar per vecka med tjänstgöringstidens längd vore säkerligen möjliga men torde knappast innebära egentliga fördelar. Direktionen föreslår därför att rätt att undergå efterprövning i undervisningsskicklighet i gymnastik samt i lek och idrott skall tillkomma den, som efter avlagd gymnastiklärarexamen under en tid av sammanlagt minst två läsår vid under skolöverstyrelsens överinseende ställd läroanstalt bestritt tjänstgöring, som till omfattningen minst motsvarar full tjänstgöring för gymnastiklärare vid läroanstalterna ifråga, varvid tjänstgöring vid en läroanstalt må kunna sammanräk-

nas med tjänstgöring vid en annan eller andra. Genomförandet av direktionens förslag medför att bestämmelserna i denna stadga direkt anknytas till för varje tidpunkt gällande bestämmelser rörande minimitjänstgöringen för ordinarie gymnastiklärarbefattning. En ändring av dessa behövde sålunda icke påkalla någon ändring av bestämmelserna i stadgan om efterprövning."

Angående förfarandet vid efterprövning föreslår direktionen:

"Anmälan till efterprövning skall göras hos institutets föreståndare. Vid densamma skall fogas behörigen styrkt avskrift av sökandens betyg över avlagd gymnastiklärarexamen eller över sjukgymnastexamen jämte bevis om legitimation som sjukgymnast, samt uppgift om postadress. Har sökande förut undergått efterprövning, skall behörigen styrkt avskrift av betyget över sådan prövning bifogas. Föreståndaren skall snarast underrätta sökanden rörande tiden för prövningens förrättande.

Prövning i teoretiskt ämne i gymnastiklärarexamen förrättas av vid institutet anställd lärare i ämnet, vilken föreståndaren därom anmodar, och i den ordning, som föreståndaren efter samråd med läraren bestämmer. Vid prövningen skall föreståndaren eller annan av honom utsedd lärare närvara. Är föreståndaren prövningsförrättare, skall den lärare närvara, som kollegiet därtill utser.

Vid efterprövning i undervisningsskicklighet bedömes provet av föreståndaren jämte minst två av institutets lärare i ämnet, vilka av föreståndaren därtill utses. Övriga föreskrifter rörande anordnande av efterprövning i undervisningsskicklighet utfärdas av direktionen.

Vitsord över efterprövning skall antecknas i särskild liggare, varefter betyg enligt av direktionen fastställt formulär meddelas den prövade. Anteckning om efterprövning skall av föreståndaren göras å den prövades examensbetyg.

Vid prövningen närvarande lärare äger att efter prövningens slut framställa de erinringar, vartill han kan finna anledning, och skall i sådant fall anteckning därom göras i liggaren."

Direktionen föreslår också att avgift skall erläggas av den som anmäler sig till efterprövning. Denna föreslås utgå i likhet med vad som är brukligt vid efterprövning vid folkskoleseminarium.

Ovan refererade förslag har tillstyrkts av G. C. I:s lärarkår med vissa smärre ändringar, vidare av skolöverstyrelsen, karolinska institutets lärarkollegium och av universitetskanslern.

De sakkunniga anser liksom 1945 års G. C. I.-direktion att det bör ges möjlighet till efterprövning vid G. C. I. I fråga om bestämmelserna för efterprövning avviker de sakkunnigas uppfattning endast på en punkt från direktionens, nämligen ifråga om det antal veckotimmar som gymnastiklärare bör ha tjänstgjort för att få rätt till efterprövning i undervisningsskicklighet.

Direktionen föreslår att den skall få rätt till efterprövning i undervisningsskicklighet "som efter avlagd gymnastikdirektörsexamen under en tid av sammanlagt minst två läsår vid under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalt bestritt tjänstgöring till minst en omfattning motsvarande den ordinarie gymnastiklärare som minimum åliggande undervisningsskyldighet, varvid tjänstgöring vid en läroanstalt må kunna sammanräknas med tjänstgöring vid en annan eller andra."

För närvarande gäller att för erhållande av e. o. tjänst, timantalet måste uppgå till 15 timmar per vecka. De sakkunniga anser därför att 15 timmar per vecka under två läsår kan vara en lämplig fordran för den som skall få rätt att efterpröva i undervisningsskicklighet.

De sakkunniga föreslår att den som vid gymnastiska centralinstitutet avlagt godkänd examen på någon av linjerna må äga rätt att undergå efterprövning i samtliga till examen hörande teoretiska ämnen. Efterprövning må

avläggas endast en gång i samma ämne och tidigast ett år efter examens avläggande.

De sakkunniga föreslår vidare att gymnastiklärare som under två läsår tjänstgjort minst 15 veckotimmar vid under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalt skall äga rätt till efterprövning i undervisningsskicklighet, varvid tjänstgöring vid en läroanstalt må kunna sammanräknas med tjänstgöring vid en annan eller andra.

Beträffande tillvägagångssättet vid efterprövning föreslår de sakkunniga att anmälan till efterprövning skall göras hos institutets föreståndare. Till denna bör fogas avskrift av betyg över avlagd examen. Prövningen i teoretiskt ämne bör förrättas av vid institutet anställd lärare i ämnet, som i varje särskilt fall därtill förordnas av föreståndaren. Vid prövningen bör föreståndaren eller annan av honom utsedd lärare närvara.

Vid efterprövning i undervisningsskicklighet bör provet bedömas av föreståndaren samt minst två av institutets lärare, utsedda av föreståndaren.

XIII. DEN FRIVILLIGA IDROTTENS OCH GYMNASTIKENS BEHOV AV LEDARE OCH UTBILDNING AV SÅDANA

Nuvarande ledarutbildning

I direktiven för de sakkunnigas arbete framhålles, att "beträffande utbildningens syften böra de sakkunniga utgå ifrån att gymnastiska centralinstitutet avser att utbilda fullgoda ledare för gymnastik- och idrottsutbildningen vid högre läroanstalter, folkskolor, yrkesskolor och militära förband, ävensom ledare för frivillig gymnastik och idrott."

De sakkunniga har således till uppgift att även utreda G. C. I:s förutsättningar att utbilda ledare för frivillig gymnastik och idrott. Innan de sakkunniga ingår på institutets möjligheter i detta avseende lämnas här en kort redogörelse för den frivilliga idrottens organisation, dess behov av ledare och deras utbildning.

Idrottsrörelsen fick redan tidigt en stark organisation genom riksidrottsförbundets (RF) bildande år 1903. Det omfattade vid sin tillkomst ett 35-tal föreningar. Nu omsluter RF över 9.000 föreningar med sammanlagt över 700.000 medlemmar. Det är uppdelat på 23 distrikt vilka ifråga om sin omfattning ofta sammanfaller med landskapen. Varje idrott har sitt specialförbund med sin egen administration. För närvarande består RF av 28 sådana specialförbund, skolidrottsförbundet inräknat, med sina distriktsorganisationer, antingen specialdistriktsförbund eller sektioner, vilka senare lyder under den centrala distriktsstyrelsen.

Inom RF arbetar ett antal ständiga kommittéer, av vilka i detta sammanhang bör nämnas motionsidrottskommittén och ungdomskommittén. Motionsidrottskommittén försöker stimulera föreningarnas passiva medlemmar att utöva aktiv idrott i konditionsbefrämjande syfte utan tanke på tävlingsresultat. Ungdomskommitténs huvuduppgift är att bereda den skolfria ungdomen i åldern 14—18 år möjligheter att bedriva idrott.

Skolungdomens intressen tillgodoses av skolidrottsförbundet, som har över 2.600 föreningar och mer än 175.000 medlemmar. Skolidrottsförbundet är till sin uppbyggnad jämförbart med RF:s övriga specialförbund. Sålunda finns i distrikten särskilda specialförbund eller sektioner för skolidrott. Föreningarna omfattar i allmänhet en skola. Ibland sammansluter sig ett helt skoldistrikt till en förening. Verksamheten tar sikte på idrott av olika slag och propagerar för denna bland ungdomen. Det viktigaste propagandamedlet är skolidrottsmärket. Under åren 1919—1950 har nära 900.000 prov avlagts för detta märke. Övrig verksamhet består bland annat av förenings- och distriktstävlingar i fri idrott, simning, skidåkning, bollspel m. fl. idrottsgrenar.

Utanför RF sysslar en del organisationer med idrott och friluftsliv. En av de största är korporationsidrottsförbundet, som avser att tillgodose behovet av motionsidrott för industri- och firmaanställda. Korporationsidrotten anknyter till den naturliga sammanhållningen mellan anställda inom samma företag och söker därigenom uppnå massanslutning till aktiv motionsidrott. Förbundet har för närvarande 57 anslutna lokala korporationsidrottsförbund, omfattande 2.360 olika korporationer av växlande storlek.

De olika s. k. främjandeorganisationerna, såsom cykelfrämjandet och skidfrämjandet, gör liksom turistföreningen stora insatser för att bereda befolkningen framför allt i städer och tätorter möjligheter att bedriva friluftsliv. Så sätter skidfrämjandet, som föreningen för skidlöpningens och friluftslivets främjande vanligen kallas, som sin huvuduppgift att "bland svenska folket verka för friluftsliv i olika former året om och därigenom bidraga till ökad folkhälsa och sund livsglädje". För närvarande har skidfrämjandet 176 lokalavdelningar med nära 40.000 medlemmar.

En annan verksamhet som i detta sammanhang bör nämnas är scoutrörelsen. I dess program ingår idrott och friluftsliv i stor omfattning. Scoutverksamhet bedrives dels av Sveriges scoutförbund, dels av en rad ideella organisationer, som använder scouting som en arbetsform. Scoutorganisationerna är sammanslutna i en scoutallians, som omfattar omkring 90.000 pojkar och flickor.

I arbetet för skapandet av möjligheter till ett sunt och uppfriskande idrotts- och friluftsliv är det icke endast idrotts- och ungdomsorganisationer, som gjort värdefulla insatser. Även kommunerna har verksamt bidragit härtill. Deras bidrag har i främsta rummet bestått i hjälp med anordnandet av lek- och idrottsplatser, bad, friluftsområden, inomhuslokaler, skidbackar och skridskobanor. I ett flertal städer finns nu idrottsstyrelser, som förvaltar kommunens anläggningar. Genom lämplig propaganda i skolor och på arbetsplatser meddelas vilka möjligheter som finns till idrott och friluftsliv på orten. Många kommuner har anställt ledare, som i en eller annan form hjälper de unga till rätta.

Som exempel på kommunala initiativ kan nämnas den i huvudstaden i kommunal regi bedrivna s. k. sportledarverksamheten, som har till syfte att nå ungdomar, vilka icke förut tillhör någon idrottsförening. Staden är för detta ändamål uppdelad i 22 distrikt med var sin sportledare. Dessa söker intressera ungdomarna för aktiv idrott. Ofta anordnas s. k. ungdomsträffar med sång och musik och tal av någon känd idrottsman. Dessa träffar slutar undantagslöst med organiserandet av gäng eller lag för bedrivande av idrott. I spetsen för verksamheten står två heltidsanställda sportledare. Övriga ledare och instruktörer är deltidsanställda med ett visst arvode. Till själva idrottsanläggningarna är ett 100-tal specialutbildade instruktörer knutna. Dessa liksom sportledarna har utbildats på kurser som bekostats och arrangerats av den kommunala idrottsstyrelsen. Genom denna organisation finns möjligheter att på stadens idrottsanläggningar under sakkunnig ledning utöva snart sagt vilken idrott som helst. Även andra arbetsformer förekommer i idrottsstyrelsens verksamhet. Sålunda ordnas ungdomsläger med övernattning regelbundet under den varma årstiden. I parkerna arrangeras friluftsgymnastik och folkle-

kar. Det s. k. barnbadet vid Flaten anordnas varje sommar. Alla barn i åldern 4—14 år, som vill vara med, samlas upp i bussar, som startar från olika platser i staden. Barnen undervisas i simning, får delta i lek och idrott, utspisas under dagen med mjölk och bullar och transporteras på eftermiddagen hem igen.

Trots allt som på ifrågavarande område gjorts och göres, såväl från det allmännas sida som från den stora mängden av frivilliga krafter, återstår ännu åtskilligt att göra för att tillgodose behoven för denna del av vårt samhällsbyggande. Vad som försvårar arbetet är utom bristen på anläggningar av olika slag, bristen på ledare. Frågan om anskaffandet av ledare och utbildningen av dem är en av idrottsrörelsens liksom ungdomsvårdens mest betydelsefulla men även mest svårbemästrade frågor. Ju mer idrottsrörelsens folkuppfostrande uppgift och betydelse tränger in i allmänna medvetandet, desto mer kommer denna fråga i förgrunden.

Inom RF är ledarutbildningen så ordnad, att RF ansvarar för de kurser, som i främsta rummet avser att utbilda distrikts- och föreningsordförande, sekreterare och kassörer. Vid en central kurs förlagd till RF:s idrottsinstitut på Bosön utbildas varje år ett 100-tal sådana ledare, utsedda av respektive distriktsförbund. Även ute i distrikten ordnas kurser för föreningarnas ordförande, sekreterare och kassörer. Till utbildningsverksamheten kan räknas även de möten, som RF:s två rikskonsulenter årligen håller på olika orter i landet med representanter för föreningarna och vid vilka föreningarnas angelägenheter och hithörande problem diskuteras.

Ungdomskommittén inom RF har under de senaste åren skapat en organisation av ungdomsidrottskonsulenter. Dessa handhar var sitt distrikt, inom vilket de organiserar och stimulerar idrottsutövandet särskilt bland den skolfria ungdomen i åldern 14—18 år. Konsulenterna är i allmänhet folkskollärare. De har ingen särskild ersättning för sitt arbete, men de uppbär traktamente och resersättning för besök hos föreningarna.

Utbildningen av instruktörer, domare och övriga funktionärer sker genom specialförbundens försorg. Dessa ordnar i allmänhet centrala kurser för utbildning av distriktsinstruktörer och domarinstruktörer, som i sin tur leder kurser på olika platser i distrikten för utbildandet av instruktörer och funktionärer till föreningarna. Specialförbunden utbildar också vissa ledare, såsom lagledare och organisatörer för någon viss form av specialförbundets idrott. Helt genomförd är ännu icke den här skisserade utbildningen inom alla specialförbund.

RF och de 28 specialförbunden utbildar eller fortbildar på detta sätt ett mycket stort antal ledare och funktionärer. RF:s statistik visar att för verksamhetsåret 1948—1949 utbildades av RF och dess kommittéer på 87 kurser 2526 ledare av administrativ karaktär. Specialförbunden utbildade på 48 kurser 1132 sådana ledare. Under samma tid utbildades huvudsakligen i specialförbundens regi 6318 instruktörer på 182 kurser och 5743 funktionärer på 161 kurser. Det stora flertalet kurser ute i distrikten omfattade i allmänhet 2 dagar. Vissa kurser kunde dock kräva upp till 18 dagar.

I ovanstående siffror har även svenska gymnastikförbundets kursverksamhet inräknats. Utbildning av ledare för den frivilliga gymnastiken äger dessutom rum vid gymnastikfolkhögskolan på Lillsved, som förbundet startade år

1937. Utbildningen omfattar två årskurser om sammanlagt 70—90 elever. Den effektiva årliga studietiden är 24 veckor. Avsikten med den dubbla utbildningen — folkhögskole- och gymnastikledarutbildningen — är att för den frivilliga gymnastiken skapa ledare, som har förutsättningar att kunna göra en insats även på andra områden än gymnastikens.

En liknande verksamhet bedrives sedan 1948 av RF vid dess institut på Bosön. Där ordnas årligen en kvinnlig och en manlig folkhögskolekurs med ett 20-tal elever. De utbildas under 10 veckor i lek, idrott, gymnastik, föreningsledning och allmänna ämnen som engelska, matematik m. m., närmast för att kunna anställas som instruktörer vid sidan av det ordinarie förvärvsarbetet eller som sportledare vid något företag.

Korporationsidrottsförbundet har en central ledarkurs per år med 90 deltagare. Övrig utbildning av ledare är decentraliserad till weekendkurser ute i distrikten. Under året 1948—1949 har 650 ledare genomgått sådana kurser. I samarbete med skidfrämjandet och gymnastikförbundet har kurser hållits för utbildande av friluftsledare och ledare av kontors- och industrigymnastik.

Skidfrämjandet har på sina anläggningar haft ett flertal kurser och under året 1948—1949 utbildat 408 ledare och instruktörer i skidåkning och andra former av friluftsliv.

Scoutorganisationerna har en omfattande och väl organiserad ledarutbildning. Som exempel kan nämnas att Sveriges scoutförbund har centrala kurser omfattande 1—2 veckor, vilka sedan 1932 utbildat 338 vargungeledare, 596 scoutledare och c:a 100 sjöscoutledare. Den stora mängden av ledare utbildas på kurser ute i distrikten. Dessa kurser sträcker sig över tre kvällar och ett veckoslut. Sedan 1935 har på 274 kurser utbildats 3850 vargungeledare och på 365 kurser 5600 scoutledare.

En mycket betydelsefull idrottsledarutbildning försiggår också vid våra universitet och högskolor i Uppsala, Stockholm, Lund och Göteborg. I de tre förstnämnda städerna finns heltidsanställda idrottslärare, i Göteborg en halvtidsanställd. De har bland annat till uppgift att leda studenternas frivilliga idrottsövningar men också att leda kurser i gymnastik och idrott för blivande lärare och andra akademiker. Genom denna kursverksamhet utbildas varje år ett antal idrottsledare, som kommer att bli av stor betydelse bl. a. därför att de ofta på andra områden kommer att tjänstgöra i ledarställning. Ur denna synpunkt har idrotten bland studenterna sin särskilda betydelse.

Trots ovanstående stora utbildning av ledare råder fortfarande en ytterst kännbar ledarbrist inom idrottsvärlden. Detta beror icke uteslutande på rörelsens ansvällning. Omsättningen av ledare är nämligen mycket stor. De flesta av dem gör sin insats utan någon ekonomisk ersättning. De använder kväll efter kväll för idrottsarbete. Detta kan gå så länge vederbörande är ung eller ej har familj. Sedan han bildat familj eller blivit äldre kan han eller hon i regel ej offra så mycket tid på idrotten. Ofta blir en intresserad och duktig ledare så belastad med arbete, att han helt enkelt inte orkar hålla på längre utan drar sig helt tillbaka.

För att utreda frågan om ledarproblemet har RF den 24 februari 1948 tillsatt en kommitté. De sakkunniga har tagit del av kommitténs första betänkande, som behandlar anställandet av distriktskonsulenter och kommuninstruktörer samt deras utbildning och ar-

betsuppgifter. Eftersom den fortsatta utredningen av frågan är av betydelse för bedömningen av de hittills framlagda förslagen, har de sakkunniga icke tagit upp dessa förslag till behandling.

Kurser för idrottsledare

Ovanstående redogörelse visar att idrotten och gymnastiken har ett behov av en alltjämt pågående och mycket omfattande utbildning av ledare och instruktörer av olika slag. Av praktiska skäl är det omöjligt att förlägga denna verksamhet till institutet. Erfarenheten har också visat, att rekryteringen av lämpliga personer för denna utbildning lättast sker inom och av organisationerna själva, helst som det här oftast är fråga om utbildning för ett frivilligt och oavlönat arbete.

På ett område skulle institutets medverkan vid ledarutbildningen enligt de sakkunnigas mening bli värdefullt. Det har visat sig vara svårt att finna kvalificerade ledare och lärare för elitkurserna för gymnaster och idrottsmän liksom för de centrala instruktörskurserna. Denna sektion av ledarutbildningen måste tillskrivas en avgörande betydelse för den rent idrottsliga verksamhetens allmänna standard. Det är vid dessa kurser, som de lärare och ledare skall utbildas, som i sin tur skall utbilda den stora skaran av instruktörer åt föreningarna. För ledningen av dessa kurser borde man ha anledning att kunna räkna med lärarkrafter, som representerar det bästa man med nuvarande resurser kan uppnå på den fysiska fostrans område. På denna punkt borde institutets medverkan kunna påräknas.

Lärarutbildningen vid institutet är inriktad på att utbilda lärare, som är skickade att, främst på skolstadiet, undervisa i samtliga idrottsgrenar. Den har icke till syfte att utbilda instruktörer för den ena eller andra specialidrotten. En gymnastiklärare torde icke heller utan vidare kunna anses lämplig att leda elitkurser. Han äger dock genom sina systematiska studier i anatomi, fysiologi, psykologi och pedagogik och genom hela sin metodiskt-praktiska förfarenhet en utbildning som måste anses vara mycket värdefull för en blivande instruktör. Har han förut — och detta är ett nödvändigt villkor — intresserat sig för och själv utövat en viss idrottsgren, så att han äger god praktisk kunskap om densamma, skulle han med speciell utbildning i denna grens teknik och träning med all sannolikhet bli en god instruktör för ifrågavarande kurser.

De sakkunniga anser, att en sådan utbildning bör ordnas vid institutet och att denna utbildning bör ske i samarbete med specialförbunden. Som lärare bör användas dels institutets egna lärare och dels specialister, framför allt specialförbundens elitinstruktörer. Det är de sakkunnigas uppfattning att den kontakt med idrotten som institutet härigenom får kan bli en stimulans såväl för den vetenskapliga forskningen som för det praktiskt-metodiska arbetet vid institutet.

Planläggningen av kurserna och uppgörandet av detaljprogram bör göras av institutet i samråd med den eller de specialister, som skall tjänstgöra vid desamma. På grund av de olika idrottsgrenarnas vitt skilda karaktär är det ej möjligt att göra upp ett schema passande för alla kurser. För en del idrottsformer är 2—3 veckor en lämplig tid medan andra kan komma att fordra 2—3 månader. Åtskilliga av dessa kurser torde med fördel kunna hållas

under sommaren som feriekurser i den mån detta är möjligt av t. ex. klimatiska skäl.

Antalet kurser per år bör regleras av institutet efter föreliggande behov. Knappast något slag av kurser torde behöva upprepas årligen.

De sakkunniga anser, att kurser bör anordnas i första hand i bandy, fotboll, gymnastik av olika slag, gång, handboll, fri idrott, ishockey, orientering, simning, skidåkning och tennis. Dessa idrotter omfattar det största antalet deltagare och har ett mycket stort behov av instruktörer med stora kvalifikationer.

I överensstämmelse med de sakkunnigas ovan uttalade mening om denna utbildnings ändamål och betydelse, anser de sakkunniga, att deltagarna i specialkurserna bör ha genomgått institutets två- eller ettåriga linjer och att de bör äga personliga förutsättningar för den gren kursen skall omfatta. Möjlighet till inträde vid kurserna bör dock kunna beredas pedagogiska begåvningar utan teoretisk skolning men med stort praktiskt kunnande. För sådana bör rekommendation från respektive specialförbund föreligga.

För att närmare belysa ifrågavarande kursers omfattning och innehåll lämnar de sakkunniga här några förslag till kursprogram.

Förslag till program för fortbildningskurs i handboll.

(Kurstid 3 veckor. 6 timmars undervisning per dag).

	Timmar
Handbollspelets uppkomst och utveckling	1
Nuvarande organisation	2
Propagandaverksamhet	3
Kurser och kursledning i distrikten	5
Teoretisk behandling av de tekniska momenten med utgångspunkt från den funktionella anatomien. Film och fotografistudier	12
Metodisk genomgång av det tekniska inlärandet	15
Förberedande lekformer och spel	12
Konditionsträning, teori och praktik	10
Taktik för 7-mansspel, teori och praktisk tillämpning	10
D:o för 11-mansspel	10
Regelkännedom och praktiskt domarskap	10
En lagledares uppgifter (med praktiska exempel)	5
Uppgörande av träningsprogram och genomförande av dessa (praktiska övningar)	20
Aktuella problem, seminarieövningar och diskussioner	10
Summa timmar	126

Förslag till program för fortbildningskurs i fri idrott.

(Kurstid 8 veckor. 6 timmars undervisning per dag).

	Timmar
Den fria idrottens uppkomst och utveckling i Sverige	1
Svenska friidrottsförbundets organisation	2
Propagandaverksamhet	2
Kursers anordnande och ledning av kurser i distrikten	5
Teoretisk genomgång av de tekniska momenten med utgångspunkt från den funktionella anatomien. Film och fotografistudier	40
Metodisk genomgång av de olika grenarnas tekniska utförande i samband med praktiska övningar och demonstrationer av elitmän	35
Rep. av träningsläran. Det teoretiska underlaget för konditionsträningen	15
Konditionsträning. Praktiska demonstrationer av konditionsträningen under olika årstider	10
Idrottsgymnastik, demonstration och diskussion	10
Undervisningsövningar.	
Teknikträning	115
Konditionsträning	20
Idrottsgymnastik	20
Regler och funktionärskunskap	15
Summa timmar	290

Förslag till program för fortbildningskurs i elitgymnastik.

(Kurstid 4 veckor. 6 timmars undervisning per dag).

	Timmar
Den frivilliga gymnastikens uppkomst och utveckling i Sverige	1
Svenska gymnastikförbundets organisation	1
Elitgymnastikens utveckling och nuvarande utformning	1
Metodisk genomgång av rörelseförrådet för truppgymnastik (uppvisning) samt individuell och lagtävling i gymnastik med utgångspunkt från den funktionella anatomien. Film- och fotografistudier	56
Musiklära	10
Rytmik	20
Anvisningar för konditionsträning och planläggning av undervisningen under olika förhållanden	3
Organisation av tävlingar i gymnastik, regler och bedömningsprinciper	20
Aktuella problem, seminarieövningar	12
Redogörelse för olika system och metoder	3
Undervisningsövningar	14
Reserv (uppvisningar m. m.)	3
Summa timmar	144

De sakkunniga föreslår, att ett årligt belopp av 15.000 kronor anslås för anordnandet av fortbildningskurser vid institutet.

XIV. GYMNASTISKA CENTRALINSTITUTETS ADMINISTRATION

Enligt gällande stadga för institutet handhaves dess förvaltning av en direktion, en föreståndare och ett lärarkollegium.

Direktionen

G. C. I:s direktion består av 7 ledamöter, av vilka minst en skall vara kvinna. Ledamöterna, av vilka en utses efter förslag av lärarkollegiet vid karolinska institutet och en efter förslag av direktionen för karolinska sjukhuset, förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år. Kungl. Maj:t utser tillika en av ledamöterna att vara direktionens ordförande. Enligt stadgan bör pedagogisk gymnastik och skolhygienisk sakkunskap vara representerad i direktionen.

De sakkunniga anser, att en direktion med nuvarande antal ledamöter bör finnas för institutets förvaltning. Beträffande sammansättningen anser de sakkunniga, att i likhet med vad fallet är vid skolor av detta slag, skolans föreståndare bör vara självskriven ledamot i direktionen, och att lärarkollegiet äger rätt att utse en ledamot såsom representant för kollegiet. Då sjukgymnastiken enligt de sakkunnigas förslag bör skiljas från institutet följer därav, att karolinska sjukhusets rätt att föreslå en ledamot av direktionen upphör. De sakkunniga vill icke förorda någon rätt för Stockholms högskola att avge förslag till ledamot av direktionen, vilket skulle kunna anses motiverat med hänsyn till det samarbete, som enligt förslaget måste komma till stånd mellan båda dessa institutioner. Även karolinska institutets rätt på denna punkt bör upphöra. De sakkunniga anser nämligen, att Kungl. Maj:t utan sådana anvisningar torde kunna tillgodose olika intressens berättigade representation i direktionen.

Beträffande direktionens åligganden anser de sakkunniga, att dessa i huvudsak täcks av föreskrifterna i den nuvarande stadgan med tillägg av bestämmelse angående utseende av sakkunniga vid tillsättning av lärarbefattningar.

Rektor

För närvarande förordnar Kungl. Maj:t inom eller utom institutets lärarkår efter förslag av direktionen föreståndare för institutet för viss tid, högst sex år. De sakkunniga anser, att föreståndaren bör utses bland institutets ordinarie lärare för en tid av sex år. Då enligt de sakkunnigas mening samma uppgifter bör åligga denne, som åligger rektorerna vid institutioner av detta slag, bör han kallas rektor.

Lärarkollegiet

Lärarkollegiet bör liksom hittills bestå av samtliga ordinarie och på viss tid anställda lärare vid institutet. Rektor bör vara kollegiets ordförande.

Lärarkollegiets uppgift bör sammanfalla i huvudsak med de uppgifter, som tillkommer lärarkollegier av detta slag. Det bör sålunda tillkomma kollegiet att

uppgöra förslag till program för undervisningen samt förslag till de institutioner, ordningsstadgar och andra allmänna föreskrifter rörande institutets verksamhet, som skall fastställas av styrelsen, ävensom att i övrigt väcka förslag rörande undervisningen och andra institutets angelägenheter; att inom av direktionen fastställd tidpunkt inkomma med förslag till anslagsäskanden; att uppgöra timplan för undervisningen; att antaga studerande; att fastställa formulär för examensbetyg och tentamensböcker; att, där ej annat är föreskrivet, utdela stipendier, samt att i övrigt fullgöra vad enligt institutets stadgar ankommer på lärarkollegiet.

Institutionsnämnden

De sakkunniga föreslår, att vid institutet skall finnas en institutionsnämnd med uppgift att ha överinseendet över högskolans vetenskapliga angelägenheter. Nämnden skall bestå av rektor och vid institutet tjänstgörande professorer samt föreståndaren för idrottspoliklinik en.

Det åligger institutionsnämnden att årligen inom av direktionen fastställd tidpunkt inkomma med förslag till äskanden för institutionerna.

Konferenser

För behandling av frågor rörande undervisningen, som berör endast ett mindre antal lärare, bör hållas konferenser. Dessa sammankallas och ledes av rektor eller den lärare, han i sitt ställe därtill utser.

Förvaltningspersonal

Beträffande denna personals sammansättning och åligganden hänvisas till de sakkunnigas yttrande härom i kap. IX.

XV. SAMARBETE MELLAN G. C. I. OCH ANDRA INSTITUTIONER

Vid G. C. I. har sedan långt tillbaka samarbete ägt rum med olika gymnastik- och idrottssammanslutningar. Detta samarbete, som tack vare ett stort intresse härför från G. C. I.-lärarnas sida under den senaste tiden kraftigt ökat, har väsentligen bestått i ett utbyte av instruktörer och föredragshållare. I och med tillkomsten av professuren i fysiologi har institutet vidgat denna sin verksamhet med utomstående institutioner att gälla även rent vetenskapliga sådana. Av lättförståeliga skäl har detta samarbete inskränkts till vad som rör fysiologiens ämnesområde. Det har omvittnats från olika håll att denna verksamhet varit av stor betydelse och att man önskar en fortsättning av densamma. För institutet självt har den varit värdefull i flera avseenden. Den har bidragit att bryta den isolering, som tidigare onekligen kännetecknat institutet och den har haft en stimulerande verkan på arbetet inom detsamma. Talet om institutet som enbart en gymnastiklärarutbildningsanstalt har efter hand upphört och icke minst bland idrottens målsmän har man med glädje hälsat den pågående omvandlingen.

Något mera planmässigt organiserat samarbete mellan institutet och andra institutioner har uppenbarligen icke i någon större omfattning kunnat ifrågakomma. Dels har erfarenheterna varit för ringa för att institutet skulle ha kunnat vidtaga några åtgärder i sådant syfte och dels har institutets utrustning, framförallt den vetenskapliga, varit alltför otillräcklig härför. Den hittills vunna erfarenheten av samarbetet med andra institutioner visar emellertid vad en för den fysiska fostran rikare utrustad högskola skulle betyda. De sakkunniga lämnar här nedan några exempel på det samarbete som förekommit mellan institutets fysiologiska institution och andra institutioner.

I samarbete med kliniskt fysiologiska laboratoriet vid karolinska sjukhuset och riksidrottsförbundets idrottspoliklinik i stadion har en rad frågor av idrottsfysiologisk och idrottshygienisk natur diskuterats och blivit föremål för undersökningar. Vidare har samarbete skett och sker fortfarande med kronprinsessan Lovisas barnsjukhus, bl. a. angående konditionsprov med infekterade barn, med Sabbatsbergs sjukhus angående lungfunktionsprov och med S:t Eriks sjukhus och södersjukhuset angående bl. a. den kliniska användningen av oximetri. Detta samarbete har uppstått på det sättet att man funnit att det förelegat en viss metodisk kännedom inom den ena institutionen, som den andra saknat men haft behov av.

Så har även tack vare den flygmedicinska sakkunskap, som funnits representerad vid institutionen, ett nära samarbete med flygvapnet ägt rum. Sedan 1946 är även en avdelning för flygmedicinsk forskningsverksamhet förlagd till institutionen. Personalen som består av en laborator, en försöksassistent och

ett tekniskt biträde, avlönas av statens nämnd för flyg- och navalmedicinsk forskning och försöksverksamhet, som även bidrar med nödiga materielanslag. Även med armén har visst samarbete ägt rum bl. a. rörande undersökningar över energiåtgången vid marsch med olika hastighet och belastning samt vid utarbetande av lämpliga funktionsprov för soldater. Vidare har undervisningen i anatomi och fysiologi vid arméns gymnastik- och idrottsskola de senaste åren omhänderhafts av lärare vid G. C. I.

För lösningen av vissa speciella problem av teknisk-fysiologisk natur har samarbete ägt rum bl. a. med Nymans verkstäder i Uppsala, Husqvarna Vapenfabriks AB, skoforskningsinstitutet vid tekniska högskolan och hemmens forskningsinstitut.

Arbetsfysiologiska föreläsningar har hållits vid industriförbundets kurser för tidsstudieingenjörer och vid motsvarande kurser vid tekniska högskolan. Institutionen har vidare deltagit i planeringen av de ganska omfattande arbetsfysiologiska studier, som äger rum under doktor N. Lundgrens ledning vid AB Uddeholms anläggningar. Vissa av de metoder, som användes vid dessa undersökningar, är utarbetade vid fysiologiska institutionen.

Den allra största betydelsen för institutionens arbete har dock kanske samarbetet med riksidrottsförbundet och vissa av dess specialförbund haft. Genom de anslag, som riksidrottsförbundet har ställt till fysiologiska institutionens förfogande, har en rad mera omfattande undersökningar kunnat genomföras. Här kan särskilt anföras en stor undersökning över maximala arbetsförmågan hos olika åldersgrupper, en jämförande undersökning över arbetsförmågan hos kvinnor och män samt undersökningar över skidlöpningens fysiologi. Genom demonstrationer och föreläsningar för idrottsinstruktörer har institutionen vidare försökt att bringa moderna fysiologiska synpunkter till idrottsmännens kännedom för att härigenom bidra till att rationella och hygieniskt riktiga principer får göra sig gällande vid idrottsmännens träning och tävling.

Av ovanstående framgår, att den fysiologiska institutionen trots dess sparsamma anslag i fråga om driften och dess fåtaliga personal har haft ett livligt utbyte med andra institutioner. Även med erkännande härav anser de sakkunniga, att en viss omorganisation av institutet på denna punkt skulle främja dess vetenskapliga verksamhet. Personliga kontakter med andra forskare och stimulerande vetenskapliga diskussioner är en nödvändig förutsättning för ett fruktbärande arbete. Möjligheterna härtill reduceras otvivelaktigt, om en vetenskaplig institution i likhet med institutets fysiologiska institution, lokalt och organisatoriskt är isolerad från övriga vetenskapliga inrättningar.

De vetenskapliga institutionerna vid institutet blir för få och för speciellt inriktade för att kunna stå ensamma. En planmässig uppläggning av det vetenskapliga forskningsarbetet för dessa institutioner torde icke kunna ske utan en intim kontakt med arbetet inom närbesläktade forskningsgrenar. Det är de sakkunnigas uppfattning, att den nu befintliga fysiologiska institutionen liksom de föreslagna två nya institutionerna måste inlemmas i ett större vetenskapligt sammanhang. Redan kravet på att man icke i onödan dubblerar professurer talar för åtgärder av detta slag.

Att medicine studerande eller med. licentiater ej i större utsträckning kan förlägga sitt vetenskapliga arbete till

G. C. I. även om fackligt intresse finns för den arbetsriktning, som är representerad vid institutionen, är självfallet. Möjligheter att erhålla doktorandstipendier eller annan ekonomisk hjälp finns endast vid de medicinska högskolorna. Vidare betyder det med den nuvarande disputationsordningen en avgjord fördel att få utföra sitt doktorsarbete under en institutionschef, som samtidigt är medlem av den medicinska fakulteten och därigenom kan göra sitt inflytande gällande vid avhandlingens antagning och bedömning. För institutet måste detta anses vara en allvarlig nackdel.

Den tvååriga utbildningen vid G. C. I. kan för närvarande ej ge de studerande en sådan bakgrund, att man kan anse dem lämpliga att efter avslutade studier deltaga i det vetenskapliga arbetet på institutionen. Endast i rena undantagsfall är detta möjligt. Man kan ej heller tillråda en gymnastiklärare att slå in på denna väg, då knappast några möjligheter finns för att på detta sätt meritera sig för en befattning. För närvarande tycks den enda möjligheten för den vetenskapligt intresserade vara att efter avlagd gymnastiklärarexamen studera medicin. Tre av de senaste årens elever har gått in på nämnda bana och alla tre tjänstgör för närvarande som assistenter och amanuenser vid G. C. I. och deltar i det vetenskapliga arbetet. Denna utväg är emellertid oekonomisk och ur flera andra synpunkter otillfredsställande. Tillkomsten av en kombinerad fil. ämbetsexamen torde ge ökade möjligheter för den vetenskapliga rekryteringen.

Då det gäller att lösa frågan, vilken vetenskaplig inrättning institutets institutioner bör anknytas till, kan flera lösningar tänkas. En lösning är anknytning till karolinska institutet. Detta är motiverat med hänsyn till de anatomiska och fysiologiska institutionerna. Från andra synpunkter sett finner de sakkunniga dock en anknytning till Stockholms högskola mera närliggande. Institutet är i första hand en anstalt för lärarutbildning. Karolinska institutet har dessutom redan forskningsinstitutioner i människokroppens anatomi och fysiologi, medan Stockholms högskola saknar sådana. Institutionerna vid G. C. I. skulle således på en mycket viktig punkt komplettera Stockholms högskolas forsknings- och undervisningsapparat. För närvarande kan högskolan av brist på just sådana institutioner ej ge undervisning i människokroppens anatomi och fysiologi i önskvärt omfång vid utbildningen av biologilärare, trots att dessa ämnen ingår som obligatoriska och mycket viktiga delar av undervisningen i biologi vid läroverken.

Enligt gällande studieplaner fordras för högre betyg i zoologi i såväl filosofie kandidatexamen som i filosofisk ämbetsexamen att vederbörande deltagit i en kurs i fysiologi och avlagt särskild tentamen i fysiologi.

Vid Stockholms högskola finns dock ej — i motsats till vad fallet är i Uppsala och Lund — någon lärare i fysiologi. Undervisningen i fysiologi bestrides därför av professorn i experimentell zoologi med cellforskning som assisteras av en biträdande lärare med docentkompetens och en docent, båda med ämnet experimentell zoologi med cellforskning i sin docentur. Undervisningen bedrives vid Wenner-Grens institut för experimentell biologi, fysiologisk kemi och ämnesomsättningsforskning.

Den obligatoriska undervisningen i fysiologi för zoologerna torde ha två mål. Det ena är att bibringa studenterna ett visst mått av fysiologiskt vetande

jämte erfarenhet i att hantera fysiologisk apparatur samtidigt med att de erhåller en elementär inblick i fysiologiens vetenskapliga problemställningar. Det andra är att sätta blivande lärare i biologi med hälsolära i stånd att på ett tillfredsställande sätt kunna undervisa i de fysiologiska moment som ingår i skolans kurser. För det stora flertalet studerande torde det senare syftet vara det väsentliga.

Den experimentella zoologien med cellforskning kan visserligen sägas vara ett specialområde av fysiologien men den sammanfaller ej med detta ämne, även om den ger inblick i vissa av dess problem. Det kan därför sättas i fråga, huruvida den undervisning i människans fysiologi, som kan bibringas inom ramen av experimentell zoologi med cellforskning, verkligen ger de kunskaper en blivande lärare behöver. Lämpligast är otvivelaktigt, att denna undervisning anförtros åt en utbildad fysiolog, som till sitt förfogande har en för laborativ undervisning utrustad institution.

Enligt den av de sakkunniga framlagda planen skulle högskolan just kunna disponera över en sådan lärarkraft med tillgång till ett modernt, rymligt och för sitt ändamål inrett laboratorium. Det synes de sakkunniga därför, som om professuren i fysiologi kan lösa ett för högskolan betydelsefullt undervisningsproblem, varjämte institutet för experimentell biologi, fysiologisk kemi och ämnesomsättningsforskning skulle kunna befrias från skyldigheten att lämna en obligatorisk undervisning vid sidan av sitt egentliga verksamhetsområde.

Ämnena psykologi och sociologi är numera väl tillgodosedda vid Stockholms högskola. Ett samarbete även på detta område mellan Stockholms högskola och G. C. I. skulle dock säkerligen bli av stort värde. Genom den olika inriktning som professurerna i dessa ämnen vid högskolan och G. C. I. erhållit skulle ämnena vid ett samarbete få en bredare bas såväl ifråga om undervisning som forskning. Slutligen blir en organisatorisk anslutning till Stockholms högskola synnerligen önskvärd i och med inrättandet av den föreslagna kombinerade fil. ämbetsexamen.

En anknytning av institutets professurer till Stockholms högskola skulle lämpligen kunna ske genom att professorerna vid institutet tillika bleve professorer vid högskolan och därmed medlemmar i högskolans respektive fakulteter. En sådan anordning innebär i princip icke någon nyhet för högskolan, där detta förfaringssätt redan vunnit tillämpning. Ett likartat förhållande är rådande beträffande chefen för Rasbiologiska institutet, som i denna sin egenskap är professor i rasbiologi vid Uppsala universitet och därmed medlem av medicinska fakulteten vid universitetet. De sakkunniga har under hand erfarit, att man inom högskolan icke skulle motsätta sig detta förslag utan tvärtom gärna skulle se, att det kunde förverkligas.

Enligt de sakkunnigas uppfattning bör högskolan för fysisk fostran liksom universiteten och vissa andra högskolor underställas kanslern för rikets universitet.

Vad beträffar samarbetet med den blivande lärarhögskolan i Stockholm har de sakkunniga icke kunnat ta ståndpunkt ifråga om formen för detsamma, då lärarhögskolans uppgifter och organisation ännu icke fixerats. Det synes dock de sakkunniga som om den sakkunskap och den utrustning, som ingår i G. C. I:s vetenskapliga institutioner framför allt då i den psykologiska, bor-

de kunna göras fruktbärande även för den nya lärarhögskolan. Förmodligen kommer denna att på ett eller annat sätt anknytas till Stockholms högskola. Detta talar för att så även bör ske med högskolan för utbildning av lärare i fysisk fostran.

XVI. INSTITUTETS LOKALBEHOV

Anatomisk institution

De sakkunniga har redan i annat sammanhang framhållit, att undervisning på högskolestadiet icke med framgång kan utövas utan att forskning samtidigt bedrives. För att forskningen skall kunna fylla sin uppgift fordras en institution med goda lokalutrymmen. Forskningsprogrammet för en sådan institution bör nämligen icke göras för snävt, så att det blir fråga om endast tillämpad forskning. Det skulle även försvåra möjligheterna att få kvalificerade forskare att söka befattningen som chef för institutionen.

De sakkunniga föreslår, att den del av den anatomiska institutionen, som är avsedd för forskning, skall omfatta c:a 600 m², därtill bör komma ett undervisningsutrymme omfattande c:a 200 m², sammanlagt 800 m². Läraren i anatomi vid institutet, docenten F. Sjöstrand, har framlagt ett detaljerat förslag till en institutionsbyggnad mer än dubbelt så stor som den av de sakkunniga föreslagna. Då de sakkunniga stannar vid en byggnad omfattande 800 m² har som jämförelse tagits den fysiologiska institutionen vid institutet, som omfattar c:a 600 m².

Det föreslagna utrymmet är visserligen mycket knappt tilltaget, men de sakkunniga har räknat med att eleverna ej skall göra självständiga dissektioner och vidare att eleverna eventuellt skall kunna studera vissa preparatsamlingar vid karolinska institutet.

Psykologisk institution

I anslutning till de sakkunnigas förslag angående professur i psykologi och pedagogik vid institutet har betonats nödvändigheten av en modern på självutförda experiment och under vetenskapligt sakkunnig ledning bedriven undervisning. Undervisningen vid institutet bör i princip ha samma karaktär som vid universiteten och högskolorna, men samtidigt inriktas mot de speciella behov, som betingas av anstaltens särskilda karaktär. Undervisning och forskning bör vidare i tillämpliga delar vara intimt samorganiserade och relationerna med andra vetenskapliga discipliner vid institutet, speciellt anatomi och fysiologi väl tillgodosedda.

De lokalutrymmen, som här nedan föreslås, är tilltagna med tanke på de uppgifter, som sakkunniga tidigare utvecklat för den psykologiska och pedagogiska forskningen och undervisningen vid institutet. Laborationsutrymme måste beredas åtminstone två samtidigt experimenterande grupper. Bl. a. föreslår de sakkunniga, att en hörsal, rymmande en hel årskurs, c:a 100 elever, bygges i anslutning till den psykologiska institutionen. Samtidigt kan denna utnyttjas för mer omfattande rutinmäs-

siga kurslaborationer samt användas som grupptestningslokal.

Plan för psykologisk institution

Grupptestningsrum och hörsal för ca 100 elever	100 m²	
Rum för filmning av barns beteende	5 × 4	m = 20 „
Mörkrum	2 × 2,5	m = 5 „
Rörelsepsykologiskt laboratorium	5 × 4	m = 20 „
Experimentellt demonstrationsrum I	5 × 5	m = 25 „
Experimentellt demonstrationsrum II	5 × 5	m = 25 „
Uppmärksamhets- och reaktionsförsök	4 × 5	m = 20 „
Testningsrum I—VI, 6 enheter à	3 × 4	m = 72 „
Arbetspsykologiskt försöksrum	5 × 5	m = 25 „
Sinnespsykologiskt försöksrum I (syn)	4 × 5	m = 20 „
Sinnespsykologiskt försöksrum II (hörsel och övriga sinnen)	4 × 5	m = 20 „
Antropometriskt rum	4 × 5	m = 20 „
Konstitutionspsykologiskt forskningsrum	4 × 5	m = 20 „
Emotions- och affektpsykologiskt laboratorierum	4 × 5	m = 20 „
Statistiskt bearbetningsrum	4 × 5	m = 20 „
Psykofysiologiska laboratorierum (E. E. G.)	5 × 5	m = 25 „
Arbetsrum för professor	5 × 6	m = 30 „
Arbetsrum för assistent	4 × 5	m = 20 „
Expeditionsrum	5 × 6	m = 30 „
Väntrum	5 × 6	m = 30 „
Vaktmästarens rum	5 × 4	m = 20 „
Toalett och WC	3 × 5	m = 15 „
		Summa 602 m²

Önskvärt är, att den psykologiska institutionen bildar en sluten enhet, samt att effektiva anordningar för ljudisolering och temperaturreglering vidtages. De mindre rumsenheterna bör grupperas kring gemensam korridor. För de större salarna bör särskild uppmärksamhet ägnas frågan om belysning och andra faktorer, som kan tänkas inverka på försöksresultaten.

Idrottspoliklinik

På sid. 46 har de sakkunniga motiverat överflyttningen av den nuvarande stadionpolikliniken för hälsokontroll till institutet. De för polikliniken nödvändiga lokalutrymmena har av de sakkunniga i samarbete med poliklinikens styrelse framlagts i nedanstående plan.

Plan för idrottspolikliniken.

Röntgenlokaler:

Röntgenlaboratorium	5 × 8	m = 40 m²
EKyG laboratorium	5 × 6	m = 30 „
Manöverrum	2 × 2,5	m = 5 „
Framkallning	2 × 2,5	m = 5 „
Transformator	2 × 5	m = 10 „

Med. avd.

Undersökningsrum	5 × 6	m = 30 „
Arbetsförsök el. isoel.	5 × 5	m = 25 „
Ekg Fkg el. isoel.	5 × 5	m = 25 „
Total Hb	5 × 4	m = 20 „
Läkarexp.	5 × 4	m = 20 „
Underläkarexp.	5 × 4	m = 20 „

Mörkrum	2 × 2,5 m	= 5 „
Filmmontering	2 × 2,5 m	= 5 „
Bearbetningsrum	2 × 2,5 m	= 20 „
Kirurg. avd.		
Undersökningsrum	5 × 6 m	= 30 „
Operationsrum	5 × 6 m	= 30 „
Små omläggn. rum	2 × 2,5 m 2 × 2,5 m 2 × 2,5 m	= 15 „
Kok och steriliseringsrum	2 × 2,5 m	= 5 „
Exp. rum	3 × 5 m	= 15 „
Gemensamt arkiv	5 × 6 m	= 30 „
Väntrum	5 × 8 m	= 40 „
4 omklädningshytter	2 × 5 m	= 10 „
Dusch, toaletter	3 × 5 m	= 15 „
		Summa 450 m²

Gymnastiksalar

För att kunna fastställa behovet av gymnastiksalar vid en utökning av elevantalet till omkring 240, har de sakkunniga uppgjort ett förslag till timplan för den tvååriga manliga linjen. Vid uppgörandet har hänsyn tagits till att de olika ämnena i möjligaste mån koncentrerats till vissa perioder, så att inte två stora teoretiska ämnen alltför länge skall behöva läsas samtidigt. Under tentamensperioderna har antalet undervisningstimmar begränsats, vilket i sin tur haft till följd, att antalet elevtimmar under vissa perioder blivit så högt som 38 per vecka. De sakkunniga vill i detta sammanhang erinra om att samtliga timmar ej är föreläsnings- eller lektionstimmar. I denna summa har även inräknats timmar, då läraren står till elevernas förfogande för mera personlig handledning.

Med utgångspunkt från timplanen har de sakkunniga uppgjort veckoschema för de manliga kurserna under en av de perioder, då gymnastiksalarna är mest upptagna. (Timplaner och veckoscheman här ej medtagna). Därvid har de sakkunniga utgått ifrån, att det kommer att behövas parallellkurser på den tvååriga linjen både för manliga och kvinnliga elever. De båda parallellkurserna bör ha sina gymnastiklektioner och undervisningsövningar samtidigt för att sedan kunna ha teoretiska lektioner gemensamt. Härav följer att båda de gymnastiksalar, som för närvarande står till de manliga elevernas förfogande, kommer att vara upptagna av äldre eller yngre manliga kurserna var för sig. När äldre manliga kurserna har gymnastik- eller undervisningsövningar, måste de yngre kurserna således ha något ämne som icke tar gymnastiksalarna i anspråk. För närvarande försiggår dock en stor del av undervisningen i lek, folkdans och idrott i gymnastiksalarna. De sakkunniga har här räknat med att denna undervisning i framtiden huvudsakligen skall bedrivas i den sedan länge projekterade idrottshallen och icke i gymnastiksalarna.

Med dessa förutsättningar kan enligt de uppgjorda exemplen på veckoprogram gymnastiken och undervisningsövningarna för de tvååriga manliga kurserna få rum i de två gymnastiksalar, som för närvarande finns. De sakkunniga har härvid ej räknat med den föreslagna folkskollärarlinjen. Gymnastiken och undervisningsövningarna på denna linje kan icke få plats i de nuvarande gymnastiksalsutrymmena, om inte lektionerna skall placeras efter nuvarande redan allt för långa arbetsdag.

För att tillfredsställa behovet av gymnastikutrymmen för de manliga kurserna erfordras således ytterligare en gymnastiksal av ungefär samma storlek

som de nuvarande försedd med tre omklädnadsrum.

På den kvinnliga linjen kommer behovet att bli än större, eftersom de kvinnliga eleverna har flera timmar i gymnastik, rytmik och folkdans, vilka ämnen måste bedrivas i gymnastiksalarna. Även för de kvinnliga eleverna behövs således ytterligare en gymnastiksal.

De sakkunniga instämmer i direktionens tidigare framlagda förslag att inreda den nuvarande brottningshallen till en gymnastiksal enligt de fordringar man ställer på en sådan vid en folkskola av B 1-typ. I sin nuvarande utformning har lokalen ytterst liten användning, då antalet timmar för brottning vid institutet är mycket lågt. Vid en eventuell ombyggnad enligt ovanstående förslag skulle lokalen kunna utnyttjas såväl för undervisningsövningar med skolbarn som för brottning.

I sina beräkningar angående behovet av gymnastiksalar har de sakkunniga utgått från, att de sim- och idrottshallar som sedan länge projekterats men ännu ej uppförts, kommer till stånd.

Övriga lokalutrymmen vid institutet

För närvarande finns icke någon hörsal vid institutet, som rymmer institutets samtliga elever. Behovet av en sådan, som redan nu är trängande, kommer att bli ännu större, när antalet elever måste flerdubblas. De sakkunniga anser det därför vara nödvändigt med en hörsal rymmande ca 300 personer, där gemensamma föreläsningar kan hållas. Salen bör vara försedd med förstklassig apparatur för film och skioptikon och anordnas så att den även kan användas för allmänheten på tider då institutet icke behöver utnyttja densamma. Den bör vara så belägen att två av institutionerna, förslagsvis den anatomiska och den fysiologiska, kan använda den som föreläsningssal. Av besparingsskäl byggdes ingen hörsal i anslutning till fysiologiska institutionen. Ett sådant förhållande blir dock i längden ohållbart eftersom det måste finnas direkt förbindelse mellan institutionerna och hörsalarna för att effektiva demonstrationer skall kunna utföras. Att i demonstrationssyfte transportera försöksdjur och dyrbar apparatur längre väg går ej.

Det är självklart, att vid den planerade utökningen av elevantalet kommer det provisoriska mässutrymmet, som redan under nuvarande förhållanden är för litet, att bli fullständigt otillräckligt. Införandet av det fria studiesättet torde härutinnan icke medföra någon ändring till det bättre.

De sakkunniga anser, att en sådan utvidgning för relativt små kostnader skulle kunna komma till stånd genom att de nuvarande ytrymmena för idrottsmuseet användes. Detta medför givetvis att en förflyttning av museet till andra lämpligare lokaler måste tas under övervägande. Den nuvarande placeringen av museet inom institutets kanslibyggnad är ur flera synpunkter mindre lämpligt. Så får en museibesökare fritt och okontrollerat tillträde till lokaler inom institutet, som inte har någon som helst beröring med museet, men som inte går att avstänga. Vid en senare planering av lokaler för museet bör beaktas, att det får egen ingång och ej planeras i ett komplex, där dess inrymmande medför olägenheter.

Genom inrättandet av en självständig anatomisk institution kommer den lokal som för närvarande inrymmer ana-

tomiska preparat och planscher att bli disponibel för andra ändamål. Detta utrymme skulle genom mycket enkla åtgärder kunna sättas i förbindelse med bibliotekets läsesal och därmed bli en synnerligen önskvärd utökning av denna. Lokalen kan tänkas bli speciellt lämplig som mindre undervisningssal vid seminarieövningar och dylikt.

Det i kanslibyggnaden liggande läkarrummet bör enligt de sakkunnigas mening iordningställas till lärarrum. Kollegierummet på nedre botten användes för närvarande endast för kollegie- och andra sammanträden. Detta rum bör kunna utnyttjas även för seminarieövningar.

Kungl. byggnadsstyrelsens förslag till utbyggnad av institutet

Ifråga om byggnadernas belägenhet, planläggning och kostnadsberäkning, vilken fråga behandlats av kungl. byggnadsstyrelsen i samråd med de sakkunniga, har byggnadsstyrelsen den 9 maj 1951 lämnat de sakkunniga nedanstående yttrande:

"På grundval av de uppgifter, som lämnats byggnadsstyrelsen angående lokalbehovet för en föreslagen utbyggnad av institutet, ha arkitekterna för den nuvarande anläggningen, G. Wejke och K. Ödeen, enligt byggnadsstyrelsens uppdrag utarbetat här bifogade utredningsförslag, vilket i sina huvuddrag innebär följande.

De två begärda nya gymnastiksalarna tänkas förlagda omedelbart norr om de nu befintliga gymnastiksalarna och anslutna till det interna kommunikationssystemet. Idrottspolikliniken tänkes inrymd i en särskild byggnad nordost om institutets administrationsbyggnad, strax invid Planterhagsvägen och med direkt ingång från denna väg. De ökade lokalerna för restaurangen ha utvunnits genom att taga i anspråk de nu av idrottsmuseet disponerade utrymmena i administrationsbyggnaden. Nya museilokaler jämte den anatomiska institutionen och den större hörsalen för 300 åhörare ha sammanförts till ett nytt byggnadskomplex, förlagt till områdets nordöstra del och utformat så, att de skilda delarna kunna förverkligas var för sig, samt med museet åtkomligt direkt från Planterhagsvägen. Den psykologiska institutionen slutligen tänkes förlagd omedelbart norr om den nuvarande fysiologiska institutionen, tillgänglig från förplatsen framför administrationsbyggnaden.

Utöver de här berörda nybyggnaderna samt ombyggnadsarbetena inom administrationsbyggnaden omfattar lokalprogrammet även vissa inre dispositioner av mindre omfattning i sistnämnda byggnad.

Kostnaderna för de sålunda planerade åtgärderna ha av byggnadsstyrelsen på grundval av prisläget sommaren 1950 beräknats enligt följande uppställning:

2 gymnastiksalar	800.000 kr
idrottspoliklinik	350.000 „
ombyggnad av restaurang m. fl. lokaler i administrationsbyggnaden	100.000 „
museum	325.000 „
anatomisk institution	825.000 „
hörsal	325.000 „
psykologisk institution	450.000 „
utökning av värmecentralen jämte yttre lednings- och planeringsarbeten	300.000 „
	3.475.000 kr

I anslutning härtill får byggnadsstyrelsen framhålla, att styrelsen icke funnit anledning att på detta stadium av utredningen — innan principiellt ställningstagande föreligger från statsmakternas sida beträffande omorganisationen av utbildningen — ingå på en närmare granskning av de framlagda lokalprogrammen. Styrelsen vill emellertid erinra om, att Ni under utredningens gång funnit Eder kunna begränsa det i programutredningen för den anatomiska institutionen ursprungligen upptagna lokalbehovet till hälften; huruvida någon marginal föreligger beträffande övriga lokalgrupper, undandrager sig byggnadsstyrelsens bedömande, men om så skulle vara fallet, torde det givetvis vara önskvärt att ompröva lokalbehovet jämväl i dess delar.

Byggnadsstyrelsen har i samband med den här framlagda utredningen till förnyad prövning upptagit jämväl frågan om den av statsmakterna redan beslutade idrottshallen och får i denna sak till en början erinra om, att från statsmakternas sida ett definitivt ställningstagande beträffande hallens förläggning ännu icke föreligger. Sedan tidigare flera olika alternativ prövats, utan att något av dem befunnits direkt godtagbart, hade — såsom byggnadsstyrelsen också framhållit i sitt remissvar till Riksmarskalksämbetet den 14 oktober 1948 angående framställning från Sveriges Centralförening för Idrottens Främjande rörande förlängning av visst arrendekontrakt med Djurgårdsförvaltningen — förläggningsfrågan kommit i ett nytt läge, genom att den s. k. B-hallen vid Tennisstadion nedbrunnit. Styrelsen, som vid besvarande av sagda remiss fann det angeläget, att frågan om fortsatt upplåtelse av den mark, på vilken nämnda tennishall varit uppförd, icke avgjordes, förrän utredningen om sättet för den fortsatta utbyggnaden av GCI slutförts, ansåg sig vid nämnda tidpunkt böra avstyrka bifall till berörda framställning.

Beträffande förläggningen av idrottshallen räknade man vid den arkitekttävling, som föregick utformningen av GCI, med möjligheten att uppföra hallen på den närmast Lidingövägen belägna delen av Östermalms idrottsplats. Denna förläggning har emellertid av flera skäl och då icke minst med hänsyn till det intrång, som skulle ske på idrottsplatsen, under den fortsatta utredningen befunnits mindre lämplig. Ej heller de övriga alternativa förläggningar, som styrelsen övervägt nordost om Östermalms idrottsplats eller sydost om Lidingövägen, ha visat sig helt tillfredsställande.

Av de sålunda prövade lösningar, som avse ett läge i omedelbar närhet av Östermalms idrottsplats, har byggnadsstyrelsen funnit en förläggning till det markområde, som blivit tillgängligt genom att B-hallen vid Tennisstadion nedbrunnit, vara den mest lämpliga.

Styrelsen anser härvid för sin del, att i den utsträckning, som kan befinnas möjlig jämväl de önskemål böra tillgodoses, vilka i sammanhanget kunna föreligga från företrädare för tennisintressena.

Emellertid har byggnadsstyrelsen jämväl undersökt, huruvida någon förläggning närmare GCI skulle vara möjlig att genomföra, och styrelsen har därvid tills vidare stannat för ett alternativ, som avser en plats omedelbart väster om institutets nuvarande markområde invid allmänna barnbördshuset.

Ett genomförande av detta senare alternativ, här benämt alt. II skulle taga i anspråk viss såsom park utlagd djurgårdsmark, vilken visserligen kan anses i och för sig föga önskvärt. Styrel-

sen finner emellertid, att det här aktuella markområdet har mindre värde såsom friområde för allmänheten, och förläggningen medför icke heller några nämnvärda ändringar inom det befintliga vägsystemet.

Byggnadsstyrelsen har under hand samrått med Riksmarskalksämbetet, Djurgårdsförvaltningen och Djurgårdsnämnden, vilka samtliga förklarat sig icke ha något att invända mot att den vid alt. II erforderliga delen av djurgårdsmarken tages i anspråk för idrottshallen. Emellertid ha under utredningens gång större svårigheter, än som tidigare beräknats, visat sig förenade med det förhållandet, att det område, som sålunda skulle kunna disponeras, ett flertal huvudledningar för gas, vatten och elektricitet äro förlagda, vilka förbinda staden med respektive anläggningar vid Värtan och i Lilljansskogen. Även om tekniska möjligheter för en förflyttning av dessa ledningar till annat läge förefinnes, torde de därmed förenade kostnaderna bliva så höga, att lämpligheten av områdets ianspråktagande på nu antytt sätt ur ekonomisk synpunkt kan ifrågasättas. Härtill har kommit, att anordnandet av en ny högtrycksgasledning numera påbörjats i enlighet med ett tidigare lämnat godkännande från Riksmarskalksämbetet. Det är, innan slutlig utredning verkställts rörande inverkan av dessa ledningar respektive möjligheterna att flytta desamma, icke möjligt att definitivt taga ställning till frågan, om hallens förläggning enligt alt. II är försvarlig, och styrelsen avser att när detta spörsmål klarlagts, för Kungl. Maj:t redovisa resultatet av utredningen rörande idrottshallens förläggande.

I anslutning till frågan om anordnande av idrottshallen får byggnadsstyrelsen erinra om, att Stockholms studenters idrottsförening framlagt förslag om uppförande av en särskild idrottshall för studentidrotten. Styrelsen har funnit det naturligt, icke minst ur ekonomisk synpunkt, att möjligheterna för en samordning av GCI:s lokalbehov och det som föreligger för studentidrotten prövas. Med hänsyn härtill har styrelsen samrått med företrädare för nämnda idrott, vilka för sin del biträtt en sådan lösning. Styrelsen har icke funnit skäl att mera i detalj genomarbeta förslaget till idrottshall utifrån här angivna synpunkter eller närmare utreda kostnaderna för dess genomförande, förrän ett definitivt ställningstagande föreligger ifråga om hallens placering. En preliminär utredning har emellertid visat, att en sådan samordning av olika önskemål synes möjlig att förverkliga."

Engångsanslag för inredning av vissa lokaler

I samråd med experter har de sakkunniga beräknat engångsanslagen för inredning av de föreslagna lokalerna till följande summor:

anatomisk institution	50.000	kronor	
psykologisk institution	35.000	kronor	
idrottspoliklinik	25.000	„	
2 gymnastiksalar	10.000	„	
hörsal	5.000	„	
Summa kronor	125.000		

XVII. OMKOSTNADS- OCH MATERIELANSLAG, STIPENDIER M. M.

Omkostnadsstat

För institutet gällde för budgetåret 1950—51 nedanstående omkostnadsstat:

Utgifter:	
1. Sjukvård m. m., förslagsvis	300
2. Expenser:	
renhållning och städning	31.900
bränsle, lyse och vatten, förslagsvis	50.000
skrivmateriel och blankettryck	1.000
telefon, telegram och annonsering	2.000
möbler, inventarier m. m.	2.000
bokinköp och diverse	1.600
3. Publikationstryck	300
Summa kronor	89.100
Särskilda uppbördsmedel:	
Lokalhyror för gymnastiksalarna	7.500
Nettoutgift kronor	81.600

Det synes de sakkunniga ändamålsenligt, att omkostnaderna för institutet även efter den föreslagna omorganisationen bestrids från ett för ändamålet gemensamt anvisat anslag.

Det ligger i sakens natur, att institutets omkostnadsstat kommer att undergå en icke oväsentlig ökning. Vad till en början angår anslagsposten till *sjukvård,* har kostnaderna uppgått till 728 kronor, d. v. s. avsevärt överstigit de i kostnadsstaten anvisade medlen. Med hänsyn härtill och till den av de sakkunniga föreslagna personalökningen uppskattar de sakkunniga medelsbehovet till ett belopp av 1.500 kronor. Delposterna för *renhållning och städning* samt för *bränsle, lyse och vatten* måste avsevärt ökas på grund av utökade lokaler. I samråd med experter har dessa poster beräknats till respektive 77.500 kronor och 134.000 kronor. I summorna har ej inräknats motsvarande kostnader för simhallen. Driftskostnaderna för denna som beräknats till 37.900 kronor bör på grund av dess särställning hållas skilda från övriga utgifter och har därför här beräknats för sig. Till grund för beräkningen har legat en utredning angående planläggning av simhallsbad utarbetad av riksidrottsförbundets idrottsplatskommitté.

Till *övriga expenser* har för budgetåret 1950—51 anvisats ett belopp av 5.600 kronor. En utbyggnad av institutet enligt de sakkunnigas förslag föranleder ökade utgifter för bl. a. telefon, inventarier och diverse. De sakkunniga finner sig med hänsyn härtill böra uppskatta medelsbehovet till 4.500 kronor för telefon, telegram och annonser, 5.000 kronor för möbler, inventarier m. m. och 3.000 kronor för bokinköp och diverse.

De verkliga kostnaderna för anslagsposten *publikationstryck* har för året 1949—50 uppgått till 520 kronor. Anslagsbeloppet var 300 kronor. De sakkunniga har med anledning av försla-

get till utvidgning av institutets verksamhet beräknat medelsbehovet på denna punkt till 2.000 kronor.

De särskilda uppbördsmedlen torde genom ökningen av antalet gymnastiksalar och tillkomsten av sim- och idrottshallar kunna beräknas till 40.000 kronor i stället för nuvarande 7.500 kronor. De sakkunniga har därvid utgått ifrån att även de två föreslagna gymnastiksalarna liksom de nuvarande skall hyras ut till föreningar för frivillig gymnastik. Med kännedom om den stora bristen på sim- och idrottshallar har de sakkunniga räknat med en avsevärd inkomst från skolor och föreningar, som har behov av att få använda dessa hallar.

I enlighet med ovanstående synes efter fullständigt genomförande av de sakkunnigas omorganisationsförslag att institutet bör erhålla anslag enligt följande omkostnadsstat.

Utgifter:

1. Sjukvård m. m., förslagsvis	1.500
2. Expenser:	
renhållning och städning	77.500
bränsle, lyse och vatten, förslagsvis	134.000
skrivmateriel och blankettryck	2.000
telefon, telegram och annonser	4.500
möbler, inventarier m. m.	5.000
bokinköp och diverse	3.000
driftskostnader för simhallen (bränsle, lyse, vatten och städning)	37.900
3. Publikationstryck	2.000
Summa kronor	267.400

Särskilda uppbördsmedel:

Lokalhyror:	
Gymnastiksalarna	10.000
Idrottshallen	10.000
Simhallen	20.000
kronor	40.000
Nettoutgift kronor	227.400

Materielanslag

För budgetåret 1950—51 har för institutet fastställts följande materielanslag

1. Materiel:	
anatomi	1.300
fysiologi	7.000
gymnastik	1.100
idrott	1.100
kronor	10.500
2. Bokinköp och bokbindning	1.500
Summa kronor	12.000

Fysiologiska institutionens materielanslag uppgår för närvarande till 7.000 kronor. Anslaget var före 1945 3.000 kronor men höjdes efter institutionsbyggnadens tillkomst i paritet med anslagen för övriga fysiologiska institutioner, vilka budget-året 1945—46 hade följande anslag: Uppsala universitet 7.930, Lunds universitet 9.500 och Karolinska institutet 3.500 + 2.400 i kursavgifter. Anslagen för dessa institutioner har sedan dess ökats högst avsevärt så att fysiologiska institutionen i Uppsala för budgetåret 1950—51 har ett materielanslag på 38.000 kronor, Lund 51.600 och de två institutionerna vid Karolinska institutet tillsammans 50.250 kronor. De sakkunniga anser att om forskningsarbetet under nuvarande förhållanden skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt medelsbehovet bör sättas till lägst 20.000 kronor.

För den *anatomiska och den psykologiska institutionen* föreslår de sakkunniga lika stort *materielanslag* som

för den fysiologiska institutionen d. v. s. 20.000 för vardera.

Idrottspolikliniken, har av riksidrottsförbundet hittills haft ett *materielanslag* på c:a 12.000 kronor. Huvudparten av detta har använts till inköp av film för EKG-undersökningar och röntgenmateriel. Genom överflyttning till ändamålsenliga lokaler torde verksamheten komma att utvidgas. Det blir i och med en överflyttning också möjligt att vid kliniken bedriva forskning. Forskningsverksamheten har hittills varit förlagd till Karolinska sjukhusets kliniskt fysiologiska laboratorium, som härför erhållit ett visst materielanslag av riksidrottsförbundets poliklinikkommitté. De sakkunniga föreslår ett materielanslag på 20.000 kronor för idrottspolikliniken.

Delposterna till *gymnastik- och idrottsmateriel* uppgår till sammanlagt 2.200 kronor. Denna summa är även med nuvarande organisation helt otillräcklig. Institutet har under de senaste tre åren erhållit engångsanslag på 11.000 kronor. Med hänsyn till materielanslagets otillräcklighet redan under nuvarande förhållanden och till den föreslagna ökningen av elevantalet beräknar de sakkunniga kostnaderna för gymnastik- och idrottsmateriel till 12.000 kronor.

Institutets *bibliotek* är enligt de sakkunnigas uppfattning väl tillgodosett ifråga om äldre facklitteratur, medan det ifråga om modernare litteratur uppvisar stora brister. Den för inköp av böcker anslagna summan 1.500 kronor är icke ens tillnärmelsevis tillräcklig, särskilt som den även skall täcka kostnaderna för inbindning av äldre litteratur och tidskrifter. De sakkunniga anser, att för nyinköp och inbindning av böcker och tidskrifter bör anslås ett årligt belopp av 5.000 kronor.

Med anledning av vad som ovan anförts föreslår de sakkunniga följande anslag till materiel, böcker m. m.

1. Materiel:	
anatomi	20.000
fysiologi	20.000
psykologi	20.000
idrottspolikliniken	20.000
gymnastik och idrott	12.000
kronor	92.000
2. Bokinköp och bokbindning	5.000
Summa kronor	97.000

Stipendier

För redovisningsåret 1950—51 har statsstipendier utgått till institutets elever med 3.000 kronor. Av fondmedel har utgått 2.650 kronor.

Statsstipendier har utdelats till institutets elever sedan år 1858, då en summa av 2.000 kronor anslogs för detta ändamål. Summan höjdes år 1934 till det nuvarande beloppet 3.000 kronor. Enligt bestämmelserna av år 1858 skulle stipendiesumman användas endast för civila elever. Eftersom antalet civila elever då var mycket litet (c:a 20 elever) kunde denna summa säkerligen anses vara tillräcklig. För närvarande har institutet c:a 160 civila elever (sjukgymnastlinjen inräknad).

Institutets anslag för stipendier är jämfört med anslagen för andra ungefär lika stora högskolor knappt tilltaget. Veterinärhögskolan har 31.000 kronor i statsstipendiemedel, varav 15.000 kronor användes till doktorandstipendier och 16.000 kronor fördelas som penningstipendier om vardera 800 kronor. Skogshögskolan har ett stipendieanslag av 23.000 kronor, varav 8.000 kronor utdelas i form av penningstipendier á 800 kronor och 5.000 kronor i form av naturastipendier.

De sakkunniga föreslår, att anslaget till elevstipendier vid institutet ökas till 16.000 kronor att fördelas på 20 stipendier om vardera 800 kronor.

Frågan om doktorand- och licentiatstipendier är för närvarande icke aktuell och torde icke bli aktuell under de närmaste åren. Den torde också för sin lösning bli beroende av samarbetet med Stockholms högskola.

Slutligen föreslår de sakkunniga, som på annat ställe i betänkandet motiverats, sid. 130, att till varje elev vid den ettåriga linjen för folkskollärare utgår ett stipendium på 1.000 kronor, eller sammanlagt 50.000 kronor. Den föreslagna årliga anslagsposten för stipendier uppgår således till 66.000 kronor.

XVIII. SAMMANDRAG AV UTGIFTER ENLIGT DET AV DE SAKKUNNIGA FRAMLAGDA FÖRSLAGET TILL OMORGANISATION

Avlöningar

Befattning	Löne-grad	Grund-lön	Summa löner	Anm.
I. Lärare vid institutet				
1 rektor	Arvode	2.200		Förut arvode å 4.308 kr. Om föreståndaren ej är lärare vid institutet tilläggsarvode å 5.352 kronor.
	Repr. bidrag	1.800	4.000	
3 professorer	Ca 37	23.220	69.660	2 nyinrättade
3 lärare i kroppsövningarnas speciella teori	Ca 30	18.336	55.008	Samtliga nyinrättade
1 föreståndare för idrottspoliklinikken och lärare i kroppsövningarnas patologi	Ca 30	18.336	18.336	Nyinrättad
8 lärare i kroppsövningarnas metodik och praktik	Ca 27	15.888	127.104	4 nyinrättade
8 på viss tid anställda lärare i kroppsövningarnas metodik och praktik	Cg 27	15.888	127.104	4 nyinrättade
4 biträdande lärare för undervisningsövningarna	Arvode	3.000	12.000	2 nyinrättade
1 lärare i hälsolära	„	750	750	
1 lärare i röstundervisning	„	1.700	1.700	
Handledare vid undervisningsövningarna, som tjänstgör vid andra läroanstalter	„		16.500	Förut 4.000
Summa kronor			432.162	
II. Kanslipersonal, vaktmästare m. fl.				
1 biblioteksamanuens	Ce 20	10.800	10.800	Förut arvode å 1.008 kronor
1 kontorsskrivare	Ca 19	10.320	10.320	Förut kansliskrivare i Ca 15
1 kontorist	Ca 13	8.088	8.088	Förut förste exp. vakt i Ca 11
1 kontorsbiträde	Ca 8	6.288	6.288	Nyinrättad
1 sekreterare	Arvode	1.356	1.356	
1 maskinist	Ca 13	8.088	8.088	
1 eldare	Ca 9	6.636	6.636	Nyinrättad
1 vaktmästare för gymnastiksalarna	Ca 9	6.636	6.636	Förut exp.vakt tillika portvakt
1 vaktmästare för idrottshallen	Ca 9	6.636	6.636	Nyinrättad
2 badmästare	Ca 11	7.392	14.784	Nyinrättade
Summa kronor			79.632	

Befattning	Löne-grad	Grund-lön	Summa löner	Anm.
III. Övrig personal vid de vetenskapliga institutionerna				
Anatomiska institutionen				
1 förste assistent	Ca 22	12.132	12.132	Nyinrättad
1 försöksassistent	Ca 20	10.800	10.800	„
2 förste amanuenser	Arvode	5.220	10.440	„
1 institutionsvaktmästare	Ca 13	8.088	8.088	„
1 laboratoriebiträde	Ca 11	7.392	7.392	„
Fysiologiska institutionen				
1 förste assistent	Ca 22	12.132	12.132	Nu i Cg 22
1 försöksassistent	Ca 20	10.800	10.800	Nyinrättad
2 förste amanuenser	Arvode	5.220	10.440	1 nyinrättad
1 institutionsvaktmästare	Ca 13	8.088	8.088	
1 laboratoriebiträde	Ca 11	7.392	7.392	Nu i Ce 11
Psykologiska institutionen				
1 förste assistent	Ca 22	12.132	12.132	Nyinrättad
1 försöksassistent	Ca 20	10.800	10.800	„
2 förste amanuenser	Arvode	5.220	10.440	„
1 institutionsvaktmästare	Ca 13	8.088	8.088	„
1 laboratoriebiträde	Ca 11	7.392	7.392	„
Idrottspolikliniken				
1 kirurg	Arvode	5.000	5.000	Nyinrättad
1 förste amanuens	„	5.220	5.220	„
1 röntgenolog	„	5.400	5.400	„
1 sjuksköterska	„	7.740	7.740	„
Gemensamt för samtliga institutioner				
1 förste instrumentmakare	Ca 18	9.864	9.864	Nyinrättad
1 instrumentmakare	Ca 14	8.772	8.772	„
För de vetenskapliga institutionerna kronor			188.552	
Summa avlöningar kronor			700.346	

Omkostnader

Utgifter:

Anslagets benämning	Belopp
1. Sjukvård m. m., förslagsvis	1.500
2. Expenser:	
renhållning och städning	77.500
bränsle, lyse och vatten, förslagsvis	134.000
skrivmateriel och blankettryck	2.000
telefon, telegram och annonser	4.500
möbler, inventarier m. m.	5.000
bokinköp och diverse	3.000
driftskostnader för simhallen (bränsle, lyse, vatten och städning)	37.900
3. Publikationstryck	2.000
Summa kronor	267.400

Särskilda uppbördsmedel

Lokalhyror:

Gymnastiksalarna	10.000
Idrottshallen	10.000
Simhallen	20.000
Kronor	40.000
Nettoutgift kronor	227.400

Materiel, böcker m. m. reservationsanslag

1. Materiel:

Anatomi	20.000
Fysiologi	20.000
Psykologi	20.000
Idrottspolikliniken	20.000
Gymnastik- och idrottsmateriel	12.000
Kronor	92.000
2. Bokinköp och bokbindning	5.000
Summa kronor	97.000

Stipendier

20 penningstipendier å 800 kronor för den tvååriga linjen	16.000
50 penningstipendier å 1.000 kronor för den ettåriga linjen	50.000
Summa kronor	66.000

Särskild undervisning i idrott och gymnastik

Arvoden till specialister	6.000
Extra utgifter för fjäll- och sommarövningar förlagda till annan ort än Stockholm	14.000
Föredrag och film	2.000
Reseersättningar för elevernas fjällresor	21.600
Kostnader för fortbildningskurser vid institutet	15.000
Summa kronor	58.600

Sammandrag av anslagsposterna

Avlöningar	700.346
Omkostnader	227.400
Materiel, böcker m. m.	97.000
Stipendier	66.000
Särskild undervisning i idrott och gymnastik	58.600
Summa kronor	1.149.346

XIX. DE SAKKUNNIGAS FÖRSLAG TILL TIDSPLAN FÖR OMORGANISATIONENS FÖRVERKLIGANDE

De sakkunniga är medvetna om att man under nuvarande statsfinansiella läge måhända icke omedelbart kan igångsätta hela byggnadsprogrammet. Detta förhållande bör dock icke få förhindra ett genomförande av de allra mest nödvändiga förändringarna.

I första hand anser de sakkunniga det nödvändigt att en omläggning av undervisningen genomföres. Departementschefen har i direktiven framhållit att goda skäl anförts till stöd för en genomgripande omläggning av undervisningen vid institutet. Han påpekar också att åtskilliga av de nuvarande olägenheterna torde kunna undanröjas genom en modernisering och rationalisering av undervisningen. I den skrivelse, som institutets direktion den 29 januari 1943 avgav med förslag om utvidgning och omläggning av gymnastiklärarutbildningen, föreslogs att utbildningstiden skulle förlängas till tre år. De sakkunniga har också funnit, att om en förbättring av undervisningen skall göras enligt nu gällande grunder, torde det krävas en förlängning av utbildningstiden. Detta skulle medföra icke oväsentliga kostnader och fördyra utbildningen för de studerande och därför, men också av andra skäl är en förlängning icke önskvärd. Enligt de sakkunnigas förslag har utbildningen rationaliserats så att den icke behöver utsträckas över längre tid än två år, trots en fördjupning av studierna i vissa väsentliga avsnitt.

För ett omedelbart genomförande av en omläggning av studierna föreslår de sakkunniga följande:

1. En professor i anatomi, särskilt funktionsanatomi, tillsättes. Till dess den anatomiska institutionen iordningsställts beredes professorn forskningsutrymme vid karolinska institutet, vilket enligt vad de sakkunniga under hand erfarit är genomförbart. Som assistens föreslår de sakkunniga en förste assistent och ett laboratoriebiträde. Materielanslag bör utgå med 10.000 kronor per år.

2. En professor i psykologi-pedagogik-sociologi tillsättes. Professorn beredes provisoriskt forskningsutrymme dels vid institutets fysiologiska institution, dels i de lokaler i administrationsbyggnaden, som är avsedda till läkarmottagning men icke utnyttjas för detta ändamål. Till hjälp åt professorn i hans forsknings- och undervisningsarbete föreslås en förste assistent och ett laboratoriebiträde. Materielanslag bör utgå med 10.000 kronor per år.

3. Fysiologiska institutionens personal utökas enligt de sakkunnigas slutgiltiga förslag med en försöksassistent och en förste amanuens och materielanslaget utökas från 7.000 kronor till 20.000 kronor.

4. Tre lärare i kroppsövningarnas speciella teori tillsättes. Om fullt kvalificerade sökande icke finns att tillgå, tillsättes tjänsterna med t. f. innehavare.

5. En biblioteksamanuens anställes i

enlighet med de sakkunnigas slutgiltiga förslag.

6. En förste instrumentmakare anställes för samtliga vetenskapliga institutioner med arbetsplats i fysiologiska institutionens verkstad i enlighet med de sakkunnigas slutgiltiga förslag.

Kostnaderna för genomförandet av ovan skisserade omorganisation framgår av nedanstående sammanställning:

I. Personal

Befattning	Lönegrad	Grundlön	Summa löner
1 professor i anatomi	Ca 37	23.220	23.220
1 professor i psykologi	Ca 37	23.220	23.220
3 lärare i kroppsövningarnas speciella teori	Ca 30	18.336	55.008
1 förste assistent i anatomi	Ca 22	12.132	12.132
1 förste assistent i psykologi	Ca 22	12.132	12.132
1 försöksassistent i fysiologi	Ca 20	10.800	10.800
1 laboratoriebiträde i anatomi	Ca 11	7.392	7.392
1 laboratoriebiträde i psykologi	Ca 11	7.392	7.392
1 förste amanuens i fysiologi	Arvode	5.220	5.220
1 förste instrumentmakare	Ca 18	9.864	9.864
1 biblioteksamanuens	Ce 20	10.800	10.800
Kronor			177.180

II. Materielanslag

Anatomi	10.000
Fysiologi (höjning från 7.000 till 20.000)	13.000
Psykologi	10.000
Kronor	33.000

Summa utgifter: 177.180 + 33.000 = 210.180

En förstahandsåtgärd är också tillgodoseendet av det ökade behovet av gymnastiklärare ute i skolorna. De sakkunniga har underhand erfarit, att kurserna vid institutet nästa år utökas i möjligaste mån och att antalet utländska elever inskränkes. Dessa åtgärder kommer dock icke på långt när att förslå för att fylla behovet av gymnastiklärare, främst för den nioåriga enhetsskolan. Den snabbaste och effektivaste vägen att lösa detta problem är enligt de sakkunnigas uppfattning att omedelbart förverkliga förslaget om en ettårig kurs för folkskollärare.

För att genomföra en ettårig utbildning av folkskollärare i den omfattning, som de sakkunniga i sitt betänkande föreslagit, fordras ökat utrymme för de praktiska övningarna. Detta skulle bäst kunna åstadkommas genom att den sedan lång tid tillbaka projekterade idrottshallen omedelbart finge uppföras. Frågan om hallens förläggning är emellertid ännu ej utredd men riksdagen har år 1941 i princip godkänt ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till idrottshall.

Redan nu bör en mindre kurs för folkskollärare anordnas, omfattande 15 manliga och 15 kvinnliga elever. Genomförandet av en sådan kurs kan ske med nuvarande lokalutrymmen under förutsättning att statens normalskola

lämnas ett mindre antal timmar i institutets gymnastiksalar än vad för närvarande sker och att undervisningstiden för eleverna vid institutet utbrędes över större del av dagen.

För kursen skulle erfordras två nya lärarbefattningar i metodik och praktik, förslagsvis en manlig i lek och idrott och en kvinnlig i gymnastik. Dessutom skulle antalet handledare för undervisningsövningarna behöva utökas. För den teoretiska utbildningen skulle inga extra kostnader erfordras.

De sammanlagda extra kostnaderna för anordnandet av en sådan kurs framgår av nedanstående sammanställning:

2 lärare i metodik och praktik	Ce 27	31.776
Extra handledare för undervisningsövningar		3.500
Stipendier å 1.000 kronor för 30 elever		30.000
Extra materielanslag		2.000
Summa kronor		67.276

Det av de sakkunniga framlagda förslaget att kombinera utbildningen i fysisk fostran med annan akademisk utbildning till en fil. ämbetsexamen bör också kunna omedelbart genomföras. Om ovan föreslagna förstahandsåtgärder beträffande omorganisationen av undervisningen realiseras, skulle den kombinerade examen kunna genomföras utan extra kostnader.

Sammanlagda årliga utgiften för de av de sakkunniga föreslagna förstahandsåtgärderna för genomförandet av omorganisationsförslaget uppgår enligt ovanstående beräkning till 277.456 kronor.

P. M. angående inrättandet av professur och forskningsinstitution i psykologi och pedagogik med särskild hänsyn till fysisk fostran vid G. C. I.

(Utarbetad av professor J. Elmgren.)

I anslutning till förslaget angående professur i Psykologi och pedagogik vid G. C. I. må till en början framhållas att de sakkunnigas förslag angående inrättandet av en dylik är baserad på förutsättningen att verksamheten i ämneskombinationen vid G. C. I. skall ha karaktären av akademisk undervisning i vanlig mening med särskild hänsyn till de fordringar, som uppkomma av institutets typ som fackhögskola för utbildningen av vissa pedagogiska specialister på fysisk fostran d. v. s. blivande gymnastiklärare. Dessa kunna icke vara betjänta av en undervisning i psykologi och pedagogik på ett lägre plan än det som garanteras av samtidigt pågående forskning och självutförda psykologiska experiment. I övrigt kan anföras att analogien med förhållandena på fysiologiens område och den planerade nya professuren i anatomi nödvändigtvis kräver att psykologien och pedagogiken icke kommer i sämre läge än dessa vetenskaper. På grund av det nära sambandet mellan modern psykologi och konstitutionsbiologi, utvecklingsfysiologi och vissa delar av anatomien är för övrigt ett samarbete mellan de nämnda disciplinerna vid G. C. I. att hälsas med största tillfredsställelse. Psykologien kräver för ett vetenskapligt riktigt bedrivande bl. a. insikter i nervsystemets fysiologiska funktion men även dess anatomiska byggnad och detsamma gäller, åtminstone för vissa delar av det psykologiska studiet även vad muskelfysiologien och motsvarande anatomi beträffar. Å andra sidan är det ganska uppenbart att den fysiologiundervisning, som meddelas vid G. C. I. och den forskning, som pågår vid den fysiologiska institutionen i allra högsta grad skulle främjas av ett samarbete, särskilt med den experimentella psykologien, liksom denna senare i sin tur skulle berikas av ett samarbete med fysiologiska och anatomiska forskare. Vissa av de fysiologiska forskningsrönen ha en alldeles bestämd personpsykologisk betydelse, som naturligt skulle framhävas genom samverkande forskning mellan psykologi och den livliga verksamhet på det humanfysiologiska forskningsområdet som redan pågår vid G. C. I.

Det förtjänar också framhållas att det i princip torde bli betydligt lättare att samordna psykologien och pedagogiken med de nämnda medicinska disciplinerna vid en fackhögskola av G. C. I.:s karaktär än vad fallet är med universitet och högskolor i vanlig mening. Vid G. C. I. finnes ett gemensamt mål, nämligen den fysiska fostran och därav betingade utbildningsbehov, som i och för sig verkar koordinerande på forskningssamarbetet. Det är däremot traditionellt välbekant hur utomordentligt svårt det är att få igång ett samarbete mellan fakulteterna vid svenska universitet och högskolor, då gränserna för vårt lands vidkommande äro synnerligen skarpt markerade mellan de olika fakulteterna och svårigheterna därtill stora att få igång ett effektivt samarbete. I detta fall skulle ett exempel från en fackhögskola av mindre traditionsbunden karaktär säkert vara synnerligen nyttigt och önskvärt.

Om vi till en början fråga oss vilka delar av modern psykologi och även pedagogik i vetenskaplig mening, som de blivande gymnastiklärarna oavvisligen behöva, måste först framhållas att psykologien säkerligen måste utgöra grunden för pedagogiken. Därtill kommer att gymnastiklärarna senare vid lärarhögskolan enligt det nya förslaget till lärarutbildning komma i kontakt med den vetenskapliga pedagogiken och dess praktiska tillämpning på undervisningsproblem i allmänhet. Tonvikten bör därför läggas på psykologien, särskilt på den experimentella psykologien, men givetvis bör även den pedagogiska tillämpningen beaktas som har särskild betydelse för fysisk fostran. Gymnastik i modern mening är ju i allra högsta grad personpsykologiskt betingad och helhetspsykologiska synpunkter inställa sig naturligt på bedrivandet av fysiska övningar i gymnastisk mening utan att därför givetvis rörelsefysiologien bör försummas. Inom psykologien bör man vid institutet framförallt eftersträva undervisning och forskning på de områden, som ha med fysisk fostran att göra. Men å andra sidan krävs det också en viss allmän grund, då skolundervisningen i ämnet för närvarande är mycket bristfällig och eleverna sannolikt kommit i kontakt med psykologien före sitt inträde på institutet, huvudsakligen genom allmän populär psykologisk litteratur, som ofta är av direkt vilseledande beskaffenhet, varför de kunna förmodas ha ganska diffusa och direkt felaktiga uppfattningar om vad psykologi egentligen är.

Vidare måste beaktas, att eleverna vid G. C. I. efter hand komma i åtnjutande av den undervisning i pedagogik, som enligt det nya skolförslaget varje blivande lärare skall genomgå vid lärarhögskolan. Under sådana omständigheter kan tonvikten i hög grad läggas vid den experimentella psykologien, ehuru givetvis de särskilda moment, som avse fysisk fostran inom pedagogiken, måste beaktas vid undervisningen på G. C. I. Därjämte är psykologien i modern tid att räkna som den grundforskning, vilken oundgängligen behöves för all pedagogisk tillämpning. Den inledande allmänna orienteringen i psykologi bör snarast efterföljas av mera detaljerade på konkreta experiment grundade undervisningsmetoder, i särskilt de delar av psykologien, som har relation till fysisk fostran.

Till en början måste framhållas, att den blivande gymnastikläraren liksom lärare över huvud bör få en grundlig insikt i barn och ungdomsåldrarnas psykologi. Vissa delar av den allmänna psykologien kunna med fördel inarbetas inom ramen av en undervisning, som väsentligen tar sikte på utvecklingspsykologi. Detta har sin stora fördel. I modern tid har den genetiska psykologien samma betydelse för den psykologiska vetenskapen i sin helhet som embryologien för det allmänna biologiska studiet av livsföreteelserna. Genom studium av barns och djurs beteenden får man en god insikt i hur grundfunktionerna utvecklas och gestaltas i fortskridande mognad. Denna undervisning i barn- och ungdomspsykologi bör vara kombinerad med iakttagelser av olika slag av barn i skapande verksamhet, i övningsskolor, särskilt då i samband med gymnastikundervisning, rörelseterapeutiska övningar o. s. v. Den studerande bör bibringas en god insikt i modern utvecklingstestning, speciellt i vad avser den motoriska utvecklingen, som ju har stor betydelse för fysisk fostran. Här böra elevarbeten förekomma i avsikt att bl. a.

hjälpa till med samtidigt pågående mera systematisk forskning över rörelsefunktionerna och deras utveckling.

Lämpligen kan denna undervisning och forskning kombineras med filmning av barns beteende under ostörda betingelser. Detta beteendestudium bör vara inriktat på de motoriska företeelserna, i största möjliga utsträckning bestämda genom detaljerade test av olika slag. Den stora förebilden på området är den amerikanske forskaren Arnold Gesell, som vid Yaleuniversitetets barnpsykologiska och pediatriska klinik byggt upp en systematisk grundforskning fr. o. m. 1926, då han publicerade sitt uppmärksammade arbete över barnaåldrarnas psykiska utvecklingsgång, särskilt då förskoleåldern. Gesell har speciellt tagit fasta på olika områden av beteendet. Han skiljer mellan den språkliga, den motoriska, den s. k. adaptiva samt den personligt sociala utvecklingen. I detta sammanhang måste särskilt motorisk och personligt social utveckling observeras på grund av deras nära samband med fysisk fostran. Gesell har visat, att förskoleåldern kännetecknas av typiska s. k. mognadsnivåer på det motoriska området, då utvecklingen på grund av nervsystemets korrelativa funktionsmognad kännetecknas av en mångfald kvalitativt nya företeelser. För att ta några exempel: Gripreflexen tillbakabildas i fyra till sex månaders ålder, men försvinner icke ur barnets beteenderepertoar utan att ersättas av ett nytt beteendemönster, nämligen det aktiva gripandet, vilket i sin tur förutsätter en ny funktionsmognad i det centrala nervsystemets utveckling. Beteendemönstren omvandlas kvalitativt, integreras och differentieras samt ingå i större strukturala totalsammanhang i form av genomgripande beteendecyklar. Hela utvecklingsmognaden på det motoriska området kännetecknas av ett slags framåtsyftning i tiden. De statiska reflexerna, som i den späda åldern reglera huvudets hållning eller eventuellt hela kroppens tonusförhållanden, som t. ex. den toniska halsreflexen, förebådar redan vad som sker 18 månader senare i form av gången. Denna i sin tur utvecklas på en viss nivå av nervsystemets utveckling genom strukturmognad och sätter in som en instinkt- och impulshandling, vilken icke kan hejdas men heller icke genom uppfostran utan men för organismen övas på ett tidigare stadium än den naturliga utvecklingen tillåter.

Fysisk fostran innebär ju en träning av rörelsesystem, muskelkoordination, behärskning av kroppsrörelser och lägesförändringar etc. Allt detta är ju ingenting annat än en hel serie av ytterst sammansatta beteendemönster, som i sig ha en naturlig mognadsgång. Ett område för forskning vid G. C. I. av alldeles särskild betydelse för dess verksamhet när det gäller psykologi och pedagogik är därför en undersökning både av förskoleålderns och framförallt skolålderns motoriska mognadsgång i stil med de experiment som Gesell företagit men mera inriktade på de särskilda behov som den fysiska fostran förutsätter. På ryskt område har man på 1920-talet gjort ansatser åt detta håll genom att åstadkomma motoriska utvecklingstestskalor med mätande funktion i princip av samma beskaffenhet som de bekanta intelligensundersökningarna enligt Binet-Simson. Dessa motoriska utvecklingstest äro sålunda grundade på samma relativa åldersprincip som intelligenstestskalorna och tillåta bestämning av vad man skulle kunna kalla de motoriska grundåldrarna samt på grundval härav graden av försprång och efterblivenhet i den mo-

toriska utvecklingen mätt i motoriska levnadsår. Dessa försök ledo emellertid av en viss bristfällighet så tillvida som sambandet med den övriga psykiska utvecklingen icke tillräckligt beaktades och den komparativa forskningen ej heller var tillräckligt bred.

Av stor betydelse vore därför att vid G. C. I. utföra forskning över bl. a. sambandet mellan den allmänna intelligensutvecklingen och den motoriska utvecklingen. Som en svensk intelligensforskare, framlidne professor Gustaf Jaederholm, framhöll, har intelligensfunktionen ett mycket nära funktionellt samband med motoriken, förmodligen på grund av koordination av något slag av centralnervösa processer. Föreställningarnas aktivering vid intellektuellt arbete skulle enligt denna teori endast vara ett specialfall av den motoriska koordinationen i dess olika former. På senare tid har denna teori fått ökad aktivitet bl. a. genom Thurstones faktorpsykologiska forskning. Denne har sålunda velat visa att det existerar speciella s. k. gruppfaktorer, som bl. a. ha med flexibilitet att göra. Thurstone menar på grundval av sina resultat, att den intellektuella verksamheten till dels består i att samtidigt kunna manipulera flera motoriska schemata och även föreställningsschemata. Så till synes disparata funktioner som händernas samfunktion vid vissa rörelsetyper har kunnat uppvisa samband med bl. a. induktiv och logisk deduktiv verksamhet, förmodligen på grund av den nära samhörigheten mellan intellektuella och motoriska grundfunktioner. Inom patologien har särskilt en fransk forskare, Henri Wallon, i sitt klassiska arbete "L'enfant turbulent" (1925) kunnat visa, att motoriskt efterblivna barn och även psykomotoriskt defekta kännetecknas av specifika tonusrubbningar och en slags reduktion till en psykisk utvecklingsnivå, som utmärkes av frånvaron av klart gestaltade föreställningar och en viss oförmåga att vända på det spatiala schemat. Enligt W. skulle dessa barn befinna sig på den s. k. projektiva utvecklingsnivån, som särskilt hos epileptiker och choreatiska barn framträdde i form av dels intellektuell efterblivenhet och dels medvetenhetsgrumling av ganska säregen natur. W. har i dessa uppmärksammade vetenskapliga studier också kunnat visa ett direkt samband mellan den emotionella mognaden och karaktärsbeskaffenheten å ena sidan, samt tonusutvecklingen å den andra. De psykomotoriskt störda barnen ha mycket ofta emotionella missanpassningsproblem, betingade av inherenta tonusrubbningar, vilka säkerligen, om de diagnosisteras tillräckligt tidigt, skulle kunna göras till föremål för systematisk rörelseeterapi.

Den motoriska utvecklingen är sålunda långt ifrån enhetlig. Den fortskrider säkerligen i form av successiva mognadsnivåer reglerade av ett mycket stort antal separata gruppfaktorer med specifika neuroliska utvecklingsbetingelser. Delvis äro de beteendemönster det är frågan om, preformerade i generna och ge upphov till ett mycket stort antal individuella differenser. Den ena individen har sannolikt icke samma motoriska grundtyp som den andra, vartill kommer hela den inverkan som miljön i detta hänseende äger. Följaktligen krävas systematiska utvecklingsstudier, som bl. a. måste klarläggas genom psykologisk faktoranalys av de olika åldersnivåernas struktur i motoriskt hänseende. Genom faktoranalytisk forskning har man lyckats komma på många tidigare okända tillväxtkomponenter både på det fysiska och psykiska området. Man har lyckats framgångs-

rikt korrelera utvecklingsföreteelser, bestämda antropometriskt med rent psykologiska utvecklingsfaktorer. Tänkbart vore att genom särskild forskning, som ligger synnerligen väl till för en institution av G. C. I.:s natur, även undersöka motoriken enligt samma linjer, d. v. s. med faktormetoder på olika åldersnivåer i förening med andra metoder, som t. ex. systematisk observation, genom följdstudier, filmning av barns beteende o. s. v.

Ett område av alldeles särskild central betydelse är vidare den psykobiologiska konstitutionsforskningen såsom denna utvecklats bl. a. av Kretschmer, Conrad och Sheldon, vilka alla lyckats var och en från sina utgångspunkter komma fram till konstitutionsbestämningar av psykosomatrisk natur. Särskilt Kretschmer har visat att de motoriska företeelserna liksom även de psykomotoriska, t. ex. tempo, grundrytm och koordination vid rörelsers utförande, ha mycket typiska uttryckssätt och beteendemönster, som äro tydligt konstitutionellt fixerade. Som exempel kan tagas den lepthosomes specifika rörelserytm vid t. ex. handstilen, uppmätt med Kraepelins skrivvåg, varigenom stilens trycksfallskurva registreras. Denna rytm är liksom temperamentskurvan hos samma konstitutionstyp karakteriserad av abrupta växlingar i intensitetslägen, medan däremot pyknikerns motsvarande kurva visar samma mjuka och böljande utvecklingsgång som temperamentskurvan med dess förskjutningar från depressivt till förhöjt stämningsläge genom omärkliga övergångar. Att här ett rikt fält finnes för gymnastikpsykologisk forskning synes ganska ovedersägligt. Säkerligen är i den gymnastiska pedagogiken denna konstitutionssynpunkt trots moderna ansatser och utvecklingstendenser ännu långt ifrån tillgodosedd. Här behöves en ordentlig grundforskning över olika rörelsers och rörelsesystems konstitutionspsykologiska och konstitutionsbiologiska förankring samt en därpå grundad mera differentierad gymnastisk pedagogik. I den moderna gymnastiken har ju en annan variationsfaktor, som i äldre tid var förbisedd, nämligen könets inverkan, gett upphov till en revolution i tänkesättet, men ännu har man kanske icke tillräckligt observerat de konstitutionellt bundna individdifferenserna i rörelsetyp. Även dessa borde göras till föremål för forskning och motsvarande pedagogisk tillämpning av olika slag.

Det är naturligt att forskningen vid G. C. I. på det psykologisk-pedagogiska området bör vara inriktad även mot så centrala områden som t. ex. trötthetsstudier, inlärning och övning av motoriska företeelser. Här bör givetvis samarbete ställa sig mycket naturligt med motsvarande delar av fysiologien, särskilt då muskelfysiologien, och undersökningarna av rörelselivets biokemi. Den psykologisk-pedagogiska grundforskningen bör här gripa in i och fortsätta den fysiologiska. Denna senare har ju i mycket stor utsträckning lyckats klarlägga den muskulära trötthetens grundbetingelser i form av de avfallsprodukter och trötthetsgifter, som här äro verksamma, t. ex. mjölksyra, som nedbrytningsprodukt vid muskelarbetets förbränning av glykogen. Om man sålunda känner i stora drag den muskulära trötthetens mekanism och särskilt de biokemiska betingelserna, vet man ännu mycket litet om den motsvarande psykiska trötthet. Vad man däremot med säkerhet vet är, att denna senare trötthetsform måste vara av annan natur, förmodligen bunden vid hjärnans metabolism och sålunda artspecifik i förhållande till den mus-

kulära trötthetеn. Inom psykofysiologien saknas emellertid icke ansatser till mycket fruktbara forskningssträvanden på detta område. Sålunda kan erinras om Lehmanns omfattande experimentella undersökningar med ergografmetod av den centralt betingade psykiska trötthetеn. Mängder av experiment kunna på detta område företagas vid en forskningsinstitution anknuten till en gymnastisk-pedagogisk anstalt med utsikt att verkligen tränga fram till betydelsefulla rön och upptäckter. I synnerhet bör här en kombinerad ansträngning av fysiologer och experimentalpsykologer i samarbete kunna leda till en mycket mera fingraderad metod än den man för närvarande förfogar över. Även här kunna faktoranalytiska metoder med fördel komma till användning.

Många forskningsområden böra kunna bli gemensamma för arbetspsykologi och gymnastisk psykologisk forskning som t. ex. systematiska rörelsestudier, grundade på bl. a. therbligsstudium, varigenom rörelsemorfologiska naturliga enheter kunna studeras i sin uppbyggnad vid olika rytmiskt samordnade rörelsetyper. Här kan givetvis samma metodik komma till användning som inom industripsykologien och arbetspsykologien, d. v. s. filmning av beteenden, systematisk undersökning av rytmfaktorns samordnande verkan, rörelseekonomiska studier, syftande till den bästa rörelsemodellen, samt icke minst en undersökning av tempo och tidsförhållanden vid rörelsers utförande.

Ett annat delområde av rörelsemorfologin är den gestalt-psykologiskt orienterade forskningen över helhetsfaktorernas dominans i förhållande till delgestaltade rörelsefenomen. I själva verket kan en rörelse icke intenderas utan att omedelbart försiggå mot en grund, vilken i sin tur är helhetsgestaltad. Motoriken är i detta hänseende underkastad samma helhets- och strukturlagar som kunnat visas experimentalpsykologiskt för varseblivningar i deras utveckling till större klarhet och precision. Den motoriska uppmärksamheten bör likaledes kunna göras till föremål för forskningar av olika slag.

Av alldeles särskild praktisk betydelse för neurosbehandling och mentalhygien är vidare systematiska undersökningar av rörelse och avspänningsterapi samt de normala motsvarigheterna till dessa. Man vet i nutiden med säkerhet, att rörelseterapin bl. a. är verksam genom den frigörelse som individen subjektivt rent emotionellt, då motoriska utvecklingshämningar och andra fixationer på det motoriska området systematiskt hävas genom övning, som är inriktad mot behärskning av kroppsrörelser av olika slag. Förmodligen har vi här att göra med många faktorer, men säkerligen även med en icke tillräckligt beaktad psykologisk faktor, den ökade harmonikänsla eller eufori i kroppskänslan, som särskilt är ungdomsålderns prerogativ som Kinberg träffande uttryckt det. Kroppsövningarnas och den fysiska fostrans stora betydelse ligger säkerligen minst lika mycket på det psykologiska planet som på det anatomiskt- fysiologiska.

Avspänningsterapins stora betydelse har bl. a. framhållits av Schults' i dennes bekanta s. k. autogena träningssystem och i nutiden finnas stora möjligheter att genom forskning och tillämpning kombinera denna och andra former av motorisk avspännings- och lekterapi med bl. a. elektroensefalografisk och myografisk undersökning av muskelspänningar och deras reduktion. En forskning bör då givetvis även be-

akta de konstitutionspsykologiska och konstitutionsbiologiska varianter, som berörts i det föregående.

Det säger sig självt att en systematisk forskning och tillämpning på dessa terapiområden måste vara av den största betydelse bl. a. beträffande de kategorier av barn, som i regel bestämmas som svårfostrade, missanpassade, miljöskadade eller psykopatiska. Även de många kategorier, som på mer eller mindre lösa grunder anses utvecklingshämmade i motoriskt hänseende, kunna genom dylik forskning och tillämpning få en bättre behandling än hittills, liksom förmodligen även de lindrigt hjärnskadade, under förutsättning att en kombinerad medicinsk och psykologisk diagnos sätter in på ett tillräckligt tidigt stadium och kombineras med lämplig behandling. Många barn som anses intellektuellt efterblivna och defekta, ha i realiteten visat sig vid närmare undersökning vara starkt motoriskt utvecklingshämmade och en väsentlig andel av deras anpassningssvårigheter har kunnat avhjälpas genom bl. a. systematisk rörelseterapi, syftande till ett frigörande av den motoriska utvecklingen, en omlärning eller omstruktuering av vissa grundläggande rörelsetyper o. s. v.

Lekens psykologi och pedagogik är ett fält för forskning och tillämpning, som icke starkt nog kan understrykas för den fysiska fostrans speciella behov. Leken är i stor utsträckning, som den moderna psykologien visar, en förövning av biologiska funktioner och har sålunda en direkt utvecklingsstimulerande inverkan som empiriskt kan bestämmas genom observation och även utnyttjas i uppfostrans tjänst. Men leken har även med sentimentsbildningen att göra och hela den emotionella mognaden som har så stor betydelse för karaktärs- och personlighetsutvecklingen försiggår i lekens tecken. Som en av samtidens största barnpsykologer, W. Stern, många gånger framhållit, är bl. a. förpuberteten och pubertetsperioden att räkna som en typisk lekålder, där sociala beteenden, emotioner och sentiment bringas till mognad genom drift i förening med miljöstimuli av olika slag. Det är ganska tydligt, att ledaregenskaper av olika slag under puberteten mogna i grupplekar, som bl. a. innesluta moment av färdighetsövning och motorisk utveckling. Därav kommer det spontana intresset för idrott och kroppsövningar, som just i denna ålder får en stark socialt betonad prägel och bl. a. leder till intresse för föreningsliv och i mer eller mindre asociala former, gäng och ligabildning — ett problem av alldeles särskild betydelse för ungdomskriminaliteten och dess behandling. Ännu har icke tillräcklig forskning utförts på detta område, avseende bl. a. imitationens betydelse för gruppbildningen, ledartyper i konkreta beteendesituationer och den socialpsykologiska motivationsprocess, som bildar drivkraften i lekarnas och de sociala spelreglernas utformning under puberteten. Alldeles naturligt griper här den fysiska fostran med dess målsättning in i ett socialt meningsfyllt sammanhang av största betydelse för en praktiskt inriktad socialpedagogisk uppfostran med ungdomsåldrarna som huvudobjekt.

En annan betydelsefull uppgift är kroppsövningar för svåranpassade barn och klargörandet av kroppsrörelsernas roll och ändamålsenliga utformning för barn med olika lyten, t. ex. blinda och döva barn.

Beträffande sistnämnda punkt föreligga en del resultat, vilka visa att just för dessa kategorier av barn de ord-

nade kroppsövningarna komma att spela mycket viktig roll för anpassningen i samhället.

Många inlärningspsykologiska problem böra vid G. C. I.:s psykologiska institut göras till föremål för särskilda undersökningar, syftande mot ett klarläggande av den fysiska fostrans grundförutsättningar. Sålunda bör man kunna göra systematiska experiment över bl. a. olika rörelsers och rörelsekombinationers inlärningskurvor, färdighetsförvärvet i funktion av tid och representationsantal, glömskekurvan för motoriska prestationer och kroppsliga färdigheter av olika slag. Även övningsfenomenen böra underkastas experiment, ledande till bättre insikt i hur övningen bör fördelas på olika perioder för att ge bästa möjliga resultat. Intressemognaden bör observeras genom genetiska följdstudier över längre tid och intressefaktorernas betydelse för inlärningen klarläggas genom systematiska experiment.

För att kunna lösa alla de uppgifter, som enligt det ovan sagda bör åvila företrädaren för psykologien och pedagogiken vid gymnastiska centralinstitutet fordras inrättandet av en professur, vilken benämnes *professur i psykologi och pedagogik med särskild hänsyn till fysisk fostran.*

Statens offentliga utredningar 1951

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förslag till naturskyddslag m. m. [5]
Betänkande med förslag till ny ägofredslagstiftning. [20]
Förslag till sjömanslag m. m. [22]
Förslag till lagstiftning om förbud mot bebyggelse m. m. inom vissa strandområden. [40]
Betänkande med förslag till utlänningslag m. m. [42]
Betänkande med förslag till lag om fördelning i vissa fall av kostnader för anordningar i korsning av järnväg och väg m. m. [52]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Principer för dyrortsgrupperingen. [7]
Promemoria med förslag till allmän verksstadga. [12]
Betänkande med förslag till förordning angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. [18]
Stats- och kommunaltjänstemäns förhandlingsrätt. [54]
Om offentlig redovisning av den politiska propagandans finansiering. [56]
Det proportionella valsättet vid val till riksdagens andra kammare. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 1. [58]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende. [13]
Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. [24]
1949 års skatteutredning. Betänkande angående den statliga direkta beskattningen. [51]

Politi.

Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. [8]
SOS. Samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst. [19]
Kejnekommissionens utredning. [21]
Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. [31]
1944 års nykterhetskommitté. 1. Statistiska undersökningar kring alkoholfrågan. [43] 2. Verkan på den mänskliga organismen av maltdrycker med olika alkoholhalt. [44]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. [11]
Daghem och förskolor. Betänkande om barnstugor och barntillsyn. [15].
Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag angående begravningshjälpsförsäkring. [23] 19. Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m. [25]
Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [30]
Ungdomen möter samhället. Ungdomsvårdskommittens slutbetänkande. [41]
1950 års folkpensionsrevision. Avdragsregler och bostadstillägg. [45]
Anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m. [47]

Hälso- och sjukvård.

Vatten- och avloppsfrågan. [26]
Betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket m. m. [34]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse för arbetsstudier vid kroppssjukhusens vårdavdelningar m. m. [17] Betänkande 7 angående patient-, personal-, förråds- och medelsredovisningen vid lasarett. [53]
Den prekliniska tandläkarutbildningens ordnande. [50]

Allmänt näringsväsen.

Näringslivets lokalisering. [6]
Landsbygdselektrifieringens utbredning år 1950. [14]
Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. [27] Del 2. Bilagor. [28]
Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörjning. [32]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande angående producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk. [39]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, distribution och prissättning av jord- och stenindustriens material. [35]
Skor. [38]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. [3]
Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. [10]
Turisttrafiken från utlandet. [49]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Statligt stöd åt svensk filmproduktion. [1]
Antagningen av medicine studerande m. fl. [4]
1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet. [9]
Filmcensuren. Betänkande 1. [16]
Skolöverstyrelsens organisation. [29]
1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen. 2. Högre utbildning av sjuksköterskor m. m. 3. Specialutbildning av sjuksköterskor. [33]
Arkiv- och biblioteksfilmning. [36]
Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m. [37]
Betänkande angående skol- och yrkeshem för barn med komplicerad utvecklingshämning. [48]
Betänkande med utredning och förslag angående sammanförande och organisation av i Stockholm befintliga arkeologiska samlingar från Medelhavsländerna, Främre Orienten och östasien. [55]
Omorganisation av Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet m. m. [59]

Försvarsväsen.

Försvarets personaltjänst. 1. [2]
Betänkande med förslag angående flyttning av Stockholms örlogsbas till Stockholms södra skärgård. [46]
Betänkande rörande gruppchefsutbildningen och därmed sammanhängande värnpliktsfrågor. [57]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

GUMMESSONS BOKTRYCKERI STOCKHOLM 1951